

NOTARIATAS

Nr. 26 / 2018

25 Lietuvos notaras

e-patyręs. e-pasiekiamas. e-patikimas.

Notariato reformos Lietuvoje 25-metis:
tarptautinės konferencijos medžiaga

KONSULTACIJOS

Trims žinomiems teisininkams – garbingi Lietuvos notariato apdovanojimai

Trys žinomi teisininkai, du iš jų – buvę teisingumo ministrai, prieš ketvirtį amžiaus metus dalyvavę notariato reformoje, už nuopelnus notariato stiprinimui šeštadienį apdovanoti Lietuvos notarų rūmų įsteigtais Juozo Vilkutaičio-Keturakio atminimo medaliais.

Apdovanojimai įteikti Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedros vedėjui, profesoriui habil. dr. Vytautui Nekrošui ir buvusiems teisingumo ministrams prof. dr. Vytautui Pakalniškiui bei prof. dr. Jonui Prapiesčiui.

Iškilminga ceremonija įvyko 2017 m. gruodžio 2 d. Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmuose vykusioje konferencijoje, skirtoje notariato reformos Lietuvoje 25-mečiui.

Prof. dr. Vytautas Pakalniškis teisingumo ministru dirbo 1991-1992 metais ir 1996-1999 metais. Jis aktyviai dalyvavo rengiant ir Seime priimant Notariato įstatymą, kuris įsigaliojo 1992 m. gruodžio 1 dieną. Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo akto signataras, prof. dr. Jonas Prapiestis teisingumo ministru dirbo 1992-1996 metais ir dalyvavo diegiant ir įtvirtinant reformuoto notariato sistemą. Akademikas prof. habil dr. Vytautas Nekrošius yra daugelio teisės aktų, įskaitant ir Notariato įstatymą, rengėjas, dešimčių mokslinių tyrimų, susijusių su teisinėmis profesijomis autorius.

Lietuvos tarpukario Prienų notaro ir literato, pirmosios lietuviškos teatrinės komedijos „Amerika pirtyje“ autoriaus Juozo Vilkutaičio-Keturakio atminimo medalis teikiamas Lietuvos notarų rūmų prezidiumo nutarimu. Šiuo medaliu jau apdovanoti 12 notariato kūrimui ir stiprinimui nusipelnusių asmenų Lietuvoje ir užsienyje. Medalį sukūrė žinomas skulptorius Gediminas Piekuras.

Martyno Ambrazo ir Olgos Posaškovos nuotraukose: Lietuvos notarų rūmų prezidentas, Klaipėdos notaras Marius Stračkaitis įteikia Juozo Vilkutaičio-Keturakio atminimo medalį prof. dr. Vytautui Pakalniškiui, prof. dr. Juozui Prapiesčiui ir prof. habil. dr. Vytautui Nekrošui.

TURINYS

IŽANGA

5

LIETUVOS NOTARIATO REFORMOS 25-METIS. KONFERENCIJOS MEDŽIAGA. SVEIKINIMAI IR PRANEŠIMAI

Marius Stračkaitis , Lietuvos notarų rūmų prezidentas	6
Agnė Širinskienė , LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkė	9
Nerijus Jukna , LR teisingumo ministrės patarėjas	10
Sigrun Erber-Faller , Tarptaututinės notariato sąjungos viceprezidentė Europai	11
Jose Manuel Garcia Collantes , Europos Sąjungos notariatų tarybos prezidentas 2017 metams	15
Marius Kohler , Europos Sąjungos notariatų tarybos prezidentas 2018 metams EUROPOS TEISĖS PERSPEKTYVOS IR 2018 METŲ CNUE PRIORITETAİ	17
Richard Bock , Vokietijos federalinių notarų rūmų viceprezidentas SKAIDRIOS BENDROVIŲ ORGANIZACINĖS STRUKTŪROS KAIP SAUGIŲ REGISTRŲ PASEKMĖ	22
Prof. habil. dr. Vilenas Vadapalas KONKURENCIJOS TEISĖ IR NOTARAI	28
Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius NOTARIATO TEORINIAI IR TEISINIAI VEIKLOS ASPEKTAI	32
Prof. habil. dr. Gintaras Švedas LIETUVOS NOTARIATO UŽDAVINIAI KOVOJE SU PINIGŲ PLOVIMU IR TERORIZMO FINANSAVIMU	35
Vilma Vildžiūnaitė , LR Finansų ministerijos patarėja KAIP NOTARAS GALI PADĖTI VALSTYBEI SURINKTI MOKESČIUS	39

TARPTAUTINĖS AKTUALIJOS

2018 METAIS VOKIETIJA PIRMININKAUJA EUROPOS NOTARIATUI	42
NOTARIATO DIPLOMATIJOS VEKTORIUS – VIDURIO AZIJA	43

KONSULTACIJOS

HIPOTEKA	45
JURIDINIAI ASMENYS	48
TESTAMENTAI IR PAVELDĖJIMAS	59
TURTAS	93
VEDYBŲ SUTARTYS, ŠEIMOS TURTAS IR RENTA	99
VEKSELIAI	106
ŽEMĖ	107
KITI VEIKSMAI	112

Numerį rengė Lietuvos notarų rūmų darbuotojai:
Sandra Bradaitė (teisininkė konsultantė)
Eglė Čaplinskienė (teisininkė konsultantė)
Justas Čiomanas (teisininkas konsultantas)
Sandra Ražanaitė (teisininkė konsultantė)
Aleksandras Matonis (atstovas viešiesiems ryšiams)
Laima Mikiparavičienė (konsultantė)
Ieva Mikaliūkšytė (teisininko padėjėja)
Sima Sakalauskaitė (teisininko padėjėja)
Renesta Pudžiuvėlienė (teisininko padėjėja)
Violeta Butkutė (teisininko padėjėja)
Dangyra Bružienė (specialistė)
Egidija Tiesnesienė (valdytoja)
Dalia Jūrevičienė (sekretorė)
Dalia Remeikytė (specialistė archyvarė)
Irena Zacharevičienė (buhalterė)
Notaras Marius Stračkaitis

Tekstus iš anglų kalbos vertė
„OKAS Language Solutions“

Kalbos redaktorė Edita Birulienė

Nuotraukos Olgos Posaškovos ir
Martyno Ambrazo bei Notarų rūmų archyvo

Tiražas 600 egz.
ISSN 1822-8127

Olimpiečių g. 4, Vilnius
El. p. rumai@notarai.lt
www.notarurumai.lt

Rengė spaudai ir spausdino UAB „Druka“
Mainų g. 5, LT-94101 Klaipėda
Tel. (8 46) 380458
Faks. (8 46) 380459
El. p. info@druka.lt
www.druka.lt

© Lietuvos notarų rūmai, 2018
© Notarų herbo autorius Arvydas Každailis, 2008

Gerbiamieji skaitytojai,

2017-ųjų gruodį paminėjome Lietuvos notariato reformos 25-metį. Sukakčiai paminėti Vilniuje, LDK Valdovų rūmuose buvo surengta tarptautinė konferencija, kurioje sulaukėme daugumos notarų ir 50-ies svečių, atstovavusių užsienio valstybių nacionaliniams notariatams bei tarptautinėms notariato organizacijoms. 26-jame „Notariato“ numeryje pateikiame išsamią konferencijos medžiagą, tiek reikšmingų asmenų sveikinimus, tiek akademinio pasau-

lio atstovų pranešimus: apie notarų ir konkurencijos teisės santykį, notariato profesijos teisinius aspektus ir iššūkius, notarų vaidmenį valstybėje kovojant su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu, surenkant mokesčius. Taip pat publikuojame Lietuvos notarų rūmų teisininkų parengtus atsakymus į notarų praktikoje nuolat išskylančius klausimus paveldėjimo, turinio režimo, žemės ūkio paskirties žemės bei kitais klausimais.

Linkime prasmingo skaitymo,

Jūsų „Notariatas“

Marius Stračkaitis

Lietuvos notarų rūmų prezidentas

Dėkoju visiems susirinkusiems paminėti notariato reformos Lietuvoje 25-ąsias metines. Mums tai proga ne tik švęsti, bet ir pakalbėti apie reikalus ir iššūkius. Todėl tikiuosi, kad mus visus sudomins garbiųjų prelegentų parengti konferencijos pranešimai. Jų temos labai aktualios, ir tikiuosi, po mano pranešimo jūs suprasite, kodėl pasirinktos būtent tokios temos.

Sukaktį pasitinkame vėl rekordiškai aukštais visuomenės pasitikėjimo rodikliais. Bendrovės „Vilmorus“ atlikta sociologinė apklausa, kurios išsamūs rezultatai skelbiami „Notariato“ žurnale, rodo, kad tarp visų teisinių profesijų ir institucijų labiausiai pasitikima notariais. Mumis pasitiki net 69 procentai respondentų. Tai šešiais procentiniais punktais daugiau negu pernai. Esame dėkingi mūsų klientams už tokį aukštą įvertinimą. Žinome, kad tai kiekvieno notaro ir jų padėjėjų kasdienio nelengvo darbo rezultatas. Ačiū Jums, kolegos, už tai, kad jau 25-erius metus dirbate mūsų klientų ir valstybės labui.

Prieš kelias savaites sulaukėme ir kito aukšto vertinimo. Kasmet skelbiamoje Pasaulio banko ataskaitoje „Doing Business“ konstatuojama, kad Lietuva pagal nekilnojamojo turto registravimo rodiklius užima trečiąją vietą pasaulyje. Mes tuo džiaugiamės, nes tai rodo, kad būtent notaro biure įkurtas „vienas langelis“ veikia gerai ir patikimai. Notaras, be to, kad atlieka notarinę veiksmą, naudodamasis valstybinių registrų bazėmis, atlieka visas esmines turto registravimo funkcijas. Klientams tai patogiu ir patinka.

Apskritai pastebime, kad daugelis linkę suteikti per daug reikšmės Pasaulio banko „Doing Business“ tyrimui ir pagal jį koreguoti savo šalies tvarkas ir procedūras. Pavyzdžiui, Lietuvoje dažnai buvo siūloma pagal „Doing Business“ ataskaitas optimizuoti verslo įsteigimo procesą, susilpninant notarų vaidmenį įmonių steigimo procese ar net eliminuojant notarų. Galiausiai buvo nustembama atradus, jog steigiant įmones pas notarą užgaištama trumpiausiai, ir efektyviausiai reikėtų ieškoti kitose proceso dalyse – keičiant mokestines sąlygas, spartinant bankų ar mokestinių institucijų veiklą. Taigi, net ir „Doing Business“ procesų aprašyme notaras dažniausiai yra ne silpnoji, o stiprioji grandis.

Kasmetiniuose pranešimuose, laiškuose notarams, komentaruose žiniasklaidai nuolat kartoju, kad Lietuvos notariatas pastaruosius kelerius metus sulaukdavo daug valstybės institucijų, pirmiausia įstatymų leidėjų ir vykdomosios valdžios, dėmesio. Lotyniškojo notariato principų įgyvendinimas Lietuvoje pavyko. Šiandien galime džiaugtis būdami labai artimi mūsų „motininiam“ Vokietijos notariatui – ir pakankamai konservatyvūs, kai kalbame apie prevencinio teisingumo misiją, ir pakankamai pažangūs, kai kalbame apie notarų paslaugų plėtrą. Daug kalbėta, kad valstybė pasitiki notariatu ir perduoda jam valstybinių įstaigų darbą. Pvz., notari perėmė funkcijas iš teismų, patys vykdydami hipotekos teisėjo vaidmenį, sumažino teismų vaidmenį, patys išduodami vykdomuosius įrašus pagal notariškai patvirtintus dokumentus. Notarai per-

ėmė ir diplomatinė institucijų rutina, tvirtindami dokumentus pažyma (Apostille). Notarai prisideda prie finansinių nusikaltimų ir neteisėto praturtėjimo prevencijos, nes jau kelerius metus prižiūri vekselių, paskolų, akcijų perleidimo tvirtinimą. Mūsų nuomone, notarai galėtų turėti žymiai didesnę vaidmenį ir civilinės metrikacijos srityje, pvz., tvirtindami skyrybas, kai nėra ginčo, arba registruodami santuoką. Tokiu būdu būtų sutaupoma valstybės lėšų. Tikiuosi, visus sudomins šiandien nuskambėsiantis pranešimas apie notaro vaidmenį valstybei surenkant mokesčius.

Kita vertus, notaro darbo sėkmė, jo uždirbamos pajamos, atliekamos funkcijos neretai sukelia, nepabijokime to žodžio, atvirą pavydą. Sunku logiškai paaiškinti priežastis, tačiau jau daugiau kaip pusmetis konkurenciją prižiūrinti valstybinė kontrolės įstaiga vykdo Notarų rūmų ir Notarų rūmų prezidento narių tyrimą. Notarai kaltinami draudžiamu susitarimu, karteliu dėl patvirtintų sprendimų, susijusių su notarų paslaugų kainodara. Nepaisant Notariato įstatymo nuostatų, numatančių notarų konkurenciją tik kokybe, bet ne kainomis, Konkurencijos taryba bando prilyginti Notarų rūmų prezidentų kokiai nors prekybos šakai. Kaltinimų esmė yra absurdiška – tyrėjai mano, kad Notarų rūmų prezidento sprendimas suvienodinti notarų paslaugų įkainių skaičiavimą konkrečiu atveju yra draudžiamas susitarimas. Nors mes savo ruožtu esame nuoširdžiai įsitikinę, kad griežtai laikėmės Notariato įstatymo nuostatų, numatančių, jog Notarų rūmų prezidentas turi pareigą vienodinti notarų praktiką. Atkreipsiu dėmesį, kad Teisingumo ministerija per daugelį metų nėra apskundusi ar panaikinusi Notarų rūmų prezidento patvirtintų sprendimų, įskaitant ir minėtas konsultacijas ir rekomendacijas. Konkurencijos teisės ir notariato teisės problemoms šiandien taip pat skirtas įdomus pranešimas.

Kalbėdamas apie Notarų rūmų prezidento sprendimus, noriu pabrėžti, kad, kaip ir daugelis kitų prezidento rekomendacijų, minėtoji, dėl kurios Konkurencijos taryba pradėjo tyrimą, buvo skirta aiškumo spragoms užlopyti. Notarų rūmų prezidentas, vienodindamas praktiką, pašalina valstybinių institucijų paliktus neaiškumus. Jei tenka vienodinti notarų praktiką įkainių klausimais, vadinasi, ji neaiški, savo darbo neatliko pirmiausiai Teisingumo ministerija, kuri prižiūri ne tik notarų veiklą, bet ir tos veiklos teisinę bazę.

Santykiams su Teisingumo ministerija kasmet skiriu daugybę laiko ir pastangų. Dar pernai kalbėdamas, jog apie tokį konstruktyvumą ir tarpusavio supratimą, kaip su tuometine ministerijos vadovy-

be, galima tik svajoti, šiemet nuo tokių vertinimų susilaikysiu. Pasakysiu diplomatiškai: didžioji dalis bendradarbiavimo potencialo yra neišnaudota. Darbinio lygmeniu susitikę su Ministre, atrodytų, randame bendrą kalbą ir sutarimą, numatome veiklos gaires. Tačiau viduriniame ministerijos tarnautojų lygmenyje dauguma iniciatyvų sustoja, įklimpsta, pranyksta. Ministerijos nuomonės ir pozicijos dažnai grindžiamos ne teisine kompetencija, o asmeniniu subjektyviu požiūriu ir net emocijomis. Šios situacijos nė kiek nepagerina ir politiniai procesai, susiję su valdančiosios koalicijos sudėtimi, asmeninio pasitikėjimo pareigūnų pasitraukimu iš pareigų. Dėl mums neaiškių motyvų ministerija mėnesių mėnesius vėluoja atsakyti į Notarų rūmų raštus ir paklausimus, kurie susiję su notariato veikla ir yra gyvybiškai svarbūs.

Įsisenėjusių problemų vardijimas užtrukų labai ilgai. Atkreipsiu dėmesį į kelias. Nesulaukiame jokio aiškaus požiūrio dėl notarų atlyginimo nustatymo. Delsiama paskelbti asesorijų konkursą. Asesoriai notariatui – tai gaivaus oro gūsis, tai dabar dirbančių notarų būsimoji pamaina, aukštos klasės teisininkų rezervas. Notarų rūmų tikslas – kad ateityje notariais būtų skiriami tik asesorystės keliu eję teisininkai. Dar viena problema – pridėtinės vertės mokesčio skaičiavimas. Ko gero, šioje salėje esantys svečiai nustebs išgirdę, kaip Lietuvoje skaičiuojamas pridėtinis vertės mokeskis notaro darbe. Kitaip nei visos kitos gyvenimo sritys, PVM ne pridėdamas prie notaro atlyginimo, o yra į jį įskaičiuotas. Keičiantis PVM tarifui, atitinkamai keičiasi ir notaro pajamų dalis. Jei žmogus perka bandelę, PVM priskaičiuojamas prie bandelės kainos. Notaro atveju yra nukandama bandelės dalis. Apie šios situacijos ydingumą su valstybės institucijomis kalbame jau daugiau kaip dešimtmetį. Turime visas teises išvadas ir net valstybės institucijų raštus, kad tokia praktika yra neteisėta. Tačiau politiniai motyvai iki šiol užkirsdavo kelią šios problemos sprendimui. Nes iki šiol neatsirasdavo politikų, kurie išdrįstų kabutėse pabranginti notarų įkainius, prie jų pridėję 21 procento tarifą. Mums tai keista. Juk dėl PVM prie duonos ar vaistų kainos dar neįvyko rinkėjų maišto? Apie problemą kalbėdami su Teisingumo ministerijos vadovybe, išgirdome pasiūlymą prie dabartinių įkainių pridėti vieną procentą. Ir tuomet apsisprendėme: nei vienas, nei septyni, nei dešimt procentų nepakeis situacijos. Ji išliks vienodai neteisėta. Ir mes sieksime, kad PVM būtų pridėdamas prie notaro atlyginimo, o ne į jį įskaičiuotas.

Pastaruosius kelerius metus daug pastangų, laiko ir pinigų išleidome kurdami elektroninę notariato

sistemą eNotaras. Ši sistema leis į elektroninę erdvę perkelti notarų bendravimą su klientais ir pasiruošimą notariniams veiksams. Taip pat sukurta milžiniška vidinė notarų erdvė, kurioje notariai ir jų darbuotojai ras daugybę priemonių, paspartinančių ir palengvinančių jų darbą. Sistema eNotaras kuriama tik Notarų rūmų lėšomis, nesinaudojama nė centu mokesčių mokėtojų pinigais. Natūralu, kadangi notariai yra daugelio valstybės registru duomenų teikėjai, sistema turėtų būti artimai susieta su valstybės registrais. Tai ir bus padaryta. Tačiau kiekviena tokia sąsaja gali būti įgyvendinta arba optimaliu, arba neoptimaliu būdu. Daug mėnesių intensyviai bendradarbiauome su valstybės įmone Registrų centru. Jo duomenų bazėse įdiegėme bandomąją eNotaro versiją ir duomenų bazes. Prieš pusmetį planavome pradėti eNotaro eksploataciją. Tačiau Registrų centrą sudrebino politiniai skandalai ir reformos. Įmonė atskirta nuo Teisingumo ministerijos ir priskirta Susisiekimo ministerijos pavaldumui. Registrų centras jau daug mėnesių nebeturi nuolatinį vadovų. Laikinieji vadovai nenusiteikę spręsti jokių klausimų ir iš Registrų centro raštų supranta, kad gali tekti „kraustyti“ iš jų serverių. Kokia, klausite, buvo ministerijos vadovų reakcija? Atsakysiu – jokios. Taip žlunga daug mėnesių ir net metų gyvavusios partnerystės, nukenčia valstybės ir kliento interesai. Mes rasime išeitį – persikelsime į privačias duomenų bazes „debesyse“, pradėsime eksploatuoti eNotaro sistemą keliais mėnesiais vėliau. Tačiau tai, kaip suprantate, nebebus optimalus variantas. Nebeliks institucijų partnerystės, kuri galėjo būti pavyzdžiu.

Jau minėjau pavydą ir pagiežą notariato atžvilgiu. Tenka apgailėstauti, tačiau dažnai nemaloniai mums iniciatyvas sukelia kaimynai iš advokatūros. Beveik reguliariai kiekvienoje parlamento kadencijoje atsiranda advokatų inicijuotų įstatymo pataisų, siūlančių advokatams perduoti vienokių ar kitokių notarinių veiksmų, pvz., parašų ir nuorašų tikrumo, tvirtinimą. Iki šiol visas tokias iniciatyvas su teisės principais susipažinę parlamentariai iškart atmesdavo, dėl jų griežtai neigiamai pasisakėdavo ir Teisingumo ministerija. Tačiau dabar gyvename netikrumo metą. Nesame užtikrinti, ar civilinė teisė yra saugi, kai parlamentarų grupės inicijuoja įvairias Civilinio kodekso pataisas net be Civilinio kodekso priežiūros komiteto nuomonės. Nesame užtikrinti, ar saugi notariato teisė, jei ją imasi kontroliuoti su teise nesusijusios institucijos. Kartais skaitydamas Konkurencijos tarybos mums adresuotus raštus, negaliu atsikratyti įspūdžio, jog skaitau ekstremistų reikalavimą čia, Lietuvoje, taikyti šariato teisę.

Tikiuosi, kad notariatas įveiks šią miglą ir vėl išeis į šviesos, skaidrumo ir aplinkinių pagarbos teisei kelią.

Dr. Agnė Širinskienė

Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkė

Sveikinimo žodis

Gerbiami užsienio svečiai, mieli notarai, mieli susirinkusieji. 1992 m. gruodžio 1 d. greičiausiai skambės kiekviename šios dienos pranešime. Tai – diena, nuo kada Lietuvoje pradedame skaičiuoti lotyniškojo notariato laiką. 25-eri metai, tiek laiko plėtojosi modernus, šiandieninis notariatas. Labai sveikinu jus su jūsų švente.

Džiugu yra ir tai, jog notariatui Lietuvoje šie metai buvo dosnūs jubiliejais. Dar pernai jūs šventėte 450 metų notaro profesijos Lietuvoje sukaktį. Taip, jūs skaičiuojate laiką nuo 1566 metų, kada Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Antrajame Statute atsirado žemės teismo raštininkas – asmuo, kuris fiksavo pirkimą ir pardavimą, testamentus, dovanojimo aktus. Taigi notariatas, kurio gražia švente – 25-mečių, šiandien džiaugiamės, yra kartu ir jaunas, jeigu žiūrėtume į jo raidą po nepriklausomybės atkūrimo, ir kartu ne toks ir jaunas, kaip atrodo iš pirmo žvilgsnio, jeigu žiūrėtume į tas istorines šaknis.

Džiugu yra tai, kad per tuos 25-erius metus notariatas nuosekliai ir gražiai plėtojosi. Sekant Europos Sąjungos pavyzdžiu, atsirado daugybė naujovių, tokių kaip notarams suteikta teisė teikti mediacijos paslaugas, notarai įgalioti tvirtinti sutartis dėl pagalbos priimančias sprendimus bei asmenų išankstinius nurodymus, įdiegta nekilnojamojo turto sandorių viešoji elektroninė sistema, kurią jau minėjo gerb. Prezidentas, baigiamas įgyvendinti *e.Notariatas*, ir labai tikiuosi, kad jis bus kur kas sėkmingesnis nei e. sveikata. Šie ir kiti pokyčiai per 25-erius metus, kurie įvyko notarų gyvenime ir notariate, veda neišvengiamai prie efektyvesnio ir racialesnio fizinių ir juridinių asmenų subjektinių teisių įgyvendinimo.

Negalima užmiršti ir notarų veiklos principų, kurie užtikrina tinkamą notaro priesaikos būti sąžiningam

ir dorai vykdyti notaro pareigas įgyvendinimą. Nešališkumas, veiklos teisėtumas, notarinių veiksmų prasmės ir pasekmių išaiškinimas klientams, nepriklausomumas, konfidencialumas, kurio taip kruopščiai ir skrupulingai laikotės, – tai yra tai, kas padeda jums įgyvendinti misiją tarnauti žmonėms. Nuoseklus šių principų laikymasis, be abejo griežti reikalavimai, kurie yra taikomi asmenims, siekiantiems tapti notarais, sudarė sąlygas, kad notarų veikla ne tik teiktų ekonominę ar socialinę naudą, bet ir pelnytų didelį žmonių pasitikėjimą. Kaip jau buvo minėta, pasitikėjimas notarais siekia apie 70 proc. Jeigu žiūrėtume į pasitikėjimą kitomis valstybės institucijomis, tas pasitikėjimas priylsta pasitikėjimui Prezidento institucija, pasitikėjimui Lietuvos policija ar bažnyčia. Pelnytas žmonių pasitikėjimas ir, be abejo, pelnyta žmonių pareiga įpareigoja tolesniems reformos žingsniams. Ypatingas notarų statusas ir vykdomos veiklos ekonominė ir socialinė nauda, visuomenės pasitikėjimas daro prielaidas kalbėti, jog reikėtų plėsti notarų atliekamas funkcijas. Be to, notarų funkcijų plėtra aktuali ir dėl esminių šiuolaikinės visuomenės poreikių, teisinio saugumo ir tikrumo. Kita vertus, valstybei yra reikalinga ir valstybė tai ne kartą yra pasakiusi – vertinga notarų pagalba kovojant su pinigų plovimu, korupcija ar su organizuotu nusikalstamumu.

Tad dar kartą sveikindama su 25-mečiu noriu palinkėti nesustoti tobulėti – tai, ką jūs darėte dvidešimt penkerius metus vystydami savo profesiją, tikrai yra linkėtina, kad darytumėte ir toliau. Kartu linkiu ir produktyvaus šios konferencijos darbo, nes pranešimai, jų temos, manau, bus naudingi mums visiems. Labai jums ačiū ir kartu sveikindama norėčiau įteikti gerb. Prezidentui atminimo dovaną.

Nerijus Jukna

Teisingumo ministro patarėjas

Sveikinimo žodis

Laba diena, visi susirinkę garbingi svečiai, notari, gerbiamas Prezidente. Išgirdau linkėjimus Teisingumo ministerijai, pasistengsiu būti naudingas ir perduosiu juos teisingumo ministrei tiesiai į ausį, kad tos problemos kuo greičiau būtų išspręstos.

Naudodamasis proga noriu tarti teisingumo ministrės Mildos Vainiutės sveikinimo žodį. Gerbiami notari, konferencijos svečiai, džiaugiuosi galėdamas dalyvauti šioje konferencijoje ir turėdamas galimybę susipažinti bei pabendrauti su čia dalyvaujančiais notariais ir kitais garbingais svečiais.

Simboliška, kad Lietuvos lotyniškojo notariato 25-erių metų gyvavimo proga susitinkame Valdovų rūmų didžiojoje renesansinėje salėje. Juk ne veltui Renesanso laikotarpis buvo didžiū to meto pasikeitimų, mokslo, meno ir literatūros suklestėjimo laikmetis. Viena sėkmingiausių teisinės sistemos reformų, Lietuvos notariato reforma, prasidėjusi 1992 metais, jau įpusėjo trečiąjį savo gyvenimo dešimtmetį.

25-eri metai – ir mažai, ir daug. Mažai – vertinant amžiumi, daug – nuveiktų darbų prasme. Taigi esate jauna sukaktimi, veržli, kupina entuziazmo, tačiau solidi nuveiktais darbais notarų bendruomenė. Notariato kelias nuo raštininko iki šiuolaikinio Lietuvos notaro pergyveno daug amžių, buvo kupinas esminių ir prasmingų pasikeitimų. Jokia kita teisinė profesija negali pasigirti tokia turtinga istorija. Reikia pripažinti, kad, įvykdžius reformą, Lietuvos notari sėkmingai susidorėjo su iššūkiu dirbti naujomis darbo sąlygomis, drąsiai prisirišė atsakomybes ir, kas ne mažiau svarbu, įgijo visuomenės pasitikėjimą. Šiandien turite teisę didžiūotis būdami tokių tarptautinių organizacijų, kaip Tarptautinė notariato sąjunga ir Europos notariatų sąjungos konferencija, teisėtais nariais.

Matydamas konferencijoje dalyvaujančius užsienio svečius, žinodamas apie turtingą ir prasmingą Lietuvos notarų rūmų bendradarbiavimą su kolegomis iš kitų

valstybių, drįstu teigti, kad Lietuvos notariatas per šiuos 25-erius metus – pavadinčiau juos Lietuvos notariato atgimimo metais – tapo svarbia europinio notariato dalimi, kurio nuomonę ne tik girdi, bet ir įsiklauso į ją. Neabejoju, kad bendradarbiavimas padeda kaupti vertingą profesinę patirtį, efektyviau spręsti iškilusias teises problemas bei novatoriškai žvelgti į notariato ateitį.

Kiekvienų metų pabaiga yra laikas, kai apmąstome nueitą kelią, nuveiktus darbus, apžvelgiame reikšmingiausius praėjusių metų įvykius, ar tiesiog turime galimybę pabendrauti. Peržvelgęs konferencijos programą matau, kad šiandien bus paliestos ne tik notariato, bet ir Lietuvai reikšmingos temos apie mokesčių surinkimą ar kovą su pinigų plovimu, notaro, kaip asmens, dalyvaujančio šiuose procesuose, vaidmuo po Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pakeitimų neabejotinai tapo dar svarbesnis ir reikšmingesnis.

Linkėčiau visiems dalintis gerąja patirtimi sprendžiant klausimus, kurie, mano nuomone, yra svarbūs ne tik Lietuvos, bet ir europiniame kontekste. Neabejotina, kad judėjimas į priekį galimas tik tada, kai nebijoma įvardyti problemų ir veiksmingai bei laiku į jas reaguojama.

Na ir baigdamas norėčiau padėkoti Lietuvos notarų rūmų vadovybei už kvietimą dalyvauti šioje konferencijoje, o visai notarų bendruomenei – už darnų ir profesionalų darbą. Kartu noriu pabrėžti, kad esame pasirengę konstruktyviam bendradarbiavimui, atviri siūlymams, idėjoms bei diskusijoms aktualiais notarams klausimais. Kita vertus, noriu paprašyti įsiklaudyti į Teisingumo ministerijos, kaip institucijos, formuojančios politiką ne tik notariato bet ir kitose teisinės sistemos srityse, taigi, turinčios visapusišką požiūrį į teisinės sistemos raidą, įžvalgą ir siūlymus.

Tad dar kartą ačiū visiems susirinkusiems, dėkoju už suteiktą žodį.

Sigrun Erber-Faller

Tarptautinės notariato sąjungos
viceprezidentė Europai

*Brangūs kolegos,
Ponai ir ponios,*

kaip Tarptautinės notariato sąjungos (UINL) viceprezidentė Europai, labai džiaugiuosi galėdama kartu su jumis šiandien švęsti šią svarbią sukaktį ir nuoširdžiai dėkoju už kvietimą, kurį mielai priėmiau.

UINL prezidentas ponas José Marqueño de Llano apgailestauja, kad negali šiandien čia būti. Jis mažes prašė jūsų atsiprašyti ir kreiptis į jus jo vardu.

Visų pirma, noriu jus užtikrinti, kad ne tik atvykau vietoje prezidento, bet ir asmeniškai vertinu galimybę kalbėti šia proga.

Kai praėjusio amžiaus paskutiniame dešimtmetyje pradėjau savo profesinę karjerą, Vokietijos federaliniuose notarų rūmuose buvau atsakinga už tarptautinius santykius.

Taigi galėjau patirti ne tik Vokietijos vienijimąsi, bet ir pokyčių procesą besikeičiančiose valstybėse, kurios viena po kitos įgijo teisę ir prisijungė prie Tarptautinės notariato sąjungos. 1992 metais įsteigtas Lietuvos notariatas į sąjungą įstojo 1994-aisiais.

Labai džiaugiuosi kartu su jumis švęsdama gyvybingo ir puikiai veikiančio notariato, aktyviai dalyvaujančio UINL veikloje, 25-ąsias metines.

Galima paminėti ir tai, kad Lietuvos notarų rūmų prezidentas asmeniškai tarptautiniu mastu bendradarbiauja su notariatais, kurie dar nėra sąjungos nariai, tačiau domisi jos principais. Todėl noriu sąjungos vardu už atsidavimą padėkoti jam ir kitiems kolegoms iš Lietuvos, dalyvaujantiems sąjungos organų veikloje.

Šioje savo kreipimosi dalyje noriu pabrėžti savo žodžius: lotyniškojo tipo notariatų sistemos principai yra sąjungos veiklos pagrindas.

1. Tarptautinė notariato sąjunga

UINL yra nevyriausybinė organizacija. Ji siekia skatinti, koordinuoti ir vystyti viso pasaulio notarų funkcijas ir veiklą.

Devyniolikos valstybių 1948 metais įsteigtoje organizacijoje šiuo metu yra 87 civilinės teisės tradicijomis besivadovaujančių valstybių nacionalinės notarų asociacijos. Civilinė teisė egzistuoja beveik 120 pasaulio valstybių, kuriose gyvena 2/3 pasaulio gyventojų ir kurios sukuria daugiau kaip 60 proc. pasaulinio bendrojo vidaus produkto.

- Pacituosiu keletą sąjungos tikslų.
- Skatinti ir taikyti pagrindinius civilinės teisės notariatų sistemos principus ir notarų profesinės etikos principus.
- Atstovauti notariatui tarptautinėse organizacijose ir su jomis bendradarbiauti.
- Bendradarbiauti su kiekvienos valstybės nacionalinėmis ir valdžios institucijomis.
- Studijuoti teisę notarų veiklos srityje ir bendradarbiauti siekiant suderinti nacionalinius įstatymus tarptautiniu lygiu.
- Skatinti, organizuoti ir vystyti profesinį mokymą ir

remti mokslinius darbus notarų veiklos srityje.

- Tyrinėti ir sistemiškai rinkti įstatymus apie civilinės teisės notarų instituciją.
- Skatinti tarptautinius kongresus, konferencijas ir susitikimus.
- Padėti vystyti notariatą ir rengti notarus tose valstybėse, kur stinga notarų organizacijų, kurios siektų jas vystyti, ir padėti įstoti į sąjungą.
- Remti notarų organizacijas, kurios veikia pagal teisinės sistemos, kurios tinkamos prisijungti prie civilinės teisės notarų sistemos.
- Aptikti notarų sistemai nepriklausančias organizacijas ir su jomis bendradarbiauti ieškant bendrų interesų.

Kalbant apskritai, sąjunga tarnauja teisiniam vystymuisi ir daugiausia dėmesio skiria notarų ir civilinei teisei.

2. Civilinės teisės notarų esmė

Kad ir kaip skirtingai notarų biurai būtų apibrėžti šalyse, kuriose galioja kodifikuotoji civilinės teisės sistema, jos pasižymi toliau nurodytais bendrais reikšmingais bruožais.

Civilinės teisės notariatai yra aukštos kvalifikacijos **profesionalūs teisininkai ir valstybės skiriami valstybės pareigūnai**. Jų veiklai taikoma Teisingumo ministerijos kontrolė. Jų skaičių, veiklos vietą ir teritorinę jurisdikciją nustato valstybė pagal notarinės veiklos poreikį. Tam neprieštarauja faktas, kad notaras **pats organizuoja savo profesinę veiklą** ir yra atsakingas už biuro nuomą, personalo samdymą ir darbui reikalingų priemonių įsigijimą. Notaras gali būti asmeniškai atsakingas už profesines klaidas, todėl turi turėti pakankamą **profesinės atsakomybės draudimą**.

Notarams **privaloma narystė profesinėje organizacijoje**, pavyzdžiui, notarų rūmuose. Notarų rūmai atsakingi už profesinę savivaldą, remiantis teisiškai apibrėžtomis atsakomybėmis. Valstybė notarų rūmams patiki viešąsias paslaugas, pavyzdžiui, atsakomybę drausminti siekiant užtikrinti, kad nariai laikytųsi profesinių įsipareigojimų.

Notaro paslaugos apima teisminę veiklą **ne ginčo tvarka nagrinėjama**is klausimais.

Tvirtina savo sudarytuose dokumentuose esančių juridinių aktų ir sutarčių **autentiškumą**.

Teikia **patarimų** asmenims, kurie kreipiasi į juos paslaugų.

Teikia **teisinį saugumą** klientams, taip užkirsdami kelią ginčams ir teisiniams procesams.

Notaro veikla **padeda valstybei ir mažina jai tenkančią našta** įvairiose srityse, pavyzdžiui, kruopščiai

tvarkant viešuosius registrus (konkrečiai žemės registrus ir komercinius registrus), tačiau neseniai pradėjo dalyvauti ir teisenoje ne ginčo tvarka, surenkant mokesčius, vykdant pinigų plovimo prevenciją ar tvirtinant testamentus, santuokas, skyrybas šalių sutarimu. Ir tai tik keletas pavyzdžių.

Viešųjų paslaugų kaina negali būti nustatyta derybomis. Todėl **notaro paslaugų kaina** turi būti nustatyta įstatymu arba valdžios institucijų, remiantis įstatymais, siekiant užtikrinti kainų **skaidrumą** ir piliečių **lygybę** prieš įstatymus. Įstatymai ne tik užtikrina, kad notaras gautų **pakankamą atlygį** už darbą, bet ir garantuoja, kad piliečiai gautų **puikias teisinės paslaugas už protingą kainą**.

Dėl šios priežasties notarų veikla nėra įprasta teisinė profesija, nes jos atstovai yra įsipareigoję ir valstybei, ir jų paslaugomis besinaudojantiems piliečiams.

Tiek teorijos.

3. Puikiai veikiančios notarų sistemos reikalavimai

Praktikoje sunkumų kyla ne tik dėl notarų, bet ir apskritai dėl teisinės sistemos, kai stinga patikimų įstatymų arba kai esami įstatymai nevykdomi, taisyklės yra neskaidrios arba netinkamos, o politikai arba politikos formuotojai visose pusėse yra veikiami pašalinių aplinkybių.

Notarų užduotis – savo atsakomybės srityje užtikrinti teisės aktų **teisėtumą** ir garantuoti teisinį saugumą bei tikrumą, taip jie prisideda prie teisinės valstybės principų įgyvendinimo ir padeda garantuoti piliečių pasitikėjimą valstybe ir įstatymais.

Šią profesiją galima vykdyti ir visuotinės svarbos tikslus galima pasiekti tik tuomet, kai valstybė **teisinėmis priemonėmis** apibrėžia notarų statusą, skaičių, tarnybą ir atsakomybę, vykdo skaidrų atrankos procesą iš pakankamą kvalifikaciją turinčių kandidatų ir viešą jų veiklos kontrolę. Vienas kontrolės būdų – drausminių sankcijų taikymas, įskaitant pašalinimą iš tarnybos, atsižvelgiant į prasižengimo laipsnį, jei notaras pažeidžia profesinius įsipareigojimus.

Daugiau nei reikia notarų skiriančios šalys sumažina kvalifikacinius reikalavimus, blogiausiu atveju dėl politinių priežasčių paskiria reikiamos kvalifikacijos neturinčius kandidatus ir atskleidžia jų darbo įkainius, savo sprendimą grįsdamos tuo, kad didesnė konkurencija turėtų pagerinti profesionalų veiklos kokybę ir jų paslaugų kainas žmonių naudai. Deja, rezultatai liudija priešingai.

Drauge su **nepakankama** notarų **priežiūra** tokio-

se šalyse prastėja notarų paslaugų kokybė, profesionaliai nusižengimai netiriami, o gera profesijos ir šios profesijos atstovų reputacija genda. Dėl to dalykiniai prasižengimai tarp šios profesijos atstovų dar labiau plinta, profesija prastėja, daugėja prasižengimų, o tinkamų kandidatų ima stigti.

Notaras priklauso nuo šalies, iš kurios jis kildina savo autoritetą. Jei valstybė atlieka namų darbus, reikalavimus turi atitikti notari ir jų profesinė organizacija. Aplinka ir **taisyklių laikymasis** yra suverenių valstybių užduotis. Tačiau tai nesiskiria ir nuo kitų su teismų sistema susijusių profesijų, pavyzdžiui, teisėjų, prokurorų, antstolių ar policijos pareigūnų.

Netarai kalbama apie **notarų privilegijas**. Iš tiesų jos yra **apribojamos viešojo intereso vardu**. Notaras negali laisvai susitarti dėl apmokėjimo. Jis tik gali už savo darbą reikalauti įstatymuose numatytos sumos. Jis negali reklamuotis kaip verslas. Jis yra asmeniškai atsakingas už padarytas klaidas. Jis turi pareigą nuolat atnaujinti žinias. Jo biuras turi veikti pagal pagedavimą, nebent jei jis negali dalyvauti dėl teisinių priežasčių.

Civilinės teisės notarų prigimtis šiuos apribojimus pateisina. Kita vertus, valstybės pareigūno funkcijas atliekantis notaras nėra **konkurencijos įstatymo** subjektas. Notarai nekonkuruoja dėl kainos, nes, pagal lotyniškojo notariato principus, jų įkainiai yra nustatyti įstatymais arba valstybės institucijų, kurios vadovaujasi statuto taisyklėmis. Valstybės taisyklėse, pagal kurias nustatomi notarų įkainiai, paprastai atsižvelgiama į vykdomo sandorio ar kito notarinio veiksmo vertę, notaro veiksmo ar paslaugos pobūdį, notaro ekonominį nepriklausomumą, profesinę atsakomybę, kryžminį subsidijavimą ir sąnaudas.

Notaro profesija tinkamai veikia tik tuomet, kai šalyje yra **veikiantys savivaldos organai**, pavyzdžiui, notarų rūmai, kurie įsteigti pagal įstatymus ir kuriuose narystė yra privaloma kiekvienam notarui.

Notarų rūmai atlieka įstatymais jiems priskirtas užduotis. Jie užtikrina sąžiningą ir teisingą notarų profesinę veiklą ir padeda priežiūros institucijoms atlikti savo darbą. Kadangi notari ir notarų rūmai **prižiūrimi Teisingumo ministerijos**, visoms šalims svarbu ieškoti atviro ir pasitikėjimu grįsto ryšio. Iškilus klausimų ir sunkumų, sprendimą rasti paprasčiau, jei darbas atliekamas laiku ir konstruktyviai.

Dėl veikiančios notarų sistemos valstybė gali pagal poreikį **deleguoti funkcijas notarams** ir taip numesti našta bei teikti piliečiams optimizuotas teisines paslaugas. Pavyzdžiui, Lietuvos notari jau turi daug atsakomybės ir ją vykdo valstybės ir jos piliečių patogumui.

Šiuo metu norėčiau trumpai aptarti Pasaulio banko metinį tyrimą „**Doing Business**“. Pasaulio bankas pripažįsta Lietuvos pastangas užtikrinti efektyvų žemės perdavimą ir suteikė jai labai gerą reitingą. Sveikinu kolegas Lietuvoje ir kviečiu juos ir toliau taip stengtis.

Tačiau apskritai Pasaulio banko ataskaitoje teigiama, kad civilinės teisės sistemos, kuriose prevencinę teisinę apsaugą nekilnojamojo turto sektoriuje ir įmonių teisės sektoriuje užtikrina didelio efektyvumo registrai ir notari, laikomos prastesnėmis nei kitos teisinės sistemos, kuriose prevencinių priemonių nenumatyta. Panašu, kad, Pasaulio banko manymu, šios administracinės procedūros yra perteklinės, o jų atsisakymas padėtų sumažinti sąnaudas ir paspartinti procesus. Pažvelgus į Pasaulio banko sudarytą reitingą, pasidaro aišku, kad tai klaida. Sąrašo viršuje yra daug šalių, atbaidančių investuotojus dėl nepakankamos investicijų apsaugos, o kai kurios galiausiai nacionalinės ekonomikos, pasižyminčios populiarumu tarp investuotojų, atsidūrė sąrašo apačioje. Jei Pasaulio bankas praplėstų klausimynus, pagal kuriuos sudaromas tyrimas, ir atsižvelgtų į elementus, pagal kuriuos priimamas sprendimas investuoti, vaizdas būtų visiškai kitoks. Jei ateityje Pasaulio bankas nori sudaryti ištis tikrovišką vaizdą, klausimyne turėtų būti skiriama daugiau dėmesio investuotojams aktualiems kriterijams, pavyzdžiui, prevencijos naudai ir paslėptomis sąnaudoms, nesant teisinės apsaugos.

Pagaliau kyla klausimas, ar civilinės teisės sistema yra brangi. Šiuo metu atliekamas nepriklausomas tyrimas, ir jo pirmieji rezultatai liudija, kad teisinės išlaidos nepriklauso nuo to, ar šalyje veikia civilinės teisės sistema, bendroji teisė ar kita sistema. Atrodo, kad teisinių veiksmų kaina priklauso nuo visiškai kitų veiksnių: vyriausybės nutarimų, pragyvenimo išlaidų ir įvairių užduočių, kurias teisinėje rinkoje atlieka kiti žaidėjai. Bendrame paveiksle skirtumai atrodo mažesni, nei įsivaizduojama. Bet kurio atveju pagal juos pavieniui be išsamaus bendrojo įspūdžio negalima rekomenduoti vienos ar kitos teisinės sistemos. Vien Jungtinių Valstijų atveju ankstesnių išvadų patvirtinimas rodo, kad trūksta teisinės vertės ir pinigų pusiausvyros.

4. Ateities iššūkiai

Norėčiau pakalbėti apie du pagrindinius ateities klausimus, kuriuos šiuo metu sprendžia UINL.

a. **Elektroninių sandorių** srityje Lietuvos notari visuomet buvo tarp lyderių: pristatydami elektroninius registrus, skaitmeninį parašą, elektroninių ryšių

su valdžios institucijomis srityje ir elektroninio dokumentų klasifikavimo srityje. Mano žiniomis, Lietuvos sistema *eNotaras* bus paleista 2018 metais.

Tačiau ateityje viskas vystysis kur kas labiau nei iki šiol. Dėl naujų technologijų, elektroninio notaro patvirtinimo ir itin jautraus klausimo dėl asmens dalyvavimo pasirašant dokumentus sąjungoje diskutuoja įvairios darbo grupės.

b. Kita sudėtinga tema – **kova su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu** – yra iš dalies susijusi su elektroniniais sandoriais.

Įvairiose valstybėse, kur veikia civilinės teisės notarai, matau prieštarigų politinių teiginių ir įstatymų: viena vertus, pripažįstamas notaro ir jo viešųjų funkcijų vaidmuo, pabrėžiama jo dalyvavimo teisiniuose sandoriuose, kur yra pinigų plovimo rizikos, svarba. Kita vertus, nepadaroma tinkamų išvadų, jei siūloma leisti steigti bendroves asmeniui neatvykstant pasirašyti dokumentų į notaro biurą.

Bet kuriuo atveju sąjunga šiuo metu intensyviai nagrinėja, kaip notarai gali atpažinti pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo riziką, kokia yra notaro profesinė pareiga ir kaip galima organizuoti bendradarbiavimą su kompetentingomis valdžios institucijomis nepažeidžiant profesinės paslapties reikalavimų.

c. Tokioje didelėje bendruomenėje kaip UINL, kurios plėtra dar nesibaigė, nuolat kyla naujų klausimų. Kaip pavyzdį norėčiau paminėti tik notariškai patvirtintų dokumentų naudojimą užsienyje, visuomenės senėjimą Vakarų šalyse, notarišką su neįgaliais asmenimis susijusių dokumentų tvirtinimą ir sunkumus, su kuriais notarai susiduria šalyse, kur vyksta kariniai konfliktai ir gamtos katastrofos.

Todėl neverta tikėtis, kad panašių temų ateityje pristics.

5. Baigiamoji pastaba

Todėl leiskite pabaigoje jus patikinti, kad Tarpautinė notariato sąjunga ir ateityje liks **paslaugų teikėja**.

Kiekviena šiai sąjungai priklausanti organizacija gali netikėtai susidurti su klausimais, turinčiais įtakos mūsų principams. Sąjunga visuomet sieks jums padėti, pavyzdžiui, teikdama rašytinius komentarus nacionalinėms institucijoms, organizuodama seminarus aktualiais klausimais ar nagrinėdama įstatymus.

Kad galėtume tai daryti, mus būtina kuo anksčiau ir išsamiau informuoti. Įprastas šalių ataskaitas sąjungos organams galite naudoti siekdami ne tik pranešti apie problemas, bet ir informuoti apie veiksmus, kurių jau ėmėsi jūsų šalies Notarų rūmai, ir ar jums reikia sąjungos pagalbos, jei taip, kokios.

Esu įsitikinusi, kad lotyniškojo tipo notarų sistemos principai ir toliau išlieka **XXI amžiaus efektyvus prevencinio teisingumo etalonu**.

Dėl nuoseklaus vadovavimosi šiais principais Lietuvos notariatas šiandien atlieka svarbų ir gerbiamą vaidmenį teisinėje tikrovėje. Ypač noriu padėkoti Lietuvos notarams ir jų rūmams, Teisingumo ministerijai ir kitoms atsakingoms institucijoms bei asmenims ir paraginti juos ir toliau stengtis savo šalyje išsaugoti ir vystyti prevencinį teisingumą.

Jose Manuel Garcia Collantes

Ispanijos notaras
Europos Sąjungos notariatų tarybos (CNUE)
prezidentas 2017 metų kadencijai

Gerbiamieji draugai ir kolegos!

Šiandien Lietuvos notariatui ir visam Europos notariatui svarbi diena. Šiandien švenčiame Lietuvos Respublikos laisvojo notariato atkūrimo 25-ąsias metines. Šventėme Lenkijoje, prieš porą savaitių šventėme Vengrijoje. Ir per ateinančius kelerius metus tą darysime likusiose šalyse, kurios kažkada buvo vadinamos Rytų Europa. Ir visa tai yra priežastis VISIEMS mums džiaugtis. Norėčiau pasakyti, kad laisvojo notariato atkūrimas senosiose Rytų šalyse tuomet tapo susijungimu Europoje, o dabar šis susijungimas turi būti susijungimas Europai.

Per pastaruosius 25-erius metus Lietuvos notariatas nuolat augo ir prisidėjo prie Europos notariato kūrimo proceso, dalyvaudamas Europos Sąjungos (ES) notariatų tarybos Briuselyje veikloje. Norėčiau pabrėžti visuomet teigiamą Lietuvos notariato, kaip CNUE nario, dalyvavimą CNUE valdybos veikloje šiais 2017 metais, taip pat didelės Lietuvos notarų grupės dalyvavimą 2017 m. spalio mėnesį Santjago de Komposteloje vykusioje konferencijoje. Jų dalyvavimą itin vertinu, žaviuosi ir esu už tai dėkingas. Ir dėl viso to galime pasakyti, kad kuriame tiek Europą, tiek Europos notariatą.

Šiuo aspektu svarbu paminėti, kad pasiekėme didelės sėkmės lotyniškojo ir vokiškojo notariato pri-

pažinimo Europos lygmeniu srityje ir civilinių teisių, palyginti su anglosaksiškaisiais modeliais. Visuomet mėgstu pacituoti naujausią ES Teisingumo Teismo sprendimą, priimtą šių metų kovą, Piringer byloje, kaip akivaizdžiausią pavyzdį. Sprendime aiškiai teigiama, kad mūsų vaidmuo yra tarnauti bendrajam interesui ir kad mūsų vaidmuo yra viešasis valstybės nustatytas vaidmuo, suteikiantis mums mandatą garantuoti juridinių veiksmy, kuriuose dalyvaujame ir kurių tikrumą tvirtiname, aktų teisėtumą. Būtent šis viešasis vaidmuo, kuriuo pateisinami tokie aspektai kaip ribota notarų atranka, fiksuotasis notarų skaičius, fiksuotasis notaro atlyginimas ir kiti esami apribojimai, aiškiai skiria mus nuo laisvųjų profesijų atstovų. Mes esame viešoji funkcija, vykdoma laisvosios profesijos sąlygomis. Bet vis dėlto nesame laisvoji profesija.

Gerbiamieji draugai, kaip CNUE prezidentas norėčiau jums šiandien perteikti pastangų ir kompromiso žinutę. Kompromiso su Europa, kuri yra mūsų bendra ateitis. Ši ateitis reikalauja pastangų iš mūsų visų. Mūsų laukia graži užduotis – sukurti žmonių Europą. Tai yra užduotis, kurią atliekame kasdien savo notarų biuruose, kai teikiame paslaugas kitų ES valstybių narių piliečiams. Nežinau, kaip Euro-

pos politika atrodys ateityje, bet žinau, kad žmonių Europa, piliečių Europa yra ir visuomet bus realybė. Šioje Europoje be sienų piliečiai juda ir užsiima įvairiausia veikla kitose nei gimtoji šalyse. Ir mes, notarai, privalome žinoti, kaip teisiškai elgtis su jų privačiu gyvenimu. Tai yra Europos kūrimas diena po dienos. Arba, kaip aš mėgstu sakyti, Europos kūrimas iš kiekvienos mūsų dienos.

Visa tai iš mūsų reikalauja didelių pastangų: mokymo, abipusio koordinavimo ir dosnaus atvirumo be nacionalistinių nuotaikų kitiems kaimyniniams notariatams. Mes visi esame europiečiai. Tai turėtų būti mūsų svajonė.

Būtent prieš metus buvau čia, Vilniuje, ir kalbėjau apie 2017 metais notarų laukiančius iššūkius. Manau, visi mano minėti iššūkiai išlieka aktualūs ir šiandien. Tuomet kalbėjau apie notariato bendradarbiavimą kovojant su pinigų plovimu. Taip pat kalbėjau apie poreikį visiems notariatams sukurti dideles duomenų bazes, kurios leistų atpažinti įtartiną pinigų plovimo veiklą. Šis iššūkis išlieka aktualus ir šiandien.

Kalbėjau ir apie poreikį adaptuoti notarų vaidmenį, atsižvelgiant į naujas technologijas, ir apie tai, kokią naudą duos paaiškinimai Europos Komisijos (EK) institucijoms, kad notariatas yra pasirengęs pritaikyti prie interneto technologijų ir išlaikyti savo, kaip prevencinio teisinio tikrumo, garanto esmę. Ar net geriau: prevencinį teisinį tikrumą suderinti su naujosiomis technologijomis. Šis iššūkis turbūt yra didžiausias iššūkis, kurį notariatui reikės įveikti 2018-aisiais.

Būtent 2018 metais EK ketina pristatyti savo Įmonių teisės paketo planą. Tikimasi, kad jame bus numatytos elektroninės procedūros daugeliui su ekonominių subjektų gyvavimu susijusių veiksmų atlikti. Dėl šios priežasties turime būti budrūs ir rengti pasiūlymus, kad notarų veikla būtų suderinta su naujosiomis technologijomis. Mūsų prezidentu kitiems metams paskirtas notaras Marius Kohler apie visa tai šiandien papasakos vėliau.

Vis dėlto bijoti neturėtume. Mūsų tikslas yra Europa. Niekada negalime išleisti iš akių šio tikslo. Būtent todėl prašau visų Lietuvos notariato lyderių tęsti darbą ir remti šį tikslą, kaip darėte iki šiol.

Pagaliau, gerbiamieji draugai ir kolegos, visa tai būtų neįmanoma, jei kiekvienas mūsų anksčiau nebūtume įsipareigoję tam, kas yra notariato esmė: ištikimybei tikrumui ir tiesai. Draugai, mylėkite savo vaidmenį ir siekite jį įgyvendinti tiksliai ir sąžiningai kiekvieną savo gyvenimo dieną.

Marius Kohler

Vokietijos notaras,
Europos Sąjungos notariatų tarybos (CNUE)
prezidentas 2018 metų kadencijai

EUROPOS TEISĖS PERSPEKTYVOS IR 2018 METŲ CNUE PRIORITETAI

Šiandien tai jau kelis kartus minėta, tačiau verta pakartoti dar kartą, todėl tai ir darau – priimkite mano nuoširdžiausius sveikinimus 25-ųjų Lietuvos notariato reformos metinių proga. Oficialiai jus sveikinu kaip Europos Sąjungos (ES) notariatų tarybos viceprezidentas ir – tai ypač noriu pabrėžti – kaip brangus Lietuvos notariato draugas, turėjęs privilegiją pastaraisiais metais iš arti stebėti, kaip jis vystosi.

Taip pat priimkite **mano** pagyras už iki šiol padarytus pasiekimus ir pažangą... tik pažiūrėkite, kiek jums pavyko pasiekti: Lietuva sugebėjo per įspūdingai trumpą laiką išvystyti puikiai veikiančią notariatų sistemą!

Ir, be abejo, noriu prisijungti prie kalbėjusiųjų anksčiau ir ateinančiais metais palinkėti didžiausios sėkmės. Esu įsitikinęs, kad jums taip pat sėkmingai, kaip ir anksčiau, pavyks susidoroti su visais mūsų profesijos ateityje laukiančiais iššūkiais. Galbūt apie tai neverta užsiminti, tačiau, suprantama, galite būti tikri dėl mūsų – Europos notariatų – nepaliaujamos ir besąlygiškos paramos, jei jums jos kada nors prireiktų.

Dabar noriu eiti prie pačios esmės, nes atsiūsta-

me kvietime prašėte papasakoti apie notarų darbo Europos matmens ateitį ir šia įsimintina proga paminėti keletą politinių prioritetų, kurių per mano pirmininkavimą 2018 metais laikysis mūsų Europos notariatų taryba.

Nėra abejonių, kad artimiausiais mėnesiais Europos notariato laukia svarbūs iššūkiai, todėl tikiuosi, kad bendromis pastangomis sugebėsime juos įveikti, kad galėtume ir toliau ginti pagrindines mūsų profesijos vertybes.

Ką turiu omenyje?

Šiomis dienomis, t. y. spalio 24 dieną, Europos Komisija (EK) paskelbė savo 2018 metų darbo programą. Tikrai verta nuodugniau ją panagrinėti iš notarų perspektyvos.

Įmonių teisės paketas

Iš visų paskelbtų pasiūlymų daugiausia iššūkių notarams tikriausiai kels Įmonių teisės paketas. Jis, remiantis naujausiais EK pranešimais, bus paskelbtas 2018 metų sausio viduryje.

Manoma, kad pakete bus kalbama apie **tris skirtingas įmonių teisės sritis**, kuriose daugelyje vals-

tybių narių notarai atlieka svarbų vaidmenį:

- skaitmeninių technologijų naudojimą bendrovės gyvavimo cikle,
- pagalbą pertvarkant bendroves kitoje šalyje ir,
- o tai ne mažiau svarbu, tarptautinės privatinės teisės suderinimą įmonių teisėje.

Pasiūlymas dėl skaitmeninių technologijų naudojimo visame bendrovės gyvavimo cikle bus EK **antrasis bandymas** reikalauti daugiau skaitmeninimo įmonių teisėje. Kaip žinome, pasiūlymą dėl *societas unius personae (labiau žinomas santrumpa SUP)* Europos Parlamento (EP) Teisės reikalų komitetas galiausiai atmetė.

Pagrindinė atmetimo priežastis – su reikalavimu **SUP formuoti internetu**, siekiant komercinių ir įmonių registrų patikimumo, susijusi rizika ir neigiamas tokio reikalavimo poveikis efektyviai kovai su nusikalstama ar nesąžininga veika, mokesčių vengimu, pinigų plovimu ir fiktyviu savarankišku darbu, jei kalbėtume tik apie ryškiausias pažeidimus.

Jei pažvelgtume į naująjį EK pasiūlymą dėl skaitmeninio bendrovių gyvavimo ciklo, jis apima kur kas daugiau nei tik siūlymą dėl SUP, nes jame bus nurodyta skaitmenines technologijas privalomai naudoti visose bendrovių struktūrinėse priemonėse: nuo jų susidarymo kapitalo struktūros pokyčių būdu, teisinės formos iki pat likvidavimo.

Kaip žinome, daug valstybių narių svarbias su įmonių teise susijusias užduotis ir funkcijas perdavė notarams kaip išoriniams valstybės tarnautojams, taip siekdamos naudoti ir vartotojams, ir visuomeniniam interesui. Šiose sistemose notarai atlieka svarbų vaidmenį ir užtikrina komercinių registrų patikimumą: jie **tikrina šalių tapatybę**, teikia **individualias konsultacijas** ir **individualios formos sutartis** ir vykdo **nuodugnią prevencinę** įmonių sandorių **kontrolę**. Tai nuima daug darbo krūvio nuo registracijos teismų, užkertama kelią piktnaudžiavimui ir padeda už protingą kainą išvengti po sandorių galintiems kilti ginčams. Mano mielas kolega Richard Bock savo kalboje apie tai papasakos plačiau.

Iš to, ką girdime iš EK, kyla daug abejonių, ar bendrovių gyvavimo ciklo skaitmeninimo priemonė ateityje leis valstybėms narėms turėti tokią puikiai veikiančią teisingumo prevencinio vykdymo sistemą, kad vien per internetą galėtų teikti privalomas notarų ar kitų tarpininkų paslaugas.

Akivaizdu, kad EK ketina laikytis Estijos pavyzdžiu pagrįsto požiūrio ir nurodyti naudoti **visiškai internetines procedūras**, kurių metu būtų naudojamos **standartizuotos internetinės formos** ir **šablonai išvengiant gyvo kontakto su notaru ar kitu valstybinės institucijos pareigūnu**.

Tačiau toks radikalus ir trikdantis žingsnis, tolstantis nuo esamų ir puikiai veikiančių registracijos sistemų, kurias naudoja daugelis valstybių narių, gali smarkiai pakenkti įmonių sandoriams.

Turint omenyje ypatingą teisinę ir ekonominę mūsų komercinių registrų svarbą, nes jie neretai turi visuomenės pasitikėjimą ir leidžia tai, kas paprastai vadinama *bona fide* teisių įgijimu, vienas svarbiausių mano iššūkių Europos Taryboje kitais metais bus siekti ES teisės aktų leidėjo įsipareigojimo užtikrinti šiek tiek **labiau evoliucinį būdą** įgyvendinti šiandienos skaitmeninio pasaulio laimėjimus bendruomenės teisinėje sistemoje, tuo pat metu **užkertant kelią sutrikimams** jautrioje dabartinėje įmonių ir registracijos teisės sistemoje, kuri galioja valstybėse narėse.

Kalbant apie **tarptautinį įmonių pertvarkymą**, EK kitiems metams taip pat turi toli siekiantį planų ir pranešė pasiūlymanti teisės aktą dėl **įmonės buveinės perkėlimo iš vienos valstybės į kitą**. Šis aktas sudarys dar vieną Įmonių teisės paketo dalį. Šia tema jau vyko intensyvi diskusija per šių metų spalį Santjago de Komposteloje vykusį 4-ąjį Europos notarų kongresą, jį organizavo mano brangus draugas ir kolega José-Manuel su kolegomis iš Ispanijos notariato. Jūs visi dar tikrai prisimenate šį kongresą, per jį vykusias apgalvotas intervencijas ir įvairias diskusijas, tad plačiau apie tai nepasakosiu.

Leiskite man tik pastebėti, kad artėjančiuose teisėkūros procesuose mums, notarams, bus itin svarbu rasti reikiamą pusiausvyrą, viena vertus, tarp mobilumo per valstybių sienas ir suinteresuotųjų šalių apsaugos, kita vertus, būtinybės užtikrinti teisinį tikrumą.

Kaip šiuo klausimu ne kartą pareiškė EP, tokia direktyva turėtų **sustiprinti** suinteresuotųjų šalių, ypač darbuotojų, kreditorių, smulkiųjų akcininkų ir mokesčių institucijų, teises, o **ne padėti išvengti** teisinių, socialinių ir fiskalinių ES ir valstybių narių nuostatų.

Per Santjago vykusį kongresą turėjome galimybę nuodugniai aptarti tai, kaip ateityje gali atrodyti direktyva dėl tarptautinio perkėlimo. Diskutuojant priimta daugybė rekomendacijų Europos įstatymų leidėjams, kurie, tikimasi, svarbia dalimi bus įgyvendinti per teisėkūros procesus, kad būtų apsaugotos suinteresuotųjų šalių teisės ir efektyviai kovojama su piktnaudžiavimu teisėmis.

Pagaliau EK ketina **suderinti teisės kolizijas dėl įmonių teisės**.

Tai, be abejo, taip pat yra svarbi užduotis, ir jai reikia viso mūsų dėmesio.

Šiuo klausimu valstybių narių nacionalinėse tai-

syklėse konkuruoja du skirtingi požiūriai.

Vadovaujantis vadinamąja įsteigimo teorija, taikomi įstatymai tos valstybės, kurioje registruota bendrovės buveinė, nesvarbu, kur yra pagrindinis jos verslo veiklos centras.

Tačiau vadovaujantis tikrosios buveinės teorija, taikomi įstatymai tos valstybės, kur yra bendrovės **administracinė buveinė** ir kur bendrovė vykdo pagrindinę verslo veiklą.

Dabar skaitant tarp eilučių tai, ką šiame kontekste iki šiol pasiūlė EK, tikėtina, kad Komisijos pasiūlytame teisės akte bus koduota įsteigimo teorija, ir tai gali įvykti net pasauliniu mastu. Tačiau dėl toliau nurodytų priežasčių tai sukeltų itin daug problemų.

Jei Europos teisėkūros institucija visuotinai įteisins įsteigimo teoriją, bendrovės galės perkelti registracijos buveinę į bet kokią pasirinktą jurisdikciją, o tai suteiktų visišką laisvę pasauliniu lygiu rinktis galimas teises formas. Tai reikštų neribotą prieigą prie **lengvatinių mokesčių teritorijų**, pavyzdžiui, Didžiosios Britanijos Mergelių Salų, Seišelių ar Panamos. Kaip aiškiai matėme iš naujausių su „Panama Papers“ ir „Paradise Papers“ susijusių skandalų, lengvatinių mokesčių teritorijoms itin būdinga leisti anoniminius ir diskretiškus sandorius ir sudaryti galimybes slėpti pinigų srautus ir kitą usikalstamą veiklą.

Be to, daug žalos būtų padaryta darbuotojų apsaugai – būtų įmanoma išvengti bendro darbuotojų sprendimų priėmimo ir pasirinkti bendrovės formą, kur darbuotojų dalyvavimas nebūtinai. Niekam ne paslaptis, kad už ES ribų esančių įmonių teisėje neretai trūksta pakankamos kreditorių apsaugos taisyklių ar nuostatų dėl kapitalo palaikymo.

Visuotinis įsteigimo teorijos kodavimas reikštų, kad Europos įstatymų leidėjas ir Europos bei nacionalinės institucijos visiškai prarastų kontrolę: tektų visiškai pripažinti bet kurioje pasaulio šalyje registruotas bendroves, net jei jų tikroji buveinė yra ES. Todėl dėl visuotinio įsteigimo teorijos taikymo steigėjams taptų neprivaloma laikytis Europos reikalavimų, būtų sudarytos sąlygos sukčiavimui, pinigų plovimui ir kitoms netinkamoms verslo praktikoms.

Palyginimui – pagal dabartines valstybėse narėse galiojančias tarptautinės privatinės teisės taisykles, reikalaujama, kad registracijos adresas ir tikroji būstinė būtų vienoje vietoje. Tokioje valstybėje registruota ribotos atsakomybės bendrovė, perkeldama registruotąją būstinę į lengvatinių mokesčių teritoriją, rizikuoja nutraukti veiklą ar būti likviduota. Priešingu atveju, jei ribotos atsakomybės bendrovė iš ES nepriklausančios šalies savo centrinę administraciją perkelia į tokią valstybę narę, ji laikoma vie-

tos civilinės teisės bendrija be teismo – tai reiškia neribotą akcininkų atsakomybę. Tokios teisinės pasekmės iki šiol veikia kaip stiprus ginklas prieš bandymus ES naudoti lengvatinio apmokestinimo bendroves, tad svarbu jų nepamiršti.

Atsižvelgiant į šią paskelbto įmonių teisės paketo riziką ir galimas pasekmes mūsų teisinėms sistemoms, mano požiūriu, mums, Europos notarams, itin svarbu nuo pat pradžių kruopščiai laikytis teisėkūros procedūrų ir prie jų prisidėti savo įžvalgomis ir žiniomis, taip pat atkreipti dėmesį į pridėtinę vertę, kurią teisiniams ir ekonominiams sandoriams teikia puikiai veikiantis prevencinio teisingumo vykdymo sistema. Todėl privalau jus paskatinti prisijungti prie manęs ir ES notariatų tarybos jau pradėtoje kovoje su Europos teisėkūros institucija. Ši kova baigsis kitąmet, kai bus paskelbti konkretūs pasiūlymai.

Proporcingumo patikrinimas

Turbūt neverta nė sakyti, kad ir ES notariatų taryba neabejotinai toliau atidžiai stebės visus kitus Europos institucijose siūlomus įstatymus ir procedūras, ypač susijusias su notarų veikla.

Vienas tokių projektų, kuris jau smarkiai pažengęs, yra komisijos **pasiūlymas dėl proporcingumo patikrinimo prieš priimant naują profesijų reglamentavimą**.

Ši tema – puikus pavyzdys to, ką mes visi kartu galime pasiekti, kuo kokybiškiau bendradarbiaudami Europos lygiu. Kadangi dėl mūsų nuolatinių pastangų (ypač Parlamente) pavyko (bent jau dabar taip atrodo) apriboti pirminę pavojingai plačią numatyto reglamentavimo taikymo sritį iki profesinių kvalifikacijų direktyvos srities, į kurią mes, notariai, kaip puikiai žinome, nepatenkame dėl ypatingo mūsų, kaip valstybės pareigūnų, statuso, šis reglamentavimas mums nebegalios, o mūsų valstybių narių vyriausybės galės mūsų profesiją reglamentuoti tokiu mastu ir taip, kaip joms atrodo teisinga ir priimtina. Taip turėtų būti ir likti.

Šeimoms teisė

Daugelyje ES valstybių notariai šiuo metu taip pat gali kurti ir tvirtinti sutartis dėl sutuoktinių nuosavybės ir dėl registruotosios partnerystės kylančias turtines pasekmes, kartais ir sutuoktinių nuosavybės teisinio režimo likvidavimą dėl mirties ar sutuoktinių sprendimo gyventi atskirai. Vis daugiau valstybių narių notarų net tvirtina ištuokas šalių sutarimu.

Dėl laisvo piliečių judėjimo Europoje pastaraisiais metais itin padaugėjo šeimos santykių kitose valstybėse skaičius, o mes, notarai, sulaukiame vis daugiau tarpvalstybinių bylų.

Todėl jums gali būti įdomu, kaip šiuo klausimu atrodo kitų metų Europos perspektyva.

Šeimos teisės srityje atidžiai stebėsime derybas dėl artėjančios **reglamento „Briuselis IIa“** peržiūros (jame, be kita ko, kalbama apie skirtingose šalyse gyvenančių sutuoktinių skyrybas). Per pastaruosius kelerius metus vis daugiau valstybių narių, pavyzdžiui, Prancūzija, Ispanija, Rumunija, Estija ir Latvija, notarams suteikė teisę tvirtinti skyrybas. Mūsų tikslas Europos lygmeniu – užtikrinti, kad Europos teisėkūros procedūrose būtų visiškai pripažintas svarbus vaidmuo, kurį atlieka notarai ir dėl kurio šioje srityje mažėja teismų darbo krūvis.

Be to, netrukus įsigaliosiantys naujieji **Europos reglamentai dėl sutuoktinių turto režimo ir registruotosios partnerystės turtinių pasekmių** 2018 metais taps dar vienu svarbiu mūsų ES notariatų tarybos prioritetu, nes abu reglamentai bus taikomi nuo 2019 metų pradžios.

Šiuo metu ES gyvena daugiau kaip 16 milijonų tarptautinių porų. Nekyla abejonų, kad dėl didėjančio piliečių judėjimo Europoje šis skaičius ateinančiais metais tik didės.

Žvelgiant į šią naująją socialinę ir ekonominę realybę, neseniai priimtos suderintos taisyklės dėl taikytinos teisės ir tarptautinės kompetencijos sutuoktinių turto režimo ir registruotosios partnerystės turtinių pasekmių klausimais yra ypač svarbus žingsnis kuriant Europos teisingumo erdvę.

Šių dviejų reglamentų kūrimo procese konstruktyviai dalyvaujame nuo pat pradžios ir, mano manymu, galima teigti, kad mes, notarai, galime didžiuliuoju tuo, jog per šias derybas mums pavyko sėkmingai įgyvendinti ir suderinti ne vieną notarams svarbų klausimą. Šie du reglamentai Europos poroms (taip pat mums, notarams) pagaliau suteiks teisinio tikrumo, kurio joms ir mums reikia, – ateityje poros galės judėti ES ribose, o joms taikytina teisė nebus keičiama. Tai didina saugumą ir tuo pat metu skatina mobilumą tarp valstybių. Be to, šie reglamentai stiprins privačią autonomiją, nes šalims leis pasirinkti taikytiną teisę.

Kol kas šie reglamentai taikomi septyniolikoje iš visų ES valstybių. Lietuvoje, deja, dar ne. Vardan bendros Europos teisingumo erdvės tikiuosi, kad artimiausiais metais šiuos svarbius reglamentus priims ir kitos ES valstybės, įskaitant Lietuvą, ir prisijungs prie konkrečios teisėkūros procedūros – glaudesnio bendradarbiavimo.

Suprantama, kai mūsų kasdienei veiklai įtaką daro tiek daug naujų Europos mastu išleistų reglamentų ir direktyvų, mums darosi vis svarbiau užsitikrinti nuolatinį teisinį švietimą apie šias naujas taisykles, kad galėtume būti tikri, jog jas vykdome tinkamai.

Todėl dar vienas svarbus mūsų ES notariatų tarybos veiklos aspektas per ateinančius mano pirminkavimo metus bus mokyti notarus visuose organizacijai priklausančiuose notariatuose.

Remdamasi didžiule ankstesnio mokymų projekto apie Europos paveldėjimo reglamentą sėkme, mūsų taryba EK pateikė dar vieną bendro finansavimo prašymą dėl dvylikos tarptautinių seminarų, per kuriuos visos Europos notarai gilintų žinias naujųjų reglamentų klausimais.

Nuoširdžiai tikiuosi, kad EK patenkins mūsų prašymą ir sutiks bendrai finansuoti planuojamus seminarus. Mūsų tarybos organizuojami mokymai visiškai atitinka EK deklaruojamą tikslą užtikrinti, kad pusė visų ES praktikuojančių teisininkų iki 2020 metų būtų dalyvavę kokiuose nors Europos teisininkų mokymuose. Be to, mūsų mokymai padeda įvairių valstybių narių notarams keistis patirtimi ir pagaliau padeda sukurti visą Europą apimančią tinklą, skirtą profesiniam bendradarbiavimui ir keitimuisi žiniomis, o tai yra naudinga ir Europos piliečiams, ir patiems notarams.

Kova su pinigų plovimu

Dabar, kai mano kalbai skirtas laikas beveik baigiasi, trumpai aptarsiu paskutinį klausimą, jis darosi vis svarbesnis Europos institucijoms, tad nusipelnė mūsų dėmesio Europos lygiu. Kalbu apie **kovą su pinigų plovimu, terorizmo finansavimu ir mokesčių vengimu**.

Kol **ketvirtąją** Europos kovos su pinigų plovimu direktyvą įvairios valstybės narės tebekelia į savo nacionalinę teisę, Europos įstatymų kūrėjai jau kuria penktąją direktyvą. Pagrindinis pakeitimų tikslas – **didinti** didelės rizikos sandorių **skaidrumą** reaguojant į 2016 m. balandžio mėnesio atvejį su „Panama Papers“. Derybos trišaliu dialogu Europos lygmeniu jau yra gana pažengusios, tad galime tikėtis, kad patikslinta direktyva bus priimta pirmojoje 2018 m. pusėje. Neseniai įvykęs „Panama Papers“ skandalas gana aiškiai rodo, kad ši tema aktualesnė nei bet kada anksčiau ir kad tuo klausimu dar reikia daug nuveikti.

Mes, notarai, esame kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu smaigalyje.

Notarai patikimai nustato didelės rizikos sando-

rių ekonominės naudos gavėjus, pavyzdžiui, formuojant ar perleidžiant įmonių akcijas, parduodant arba perkant nekilnojamąjį turtą. Tokių sandorių autentifikavimas leidžia užtikrinti skaidrų dokumentavimą. Įtartinus atvejus ištiria notaras ir prireikus atkreipia kompetentingų institucijų dėmesį. Akivaizdžiais atvejais notaras privalo atsisakyti tvirtinti sandorį arba įsikišti kaip nors kitaip. Todėl notaras atlieka svarbų vaidmenį aptinkant ir efektyviai kovojant su pinigų plovimu. Mano požiūriu, dėl šios priežasties svarbu nuolat pabrėžti šią pridėtinę notarų įsikišimo vertę ir Europos lygiu vykstančiose diskusijose.

Taigi ateinančiais metais savo taryboje planuojame devynis tarptautinius mokymo seminarus visoje Europoje, kad Europos notaras galėtų atnaujinti žinias apie taikomus įstatymus. Be to, per šiuos seminarus bus pateikiama daugiau papildomos kriminologinės informacijos, kad galėtume patikimiau atpažinti įtartinus sandorius ir toliau gerinti notarų įsikišimo kokybę.

Išvada

Ponios ir ponai, mieli kolegos, draugai ir svečiai, šiandien minime 25-ąsias laisvojo Lietuvos notariato atgimimo metines. Kartu taip pat švenčiame Lietuvos notariato narystę mūsų ES notariatų taryboje, nes, atgimus laisvam notariatui, jūs galėjote prisijungti prie mūsų Europos notariatų šeimos kaip naujas brolis (ar sesuo).

Dabar, kai artėja Didžiosios Britanijos išstojimas iš šios organizacijos, kai dar keliose ES valstybėse narėse vyksta atsiskyrimo judėjimai, be to, kai tam tikros nacionalinės vyriausybės, remiamos beprecedenčio politinio nacionalizmo abiejose Atlanto pusėse, vis dažniau pabrėžia nacionalinių interesų pirmumo svarbą, tokiais laikais, ponai ir ponios, mieli kolegos ir draugai, tokiais laikais galima susimąstyti, ar tebėra prasmės taip stengtis ir švaistyti laiką dirbant ties bendra Europos teisingumo erdve – beje, per pastaruosius metus šį klausimą girdžiu vis dažniau.

Mano atsakymas, ponai ir ponios, visuomet buvo ir visuomet išliks tas pats – Europos idėjai nėra alternatyvos.

Nesvarbu, ką dėl tam tikrų individualių priežasčių tam tikru metu gali pasakyti tam tikri politikos kūrėjai, tikrasis Europos vienijimosi judėjimo variklis – žmonės – ir toliau dirbs savo darbą. Žmonės ir toliau judės per mūsų valstybių narių sienas, kad tuoktųsi su kitais Europos piliečiais, įsidarbintų kitoje valstybėje narėje, kitoje valstybėje įsteigtų įmonę ar kitoje valstybėje narėje įsigytų nekilnojamojo turto.

Europos laivas jau prieš daugelį metų išplaukė iš uosto ir yra pakeliui į plačiuosius vandenis. Jei išsoksimė iš šio laivo, nepakeisime jo kurso per audringą jūrą. Todėl paprasčiausiai turime reaguoti į žmonių poreikį turėti taisykles ir reglamentą, ir tai jiems padėtų įveikti kertant sieną iškylančius sunkumus.

Kadangi mes, notaras, viena svarbiausių kasdienio darbo užduočių laikome pagalbą žmonėms įveikti tokias kliūtis, mes, notaras, paprasčiausiai turime ir toliau teisinėmis priemonėmis kurti bendrą Europos teisingumo erdvę. Mes turime likti laive. Nepriklausomai nuo visų nacionalizmo burbulų, būkime padrąsinti tęsti savo darbą ir niekada nepamiršti, kad Europa nėra tai, ką mums duoda Europos institucijos, ji yra tai, ką mes patys sukuriame!

Nuoširdžiai dėkoju už dėmesį ir viso geriausio, Lietuvos notariate!

Richard Bock

Vokietijos federalinių notarų rūmų viceprezidentas

SKAIDRIOS BENDROVIŲ ORGANIZACINĖS STRUKTŪROS KAIP SAUGIŲ REGISTRŲ PASEKMĖ

Džiaugiuosi turėdamas progą šiandien kreiptis į jus tema „Skaidrios bendrovių organizacinės struktūros kaip saugių registrų pasekmė“. Skaidrios bendrovių organizacinės struktūros yra būtinos saugiems ir sklandiems verslo sandoriams įgyvendinti. Tik turint patikimą informaciją apie bendrovę, jai atstovauti turinčius teisę asmenis ir jos akcininkus įmanoma derėtis, sudaryti galiojančias sutartis ir paskui pateikti bendrovei ar jos akcininkams reikalavimus.

Pastaraisiais metais nuskambėję Liuksemburgo dokumentų nutekimo, „Panamos popierių“ ir visai neseniai „Rojaus popierių“ skandalai atskleidė didžiulio masto praktiką naudotis realios veiklos nevykdančiomis bendrovėmis užsienyje siekiant:

- užmaskuoti tikruosius bendrovių ir nekilnojamojo turto savininkus;
- sukurti tarptautines mokesčių vengimo schemas;
- vykdyti pinigų plovimo, teroristų finansavimo ir kitų formų organizuoto nusikalstamumo veiklą.

Šie skandalai parodė bendrovių organizacinių struktūrų skaidrumo svarbą. Iš tiesų vadinamųjų

mokesčių rojų, tokių kaip Bermudų salos, Kaimanų Salos ar Panama, verslo modelis yra pagrįstas anonimiškumu ir skaidrumo stoka: galima nuslėpti tikruosius lengvatinio apmokestinimo bendrovės savininkus, nes prievolės skelbti nuosavybės struktūrą viešuosiuose registruose nėra. Be to, kadangi bendrovės tikroji buveinė neprivalo būti įkurta toje pačioje šalyje, lengvatinio apmokestinimo jurisdikcijose galima naudotis realios veiklos nevykdančiomis bendrovėmis. Pagaliau tokių bendrovių direktoriai nebūtinai turi būti fiziniai asmenys – šią funkciją galima perduoti kitai realios veiklos nevykdančiai bendrovei, o ją savo ruožtu valdo kita realios veiklos nevykdanti bendrovė ir taip toliau. Esant tokiai padėčiai, privatūs ir verslo klientai gali sukurti itin sudėtingas ir neskaidrias organizacines struktūras, norėdami perkelti pelną į Europos ir ne Europos mokesčių rojus, nuslėpti abejotinus verslo sandorius ir užmaskuoti tikruosius bendrovių ir nekilnojamojo turto savininkus.

Nesant patikimo būdo nustatyti ir skaidriai viešinti dalyvaujančių šalių asmenybę, neįmanoma apsaugoti svarbiausių viešųjų interesų, nes verslo

partneriai, mokesčių administratoriai ir teisėsaugos institucijos negali identifikuoti už bendrovės slypinių fizinių asmenų.

Dėl šios priežasties dar prieš daugelį metų Europos Sąjunga (ES) skaidrių organizacinių struktūrų siekiu pasinaudojo kaip proga nurodyti vadinamojoje Viešumo direktyvoje, ji visai neseniai buvo konsoliduota (direktyvoje 2017/1132/ES), kad pagrindiniai bendrovės dokumentai turi būti skelbiami ir atidžiai išnagrinėjami prieš juos registruojant. Taip siekiama užtikrinti aukštą uždaryjū akcinių bendrovių visose ES valstybėse narėse registravimo kokybę ir patikimumą.

Viešumo direktyvoje, be kita ko, nurodoma, kad visose valstybėse narėse, kurių įstatymai nenumato prevencinės administracinės ar teisminės kontrolės steigiant bendrovę, steigimo dokumento, įstatų ir visų šių dokumentų pakeitimų tikrumas turi būti patvirtintas.

Direktyvoje taip pat iš valstybių narių reikalaujama užtikrinti, kad dokumentus būtų galima pateikti elektroninėmis priemonėmis, ir numatyti asmenis ir institucijas, kurie teiktų ar padėtų teikti pranešimus siekiant garantuoti dokumentų teisingumą ir užkirsti kelią piktnaudžiavimui (žr. Viešumo direktyvos 3 straipsnio 3 dalies 2 papunktį, dabar direktyvos 2017/1132/ES 16 straipsnio 3 dalies 2 papunktį).

Dokumentų teikimo funkciją Vokietijoje, kaip ir daugelyje kitų ES valstybių narių, atlieka notarai. Notarų vaidmeniui registravimo procedūroje būdinga visų pirma tai, kad taikydami prevencinę įstatų turinio ir registravimo paraiškos kontrolę ir saugų dalyvaujančių šalių identifikavimą notarai užtikrina, jog įrašai bus teisingi, ir taip gerokai prisideda prie teismų registrų darbo krūvio mažinimo.

Be to, elektroninė komunikacija tarp notaro ir teismo registro užtikrina, kad registravimo procedūra bus atlikta greitai ir teisiškai saugiai. Tiesą pasakius, notarai gali iš anksto atrinkti registruoti aktualius duomenis ir pateikti juos registruoti suderinamam duomenų formatui. Teismo registras tuomet gali greitai ir paprastai šiuos duomenis suvesti į registrą. Taip bendrovės duomenų išrašas gali būti išimtas bet kuriuo metu ir peržiūrėtas už nedidelį mokestį (jis Vokietijoje yra vos 4,50 EUR) juridinių asmenų registro svetainėje.

Kita vertus, ypač svarbi teisingumo garantijos ir notarų vykdomos duomenų filtravimo funkcijos pasekmė yra toks juridinių asmenų registro patikimumas, kad visuomenė registru pasitiki. Visi verslo partneriai gali pasikliauti registre laikoma informacija apie bendroves ir joms atstovaujančius asmenis. Net jei įregistruoti duomenys neatitinka

realybės, pavyzdžiui, jei įregistruotas generalinis direktorius nebeina generalinio direktoriaus pareigų, bendrovė privalo sutikti su prieš ją panaudotina informacija.

Juridinių asmenų registro įrašai taip pat yra svarbus įrašų kituose viešuosiuose registruose pagrindas. Juridinių asmenų registre esanti informacija naudojama kasdien, ypač žemės kadastrė.

Atitinkamai kartu su teismų registrais ir žemės kadastro skyriais notarai yra saugios juridinių ir ekonominių sandorių infrastruktūros dalis. Tai sukuria teisinį tikrumą ir sumažina sandorių sąnaudas. Piliečiai ir verslas, padedami notaro, kaip nepriklausomo ir nešališko teisės patarėjo, gali sudaryti svarbius sandorius ir investuoti saugiai, greitai ir ekonomiškai. Dėl šios priežasties notariato indėlis į ekonomikos augimą ir teisinį tikrumą yra svarbus ir reikšmingas vietinių juridinių ir ekonominių sandorių veiksnys.

Jei juridinių asmenų registras yra nepatikimas, paprastą ir nebrangų išrašą iš registro pakeičia išsamūs patikrinimai ir kitų teisės patarėjų ekspertiniai vertinimai, pvz., teisinės nuomonės. Atsižvelgiant į atvejį, už tokias teises nuomones gali reikėti pakloti trizenklių ar keturženklę sumą. Be to, teisinės nuomonės parengimas gali užtrukti kelias dienas. Pagaliau tokių teisinių nuomonių vertė verslo partneriams yra ribota, nes jose paprastai būna nemažai prielaidų ir išlygų, kuriomis teisės patarėjai siekia apsidrausti nuo atsakomybės. Šios praktikos trūkumai, palyginti su visuomenės pasitikėjimą turinčiu registru, yra akivaizdūs.

Be to, valstybės narės, kurios leidžia akcininkams patiems pateikti dokumentus ir neužtikrina jų tikrumo tvirtinimo, dažnai susiduria su sukčiavimo bylomis. Anglija yra vienas iš ryškiausių pavyzdžių. Pasinaudodamas „Companies House“ (įmonių registro) svetaine, kiekvienas akcininkas gali registre įregistruoti su bendrove susijusius procesus, nutarimus ir net akcijų perleidimą. Pareiškėjo teisės registruoti dokumentus ar net nutarimų teisėtumas netikrinami¹.

Taigi registro turinys yra grindžiamas registruojančios šalies pateikta nepatikrinta informacija.

1 Atitinkamai „Companies House“ svetainėje galima rasti neįtikėtiną pareiškimą dėl atsakomybės ribojimo: „Companies House“ yra bendrovių informacijos registras. Registras atlieka elementarius patikrinimus, norėdamas įsitikinti, kad dokumentai buvo tinkamai užpildyti ir pasirašyti, tačiau neturi įstatymais numatytos galios ar pajėgumų patikrinti registru bendrovių pateikiamos informacijos tikrumo. Registras priima visą bendrovių pateikiamą informaciją, pasikliaudamas jų gera valia, ir skelbia ją viešai.“

Tiesa yra ta, kad Jungtinę Karalystę (JK) jau kelerius metus kamuoja bendrovių užgrobimo ir bendrovių tapatybės klajimo problema. Sukčiai tą daro pakeisdami direktorių asmens duomenis ar registruotos buveinės adresą. Pasak „Companies House“, *per mėnesį* užfiksuojama nuo 50 iki 100 bendrovės tapatybės klajimo atvejų. Sukčiai paprastai ne teisėtai panaudoja bendrovių pinigus arba jų vardu užsisako prekių. Tiek finansinė žala, tiek žala bendrovės reputacijai yra didelė.

Turint galvoje šias aplinkybes, „Companies House“ jokiū būdu negali būti laikomas patikimu ir pasitikėjimo vertu registru. Būtent dėl šios priežasties Vokietijos teismai nepriima įrodymų iš šio registro.

Naujos technologijos ir identifikavimo metodai savaime taip pat nėra sprendimas. Estijoje steigti bendrovę galima elektroninėmis priemonėmis be notaro, pavyzdžiui, juridinių asmenų registro patikimumas turi būti užtikrintas:

- pareiškėjų tapatybę nustatant elektroninėmis tapatybės nustatymo priemonėmis;
- palaikant juridinių asmenų registro sąsają su viešosiomis duomenų bazėmis;
- siunčiant automatinį patvirtinimo el. laišką pareiškėjams.

Elektroninės tapatybės nustatymo priemonės laikomos saugiomis tapatybės nustatymo priemonėmis. Juridinių asmenų registro sąsaja su viešosiomis duomenų bazėmis siekiama užkirsti kelią tokioms situacijoms, pavyzdžiui, kai už nusikalstamą nemokumą ar mokestinius nusikaltimus nubausti asmenys būna paskiriami bendrovių generaliniais direktoriais. Juridinių asmenų registras automatinis patvirtinimo el. laiškus išsiunčia kiekvienam pareiškėjui, kurio vardu buvo registruojama bendrovė. Ši praktika yra itin aktuali siekiant užkirsti kelią minėtiems bendrovių užgrobimo ir bendrovių tapatybės klajimo nusikaltimams, nes tikrieji bendrovės savininkai ar atstovai gali patikrinti, ar registro įrašai yra teisingi.

Vis dėlto vargu ar Estijos modelis pritaikomas kitose valstybėse narėse ir ar jis sukurtų pridėtinę vertę tokioms valstybėms narėms kaip Vokietija, kuri turi gerai veikiančią prevencinio teisingumo administravimo sistemą. Be to, klausimas, ar Estijos sistema yra pakankamai saugi, kad pateisintų visuomenės pasitikėjimą juridinių asmenų registro įrašų tikslumu.

Pareiškėjų tapatybės nustatymas išimtinai elektroninėmis priemonėmis kelia gerai žinomą saugumo riziką, ypač dėl pamestų ar pavogtų asmens tapatybės kortelių naudojimo, fizinio ar psichologi-

nio spaudimo ar nenustatyto teisinio neveiksnumo.

Juridinių asmenų registro sąsaja su viešosiomis duomenų bazėmis ne tik kelia rimtų duomenų apsaugos ir privatumo klausimų, bet ir paprasčiausiai kai kuriose didelėse valstybėse narėse, pavyzdžiui, Vokietijoje, bent jau trumpuoju laikotarpiu yra negalima.

Pasirinkus automatinio patvirtinimo išsiuntimo elektroniniu paštu sprendimą, daroma prielaida, kad kiekvienas pilietis turi oficialią el. pašto paskyrą bendrauti su valstybės institucijomis. Mano šalyje, pavyzdžiui, kurioje gyvena daugiau nei 82 mln. žmonių, taip nėra ir nebus artimiausioje ateityje. Be to, šis sprendimas kelia rimtą saugumo riziką, nes elektroninius laiškus galima perimti ar peradresuoti. Reikia pažymėti, kad taip valstybė atsakomybę už piktnaudžiavimo atvejų prevenciją perkelia ant piliečių ir verslo pečių, nes jie turi reguliariai tikrinti, ar jų vardu atliekami registro įrašai yra teisingi.

Pagaliau būtų teisinga sakyti, kad, be notaro įsikišimo, Estijai kyla problemų dėl piktnaudžiavimo elektronine bendrovių steigimo sistema. Pastaraisiais metais Suomijos institucijos pastebi, kad fiziniai asmenys, kuriems draudžiama Suomijoje užsiimti ekonomine veikla dėl teistumo už nusikalstamą veiką, elektroniniu būdu steigia bendroves Estijoje arba pasirenka statinius šioje šalyje. Suomijos mokesčių administratorius pastebėjo, kad auga šešėlinė ekonomika, nes Estijoje elektroninėmis priemonėmis steigiant bendroves netaikomi pakankamai aukšti registravimo ir atskaitomybės reikalavimai. Suomijos mokesčių administratoriaus atliktoje studijoje daroma išvada, kad Suomijoje įsteigtos bendrovės, kurios perkėlė veiklą į Estiją, dažniau turi mokestinių skolų, vėluoja pradėti nemokumo procedūras ir padaro panašius nusizengimus, be to, jų nemokumo procedūros dažniau būna nesėkmingos dėl bendrovės turto stokos.

Pažvelgę į registrų sistemas valstybėse narėse, turinčiose gerai veikiančias prevencinio teisingumo administravimo sistemas, turėsime pripažinti, kad notaro dalyvavimas visuose registruose aktualiuose sandoriuose, įskaitant pasirašytų aktualių dokumentų pateikimą registru ir elektronine forma, yra svarbus. Siekdamas tinkamai ir per trumpą laiką įregistruoti sandorius, daugelis valstybių narių patikėjo notarams platesnes teises funkcijas, nei tik sandorių dalyvaujančių asmenų tapatybės nustatymas, taip juos glaudžiai norint susieti atitinkama registro sistema.

Tad kodėl notaro intervencija visuose registruose aktualiuose sandoriuose yra svarbi?

Viena vertus, būtina pabrėžti jau minėtą ypating-

gą viešųjų registų svarbą teisiniam tikrumui ir verslo sandorių paprastumui: tik jei registre pateikiama patikima informacija apie bendrovę ir jai atstovauti turinčius teisę asmenis, įregistruotus duomenis galima panaudoti juridiniuose sandoriuose saugiai ir ekonomiškai. Bet tam, kad duomenys būtų patikimi, registravimo procesas turi būti patikimas: notaro dalyvavimas šiame procese yra vertingas dėl ypatingos notarų kompetencijos.

Kita vertus, patikimas registravimo procesas yra ypač svarbus ir dėl kitos priežasties. Jei visuomenė pasitiki registru, juridiniuose sandoriuose dalyvaujantys asmenys gali pasitikėti atitinkamame registre įregistruotų duomenų teisingumu, net jei jie neatitinka faktinės juridinės situacijos.

Ir nors toks visuomenės pasitikėjimas turi privalumų, kai kalbame apie juridinių sandorių tikrumą ir paprastumą, jis yra susijęs ir su didele rizika teisėtam naudoti gavėjui.

Jei neįgaliotasis trečiasis asmuo perima pareigas registre, pavyzdžiui, yra įregistruojamas juridinių asmenų registre generaliniu direktoriumi, turinčiu teisę atstovauti bendrovei, jis gali piktnaudžiauti savo pareigomis nusikalstamais tikslais. Kyla rizika, kad konstitucijos saugomos turtinės teisės turės būti perleistos bona fide trečiosioms šalims. Savo ruožtu valstybė privalo saugoti pagrindinę teisę į turtą. Dėl šios priežasties turto praradimas dėl teisinio viešųjų registų poveikio gali būti pateisinamas tik tuo atveju, jei valstybė tuo pat metu imasi specifinių priemonių, skirtų informacijos viešuosiuose registruose teisingumui garantuoti. Taigi viešieji registrai, turintys tokį platų viešumo poveikį, turi būti apsaugoti valstybės nustatytais ypatingomis priemonėmis siekiant garantuoti jų teisingumą. Tai yra vienintelis būdas, kaip valstybė gali vykdyti savo pareigą apsaugoti pagrindinę teisę į turtą tiek pagal šalies konstituciją, tiek pagal ES pagrindinių teisių chartiją (jos 17 straipsnis).

Siekiant užkirsti kelią neteislingam registravimui prevencinio teisingumo administravimo sistemoje turi būti užtikrinta, kad paraiškas registruoti duomenis galėtų pateikti tik įgaliotieji asmenys ir tai būtų daroma asmens laisva valia. Jei tikrinimą atliktų ne pats teismo registras, jį reikėtų patikėti kitai valstybės prižiūrimai įstaigai. Administracinės institucijos gali būti tokios įstaigos. Vis dėlto daugelis valstybių narių, kuriose veikia lotyniškojo notariato sistema, nusprendė prevencinio teisingumo administravimo sistemoje patikėti notarams, kaip išoriniams, nepriklausomiems ir nešališkiems pareigūnams, dalį savo pirminių viešųjų funkcijų. Tiesą pasakius, notarų pareigybė buvo sąmoningai

suformuota taip, kad notarai būtų nepriklausomi ir nešališki, laikytusi ypač griežtos proceso teisės, vykdydami savo funkcijas, taip pat būtų prižiūrimi panašiai kaip ir valstybės tarnautojai.

Be to, panašiai kaip ir su teismų ar institucijų išduodamais dokumentais, daugelyje žemyninės Europos valstybių narių notarų aktai turi specialiąją ir privalomąją įrodomąją galią. Tai yra pateisinama tuo faktu, kad notarai turi laikytis griežtų procedūrinių nuostatų, ir tuo, kad juos skiria ir jų veiklą prižiūri valstybė. Turint galvoje jo ypatingą įrodomąjį poveikį, autentiškas dokumentas yra idealus registravimo viešajame registre pagrindas.

Be to, įvairių valstybių narių teisinėse sistemose dokumentų tikrumą nustatančių notarų užduotis yra papildoma viešosiomis funkcijomis – funkcijomis, kurias notarai įgyvendina viešiesiems registrams aktualių sandorių kontekste.

Pavyzdžiui, Vokietijos teisinėje sistemoje notarai yra atsakingi ir už mokesčių duomenų surinkimą ir perdavimą. Mokesčių administratorius priklauso nuo notarų informacijos, kad iš viso galėtų gauti informaciją apie įregistruotus su mokesčiais susijusius sandorius. Dėl nešališkumo pareigos notaro pareigybė yra itin tinkama patikimiems duomenims apie vertes ir pirkimo kainas pateikti mokesčių administratoriui. Be to, jei notaras tvirtina deklaraciją ar jos tikrumą, jis garantuoja, kad mokesčiais tikslais nebus nurodomos atgalinės datos ir patvirtinti dokumentai vėliau nebus keičiami. Kai kuriose valstybėse narėse notarams tenka papildoma pareiga apskaičiuoti šalių mokėtinus mokesčius, juos surinkti ir pervesti mokesčių administratoriui.

Be šios užduoties garantuoti registracijų teisingumą ir atrinkimo funkcijos, notaras užtikrina tarp asmenų sudaromų sandorių teisėtumą ir teisinį tikrumą. Šias notaro funkcijas yra pripažinęs ir ES Teisingumo Teismas ir jomis yra pateisinamas laisvės teikti paslaugas apribojimas.

Atitinkamai naujausiame 2017 m. kovo 9 d. sprendime, vadinamojoje Piringer byloje, kalbėdamas apie Austrijos žemės kadastrą, ES Teisingumo Teismas nurodė, kad „nacionalinės nuostatos, pagal kurias reikalaujama, kad prisiekusieji specialistai, pavyzdžiui, notarai, patikrintų žemės kadastrę padarytų įrašų teisingumą, padeda užtikrinti nekildnomo turto sandorių teisinį saugumą ir tinkamą žemės kadastro veikimą; apskritai jos yra susijusios su tinkamo teisingumo administravimo, kuris pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją yra imperatyvus bendrojo intereso pagrindas, užtikrinimu“, tuo pateisindamas laisvės teikti paslaugas principo suvaržymą.

Teisingumo Teismas mano, kad suvaržymas yra proporcingas turint galvoje, kad notaro dalyvavimas yra „svarbus ir būtinas“ siekiant padaryti įrašą žemės kadastru. Taip yra todėl, kad „notaro dalyvavimas neapsiriboja ant dokumento parašą dedančio asmens tapatybės nustatymu, notaras turi susipažinti su atitinkamo dokumento turiniu norėdamas užtikrinti, kad siūlomas sandoris būtų teisėtas, taip pat patikrinti, ar pareiškėjas yra teisiškai veiksnus“.

Esant tokioms sąlygoms, su dokumentų tikrumo nustatymu susijusios veiklos patikėjimas tam tikrai kategorijai profesionalų, kuriais pasitiki visuomenė ir kurių veiklą kontroliuoja valstybė narė, yra tinkama priemonė tinkamo žemės kadastro sistemos veikimo tikslams pasiekti ir tarp asmenų sudaromų sandorių teisėtumui ir teisiniam tikrumui užtikrinti.

Darydami tarpinę išvadą, galime teigti:

Efektyvi įmonių teisė yra itin svarbus vietos veiksnys. Notaro intervencija garantuoja skaidrias ir teisiškai tikras bendrovių organizacines struktūras, kurios patikimai skelbiamos juridinių asmenų registruose ir su kuriomis už nedidelį mokestį gali susipažinti visi. Notaro intervencija prisideda prie saugų ir sklandžių verslo sandorių vykdymo.

Lotyniškojo notariato suteikiamus pranašumus, o juos garantuoja gerai veikianti registrų sistema, būtina išlaikyti ateityje. Vien nacionaliniu požiūriu šis klausimas atrodo savaime aiškus: kodėl mes turėtume abejoti veikiančia ir nuoseklia prevencinio teisingumo administravimo sistema?

Europiniu požiūriu padėtis nėra tokia paprasta. Augančios globalizacijos sąlygomis valstybės narės turės konkuruoti su kitomis teisinėmis sistemomis. Ne visos ES valstybės narės turi veikiančią prevencinio teisingumo administravimo sistemą. Dėl šios priežasties sprendimų priėmėjai Europos lygmeniu, deja, ne visuomet yra pakankamai susipažinę su notarų funkcijomis ir jų dalyvavimu registravimo procese.

Europos Komisija (EK) šiuo metu yra paskutiniajame Įmonių teisės paketo rengimo etape. Šis paketas gali reikšti esminį žemyninės Europos įmonių teisės laiko patikrintų struktūrų pokytį ir sukelti rimtą pavojų juridinių asmenų registrų efektyvumui ir patikimumui.

Įmonių teisės paketu siekiama reglamentuoti tris pagrindines sritis: skaitmeninių technologijų naudojimą bendrovės gyvavimo cikle, tarpvalstybinės transformacijos ir įmonių teisės kolizijos taisykles.

Iš šių trijų sričių pasiūlymas dėl skaitmeninių technologijų naudojimo per visą bendrovės gyva-

vimo ciklą bus itin reikšmingas žemyninės Europos įmonių teisės ir juridinių asmenų registrų teisės ateičiai. EK dar neatskleidė tikslaus pasiūlymo turinio, tačiau galima tikėtis, kad ji pabandys nustatyti privalomą skaitmeninių technologijų naudojimą visoms bendrovių formoms: nuo jų steigimo iki likvidavimo.

Taip pat neaišku, ar dokumentu bus leidžiama gerai veikiančią prevencinio teisingumo administravimo sistemą turinčioms valstybėms narėms, pavyzdžiui, Vokietijai ar Lietuvai, numatyti privalomą notarų ar kitų tarpininkų įsikišimą – bent jau per elektroninėmis priemonėmis vykdomą procedūrą.

Vis dėlto išimtinai internetu vykdomos procedūros, kurių metu būtų naudojamos supaprastintos elektroninės formos ir šablonai, be notaro įsikišimo reikštų reikšmingus juridinių ir ekonominių sandorių trūkumus.

Be kruopščios prevencinės teisinės kontrolės, kurią užtikrina notariai, nebebūtų galima garantuoti organizacinių struktūrų pagrįstumo ir juridinių asmenų registrų patikimumo. Teismų registrams tektų tvarkytis su gerokai didesniu darbo krūviu, jei notariai nebegalėtų vykdyti atrankos funkcijos ir prisiimti dalies šio krūvio. Procedūras vykdyt internetu be tarpininko steigėjai ir generaliniai direktoriai nebebūtų pakankamai informuojami apie savo įsipareigojimus ir civilinės bei baudžiamosios atsakomybės riziką. Jei nebus būdo, kaip saugiai nustatyti bendrovės sandorėje dalyvaujančių šalių asmenybes, būtų sudarytos sąlygos nusikalstamai veiklai, pavyzdžiui, pinigų plovimui.

Teisės praktikos požiūriu tikėtina, kad vienas aspektas bus dar svarbesnis.

Visiškas bendrovių steigimo ir struktūros pakeitimų atlikimo proceso suskaitmeninimas reikštų dramatišką sutartinės laisvės, skaidrumo ir teisinio tikrumo – ypatybių, kurios šiuo metu yra skiriamasis žemyninės įmonių teisės bruožas, – praradimą. Visų procedūrų atlikimas internetu reikštų įmonių teisės supaprastinimą nustatant tam tikrus standartinius atvejus pavyzdiniuose įstatuose: kuo mažiau individualių sutartinių variantų galima įtraukti į įstatus, tuo didesnė tikimybė, kad sumažės individualios kontrolės poreikis ir padidės visiško suskaitmeninimo potencialas, ypač jei bus nepaisoma notarinių konsultacijų poreikio net ir standartiniais atvejais.

Vis dėlto notarinė praktika rodo, kad steigėjams ir verslui itin reikia individualių sprendimų, kurie – priešingai nei yra anglosaksiškoje teisinėje tradicijoje – paprastai yra reglamentuojami ne susitarimuose, bet bendrovės įstatuose. Taip bendrovės gali skaidriai vykdyti juridinius sandorius, nes jų

duomenys yra skelbiami juridinių asmenų registre.

Nestebina, kad vis dažniau bendrovės yra steigiamos elektroninėmis priemonėmis tose valstybėse narėse, kurios, pavyzdžiui, JK, perkėlė Viešumo direktyvą tik paviršutiniškai ir netaiko prevencinės teisinės kontrolės kaip įmanoma ilgiau.

Debatai dėl visiško įmonių teisės suskaitmeninimo kelia esminį klausimą, ypač turint galvoje Europos reguliavimo politiką: ar mes norime atsisakyti savo itin veiksmingos žemyninės įmonių teisės, kuri yra pritaikyta specifiniams sudėtingo verslo gyvavimo ciklo poreikiams, ir pakeisti ją sistema, kurioje:

- pagrindinės organizacinės struktūros būtų nustatytos akcininkų sutartyse, todėl nebūtų tokios skaidrios, kaip skelbiamos viešuosiuose registruose;
- individualios konsultacijos ir individualios sutartys būtų praeities dalykas;
- būtų atsisakyta prevencinės kontrolės;
- būtų skatinamas piktnaudžiavimas ir manipuliacijos.

Atsakinga teisės politika, ypač Europos lygmeniu:

- leistų valstybėms narėms perkelti savo laiko patikrintas prevencinio teisingumo administravimo sistemas į skaitmeninę erdvę naudojant jau esamą elektroninių juridinių sandorių infrastruktūrą, o ne
- įgyvendinti griaunančius sprendimus, kurie sukeltų grėsmę juridinių asmenų registrų efektyvumui ir patikimumui ir kurie iš esmės pakeistų pamatines žemyninės įmonių teisės struktūras.

Kalbant apie tokią organišką žemyninės įmonių teisės plėtrą skaitmeninimo amžiuje, esamas visų procedūrų perkėlimas į skaitmeninę erdvę mažiau jautriose srityse ir procedūrų, kurias norėdamos atlikti šalys turi atvykti pas notarą, svarbiose įmonių teisės srityse derinys, matyt, yra geresnis modelis, ypač atsižvelgiant į teisės konsultacijų poreikį.

Jei iš viso yra poreikis pateikti europinį teisėkūros pasiūlymą dėl bendrovių skaitmeninio gyvavimo ciklo, tokiame pasiūlyme valstybėms narėms turėtų būti paliekama laisvė nuspręsti, kokias procedūras privalomai šalys turėtų atlikti atvykusios pas notarą ar į kitą valstybės įstaigą. Taip valstybės narės galėtų išlaikyti tinkamą pusiausvyrą tarp skaitmeninimo galimybių, individualių susitarimų ir teisinio tikrumo poreikio.

Pasiūlyme turėtų būti numatyta bent jau galimybė valstybėms narėms elektroninių procedūrų sistemoje numatyti, kad valstybės paskirto tarpininko įsikišimas kai kuriais atvejais turi būti privalomas, ir nustatyti techninius ir teisinius procedūrinius bendrovių sandorių standartus norint garantuoti reikalingą teisinio tikrumo ir patikimumo laipsnį. Tolesnes tokios procedūros smulkmenas turėtų nustatyti valstybė narė.

Išvada

Siekdami viską suskaitmeninti, neturėtumėme pamiršti, kad net ir skaitmeniniame pasaulyje efektyvi teisinė kontrolė išlieka nepakeičiama. Priešingu atveju juridiniams ir verslo sandoriams kiltų rimtų kliūčių.

ES įstatymų leidėjui atsisakius bet kokios efektyvios teisinės kontrolės įvedant išimtinai elektroninėmis priemonėmis vykdomas procedūras ir sudarius galimybę laisvai rinktis bendrovės teisinę formą, ateityje visas verslas steigs bendroves jurisdikcijose, kuriose bus žemiausi teisiniai standartai. To pasekmė bus pražūtingos lenktynės į apačią. Skaidrios organizacinės struktūros ir saugūs viešieji registrai taptų praeities dalyku.

EK įmonių teisės paketas galėtų turėti plataus masto pasekmių žemyninės Europos teisei sistemai. Dėl šios priežasties itin svarbu, kad Europos notariatai susivienytų ir drauge apgintų laiko patikrintą ir gerai veikiančią įmonių teisę, tarnaujančią Europos piliečiams ir verslui.

**Prof. habil. dr.
Vilenas Vadapalas**

Advokatas, buvęs Europos Sąjungos
Bendrojo Teismo teisėjas

KONKURENCIJOS TEISĖ IR NOTARAI

Visų pirma esu dėkingas, kad šia 25-erių metų Jūsų garbingo darbo proga mane pakvietėte kalbėti apie šią šiai dienai svarbią sritį. Tačiau mano problema yra ta, kad visų pirma turiu pabrėžti, jog per 6 dešimtmečius Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) veiklos metus ir per beveik 30 Europos Sąjungos Bendrojo Teismo, kurio teisėju man teko būti, metus Lietuvos teismų praktikoje nebuvo nė vienos notarų konkurencijos teisės bylos. Tokiu būdu, būdamas profesoriumi, turėčiau daryti tam tikrus atradimus.

**Notarų įsisteigimo laisvė ir konkurencija.
Įsisteigimo laisvė netaikoma viešosios valdžios
teikiamoms paslaugoms (Sutarties dėl ES
veikimo 51 straipsnis)**

Visų pirma, kokia buvo Lietuvos Respublikos oficiali pozicija tose bylose, kuriose buvo sprendžiami notariato veiklos klausimai? Primenu, kad šios bylos nebuvo tiesiogiai susijusios su konkurencijos teise. Tai yra visa serija bylų, kuriose buvo sprendžiamas klausimas, ar savo pilietybės sąlygos nustatymas nepažeidžia Europos Sąjungos (ES) teisėje įtvirtintos įsisteigimo laisvės. Lietuvos Respublika šiose bylose užėmė poziciją, jog notariatai dalyvauja viešosios valdžios funkcijose, ir nurodė ES teisės aktus, tarp jų aktus, liečiančius įsisteigimą, laisvą paslaugų teikimą, o laisvas paslaugų teikimas – būtina sąlyga konkurencijai, kuriuose ES teisės aktai Lietu-

vos Respublikos Vyriausybės požiūriu yra netaikomi. Mes matome aiškią Lietuvos Respublikos Vyriausybės poziciją šioje srityje.

**Įsisteigimo laisvė ir laisvas paslaugų teikimas
netaikomi viešosios valdžios funkcijų
vykdymui. Kas yra notaro „viešasis aktas“?**

Dėl viešųjų aktų, kuriems jokiose situacijose negali būti taikoma konkurencijos teisė, reikia pažymėti, kad tokio apibrėžimo ar sąrašo nėra. Vis dėlto mes turime nedidelę sritį, būtent naują reglamentą (Reglamentas (ES) 2016/1191), kuriuo nuo 2019 m. tarp ES valstybių narių bus panaikinamas apostilės legalizavimo reikalavimas. Apostilės reikalavimas bus netaikomas viešosios valdžios aktų, tokių, kaip gimimo, santuokos sudarymo ar nutraukimo, mirties faktų patvirtinimui ir pan. Reglamentas nurodo veiksmus (taip pat notarinius), kuriais patvirtinami tokie faktai, kaip gimimas, vardas ir pavardė, pilietybė, tėvystė, įvaikinimas, kad asmuo yra gyvas ar miręs, sudaręs ar nutraukęs santuoką ar registruotą partnerystę, turi nuolatinę gyvenamąją vietą, nėra teistas. Čia išvardinta tik maža sritis, kurioje notariatai tam tikrose ES valstybėse narėse tvirtinti kai kurių faktų tikrumą. Tačiau sąrašas nėra išsamus ir visi jame nurodyti notarų veiksmai susiję su viešųjų paslaugų vykdymu, skirtingai, negu sandorio notarinis tvirtinimas ar pan.

ESTT: konkurencijos teisės normos taikomos, tačiau ribotai (ESTT sprendimas byloje C-47/08. Komisija prieš Belgiją)

Visas šias bylas (Komisija prieš Belgiją, Prancūziją ir kt.), kurias 2011 m. išsprendė Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT), sieja tai, kad septynios ES valstybės narės tuo metu norintiesiems verstis notaro profesija dar kėlė savo pilietybės sąlygą ESTT nusprendė, jog nors notarai ir atlieka kai kurias viešosios valdžios funkcijas, jie, neperžengdami savo atitinkamos teritorinės kompetencijos ribų, vis dėlto savo profesija verčiasi konkurencijos sąlygomis. Tačiau tai – tik su įsisteigimo sritimi susijusi byla. O dėl atitinkamų teritorinių kompetencijos ribų kyla klausimas, ar notarų teikiamos paslaugos gali būti laikoma ta sritimi, kur šie apribojimai gali liesti vadinamąjį Europos Bendrijos elementą arba prekybą tarp valstybių narių.

Tačiau 2016 m. lapkričio 14 d. Komisija pateikė naują ieškinį Čekijos Respublikai (byla C-575/16) dėl to, kad „notaras turi būti Čekijos pilietis“.

Maksimalios kainos. Europos Komisija. Pranešimas dėl konkurencijos profesinių paslaugų srityje (COM (2004) 83 final)

Europos Komisijos (EK) pozicija yra nedviprasmiška – konkurencija tarp notarų yra labai apribota. Kaip mes puikiai žinome, pagrindinė konkurencijos sritis yra konkurencija dėl kainų. Tuo tarpu EK, 2004 m. atlikusi tyrimą dėl konkurencijos profesinių paslaugų srityje, t. y. dėl advokatų, notarų, auditorių, architektų, inžinierių ir farmacininkų, nustatė, kad maksimalios kainos gali apsaugoti vartotojus nuo pernelyg didelių įkainių rinkose, kuriose nustatyti aukšti įėjimo į rinką barjerai ir nėra veiksmingos konkurencijos. Ir būtent išskyrė notarų profesiją, kaip išimtį – lotyniškujų notarų profesiją, kurioje kainų reguliavimas derinamas su įėjimo į šią rinką apribojimais ir reklamos draudimais, o tai rimtai riboja konkurenciją. Taigi konkurencija yra apribota visų pirma kainų – pagrindinio konkurencijos parametro – srityje, kadangi valstybė arba nustato, arba tvirtina tam tikras kainas, numatydama taip pat kainų maksimumą.

Maksimalios kainos. LR konkurencijos tarybos 2005 m. darbo ataskaita

Štai 2005 m. darbo ataskaitoje Konkurencijos taryba išreiškė savo poziciją, kad notarinių paslaugų rinkoje, kuri yra labai suvaržyta bei esant didelei

notarinių paslaugų paklausai, net ir atsiradus galimybei konkuruoti kainomis, vargu ar galima tikėtis mažesnių kainų, nei būtų nustatytos maksimalios. Taigi, kaip matome, šioje srityje Konkurencijos tarybos pozicija taip pat gana aiški dėl konkurencijos nebuvimo ar iš esmės dėl jos gana griežto apribojimo.

Dėl Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies taikymo notarų savivaldos veiksams

Ar iš viso gali būti taikomas Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis dėl susitarimų, kuriais siekiama riboti konkurenciją? Ar gali būti daroma prezumpcija, kuri visgi buvo padaryta, jog visais atvejais, kai Notarų rūmai, taip pat ir Prezidiumo nariai, dalyvauja derinant kainas, kurias tvirtina Teisingumo ministras, arba, aiškindami tam tikrus įkainius Notarų rūmai vienodina notarinę praktiką, taip pat ar gali būti preziumuojama, kad tokiais atvejais notarų savivaldos organų veiksmai, susiję su paslaugų kainomis, yra konkurencijos apribojimas vien dėl tikslo. Daroma prezumpcija netiriant tų kriterijų, kurie turi būti nustatyti tiriant profesinių asociacijų veiksmus, kas yra nustatyta ESTT praktikoje.

Konkurencijos teisės nustatomų draudimų taikymas notariato veikloje

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos nustatyti asociacijų sprendimų teisėtumo vertinimo kriterijai:

1. Profesinio sektoriaus ypatybės: kainų nustatymas, griežta valstybinė kontrolė, reklamos apribojimas ir daugelis kitų valstybės reguliuojamų veiksnių, kurie lemia, kad profesiniame sektoriuje, kad konkurencija šiame sektoriuje, turi būti atsižvelgiama į ekonominį bei teisinį taikymo kontekstą, į prekių ar paslaugų, kuriems jis taikomas, pobūdį ir į realias nagrinėjamos rinkos ar rinkų veikimo sąlygas bei struktūrą. Praktiškai šis sektorius yra tas sektorius, kuriame konkurencija gali būti tik išimtinė kategorija, o ne bendra taisyklė.

2. Sprendimų nuostatų turinys ir jų siejami tikslai. Ar galima preziumuoti, kad bet kurie Notarų rūmų savivaldos veiksmai, kurie susiję su kainomis, turi tikslą riboti konkurenciją? Jokiais būdais ne. Tiek pats Notariato įstatymas, tiek Notariato statusas numato, kad yra siekiama teisėtų tikslų – derinti įkainius su Teisingumo ministerija, kuri tvirtina pati, taip pat vienodinti notarinę praktiką. Taigi, tikslai jau yra įtvirtinti pačiuose teisės aktuose.

3. Jeigu neįmanoma teisės nustatyti, kad tikslas yra riboti konkurenciją, būtina nustatyti, koks yra spren-

dimo poveikis konkurencijai – ar iš tikrųjų tokiais veiksmais buvo padarytas reikšmingas poveikis konkurencijai, t. y. jog konkurencija iš tikrųjų buvo smarkiai trukdoma, ribojama arba iškraipoma. Tokio veiksnio čia nustatyti neįmanoma.

4. Sprendimo atitikimas (proporcingumas) siekiamiems tikslams. Gali būti pagrįstai teigiama, kad teisės aktams nustatant tam tikrą kainų intervalą, pavyzdžiui - hipotekos atveju, kai klientas nenurodo hipotekos objekto kainos ir kai yra keli hipotekos objektai - būtų taikoma maksimali teisės akto nustatyta riba. Šiuo atveju maksimalios kainos taikymas atitinka siekiamus tikslus, tai yra įtvirtinti apribojimai neviršija to, kas yra būtina. Analogija gali tarnauti visiškai naujas 2017 m. lapkričio 23 d. ESTT sprendimas, kuris liečia Bulgarijos advokatų tarybos nustatytas minimalias kainas (*C427/16 ir C428/16. CHEZ Elektro Bulgaria ir kt.*). Taigi, ar tikrai tos kainos, kurios buvo nustatytos, neviršija to, kas yra būtina? Mes matome Lietuvos Respublikos notariato 191 straipsnį, kuris kaip tik ir numato tuos kriterijus, kurie yra būtini nustatant tam tikrus įkainius, kuriuos vėlgi tvirtina Teisingumo ministras.

Ar vyksta konkurencija tarp ES valstybių narių notarų, kuri galėtų „paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą“?

Pagaliau kyla klausimas, ar notariato veiksmams gali būti taikomas Sutarties dėl ES veikimo 101 straipsnis, draudžiantis antikonkurencinius susitarimus, suderintus veiksmus ir įmonių asociacijų sprendimus, neigiamai veikiančius prekybą ES vidaus rinkoje? Šiame straipsnyje mes puikiai matome šią poveikio ES valstybių narių prekybai sąlygą: „1. Kaip nesuderinami su vidaus rinka yra draudžiami: visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą (...).“ Kyla klausimas, ar iš viso egzistuoja ES notarinių paslaugų rinka, kurioje galėtų būti sudaromi karteliai?

Ar yra notarinių paslaugų rinka ES vidaus rinkoje?

Mano įsitikinimu, nėra jokios notarinių paslaugų „prekybos tarp valstybių narių“, nes nėra jokios konkurencijos tarp skirtingų valstybių narių notarų teikiamų notarinių veiksmų. Kiekvienoje ES valstybėje narėje notarinius veiksmus atlieka tik šios valstybės tam įgalioti notariai, ką Lietuvoje numato taip pat ir Notariato įstatymas. Šie veiksmai atliekami pagal kiekvienos valstybės vidaus įstatymus ir pagal toje

konkrečioje valstybėje kompetentingų valstybės institucijų nustatytus įkainius.

ESTT mano minėtose bylose konstatavo, kad negalima riboti notarų profesijos savo valstybėse piliečių, o tai yra tik įsisteigimo klausimas, tačiau įsisteigimo pagal atitinkamus valstybės įstatymus.

Klasikiniai kriterijai (*Wouters* byla, C309/99): ar profesinė asociacija yra įmonė, kad jai būtų galima pritaikyti kartelių tarp įmonių draudimą? Asociacijos akto pateisinimo kriterijai

Visų pirma reiktų pacituoti klasikinius teisinius kriterijus, pavyzdžiui, *Wouters* byla, C309/99 – tai yra kitos profesinės asociacijos – Nyderlandų advokatų asociacijos byloje, kurioje ESTT konstatavo, kad Nyderlandų advokatų asociacija nėra įmonė, nes ji nevykdo ekonominės veiklos. Kyla klausimas, ar Lietuvos notarų rūmai gali būti laikomi įmone konkurencijos teisės prasme. Mano manymu – ne. Notarų rūmai nėra pramonės ar prekybos asociacija, laisvai veikianti rinkoje. Rūmai yra valstybės pavestų notarams funkcijų vykdymo profesinė asociacija, kurios veiklos rūmus ir funkcijas nustato įstatymai.

Ar ji gali būti laikoma ir įmonių grupe? Mano manymu, tai yra labai abejotina, kadangi įmonių grupe paprastai laikomos konkuruojančios įmonės, įmonių teisės prasme.

Blieka pacituoti *Wouters* sprendimo 124 p. ištrauką, kad nedraudžiamas privalomas asociacijos teisės aktas, „kuris (...) gali būti pagrįstai laikomas būtinu užtikrinti tinkamą advokato profesinių pareigų, kaip jos organizuotos nagrinėjamoje valstybėje narėje, atlikimą“.

ESTT sprendimas byloje C-1/12, *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas*: valstybės patvirtintoms profesinės asociacijos taisyklėms netaikoma konkurencijos teisė

Šioje Portugalijos auditorių asociacijos byloje ESTT nustatė, kad, kai valstybė narė pasilieka teisę priimti sprendimą kaip paskutinė instancija (byla buvo susijusi su apskaitos specialistų asociacijos nustatytomis taisyklėmis), tokios profesinės asociacijos nustatytos normos išlaiko valstybinį pobūdį. Grįžkim prie Lietuvos situacijos, kai įkainius nustato Teisingumo ministerija, kai akivaizdus teisinio reguliavimo valstybinis pobūdis. Toks reguliavimas nepatenka į įmonėms skirtų Sutarties dėl ES veikimo nuostatų taikymo sritį, taigi – į konkurencijos sritį. Ir, be abejo, mes puikiai matome Jums puikiai

žinomą tekstą (Notariato įstatymo 19 straipsnis), kuris patvirtina, kad šiuo atveju konkurencijos teisė vargu ar gali būti taikoma, nebent tai būtų „naujas atradimas“.

Ar Notarų rūmų Prezidiumo nariai individualiai atsako už Prezidiumo aktus ar veiksmus?

Notarų rūmai yra profesinė asociacija, kuriai taip pat taikomas LR asociacijų įstatymas. Jos valdymo organas Prezidiumas, vykdydamas jam pavestą pagal Notariato statuto 7 straipsnio 6 punktą uždavinį, t. y. vienodindamas notarinę praktiką ir tuo tikslu tvirtindamas rekomendacijas dėl notaro atlyginimų (rinkliavų), imamų iš fizinių ir juridinių asmenų, dydžių, veikia asociacijos, o ne Prezidiumo narių vardu. Mano manymu, teiginsys, jog Prezidiumo nariai, vykdydami savo kaip asociacijos valdybos funkcijas, pažeidžia konkurencijos teisę, yra asociacijų laisvės pažeidimas, laisvės, kurią garantuoja tiek Konstitucijos 35 straipsnis, tiek Europos žmogaus teisių konvencijos 11 straipsnis, tiek ES Pagrindinių teisių chartijos 12 straipsnis.

Notarų rūmų Prezidiumo narių veikla yra asociacijos savivaldos, o ne ekonominė veikla

Ar galima taikyti Notarų rūmų prezidiumo narių veiklai konkurencijos teisę? Ar ši veikla gali būti kvalifikuojama konkurencijos teisės pažeidimu?

Europos Komisijos precedentiniame 2004 m. sprendime – Belgijos architektų asociacijos byloje yra patvirtinta ESTT praktika, kad Sutarties dėl ES veikimo normos dėl konkurencijos netaikomos veiklai, kuri pagal savo prigimtį, tikslą ir jai taikomas taisykles nepriklauso ekonominės veiklos sričiai. Savaiame suprantama, kad Prezidiumo narių veikla nėra ekonominė, tad jie jokiū būdu negali būti laikomi konkurencijos teisės subjektais, kuriems galėtų būti taikoma atsakomybė.

ESTT 2017 m. lapkričio 23 d. sprendimas byloje C-427/16 ir C-428/16, CHEZ Elektro Bulgaria

Kai mes kalbame apie maksimalias kainas, kainų tam tikrą intervalą, kuris nustatytas teisės aktuose, kyla klausimas, ar rekomendacija dėl to, kad tam tikrais atvejais, kurie yra teisine prasme pateisinami pagal savo tikslą, gali būti taikoma maksimali kaina.

Šioje byloje dėl Bulgarijos advokatų asociacijos nustatytų minimalių honorarų dydžių visų pirma Teisingumo Teismas pasisakė, kad toks nustatymas galėtų būti atsakomybės taikymo pagrindu, tačiau teismas turi patikrinti, ar atsižvelgiant į konkrečių taikymo tvarką toks teisės aktas, būtent aktas, nustatantis minimalias kainas, iš tikrųjų atitinka teisėtus tikslus ir ar jame nustatyti apribojimai neviršija to, kas būtina užtikrinant šių teisėtų tikslų įgyvendinimą. Mano manymu, bet kokiu atveju intervalu nustatytos kainos, jeigu jos yra pateisinamos tiek darbo sąnaudomis, tiek kitais objektyviais kriterijais, kurie nustatyti Notariato įstatymo 19¹ straipsnio nuostatose, jos gali būti pateisinamos pagal šią proporcingumo taisyklę.

**Prof. habil. dr.
Vytautas Nekrošius**

NOTARIATO TEORINIAI IR TEISINIAI VEIKLOS ASPEKTAI

Pradėdamas negaliu nesureaguoti į Vilmos (LR finansų ministerijos patarėjos Vilmos Vildžiūnaitės – red. past.) nuomonę, jog notaras turi kovoti su fiktyviomis įmonėmis. Turi, bet negali. Šiandien Lietuvoje notaras neturi jokių šansų ir jokių galimybių kovoti su fiktyviomis įmonėmis. Kodėl? Nes niekas neina pas notarą norėdamas steigti fiktyvią įmonę. Užtenka pas save kambaryje įsijungti internetą ir galima įsteigti 30 fiktyvių įmonių, tam nėra jokių problemų. Tad nereikia iš notaro reikalauti to, ko jis negali padaryti.

Antras dalykas, Gintaro Švedo pristatytas „kūrybinis šedevras“, kurį priėmė Seimas, aš nežinau, kaip šitas reikalas turėtų būti pavadintas. Mes iš notaro norime padaryti ir tardytoją, ir ekonomistą, ir ką tik nori. Kaip jūs įsivaizduojate, gerbiamieji, kai pas jus ateis klientas ir sakys, jog nori draugui padovanoti namą – Civilinis kodeksas, šiaip, tokį veiksmą kaip dovanojimas numato. Tada jūs sakysit – palauk, palauk, prisėsk, pasišnekėsime. Klientas klaus tuomet – o ką jūs norite su manimi pasikalbėti? Notaras tada turės klausiti – o kodėl jūs norite padovanoti? Klientas sakys, na noriu, vaikų neturiu, o šitas draugas geras, tikrai noriu dovanoti. O notaras jam sakys – negalima dovanoti, parduok. Bet klientas gali nenorėti parduoti. Tuomet notaras sakys, jog netvirtins sandorio, nes toks klientas jam kelia įtarimą. Arba notaras tvirtins, bet lieps klientui pasisodinti draugą, ku-

riam dovanoja, ir klaus jo, ar turi bendrų pažįstamų su tam tikru asmeniu. Nes notarui atrodo, kad ne tas draugas dovanų gaus, o jis dar kažkam perleis, tad notaras prašys išvardinti visus pažįstamus, kokius turi. Jeigu notaras man užduotų tokį klausimą, netgi norėdamas atlikti normalų veiksmą, aš jam sakyčiau: „Ačiū, mielas notare, viso gero.“ Man atrodo, nereikia maišyti vienu funkcijų su kitomis. Tiesiog kiekvienas turėtų dirbti savo darbą, o įstatymų galima priimti daug. Galime priimti įstatymą, kad rytoj gyvenam kaip Šveicarijoje. Mūsų Seimas kartais mėgsta tokius pokštus. Bet nuo to nepradėsime gyventi kaip Šveicarijoje. Arba galime priimti įstatymą, kad dabar – birželis. Čia, šiaip – įvadui.

Na, o mano tema – aktuali kaip visada. Kalbant apie notariatą, visą laik maniau, kad buvo padaryta pirma ir iš tikrųjų viena sėkmingiausių teisėsaugos srities reformų, kai įvedėme lotyniškąjį notariatą. O didžiausia šios reformos vertybė, kurios iki šiol dar neturime sau į galvas įsikalę, buvo taisyklė, jog neturime išradinėti dviračio. Paėmėm, su Vokietijos pagalba, padarėm klasikinę, normalią, paprastą sistemą. Ir ji 25 metus veikia, gerai veikia.

Kai tik pradėdame galvoti, kad mes čia ką nors padarysim, tai paprastai – arba ratai kvadratiniai, arba *lenciūgo* nėra, arba panašiai. Didžiausias šios reformos privalumas tas, jog tai nėra lietuviška reforma. Tai tiesiog yra esamo pasaulyje, normalaus, pasitei-

sinusio modelio perkélimas į lietuviškas sąlygas. Ir nors ten buvo balsų, jog „čia Lietuva“, į Rytus nuo mūsų taip pat girdžiu pasisakymų, kad „pas jus galima, pas mus negalima“, dėl to, kad tas yra taip, čia žmonės nepripratę, dar kažkas nepripratę – priprato, išmoko, padarė ir viskas gerai veikia. Tad, mano nuomone, prie šio dalyko ypač prisidėjo mūsų reformos, notariato reformos, įkvėpėjai, tėvai, nes jie kažkada paėmė ir perkėlė modelį.

Kalbant apie pirmąjį straipsnį, kurį visi žinote, šiuo metu, stebint Lietuvos notariato aktualijas, svarbu pabrėžti, kad tai yra valstybės įgaliotas asmuo, vykstantis nustatytas funkcijas ir užtikrinantis sandorių teisėtumą. Kitaip tariant, mes čia nematome nei verslo, nei pelno kaip pagrindinio tikslo, sandorių teisėtumo užtikrinimas ir valstybės deleguota funkcija administruojant civilinę teisę, realizuojant tinkamą civilinės teisės normų įgyvendinimą, garantuojantį, kad kai jums klientas atveda įsteigti įmonei kokį nors gal iki trijų temokantį skaičiuoti asmenį, o nori įsteigti UAB su milijonu eurų įstatiniu kapitalu – kad notaras pasakytų: „Ne, aš šito dalyko netvirtinsiu.“

Jeigu pažiūrėtume į epitetus, vartojamus kalbant apie notariatą: viešųjų funkcijų vykdymas – greičiausiai einamiausias, daugiausiai vartojamas apibrėžimas, kurį vartoja ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, nepaisant 2004 metų sprendimo, kuriuo pilietybę tarsi panaikino Europos Sąjungoje, bet Teismas nepasakė, kad tai yra privati veikla, sprendimu buvo pasakyta, kad tai yra viešo pobūdžio funkcijos, tik tiek, kad tai nėra *iuris imperia* – tai nėra valstybinės valdžios funkcijos, tai yra viešos funkcijos ir tai labai svarbu. Preventyvus teisėjas. Valstybės tarnautojas be algos tarpukariu. Ypatingosios teisėnos subjektas, jeigu kalbame apie Vokietiją, Austriją, Šveicariją – tai yra teisėją keičiantis subjektas. Viena-reikšmiškai, jeigu kalbame apie notariatą, kaip apie notariatą, o ne kaip apie britų notarą, kaip apie Europos notarą, todėl daugelyje įstatymų yra įrašyta, jog tai nėra ūkinės, komercinės veiklos subjektas. Nes jo darbo tikslai yra kiti. Taip, jis gauna pelną, tai yra uždirba pinigus, išlaiko biurą, bet tai nėra pagrindinis tikslas, pagrindinis tikslas yra realizuoti ir vykdyti šią funkciją. O jeigu tu ją gerai realizuoji ir vykda, tai dar ir gerai gyveni.

Notariato ir valstybės santykis – čia turime klasikinį... Gerai, kad neparašiau santykis su Teisingumo ministerija, nes, atsižvelgiant į paskutines aktualijas, greičiausiai turėtumėte patekti kažkur ties žemės ūkiu ir susisiekti. Taip yra dėl to, kad notaras yra vienas pagrindinių ir svarbiausių valstybės registru tvarkytojų / pildytojų. Tad jeigu registrai yra Susisiekimo ministerijoje, tai ir notariatai ten pat turėtų būti.

Gerai, kad ne į žemės ūkį perkėlė. Bet irgi galėtumėte, kadangi žemę parduodat. Jeigu pakalbėtume apie santykį rimtai. Vienas dalykas yra kvalifikaciniai reikalavimai notarui ir iš tikrųjų yra pripažįstama, jog jie turi būti tokie patys kaip teisėjui, ne žemesni, tokie ir yra: egzaminas, visas išsilavinimas, asesoriaus arba praktinio darbo stažas. Skaičiaus ribojimas – vėlgi, atsižvelgiant į funkcijas, nėra čia tos laisvos rinkos, laisvos konkurencijos ir principo, kad kiek nori, tiek yra notarų. Kodėl? Dėl paprastos priežasties – siekiant užtikrinti kokybišką funkcijos atlikimą ir vykdymą. Latvija pabandė neriboti skaičiaus – po to labai greitai sugrįžo atgal, kai pamatė, kokias įmanoma, kai labai nori valgyti, patvirtinti notarines sutartis. Tas pats kalbant apie įkainius – vėlgi tas pats principas, tas pats tikslas – viešosios funkcijos realizavimo kokybė. Dėl to turime ne žaisti pagal principą, pas ką pigiau, o turime žaisti pagal principą, pas ką geriau. Aišku, valstybė turi organizacines veiklos kontrolę – ministerijos gali tikrinti darbuotojų registrus ir panašiai. Kalbant apie kontrolę, šiandieninėje sistemoje dar trūksta teismų. Tai, kas buvo 1998 metais, vėliau atsisakyta, ir dabar liko kažkur pakabinta ore. O kodėl? Va čia iš tikrųjų bendradarbiavimas su teisėjais, be abejo, nėra tiesioginė funkcija, ir imama kalbėti, jog atsisakykim teismams nebūdingų funkcijų. Ką tai reiškia – teismams nebūdingos funkcijos? O kas pasakė, kad teismui būdinga funkcija yra tik nagrinėti civilines bylas? Tad jeigu norime atsisakyti teismams nebūdingų funkcijų, tai atsisakykime visos ypatingosios teisėnos, nes visa ypatingoji teisėna yra teismams nebūdinga funkcija. Tokiu atveju notariatui bendradarbiaujant su teismu, per sandorių pobūdį, aptariant, ar tokios sąlygos gali būti, ar jos būtų laikomos sąžiningomis, mes išvengtume labai daug procesų ir greičiausiai daug sandorių liktų galioti, nes notaras iš anksto žinotų teismo poziciją, jie iš anksto tartųsi su teisėju, kuris kuruoja šią sritį, ir galbūt formuotų tam tikrą bendrą praktiką. Ne veltui taip yra kitose valstybėse. Drausminė atsakomybė – visiems viskas aišku, garbės teismai.

Kodėl notaras nėra ūkinės veiklos arba verslo subjektas ir kodėl yra ribojama jų tarpusavio konkurencija? Kaip minėjau anksčiau, manau, jog šitą nuostatą, kad notaras nėra verslo subjektas, lemia pirmasis straipsnis ir pati lotyniškojo notariato prigimtis. Jeigu valstybė gali pasakyti, kad notarines funkcijas vykdys tikras valstybės tarnautojas su visa savo atsakomybe ir visais valstybės tarnybos reikalais, tai nebus svetima valstybės tarnybai, nes tai yra valstybės funkcija – šitų svarbiausių dokumentų, sandorių tikrinimas, paveldėjimo tvarkymas ir taip toliau. Tai jeigu valstybė sako, jog nefinansuos šios veiklos,

patys susirinkit, bet visa kita lieka taip pat, tai apie kokį verslą mes kalbame – mes neturime čia jokio verslo. Oponentai gali sakyti, jog notaras juk vis tiek nori uždirbti – aišku, kad jis nori uždirbti, visi nori uždirbti. Klausimas, kas stovi prioritetų eilėje, ir pirmas eilėje yra net ne prioritetas, o užduotis – ne uždirbti, pirmą užduotis yra tinkamai įvykdyti savo funkcijas, o tik tada, jeigu esi toks geras, tai ir uždirbsi. Bet tai yra išvestinis dalykas tam, kad galėtum tinkamai vykdyti funkcijas. O ne tam, kad darbuotumėis nuo ryto iki vakaro, kad tik daugiau, daugiau. Tikiuosi, kad tie laikai, kai tik daugiau, daugiau ir bet ką, bet kur jau seniai baigėsi ir tų žmonių jūs net pavardžių nebeatsimenate.

Konkurencija įkainiais kaip aktualiausia paskutinio pusmečio problema. Turite dabar bylą Konkurencijos taryboje, mano nuomone, tai – nesusipratimas. Lygiai taip pat, kaip nesusipratimas yra reikalauti notarų, kad jie kovotų su fiktyviomis įmonėmis. Peržiūrėjau keletą valstybių praktiką šiuo klausimu. Daugiausia vokiečiai, austrai, šveicarai – jie neturi kainų „žirklių“, ten yra tvirtos kainos nustatytos, kaip žyminis mokestis teisme. Ir notaras neturi galimybės imti arba neimti, arba dalintis, arba daugiau imti, arba mažiau. Patvirtintas aiškus ir tvirtas mokestis, aš esu už tai. Kai pasižiūrėjau mūsų įkainių sistemą, tai ten yra labai blogai – ten pilna „žirklių“, ir tada kyla visokių minčių. Tad jeigu mes esame nuoseklūs ir kalbame nuo pradžių, tai grįžtame į pirmą straipsnį, kur rašoma, kad svarbiausia yra viešoji funkcija ir jos kokybė. Dėl to ir randame visur, jeigu imsime notariato doktriną, konkurenciją ir paslaugų kokybę, o ne paslaugų kainą. Tad konkurencijos skatinimas kaina yra pats baisiausias dalykas, kurį galima padaryti, nes kai pradedama galvoti, kad aš eisius pas tą [notarą], pas kurį pigiau, o ne pas tą, pas kurį geriau, tai prasideda pavojai. O kai ateisi pas tą, pas kurį pigiau, tai gal jis pagalvos, kad ir vėl pas jį ateisi, dar patvirtins ką tik paprašysi, kad tik ateitum dar kartą, tada prasideda negerai dalykai. Taigi, tokiu atveju konkurenciją kainomis reikia vyti iš mūsų kiemo kaip įmanoma greičiau, kad maksimaliai jokių „žirklių“ nebūtų ir jokių galimybių fantazuoti. Ir dar daugiau – notaras privalo paimti visą mokestį, susimokėti mokesčius nuo to, o po to, jeigu nori, gali dalintis su kuo nors, nors čia drausminė byla būtų garantuota.

Be abejo, jeigu kalbame apie notariatą, didelis Lietuvos pasiekimas – notarinis dokumentas kaip oficialus rašytinis įrodymas, nors vėlgi – jokios čia naujovės nėra, visas pasaulis taip dirba, kur kalbame apie normalią notariato sistemą. Bet gerai yra tai, jog jūs buvote pirmieji, kurių įstatyme atsirado *prima facie* įrodymas oficialiam rašytiniam dokumentui.

Niekas, net valstybės tarnyba dar to neturėjo, o jūs jau turėjot. Nes valstybės taryboje tai atsirado tik nuo naujojo Civilinio proceso kodekso įsigaliojimo, 2003 m. sausio 1 d., o notariate – nuo 1998 metų. O kiek baimių buvo – tvirtins, pritvirtins visokių dokumentų. Tai mes visi taip galime bijoti, bijoti savo šešėlio, bet, pasirodo, kad viskas yra gerai – dokumentas gyvuoja, ta forma gyvuoja, teisingumo prezumpcija irgi yra ir šiandien niekam nekelia abejonių ir su tuo galima tik pasveikinti. Kas yra svarbu, ko jums greičiausiai pavydi antstoliai, nes šito dokumento *prima facie* galia yra nepriklausomai nuo to, ar dokumentas yra patvirtintas notariškai kaip privaloma forma, ar tiesiog klientai atėjo pas notarą. Tuo tarpu pas antstolius, nesuprantu kodėl, bet tas pats dokumentas, jeigu skirtingais pagrindais padarytas, vienu atveju turi oficialaus įrodymo galią, o kitais atvejais – ne. Faktinių aplinkybių konstatavimas – jeigu teismas paskiria, tuomet tai bus oficialus rašytinis įrodymas, o jeigu šalis ateina ir paprašo konstatuoti, kad butas užpiltas, tuomet tai nebus oficialus įrodymas. Kodėl? Nes vienu atveju teismas paskiria, antstoliai vykdo savo funkcijas, o kitais – paslaugą, na ir kas? Esmė juk ta pati. Tai šiuo atveju notariatas to išvengė, nes nustatoma, jog nepriklausomai nuo to, kas, kaip patvirtino, jeigu yra notarinis dokumentas, tuomet yra didesnė įrodomoji galia.

Notariinių funkcijų plėtra. *eNotaras* / registų tvarkytojas, hipoteka, vykdomieji įrašai kaip naujos funkcijos. Man atrodo, šie nauji dalykai į notariato gyvenimą, žmonių gyvenimą įsiliejo visai tvarkingai ir galima tik pasveikinti bei palinkėti tolesnės sėkmės.

Paklausiau dviejų klausimų: ką bendro turi notariatas ir neoliberalizmas? Kodėl neoliberalizmas, nes neoliberalai nori neriboto notarų skaičiaus, nereguliuojamų kainų, ir apskirtai jiems notaras yra kažkas panašaus kaip kioskas Gariūnuose, kuris prekiauja saldainiais. Ir atsakymas tuomet logiškas – kad nieko bendro neturi. Nebent valstybė nori iš esmės susilpninti notarinės funkcijos vykdymą. Manau, kad mes nelabai norime tikėti, jog valstybė to nori.

Manau, kad buvo daug jums sunkių laikų, bet Lietuvos notariatas visuomet išliko ištikimas modeliui, ištikimas principams. Gali nusileisti truputį ten, truputį ten, bet kai kalbama, kad dukart du yra keturi, o ne penkiolika, tai negali elgtis taip, kaip tam gruzniškam anekdote. Tad kai notaras mano, kad dukart du yra keturi notariate, viskas bus gerai, bet tik jeigu leisite sau mintį, kad gali būti penki, tuomet tapsite labai pažeidžiami ir pradėsite pralošinėti vieną po kito. Taigi, jeigu išliksite tvirti, sakau, jog pergyvenote įkainių pagal darbo sąnaudas vajú, išgyvensite ir konkurencijos kainomis vajú.

**Prof. habil. dr.
Gintaras Švedas**

LIETUVOS NOTARIATO UŽDAVINIAI KOVOJE SU PINIGŲ PLOVIMU IR TERORIZMO FINANSAVIMU

I. Įsigaliojusi direktyva pareikalavo ir nacionalinių įstatymų žingsnių, kad nacionaliniai teisės aktai būtų suderinami su direktyvos reikalavimais, tradiciškai pas mus tai daroma paskutinę naktį – direktyva įsigalioja birželio 26 d., o įstatymas buvo priimtas vos ne tuo pačiu laiku. Jeigu pažiūrėtume jų turinį, pamatytume, kad tiek tie, kas rengė šio įstatymo pakeitimo projektą, tiek tie, kas priiminėjo, nežiūrėjo labai įdėmiai į kai kurių nuostatų esmę o darė paprastą angliškų terminų vertimo pažodinį kopijavimą, na ir tai, kas parašyta, tiesiogiai perkėlė į nacionalinį įstatymą. Dažnai aš tai pateisinu, nes dviračio išradinėti nereikia ir painioti nacionalinio taikytojo įvairiais terminais, bet keletą sričių, manyčiau, Seimas, nedarėdamas nacionalinių adaptavimų, paliko problemiškomis, ir ypač tai paliestų notarą, kuris yra specifinis subjektas pinigų plovimo kontekste. Pirmas momentas, tai yra – sąvokos. Jeigu mes peržvelgtume direktyvos ir nacionalinio įstatymo sąvokas, pamatytume keletą neatitikimų, kurie šiandien gal ir nekelia interpretavimo dalykų, bet juos pasakysiu, nes jie iš tikrų yra labai svarbūs.

Pirmas dalykas – tai kliento samprata. Turint

omenyje mūsų notaro statuso funkciją, mes puikiai suprantame, kad žmogus, atėjęs pas notarą spręsti savo problemų, sudaryti sutarčių, iš tikrųjų nėra notaro klientas. Notaras šiuo atveju atlieka visai kitas funkcijas. Tačiau direktyvos kontekste, pabrėšiu, deja, šią interpretaciją mes turime daryti ir formaliai notaras taip pat dirba su klientais. Turėkime tai omenyje, nes direktyva šioje vietoje aiškinama viena-reikšmiškai – ji yra taikoma notarams, vadinasi, žmogus tam tikrais aspektais yra jūsų klientas.

Antra sąvoka, kurios visiškai nesupratau, kodėl tai buvo padaryta, susijusi su dalykiniais santykiais, nes nuo to, kas yra dalykiniai santykiai ir su kokiais santykiais žmogus kreipiasi į notarą, priklauso, kokios notaro funkcijos yra pinigų plovimo prevencijos srityje. Nežinau, kodėl mes savo įstatyme įrašėme dalykinius santykius, nors direktyvoje labai aiškiai kalbama apie verslo santykius, kurie iškart pasako, kad notaras su klientu nepalaiko tokių santykių. Pridėsiu dar antrą požymį, kuris vienareikšmiškai sako, jog tai nėra tie dalykiniai santykiai, jie turi tęstis tam tikrą laiką. O notaras tvirtina tik sandorį, t. y. vienkartinis aktas. Iš to matyti, kad notaras pinigų plovimo

prevencijos srityje yra specifinis subjektas su griežtai apibrėžta kompetencija.

II. Notarų rūmų funkcijos. Nuo 2008 m. daugelį dalykų notari ir Notarų rūmai turi daryti, aš kai kuriuos pakartosiu, nesupykite, kaip marksizmo atstovai sakė: kartojimasis yra mokymo motina.

Notarų rūmams įstatymas numato penkias funkcijas, mano nuomone, šiandieninė teisinė bazė, kurią yra priėmę Notarų rūmai, nėra išsami. Pirmas dalykas – įstatymas įpareigoja Notarų rūmus patvirtinti įstatymo įgyvendinimo nurodymus, tie nurodymai priimti liepos vidury, pasakyčiau, kad vertinau juos direktyvos ir įstatymo atitikties kontekste ir, mano akimis žiūrint, jie yra labai neblogai parengti. Tiesa, keletas spragų juose yra. Tai ir paminėsiu.

Antras dalykas, kuris įstatyme nėra pakankamai aiškus ir situacija yra kebli, nes įstatymas sako, kad Notarų rūmai prižiūri notarų veiklą, kaip jie vykdo įstatymo nuostatas, ir išvardija keturias sritis, kur ta kompetencija sumažėja: 1) tikrinama, kaip notari tvarko piniginių operacijų, apie kurias buvo pranešta FNTT, registracijos žurnalą; 2) ar notari yra paskyrę atsakingus asmenis, kurie bendrautų su FNTT; 3) kaip laikomasi pinigų plovimo prevencijos įstatymo ir Notarų rūmų patvirtintų nurodymų; 4) ar notari yra nustatę savo vidaus politiką ir vidaus kontrolės procedūras, kurios yra taikomos kiekviename notaro biure. Be to, mano nuomone, yra viena be galo svarbi priežiūros funkcija. Jeigu paskaitytume įstatymą, rastume reikalavimą, jog priežiūros institucijos turi patvirtinti patikrinimo atlikimo tvarką. Gal aš klystu, bet kol kas neradau tokios Notarų rūmų patvirtintos tvarkos, nes tik šios tvarkos pagrindu ir tik joje išrašyta procedūra Notarų rūmai gali tikrinti notarų biurus. Norėčiau atkreipti dėmesį, kad įstatymas šiuo atveju galėjo būti tikslesnis.

Yra dvi notarų priežiūros institucijos: Notarų rūmai ir FNTT. Man labiau būtų patikę, jeigu būtų nustatyta aiški procedūra, kad FNTT tikrinimo veiksmus galėtų atlikti tik kartu su Notarų rūmais. Visgi pinigų plovimo prevencijos atveju atskleidžiama žmogaus privati informacija ir ji yra svarbi, tačiau šiuo atveju Notarų rūmai užtikrintų, kad informacija atskleidžiama tiek ir tokia, kokia yra reikalinga tik pinigų plovimo prevencijos kontekste. Atkreipsiu dėmesį, kad Notarų rūmams, jų darbuotojams (nebūtinai notarams, tai gali būti ir Notarų rūmų darbuotojai) pagal įstatymą suteikiama teisė tikrinti tik keturis aspektus ir tai vėlgi yra skirtinga situacija, palyginti su tuo, kokių teisių tikrindama turi pagrindinė institucija – FNTT. FNTT darbuotojai gali gauti tiek notarų, tiek darbuotojų, kurie yra atsakingi už pranešimus, žodinius paaiškinimus. Taip pat ir asmenų, dėl kurių yra atliekamas patikrinimas, t. y. sandorio šalių. FNTT taip pat gali

reikalauti, kad notari ar darbuotojai atvyktų į Notarų rūmus ir duotų paaiškinimus, pasitelkti technines priemones, gauti visus dokumentus, kurie yra būtini tokiam patikrinimui. Šiek tiek pakalbėsiu apie Notarų rūmų, kaip priežiūros institucijos, kompetenciją duoti privalomus nurodymus. Tačiau jeigu įvertinsime, kaip gramatiškai surašytas įstatymas, mano manymu, Notarų rūmai tokią teisę turi, o nurodymų esmė yra ta, jog šiuo atveju notaras savo biurui gauna konkrečius nurodymus, ką reikėtų pataisyti, kad jo veikla atitiktų pinigų plovimo prevencijos reikalavimus. Atkreipkite dėmesį, kad nurodymų davimas tiesiogiai siejamas su sankcijų taikymu, kaip „baudžiauninkas“ negaliu nepasisakyti apie tai, kas gresia notarams, tad turėkite omenyje, kad Notarų rūmai teisės bausti neturi, tačiau kiekvienu atveju, kai jų patikrinimo metu yra nustatomi Pinigų plovimo prevencijos įstatymo pažeidimai, jie privalo apie tai per tris dienas pranešti FNTT. O ši jau gali taikyti sankcijas. Sankcijos yra sunkios – ne tik bauda, priklausanti nuo metinių pajamų, bet ir pačios griežčiausios sankcijos – laikinai sustabdyti ir pasiūlyti panaikinti notaro įgaliojimus. Atkreipsiu dėmesį, jog griežčiausias sankcijas įstatymas leidžia taikyti tik už sistemingus arba labai šurkščius įstatymo pažeidimus, o jie visada yra siejami su tyčine veikla.

Ketvirta funkcija, kurią vykdo Notarų rūmai, tai – notarų konsultavimas. Man teko susipažinti su Notarų rūmų pateikta medžiaga. Paprastai gyvenimiškų situacijų pasitaiko labai įvairių, natūralu, kad kai kuriems notarams gali tekti priimti sudėtingus sprendimus, todėl siūlyčiau visada naudotis šia proga ir teise, nes Notarų rūmai privalo turėti specialių žmonių – apmokytų, paruoštų, kad galėtų suteikti tinkamą konsultaciją.

Paskutinė Notarų rūmų funkcija – Notarų rūmuose turi būti, mano supratimu, dvejopo tipo pareigūnai, kurie tiesiogiai atsakytų už Pinigų plovimo prevencijos įstatymo įgyvendinimą. Vienas iš jų, neabejoju, turėtų būti prezidiumo narys. Jis turėtų būti atsakingas už organizacinius ir teisinius dalykus, taip pat turėtų būti darbuotojų, kurie atliktų priežiūros funkciją ir galėtų pakonsultuoti.

Tokios nuostatos susijusios su Notarų rūmais, dauguma jų didelių problemų nekelia ir tiesiogiai išplaukia tiek iš direktyvos tiek iš įstatymo.

III. Funkcijos.

1) Pagrindinė notarų funkcija – klientų ir naudos gavėjų tapatybės nustatymas. Nustatymas, tikrinimas, šios informacijos atnaujinimas. Puikiai žinote, kad tiek pagal Notariato įstatymą, tiek pagal Pinigų plovimo prevencijos įstatymą visais atvejais privalote nustatyti savo klientų tapatybę – tiek fizinių, tiek juridinių asmenų. Kai sudaromi įtartini sandoriai arba

sandoriai, kurie viršija 15 tūkst. eurų grynaisiais pinigais, privaloma nustatyti ir naudos gavėjo tapatybę. Tai jūs turite daryti pagal oficialius valstybės įstatymus. Pinigų plovimo prevencijos įstatymas netgi nustato tokią taisyklę, kad šituos duomenis turite patikrinti remdamiesi informacija, gauta iš patikimo ir nepriklausomo šaltinio. Paliekama notarams savo nuožiūra vertinti, tačiau, mano supratimu, vienas apribojimas čia yra labai aiškus – tokie šaltiniai turi būti oficialūs. Atsižvelkite į vieną svarbią teisę, kurią Pinigų plovimo prevencijos įstatymas suteikia jums šiuo atveju, jeigu yra sunku, neįmanoma arba klientas atsisako pateikti reikiamą informaciją. Jūs galite visiškai teisėtai atsakyti tęsti santykius su tokiu klientu. Neabejotina, jog skausmingiausia bus „naudos gavėjo“ sąvoka. Aišku, kad tam tikrais atvejais abejonių, kas yra naudos gavėjas, nekyla, tačiau pasitaikys atvejų, kada sudarantis sandorį asmuo, jūsų klientas, nebus naudos gavėjas, todėl teks aiškiai nustatyti tikrąjį naudos gavėją. Tai darysite deklaravimo principu, vadinasi, sandorį sudaranti šalis privalės nurodyti, kas yra tikrasis naudos gavėjas, ir čia įstatymas jums nustato pareigą patikrinti, ar iš tikrųjų nurodytas fizinis ar juridinis asmuo yra tikrasis naudos gavėjas. Pasitaikys įdomių atvejų, vieną išaiškinimą, kurį pateikė FNTT Notarų rūmams, jau mačiau ir jis yra labai įdomus. Turbūt sakysite, kad ir „baudžiauninkas“ gali būti teišus civilinėje teisėje. Jeigu sutartį sudaro asmuo, kuris yra sudaręs santuoką, sutuoktinis šiuo atveju yra lygus. Tačiau FNTT patvirtino nuostatą, kad naudos gavėjo kontekste sutuoktinio tikrinti nereikia, vadinasi, šiuo atveju jis nebus laikomas tiesioginiu naudos gavėju. Dėl naudos gavėjo visada turėkite omenyje du dalykus: procedūrinis aspektas – jūsų teisė konsultuotis su Notarų rūmams, tiek prašyti, kad Notarų rūmai gautų FNTT tam tikrą paaiškinimą, dėl to jūsų sandoris gali užtrukti tam tikrą laiką. Tačiau tokiu atveju didesnė tikimybė, kad nepadarysite klaidos gavę tokią konsultaciją, o antras dalykas – turėkite omenyje, kad teisė negali reikalauti neįmanomo, tai reiškia, kad tam tikrais atvejais patikrinti tam tikrų dalykų gali būti neįmanoma, tad sprendimą turėsite daryti pagal tai, kokių duomenų turite konkrečiu atveju. Atkreipsiu dėmesį, jog Pinigų plovimo prevencijos įstatymas tam tikrais atvejais suteikia galimybę priimti saliamonišką sprendimą, ypač kai kalbame apie juridinių asmenų naudos gavėją. Tokiu atveju reikia suskaičiuoti, kiek kas akcijų turi, koks tų akcijų procentas. Tad, kai bus sudėtinga nustatyti pagal šitą skaičiavimą, kas yra naudos gavėjas, visada galime pasiremti įstatymo nuostata, kuri leidžia visais abejotinais atvejais naudos gavėju pripažinti tokio juridinio asmens vyriausiąjį vadovą. Remiantis direktyvos nuostatomis, įstatymas tikrai yra protingai

parengtas. – Nauja yra tai, kad stengiamasi išsamiau patikrinti kliento ir naudos gavėjo tapatybes. Šiame etape atsiranda politikoje dalyvaujantys asmenys. Mūsų įstatyme kai kas yra paraidžiui nukopijuota nuo direktyvos. Jeigu mes pasižiūrėtume į nacionalinį kontekstą, aš įžvelgiu probleminių aspektų. Kalbama apie asmenis, kurie tarsi dalyvauja politikoje, bet turėkite omenyje, šių asmenų samprata yra be galo plati, tai ne tik mūsų tikrieji politikai – Seimo, savivaldybių nariai, bet ir teisminė valdžia, aukšti įvairių valstybės institucijų pareigūnai, netgi valstybės ir savivaldybių įmonių pareigūnai ir, atkreipsiu dėmesį, į šią sampratą patenka ir politikų šeimos nariai bei artimieji. Noriu pabrėžti, kad jeigu į jus kreipsis politiko žmona arba vyras, norintys sudaryti sandorį, jie pateks į sustiprinto asmens patikrinimo sritį. Problema yra paprasta – kalbant apie teisėjas pasakyta, jog patenka tik aukščiausių arba tų teismų, kurie priima galutinius sprendimus, teisėjai. Tad užduosiu jums retorinį klausimą: ar mūsų teisinės sistemos prasme apygardos teismo teisėjas patenka į šią kategoriją? Sakote „ne“. Bet, mano manymu, patenka, nes, pavyzdžiui, lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo atveju apygardos teismas priima galutinį sprendimą. Tai sakau mūsų Seimui, todėl reikėtų labai tiksliai apibrėžti, ką mes turime omenyje, nes, manau, rasime ir apylinkės teismų tokių kompetencijų, kuriose apylinkių teisėjai priima galutinį sprendimą.

Manau, kad tai iškrepia direktyvos prasmę. Dirbant su politikais būtini trys dalykai: pirma, kiekvienas notarų biuras turi pasitvirtinti vidines procedūras, kaip bus nustatoma, ar asmuo priklauso šiai grupei, ir kaip toks asmuo bus tikrinamas; antra, turėsite imtis priemonių turto ar lėšų, susijusių su tvirtinamu sandoriu, kilmės šaltiniui nustatyti. Tokiu atveju Vyriausioji tarnybinės etikos komisija turi suteikti jums visus turimus dokumentus, duomenis, vadinasi, tam tikrą instrumentą jūs turėsite. Tačiau dėl asmens dalyvavimo politikoje pabrėšiu: pats asmuo turi ateiti pas jus ir deklaruoti, kad jis dalyvauja ar nedalyvauja politikoje. Ypač nuodugniai turite tikrinti sandorius, susijusius su valstybėmis, kurios pagal Europos Komisijos arba FATF rekomendacijas priklauso tam tikrai rizikos grupei. Taip pat, jeigu atlikę rizikos vertinimo procedūrą nustatysite tam tikrą pinigų plovimo riziką. Šis paskutinis atvejis, mano nuomone, kiekvienam notarų biurui yra per daug sudėtingas, todėl manau, jog šiuo atveju Notarų rūmai turėtų prisiimti šią pareigą ir pabandyti įvertinti riziką tam tikrose notaro veiklos kategorijose ir tai galima padaryti vadovaujantis trimis kriterijais, numatytais įstatyme: per klientą, sandorių rūšis, geografinę teritoriją, su kuria yra sudaromi sandoriai. Tokio centralizuoto, visiems notarams bendro rizikos

vertinimo kontekste pasiūlyti arba išskirti tam tikras sandorių kategorijas, kur būtų patikrintas klientas bei naudos gavėjas. O dėl griežtesnio patikrinimo, įstatymas, mano nuomone, paliko vieną didžiulę klaidą ir, atvirai sakau, kad nežinau būdo ją ištaisyti, nes konstatavus, kad sudarote sandorį, pavyzdžiui, nekilnojamojo turto, su politikoje dalyvaujančiu asmeniu, pagal įstatymą turite gauti vyresniojo vadovo leidimą sudaryti tokį sandorį, o tai, mano požiūriu, notaro atžvilgiu yra absoliutus absurdas. Todėl įstatymas negali reikalauti neįmanomo ir šis reikalavimas notarams neturėtų būti keliamas. Tačiau vėlgi, pabrėžiu, skaitant įstatymą toks reikalavimas yra, vadinasi, Seimas turėtų prie šito įstatymo grįžti ir paaiškinti, kokių veiksmų notarui imtis susidūrus su politikoje dalyvaujančiu asmeniu.

2) Rizikos vertinimą jau aptariau. Tačiau ir vėl sukritikuosiu mūsų įstatymų leidėją, nes, mano nuomone, įgyvendinant direktyvą padaryta viena svarbi klaida. Ta klaida padaryta omisijos principu, t. y. neįrašius visko, kas yra direktyvoje, o to nepadarius direktyvos esmė stipriai iškreipiama. Direktyvoje kalbant apie kontrolės procedūras, apie mano minėtą rizikos vertinimą pasakoma labai svarbi nuostata: šie veiksmai turi būti proporcingi atsižvelgiant į įpareigotų subjektų pobūdį ir dydį. Tad turbūt sutiksime, jog galimi rizikos vertinimo veiksmai, kontrolės priemonės bus vienokie. bankinę sistemą, kuri yra monstras, ir kitokie notariato sistemoje, kur dirba 260 notarų. Akivaizdu, jog priemonės negali būti vienodos, jos bus neproporcingos. Mano nuomone, įstatymų leidėjas turėtų grįžti ir šią nuostatą įrašyti. Tai leistų Notarų rūmams ir notarams tvirtinant taisyklės įvertinti savo galimybes.

3) Notarai turi stebėti savo klientų dalykinius santykius. Pabrėžiu, ne tarp notaro ir kliento, o būtent klientų tarpusavio dalykinius santykius. Jeigu jūs biure tas pats klientas sudaro kelis sandorius, vadinasi, turite pasižiūrėti tarpusavio ryšį, atitikimą ir vertinti, ar šiuo atveju yra pinigų plovimo prevencijos problemų.

4) Šią funkciją tik įvardiju, nes ši informacija jums bus pateikta, kad to negalima daryti, taip įgyvendinamos tarptautinės finansinės sankcijos ar ribojamosios priemonės, tai reiškia, iš Užsienio reikalų ministerijos, FNTT gausite konkrečios informacijos.

5) Pranešimų FNTT pateikimas. Pagal įstatymą ir nurodymus išskiriamos keturios informacijos rūšys, kurias turite pateikti. Pakalbėsiu apie dvi santykinės naujoves, kurios susijusios su jūsų veikla. Kalbant apie grynuosius pinigus, viršijančius 15 tūkst. eurų, arba įtartinas operacijas, situacija yra ta pati. Tačiau atkreipsiu dėmesį, kad jeigu sandoris, kuris, nepriklausomai nuo piniginės išraiškos, yra įtartinas, tokį

sandorį privaloma stabdyti ir tik tada, kai nėra teisiinių galimybių tokį sandorį stabdyti, jūs jį atliekate ir iškart turite apie tai pranešti FNTT. Antras atvejis, kai gaunate informacijos, kad klientas ketina atlikti įtartiną sandorį. Man šis punktas yra labai įdomus. Suprantu kai kurias kitas kontorąs, tačiau notaras paprastai ketinimų nežino, jį jus kreipiasi žmogus, kuris ruošiasi atlikti tam tikrą sandorį. Šitą aspektą sunku įsivaizduoti, tačiau teisiškai jis yra numatytas, mes jį turime turėti omenyje. Atkreipsiu dėmesį, jog šie du atvejai netaikomi, t. y. neturite pareigos pranešti apie tai, kai atliekate arba kai gaunate informacijos, vertindami kliento teisinę padėtį. Šis momentas yra labai svarbus, tą turite turėti omenyje.

Atkreipsiu dėmesį į vieną, mano manymu, nurodymų spragą, nes skaitant Pinigų plovimo prevencijos įstatymą yra dar vienas pagrindas, kada notarai privalo apsvarstyti, ar tai nėra situacija, kada reikia pranešti FNTT, tai yra situacija, kai sudarote ypač sudėtingą ar neįprastai didelį sandorį, ar sandorius pagal neįprastą struktūrą, kurios neturi akivaizdaus ekonominio ar akivaizdaus teisėto tikslo. Sakyčiau, tam tikra prasme įtartiną sandorio forma, bet šiuo atveju įstatymas turi vieną specifinę pareigą, kurią reikia formalizuoti: šiuo atveju turite išnagrinėti tokio sandorio vykdymo pagrindą ir tikslą ir, kas labai svarbu, tai turite įforminti raštu. Tai yra tą vertinimą atliekate ne tik savo galvoje, bet ir įtraukiate į tam tikrą savo dokumentą, kuris išlieka, o jeigu jūsų įtarimai pasitvirtina, apie tai būtina informuoti FNTT.

6) Turite vesti žurnalus apie subjektų sudarytus sandorius, kurie atitinka tam tikrus reikalavimus. Įstatymas nereikalauja, kad už tai atsakytų notaras, tai gali daryti ir darbuotojas. Tačiau apie tokį darbuotoją privaloma informuoti FNTT. Jeigu jis keičiasi, informuoti apie jo pakeitimą.

7) Įstatyme numatytos informacijos saugojimas. Terminai nustatyti įstatyme ir nurodymuose. Jie yra nustatyti labai savotiškai: pagal direktyvą nustatytas penkerių metų terminas ir jį valstybės gali pratęsti, o Lietuva kaip pionierius pratęsia terminus iki maksimalaus.

8) Privalote organizuoti darbuotojų, kurie dirba jūsų biuruose, mokymus. Mokymai yra tokie: pirma, visi darbuotojai turi būti supažindinti su Pinigų plovimo prevencijos įstatymu ir kitais teisės aktų reikalavimais, manau, kad tai turite ir formalizuoti, ne tik formaliai tą pasakyti, bet šie žmonės turi pasirašyti atitinkamus popierius; antra, jeigu jūs paskyrėte darbuotoją, atsakingą už pranešimų teikimą FNTT, jam turite ne tik sudaryti sąlygas, bet ir turite pareigą, kad toks asmuo dalyvautų mokymuose. Tai yra išvestinė funkcija ir Notarų rūmams, kurie tokius mokymus turėtų organizuoti.

Vilma Vildžiūnaitė
Finansų ministerijos patarėja

KAIP NOTARAS GALI PADĖTI VALSTYBEI SURINKTI MOKESČIUS

Labą dieną, gerbiami konferencijos dalyviai, svečiai. Labą dieną, gerbiami mokesčių mokėtojai, neabejoju, kad visi čia tokie esate.

Man iš tiesų labai smagu pristatyti temą, nes su notarais tenka bendrauti ne pirmą kartą, taip pat ir didinant jų mokestines žinias, o šiandien aš jums kalbėsiu apie notarų ir mokesčius. Pirmiausia papasakosiu, kas vyksta mokesčių pasaulyje, kokios yra tarptautinės kryptys, tada pereisiu prie Europos Sąjungos, Lietuvos ir pabaigoje, be abejo, apžvelgsiu, kaip notarai įsitraukia į naujas kryptis ir kaip tai vyksta ateityje.

Pradėsiu nuo skaičių, čia pristatau kitų metų planus. Kaip matome, mokesčiai yra be galo svarbi kiekvienos valstybės biudžeto dalis, Lietuvoje jie sudaro daugiau kaip 90 proc. ir nagrinėjant kitų metų situaciją, didžiausia išlaidų dalis atitenka labai jautrioms visuomenės sritims: socialinei, sveikatos apsaugai ir gynybai.

Pradėsiu nuo to, kas vyksta pasaulyje, kokios yra pasaulinės mokesčių tendencijos. Galiu pasakyti, kad, kaip matote šioje skaidrėje, pirmuoju smuiku groja EBPO (angliškai – OECD), kuri ėmėsi iniciatyvų ir pasauliniu mastu pakvietė telktis visas valstybes tiek EBPO, tiek kitas, kad būtų susitelkiama į mokesčių mažinimą, pasiremiamą kitomis jurisdikcijomis,

kad būtų išvengta mokesčių. EBPO išleido veiksmų paketą, kuriam pritarė tiek EBPO valstybės, tiek Lietuva. Ir, kaip matote šioje skaidrėje, sukėlė tokius tris pagrindinius mokestinius polius, ant kurių šiandien „pastatyta“ visa mokesčių politika: darnumas – siekiama, kad nebūtų didelių neatitikimų tarp valstybių, kad nebūtų piktnaudžiaujama jurisdikcijomis, tam tikro lengvatinio mokestinio režimo; antrasis polis, kuris yra labai svarbus, – turinys, tai yra siekiama, kad mokesčiai ir apmokestinimas „nusėstų“ toje valstybėje, kur yra sukuriamas pelnas, vykdoma tikroji veikla, o ne „pašto dėžutėse“ ar kitose holdingo struktūrose. Kitas be galo svarbus dalykas – skaidrumas ir tikrumas. Skaidrumas – principas, kuris apima visą mokesčių politiką, kad būtų renkama kuo daugiau informacijos ir ja dalijamasi su kitomis šalimis. O tikrumas – kad būtų užtikrinamas mokestinis saugumas mokesčių mokėtojams, kurie sąžiningai moka mokesčius. Skaitmeninė ekonomika padeda surinkti mokesčius ir kelia tam tikrų problemų.

Kaip matote šioje skaidrėje, 2016 metais pasaulio dėmesį patraukė vadinamasis Panamos skandalas ir jis buvo susijęs su nutekinta tik vienos teisinės bendrovės – „Mossack Fonseca“ informacija. Buvo atskleista, kad net 210 tūkšt. įmonių buvo „palindę“ po vadinamąju ofšoriniu mokestiniu stogu ir net

21 ofšorinėje zonoje buvo vengiama mokesčių. Tai dar labiau sustiprino diskusijas, kad turi būti susiteliama pasauliniu mastu ir kad tokios jurisdikcijos ir piktnaudžiavimas tam tikrais mokesčiais planavimais būtų mažinamas ir imamasi tam tikrų priemonių, kad tokia praktika nesiplėstų.

Jeigu kalbėtume apie tas priemones ir kaip tos kryptys realiai įgyvendinamos, kaip matote, skaidrumo didinimas – tai ir informacijos plėtra, ir šandien jau girdėjau tuos žodžius – tikrųjų savininkų arba faktiškųjų naudos gavėjų atskleidimas ne tik pinigų plovimo prevencijos, bet ir mokesčių vengimo tikslais. Mokesčių vengimo schemų atskleidimas yra tam tikros iniciatyvos EBPO ir Europos Sąjungos mastu, kad tiek teisininkai, tiek konsultantai, tiek kita profesine veikla užsiimantys asmenys atskleistų tam tikras mokesčių vengimą rodančias schemas. Mokestinis tikrumas, kaip jau minėjau, yra ta geroji priemonė, užtikrinanti daugiau aiškumo iš anksto ir daugiau mokestinio saugumo, vadinasi, mažiau mokesčių ginčų. Jeigu žiūrėtume į priemones prieš mokesčių vengimą ir žalingą konkurenciją, Europos Sąjungos mastu jau yra išleista daugybė direktyvų ir dar ne pabaiga, tam tikros taisyklės Europos mastu, pasaulio mastu, kad nebūtų piktnaudžiaujama mokesčių planavimo schemomis.

Panamos skandalas prisidėjo prie to, kad Europos mastu, pasaulio mastu yra sudaromas „juodasis“ valstybių sąrašas, į kurį įtraukiamos nebendradarbiaujantios valstybės. Trys kryptys, kaip jos tampa kūnu per tam tikras priemones.

Skaidrumo didinimas – daugiau informacijos ne-skaidriems atvejams išskaidrinti ir mokestiniams atvejams nustatyti. Yra daugybė priemonių: pradedant finansų sąskaitomis, apie judėjimus jose, likučius, tiek įvairūs kainodaros susitarimai ir finansinės ataskaitos, na ir viena iš paskutinių direktyvų – pinigų plovimo prevencijos direktyva, kuri bus priinama ir mokesčių administratoriams, ir tikrųjų savininkų atskleidimas mokesčių tikslais.

Dabar norėčiau pakalbėti apie Lietuvos notarų veiklą. Notarai savo veikloje susiduria su daugybe sandorių ir vienas iš pagrindinių principų, pagal kuriuos vertinami sandoriai mokesčių tikslais – tai turinio viršenybės prieš formą principas, kuris yra universalus kertinis ir tinkamas kiekvieno sandorio ar jų grupei įvertinti, kad nustatytume, koks yra jo tikslas, ir jeigu tai yra mokesčių vengimas, kuriami dirbtiniai dariniai ar ekonomine logika nepagrįsti sandoriai, atsiranda pagrindas taikyti šį principą. Lietuva yra viena iš labiausiai pažengusiųjų, yra daugybė kitų priemonių – tai ir siauros kapitalizacijos taisyklė, ir ištiesiosios rankos principas, – susijusių asmenų

sandoriai turi atitikti rinkos kainą. Ir prieš piktnaudžiavimą įvairiomis lengvatomis, prieš naudojimąsi mokesčių rojus teikiamomis lengvatomis.

Pereiname prie notarų, kuoliukai yra sukalti – skaidrumas, tikrumas, prieš mokesčių vengimą. Pradėsiu nuo tikrumo – tai yra aiškesnio vaizdo sudarymo, mokestinių pasekmių nežinojimo ir čia notarai iš tiesų gali prisidėti. Pirmiausia yra remiamasi notarų informacija, ir pasinaudojant ja pagal notarų patvirtintus sandorius galima tiksliau nustatyti mokestinius įvykius, atvejus, kada yra savininkai, kada susidėlioja tam tikros teisės pagal sutartis, ir greičiau užtikrinti pagalbą mokesčių mokėtojui, informuojant jį apie galimas mokestines pasekmes. Be abejo, švietimas ir konsultavimas, pasakyčiau, kad notarai yra pirmoji mokestinė pagalba asmenims, nes jie pirmieji jau derinant sandorį pamato ir įvertina, kokia yra situacija, ir gali informuoti, kokias mokestines pasekmes sukels viena ar kita sandorių grupė. Taip notarai prisideda prie tikrumo didinimo. O kaip jie prisideda prie skaidrumo didinimo? Pirmiausia naudojama notarų informacija, kad būtų galima nustatyti mokesčių vengimo ar neteisėtus mokesčių mažinimo atvejus. Naudojantis informacija nustatomi tiek PVM nesumokėjimo atvejai, tiek pajamų ar turto mokesčių nesumokėjimo atvejai. Šia informacija naudojama nustatant mokestines rizikas.

Pirmuoju smuiku groja EBPO, ES priimama daug iniciatyvų ir pirmoji, kuri yra pati naujausia, numatoma išleisti direktyvą, kad būtų atskleidžiama informacija apie tam tikrus sandorius, kurie turi mokesčių mažinimo riziką, kurie yra vadinamieji „sieną kertantys“ sandoriai. Kai viena pusių susijusi su lengvatinio mokestinio režimo valstybe arba su kitomis valstybėmis ir turi tam tikrų mokesčių vengimo požymių. Ta direktyva kol kas nėra priimta, ji vis dar derinama. Bandžiau išsiaiškinti, ar notarai turės taikyti šią direktyvą, kai ji bus priimta? ES institucijos paaiškino, jog parašyta: teisininkai, asmenys, teikiantys teises, mokesčių ir konsultavimo paslaugas arba vykduojantys profesinę veiklą, ir aptakiai parašyta, specialiai taip padaryta, kad būtų įtraukta kuo daugiau asmenų, kurie susiję su tam tikra veikla, tam tikrais sandoriais, kurie galėtų numatyti tuos požymius. Tai viena naujausių iniciatyvų.

Kalbant apie kitą polių – priemones prieš mokesčių vengimą ir piktnaudžiavimą. Čia notarų vaidmuo yra labai didelis, pirmiausia pats sandorių tvirtinimas notarine forma duoda tam tikrą tikrumą ir sumažina mokesčių vengimo galimybę, galimybę sudaryti sandorius atbuline data, kas būna raštiškai, kai tik pasirašomos sutartys, kad tam tikroje mokestinėje byloje būtų galima pagrįsti išlaidas. Kiekvie-

nas notaras turi siekti, kad sandoriai neprieštarautų ekonominei logikai, kad sandorių forma ir turinys atitiktų, kad iš esmės formalusis tikslas atitiktų sandorio turinį ir esmę. Kad atitiktų ištiesiosios rankos principą, tai reiškia, kad atitiktų rinkos sąlygas taip, kaip sudaromi sandoriai tarp asmenų, siekiančių ekonominės naudos. Atmesdami nesąžiningus įsipareigojimus notarai turi siekti, kad nebūtų piktnaudžiaujama mokesčių lengvatomis.

Dar viena funkcija, kurią notarai jau turi, paveldimo turto mokesčio administratoriai, šiandien jau yra deleguota funkcija apskaičiuoti paveldimo turto mokestį tai atvejais, kai jis atsiranda. Ateityje planuojama šiek tiek plėsti paveldimo turto mokesčių apimtį ir numatoma supaprastinti su paveldimo turto mokesčiu susijusias gyventojų prievoles ir apskaičiavimą.

Apžvelgiau visus kertinius akmenukus mokesčių pasaulyje ir iš tiesų notarai gali ir prisideda ir ateityje, neabejoju, dar labiau prisidės prie visuomenės gerovės kūrimo padedant surinkti mokesčius. Tiek padedant didinti saugumą ir skaidrumą, kai klientai žino, kokios mokesstinės pasekmės atsiranda, ir prieš mokesčių vengimą. Panaudojama ne tik notarų informacija, kuri yra gaunama per tvirtinamus sandorius, bet ir patys notarai savo konsultavimo veikla gali prisidėti prie tikslų. Kaip jau minėjau, šiandien notarai jau yra paveldimo turto mokesčio administratoriai, stebint kitų šalių praktiką, galima žengti toliau, nes yra tokių vietų, kur dalyvauja užsienio ar Lietuvos asmenys, kas susiję su turto perleidimu, kur notarai gali įsitraukti į administravimą. Tai klausimas ateičiai, pasvarstymui, bet tai dar labiau padėtų mokesčių mokėtojams, jeigu tai iš tiesų suteiktų jiems didesnį aiškumą ir skaidrumą, jeigu jie galėtų įsitraukti.

2018 METAIS VOKIETIJA PIRMININKAUJA EUROPOS NOTARIATUI

Maždaug 40-ties tūkstančių Europos notarų ir 200 tūkst. jų darbuotojų Europoje 2018 metais atstovaus Vokietijos notaras iš Hamburgo dr. Marius Kohleris. 2018 m. sausio 19 dieną Berlyne įvykusios ceremonijos metu jis perėmė Europos Sąjungos notariatų tarybos (CNUE) prezidento įgaliojimus iš šias pareigas 2017 metais ėjusio Ispanijos notaro José Manuel García Collantes.

Dr. M. Kohleris notaru Hamburgėje pradėjo dirbti 2011 metais. Jis studijavo teisę Fraiburgo (Vokietija), Upsalos (Švedija) ir Harvardo (JAV) universitetuose. Baigęs studijas jis dirbo teisės tyrimų srityje ir tarptautinėje teisinėje įmonėje, o 2006 m. buvo paskirtas kandidatu į notarus (asesoriumi). 2007-2010 metais M. Kohleris vadovavo Vokietijos federalinių notarų rūmų biuro Briuselyje vadovu.

2018 metais CNUE laukia nemažai iššūkių, susijusių su Europos Komisijos įstatymų leidybos iniciatyvomis įmonių teisės srityje, kuriomis siekiama diegti įmonių teisinio reglamentavimo skaitmeninius sprendimus ir palengvinti įmonių tarptautinę veiklą. CNUE prezidento nuomone, jo vadovaujamai organizacijai teks užtikrinti konstruktyvią notariato paramą, kad egzistuojančias ir gerai veikiančias teisės normas perkeltiant į elektroninę erdvę, būtų išsaugotas verslo registrų ir esminių įmonės teisės normų veiksmingumas ir patikimumas.

Išsamiau apie naujojo CNUE pirmininko kadencijos prioritetus kviečiame paskaityti šiame „Notariato“ numeryje publikuojamame M. Kohlerio pra-

nešime „Europos teisės perspektyvos ir 2018 metų CNUE prioritetai“.

Apsilankymas Vilniuje

Pradėjęs savo kadenciją, CNUE prezidentas M. Kohleris 2018 m. sausio 31 d. lankėsi Vilniuje. Jį lydėjo Vokietijos Federalinių notarų rūmų viceprezidentas Richardas Bockas. Svečiai susitiko su Lietuvos notarų rūmų prezidentu Merle Saar-Johanson bei Latvijos prisiekusiųjų notarų tarybos pirmininku Janiu Skrastiniu. Dr. M. Kohler pristatė Vokietijos pirmininkavimo CNUE prioritetus. Susitikime pasikeista žiniomis apie notariatų naujienas, diskutuota apie notariato teisės ir konkurencijos teisės sankirtas.

Estijos notarų rūmų prezidentė Merle Saar-Johanson (kairėje), Latvijos prisiekusiųjų notarų tarybos pirmininkas Janis Skrastinis, Lietuvos notarų rūmų prezidento narė Svajonė Šaltauskienė.

CNUE prezidentas Marius Kohleris (centre), Vokietijos Federalinių notarų rūmų viceprezidentas, teisės tarėjas Richardas Bockas (kairėje).

Susitikimas Lietuvos notarų rūmuose.

NOTARIATO DIPLOMATIJOS VEKTORIUS – VIDURIO AZIJA

Lietuvos notarų sukaupta profesinė ir teisėkūros patirtis gali būti naudinga notariato reformų keliu einančioms Vidurio Azijos valstybėms. Tai liudija vien 2018 metų pirmaisiais mėnesiais surengti du Lietuvos notarų rūmų delegatų vizitai į Kirgiziją ir Uzbekistaną. Kelionėse sukaupta informacija pateikiama Tarptautinės notariato sąjungos (UINL) vertinimui, stiprinant tarptautinio notariato bendradarbiavimui su notariato reformas vykdančiomis šalimis.

Kirgizijos Respublika

Sausio 26-27 dienomis Biškeke Lietuvos notarų rūmų prezidentas Marius Stračkaitis drauge su Vokietijos Federalinių notarų rūmų viceprezidentu Richardu Bocku dalyvavo susitikimuose su Kirgizijos teisingumo ministerijos, kitų valstybinių institucijų ir visuomeninės organizacijos Kirgizijos notarų rūmų atstovais.

Konsultacijos vyko kaip Vokietijos tarptautinio bendradarbiavimo bendrijos (GIZ) įgyvendinamo ES teisės viršenybės Kirgizijoje projekto dalis. R. Bockas ir M. Stračkaitis taip pat atstovavo ne vien nacionaliniams notarų rūmams, bet ir UINL Tarptautinei notarų bendradarbiavimo komisijai, kurios nariai yra.

Konsultacijos surengtos Kirgizijos notarams svarbiu metu, kai parengtas naujas šalies Notariato įstatymo projektas. Šiuo projektu siekiama įtvirtinti daugumą lotyniškojo notariato nuostatų, kurių svarbiausios – vieningas notariatas, notarų skaičiaus kvotavimas, notarinių tarifų sistema, notarų paslaugų plėtra ir kt.

Šiuo metu Kirgizijos notariatas turi posovietinio, pereinamojo notariato bruožų. Maždaug šešis milijonus gyventojų turinčioje šalyje veikia 417 privatus ir 86 valstybiniai notariatai. Kirgizijos notarų rūmai turi visuomeninės organizacijos statusą, notarų privaloma narystė rūmuose nėra numatyta. Nėra vieningų tarifų už notarines paslaugas sistemos, privatus notariatai renka valstybinę rinkliavą, kurios 90 proc. sumoka valstybei. Privatus notariatai neturi teisės atlikti kai kurių veiksmų, pvz., testamentų patvirtinimo. Vienos didžiausių problemų kyla dėl neribojamo notarų skaičiaus, jų teritorinio paskirstymo nebuvimo. Pvz., 215 iš 417 privačių notarų šiuo metu dirba sostinėje Biškeke, tuo tarpu notarų smarkiai trūksta kaimo vietovėse.

Konsultacijų metu R. Bockas ir M. Stračkaitis turėjo galimybę tiesiogiai kreiptis į Kirgizijos aukštus

Konsultacijų Biškeke dalyviai (iš kairės): Vokietijos federalinių viceprezidentas Richardas Bockas, Kirgizijos notarų rūmų prezidentė Damira Alseitova, Kirgizijos teisingumo ministras Uranas Achmedovas, LNR prezidentas Marius Stračkaitis.

Peizažas prie Biškeko (Kirgizija)

pareigūnus. Abi susitikimų dienas konsultacijose dalyvavo Kirgizijos teisingumo ministras Uranas Achmedovas, kuris intensyviai domėjosi lotyniškojo notariato principais ir notarų darbo organizavimu Vokietijoje ir Lietuvoje. Tiek konsultacijų, tiek ir neformalaus bendravimo metu Kirgizijos institucijų atstovai ir notariai klausinėjo R. Bocką ir M. Stračkaitį apie dešimtis su notariatu susijusių temų.

Kirgizijos teisingumo ministerijos ir Notarų rūmų atstovai surengė bendromis jėgomis kuriamas „Elektroninio registro“ sistemos pristatymą. Atskirame posėdyje M. Stračkaitis pristatė Lietuvos notarų rūmų kuriamą eNotaro sistemą.

Uzbekistano Respublika

Kovo 4-8 dienomis LNR rezidentas M. Stračkaitis lankėsi Uzbekistane. Vizitą organizavo Uzbekistano Respublikos teisingumo ministerija. Susitikimų metu Uzbekistano teisingumo ministerijos atstovai supažindino su planuojama Uzbekistano notariato pertvarka, palaipsniui pereinant nuo valstybinio prie privataus notariato. M. Stračkaitis apsilankė notarų biuruose Taškente ir Samarkande.

1996 m., pakeitus Notariato įstatymą, Uzbekijoje šalia valstybinių notarų pradėjo veikti ir privatūs notariai. Tiek valstybiniams, tiek privatiems notarams buvo išduodamos licencijos notaro veiklai. 2010 m. valstybė nutarė, kad privatus notariatas nepasiteisino ir grįžo prie tik valstybinio notariato.

2017 m. vasario mėn. buvo priimtas Uzbekistano Respublikos Prezidento įsakymas dėl Uzbekistano vystymosi strategijos, kuriame viena iš strateginių krypčių yra perėjimas prie lotyniškojo notariato. Šiuo metu yra parengtas Notariato įstatymo pakeitimas dėl laipsniško perėjimo prie privataus notariato. Uzbekijos teisingumo ministerija planuoja organizuoti konferenciją notariato tema. Taip pat domimasi galimybėmis tapti Tarptautinės notariato sąjungos nariais stebėtojais.

LNR prezidentas Marius Stračkaitis, LNR teisininkė Eglė Čaplinskienė su kolegomis iš Uzbekijos prie Samarkando architektūrinių paminklų.

HIPOTEKA

KLAUSIMAS

2015 m. liepos 2 d. tarp Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Nacionalinės žemės tarnybos (NŽT), ir pirkėjo buvo sudaryta žemės sklypo pirkimo-pardavimo išsimokėtinai sutartis. Vadovaujantis Civilinio kodekso 6.414 straipsnio 2 dalimi ir 1999 m. kovo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 260 „Dėl naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos“ nustatyta tvarka, parduotam žemės sklypui buvo nustatyta priverstinė hipoteka. Nors žemės sklypo pirkimo-pardavimo sutartis sudaryta 2015 m. liepos 2 d., minėto Vyriausybės nutarimo 18.10 punkto sąlyga į pirkimo-pardavimo sutartį nebuvo įtraukta, nes žemės sklypo pirkimo-pardavimo sutarties projektas buvo suderintas su pirkėju iki šio punkto priėmimo, t. y. iki 2015 m. vasario 11 d., kai tokios nuostatos minėtame Vyriausybės nutarime nebuvo. Pirkėjas pažeidė pirkimo-pardavimo sutartį ir nesumokėjo kasmetinių įmokų nustatytais terminais. NŽT, vadovaudamasi Vyriausybės nutarimo 18.10 punkte nurodyta procedūra, informavo pirkėją apie nesumokėtas įmokas ir kreipėsi į notarą dėl vykdomojo įrašo pagal priverstinę hipoteką išdavimo. Svarbu paminėti, kad galutinis atsiskaitymo pagal pirkimo-pardavimo sutartį terminas ir kartu priverstinės hipotekos terminas nėra suėję, o pirkėjas nesumokėjo nė vienos einamosios įmokos pagal grafiką, nustatytą pirkimo-pardavimo sutartyje.

Ar tokiu atveju priverstinės hipotekos kreditorius atsiranda teisė prašyti išduoti vykdomąjį įrašą, kai nėra suėjęs galutinis priverstinės hipotekos terminas, bet prievolė, kurios įvykdymui užtikrinti yra nustatyta priverstinė hipoteka, yra pažeista ir nevykdoma? Ar hipotekos kreditorius, pateikdamas prašymą notarui dėl vykdomojo įrašo išdavimo prieš terminą, gali vadovautis minėto Vyriausybės nutarimo 18.10 punkte nurodytomis normomis, kaip teisiniu pagrindu pagal LR teisingumo ministro 2012 m. gegužės 22 d. įsakymo Nr. 1R-144 „Dėl vykdomųjų įrašų dėl priverstinio skolos išieškojimo pagal hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus prašymą atlikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ 6.5 punkto reikalavimą nurodyti teisinius pagrindus dėl reikalavimo patenkinimo prieš terminą. Minėto teisingumo

ministro įsakymo 7.3 punkte nurodyta, kad notaras turi patikrinti, ar „tuo atveju, kai kreditorius reikalauja prieš terminą patenkinti hipoteka (įkeitimu) užtikrintą reikalavimą, – ar kreditorius nurodyti pagrindai yra nustatyti įstatymuose ar hipotekos (įkeitimo) sandoryje“. Šiuo atveju procedūra nustatyta Vyriausybės nutarimu, o ne įstatymu, antra, pati sąlyga nėra įtvirtinta pirkimo-pardavimo sutartyje, hipotekos sandoryje nėra nustatyta jokių pagrindų išieškojimui prieš galutinį terminą, nes nėra hipotekos sandorio (priverstinė hipoteka nustatyta notaro sprendimu). Ar galima tokiu atveju išduoti vykdomąjį įrašą pagal priverstinę hipoteką?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.414 straipsnio 2 dalimi, kai nuosavybės teisė pereina pirkėjui nuo daikto perdavimo, nuo to momento, kai daiktai perduodami pirkėjui, iki visiško sumokėjimo, laikoma, kad šie daiktai įkeisti pardavėjui užtikrinant pirkėjo prievolės pagal sudarytą sutartį (priverstinis įkeitimas (hipoteka)), jeigu sutartis nenustato ko kita.

1999 m. kovo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintų Naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos taisyklių 18 punkte įtvirtinta, kas nurodoma valstybinės žemės pirkimo-pardavimo sutarties projekte. Minėtų taisyklių 18.10 papunktyje nurodyta, kad jeigu žemės sklypas perkamas išsimokėtinai, sąlyga, kad žemės sklypas laikomas įkeistu valstybei nuo jo perdavimo pirkėjui momento, užtikrinant pirkėjo prievolę sumokėti įsiskolinimą už perkamą valstybinės žemės sklypą. Valstybinės žemės pirkimo-pardavimo sutarties projekte taip pat nurodoma, kad nustatęs, jog pirkėjas per sutartyje nurodytus terminus nesumokėjo metinės (-ių) įmokos (-ų) ir (arba) palūkanų už įsiskolinimo likutį, pardavėjas registruotu paštu išsiunčia pirkėjui pranešimą dėl valstybinės žemės pirkimo-pardavimo sutarties vykdymo, nurodydamas per vieną mėnesį nuo pranešimo gavimo padengti vėluojamą sumokėti įsiskolinimo dalį ir delspinigius. Jeigu pirkėjas per vieną mėnesį nuo pranešimo gavimo nesumoka šios sumos, pardavėjas registruotu paštu siunčia pakartotinį pranešimą.

Jeigu pirkėjas per vieną mėnesį nuo pakartotinio pranešimo gavimo nesumoka pranešime nurodytos sumos, jam išsiunčiamas reikalavimas per vieną mėnesį nuo rašto gavimo dienos sumokėti visą valstybinės žemės pirkimo-pardavimo sutartyje nustatytą valstybinės žemės sklypo kainą, palūkanas ir delspinigius. Pirkėjui per vieną mėnesį neįvykdžius reikalavimo sumokėti visą valstybinės žemės pirkimo-pardavimo sutartyje nustatytą valstybinės žemės sklypo kainą, palūkanas ir delspinigius, pardavėjas nustatyta tvarka kreipiasi į notarą dėl vykdomojo įrašo atlikimo.

Civilinio kodekso 4.196 straipsnio 1 dalyje nurodyti atvejai, kada hipotekos kreditorius turi teisę reikalauti patenkinti hipoteka užtikrintą reikalavimą prieš terminą ir kreiptis į notarą dėl vykdomojo įrašo atlikimo ta pačia tvarka, kaip ir suėjus skolos grąžinimo terminui. Be kitų įstatyme nurodytų atvejų, įtvirtinta ir taisyklė, kad šalis tokius pagrindus gali numatyti hipotekos sandoryje.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2012 m. gegužės 22 d. nutarimu Nr. 1R-44 patvirtinto Vykdomųjų įrašų dėl priverstinio skolos išieškojimo pagal hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus prašymą atlikimo tvarkos 6.5 papunktyje nustatyta, kad tais atvejais, kai piniginę prievolę reikalaujama atlikti prieš terminą, prašyme atlikti vykdomąjį įrašą, be kita ko, turi būti nurodytas tokio reikalavimo teisinis pagrindas bei notarui pateikiami tai pagrindžiantys dokumentai. Tokiu atveju notaras, vadovaudamasis minėto aprašo 7.3 punktu, turi patikrinti, ar kreditoriaus nurodyti pagrindai yra nustatyti sutartyje ar įstatymuose.

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo atveju prievolės įvykdymo prieš terminą pagrindas nenurodytas Civilinio kodekso 4.196 straipsnio 1 dalyje ir dėl hipoteka užtikrinto reikalavimo įvykdymo prieš terminą nesusitarta sutartyje, manytina, kad vykdomojo įrašo atlikti negalima.

KLAUSIMAS

Į notarų biurą kreipėsi advokatai, prašydami patvirtinti sąlyginę pirkimo-pardavimo sutartį. Buvo atsisakyta tvirtinti tokio pobūdžio sutartį, pagrindžiant tuo, kad tai yra preliminarios sutarties požymiai, be to, joks notarinis sandoris negalimas be kreditoriaus sutikimo, nes turtas yra apskunkintas hipoteka.

Klientų advokatų kreipimasis:

„Mums rūpėtų sužinoti, kodėl negalima patvirtinti sąlyginės nekilnojamojo turto pirkimo-pardavimo sutarties, pagal kurią šalių teisės ir pareigos (pirkėjo

pareiga sumokėti turto kainą ir pardavėjo pareiga perleisti nuosavybės teisę) kiltų nuo sąlygos įvykimo – parduodamo NT hipotekos išregistravimo iš viešų registru.

Kodėl šiuo atveju reikalinga sąlyginė sutartis – kangi tarp pardavėjo ir kreditoriaus vyksta ginčas dėl hipotekos ir kreditorius atsisako išduoti sutikimą įkeistam turtui parduoti. Ginčo baigtis galima dvejopa:

- Teismas patenkina pardavėjo ieškinį ir pripažįsta hipoteką pasibaigusią (ji išregistruojama teismo sprendimo pagrindu). Nuo tokio išregistravimo momento kyla šalių teisės ir pareigos pagal sąlyginę NT pirkimo-pardavimo sutartį;
- Teismas atmets pardavėjo ieškinį ir palieka hipoteką galioti. Tokiu atveju pardavėjas įvykdo kreditoriui hipoteka užtikrintą prievolę (sumoka pinigų sumą) ir kreipiasi į hipotekos sandorį patvirtinusių notarą dėl hipotekos išregistravimo. Nuo tokio išregistravimo momento kyla šalių teisės ir pareigos pagal sąlyginę NT pirkimo-pardavimo sutartį. Manytina, kad toks sandoris neprieštarauja jokioms imperatyvioms teisės normoms; kreditoriaus interesai šiuo atveju taip pat yra visiškai apsaugoti – kol hipoteka neišregistruota, kreditorius turi visas galimybes patenkinti savo reikalavimą iš įkeisto turto. Šalių teisės ir prievolės atsiranda tik tuo atveju ir tik nuo to momento, kada hipoteka išregistruojama.“

ATSAKYMAS

Dėl hipotekos kreditoriaus sutikimo perleisti hipoteka apskunkintą daiktą paminėtinis Civilinio kodekso 4.170 straipsnio 5 ir 6 dalys, kuriose nurodyta, kad hipoteka neatima teisės disponuoti įkeistu daiktu atsižvelgiant į kreditoriaus interesus, jei hipotekos sutartyje nenustatyta kitaip, bei jei hipotekos sandoryje nenumatyta kitaip, įkeistas daiktas gali būti perleidžiamas kito asmens nuosavybėn ir tokiu atveju hipoteka seka paskui daiktą, jei Civiliniame kodekse nenustatyta kitaip.

Pažymėtina, kad net ir teismui pripažinus hipoteką pasibaigusią, lieka neaiškus pagrindinės prievolės, kuri užtikrinta hipoteka, likimas. Teismui pripažinus hipoteką pasibaigusią, hipotekos kreditorius, vadovaudamasis hipoteka užtikrinta sutartimi, suėjus terminams turėtų teisę prašyti skolininko šią sutartį įvykdyti ir sumokėti pinigus. Skolininkui neįvykdžius sutarties, kreditorius galėtų kreiptis dėl priverstinio skolos išieškojimo, dėl ko išieškojimas lygiai taip pat gali būti nukreiptas į skolininko turtą, tarp jų ir į ketinamą šiuo atveju parduoti turtą. Sudarius jūsų nurodomą sąlyginę sutartį, o teismui

pripažinus hipoteką pasibaigusią, hipotekos kreditorius turėtų teisę kreiptis į teismą dėl tokios sutarties Civilinio kodekso 6.66 straipsnyje įtvirtinta tvarka nuginčijimo kaip apsimestinio sandorio, kuris buvo sudarytas siekiant perleisti turtą, kad iš jo nebūtų vykdomas išieškojimas (*actio Pauliana* ieškiny). Taigi toks sandoris gali daryti įtaką kreditoriaus interesams. Kadangi notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, užtikrinantis, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, atsižvelgiant į tai, kad tokios sąlyginės sutarties sudarymas gali turėti neigiamos įtakos hipotekos kreditoriaus teisėms užtikrinti, manytina, kad reikėtų gauti hipotekos kreditoriaus sutikimą tokiam sąlyginiam sandoriui sudaryti.

Vadovaujantis 2014 m. balandžio 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų Nekilnojamojo turto registro nuostatų (toliau – Nuostatai) 14.2.7 papunkčiu, nekilnojamojo turto registro objektai yra daiktinės teisės, šių teisių suvaržymai ir juridiniai faktai. Vadovaujantis Nuostatų 27 punktu, jeigu daiktinė teisė į nekilnojamąjį daiktą, šios teisės suvaržymai, juridiniai faktai atsiranda nuo notarine forma patvirtinto sandorio sudarymo arba išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas ir (ar) nuosavybės teisės liudijimas, prašymas įregistruoti daiktines teises, šių teisių suvaržymus, juridinius faktus ir dokumentai, patvirtinantys daiktinių teisių, šių teisių suvaržymų, juridinių faktų atsiradimą, teritoriniam registroriui perduodami tik iš notaro biuro nuotolinio ryšio priemonėmis (toliau – per notarą). Taigi, jei notaras patvirtintų sąlyginę sutartį, tai turėtų perduoti duomenis apie ją Nekilnojamojo turto registru, kurių pagrindu būtų suvaržoma esamo savininko galimybė disponuoti daiktu. Manytina, kad sutartyje taip pat turėtų būti aptartas mechanizmas, kaip sutartis bus išregistruojama iš registro, jei sąlyga neįvyktų ir sutarties šalims teisės ir pareigos pagal sutartį nekiltų.

KL AUSIMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 491 straipsnio 1 dalimi, notaras, gavęs hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus prašymą dėl vykdomojo įrašo atlikimo, patikrino, ar vykdomąjį įrašą dėl priverstinio išieškojimo pagal hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus prašymą pateikia asmuo, kuris yra hipotekos (įkeitimo) kreditorius; ar hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus prašyme dėl vykdomojo įrašo atlikimo nurodyti duomenys atitinka Hipotekos registre nurodytus duomenis; ar pasibaigęs hipoteka (įkeitimu) užtikrintos prievolės įvykdymo terminas. Patikrinęs

šiuos duomenis, notaras, prieš atlikdamas vykdomąjį įrašą, išsiuntė skolininkui pranešimą, kuriame nurodė hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus pateiktus duomenis ir pasiūlė ne vėliau kaip per dvidešimt dienų nuo pranešimo skolininkui išsiuntimo dienos sumokėti kreditoriui skolą ir apie prievolės įvykdymą raštu pranešti notarui arba pateikti notarui duomenis dėl hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus reikalavimo nepagrįstumo.

Nesuėjus minėtam 20 dienų terminui, paaiškėjo, jog teismas nutartimi priėmė skolininko pareiškimą iškelti restruktūrizavimo bylą skolininkui (prašymas iškelti restruktūrizavimo bylą bus nagrinėjamas po 10 dienų). Ta pačia nutartimi yra sustabdytas skolininko turto, turtinių teisių ir piniginių lėšų realizavimas ir (ar) išieškojimas pagal vykdomuosius dokumentus, išduotus pagal teismų ir kitų institucijų sprendimus.

Pagal Lietuvos Respublikos restruktūrizavimo įstatymo 8 straipsnio 1 punktą nuo teismo nutarties iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos iki teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą priėmimo dienos draudžiama išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka.

Ar notaro atliktas vykdomasis įrašas gali būti laikomas išieškojimu ne ginčo tvarka? Ar gali būti atliekamas notaro vykdomasis įrašas paaiškėjus apie priimtą, bet dar neįsiteisėjusią teismo nutartį iškelti restruktūrizavimo bylą skolininkui?

ATS AKYMAS

Įmonių restruktūrizavimo įstatymo 8 straipsnio 1 punkte numatytas draudimas nuo teismo nutarties iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos iki teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą dienos išieškoti skolas iš įmonės teismo ar ne ginčo tvarka, turėtų būti laikomas draudimu atlikti vykdomo veiksmus. Vykdomo veiksmus atlieka antstoliai. Notaro atliekamas vykdomasis įrašas nėra laikytinas išieškojimu minimo straipsnio prasme. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 626 straipsnio 1 dalies 3 punktą antstolis sustabdo vykdomąją bylą iškėlus skolininkui restruktūrizavimo bylą ir vykdomąjį dokumentą persiunčia restruktūrizavimo bylą iškėlusiam teismui. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad tuo atveju, kai yra priimta (dar neįsiteisėjusi) teismo nutartis iškelti restruktūrizavimo bylą skolininkui, notaras gali išduoti vykdomąjį įrašą.

JURIDINIAI ASMENYS

KLAUSIMAS

Ar nauja steigiamą kooperatinę bendrovę (kooperatyvas) gali pavadiniame vartoti žodžius „žemės ūkio kooperatinė bendrovė“? Pavadinimas laikinai įtrauktas į Juridinių asmenų registrą. Registro nuomone, galima registruoti kooperatyvo pavadinimu ŽŪK „XY“ steigimą. Ar atsižvelgus į Kooperatinių bendrovių įstatymo 3 (1) straipsnį pavadinimas nebus klaidinantis?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Juridinių asmenų registro nuostatų 54 ir 111 punktais, notaras netikrina juridinio asmens, filialo ar atstovybės pavadinimų atitikties teisės aktų reikalavimams, išskyrus Nuostatų 103 (ketinama vartoti žodį „katalikų“), 104 (vartojamas oficialus valstybės pavadinimas Lietuvos Respublika), 105 (ketinama vartoti trumpąjį valstybės pavadinimą „Lietuva“) ir 107 (filialo ar atstovybės pavadinime privalo būti juridinio asmens (steigėjo) pavadinimas ir žodis „filialas“ ar „atstovybė“) punktuose nurodytus atvejus. Taigi bendroji taisyklė yra ta, kad, išskyrus numatytas išimtis, notaras netikrina juridinio asmens pavadinimo atitikties teisės aktų reikalavimams. Pagal Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymo 3(1) straipsnio 1 dalį žemės ūkio kooperatinė bendrovė (kooperatyvu) yra kooperatinė bendrovė (kooperatyvas), kuri (kuris) yra pripažinta žemės ūkio kooperatinė bendrovė (kooperatyvu). Taip pat minėto įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad kooperatinė bendrovė turi savo pavadinimą, o pavadiniame turi būti žodžiai „kooperatinė bendrovė“ arba „kooperatyvas“. Įstatyme nėra numatyta apribojimo, kad tik pripažintos žemės ūkio kooperatinėmis bendrovėmis (kooperatyvais) kooperatinės bendrovės (kooperatyvai) gali savo pavadiniame vartoti žodžius „žemės ūkio“. Atsi-

žvelgiant į tai, manytina, kad jūsų nurodomas pavadinimas yra galimas.

KLAUSIMAS

Mažosios bendrijos narys (2 nariai) turiniais įnašais (pastatais) didina savo mažosios bendrijos nario įnašus. Ar šiuo atveju reikia notaro patvirtinimo ir kokį dokumentą (sprendimą, aktą, sutartį ar kt.) jam tvirtinti?

ATSAKYMAS

Dėl nario įnašo didinimo nekilnojamoju turtu įforminimo

Atsižvelgiant į tai, kad Mažųjų bendrijų įstatyme nėra aptariama, kokia tvarka turi būti didinamas nario įnašas, bei vadovaujantis tuo, kad jūsų nurodytu atveju pageidaujama įnašo forma – nekilnojamasis turtas, rekomenduotina vadovautis Civilinio kodekso 1.74 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nustatančiu, kad notarine forma turi būti sudaromi daiktinių teisių į nekilnojamąjį daiktą perleidimo ir daiktinių teisių bei nekilnojamojo daikto suvaržymo sandoriai, išskyrus bankroto proceso metu sudaromus nekilnojamojo daikto perleidimo sandorius, jeigu kodekse nenustatyta kitaip. Taigi, mažosios bendrijos nario atliekamas įnašo didinimas nekilnojamoju turtu savo turiniu gali būti priskiriamas sandorių kategorijai, kuriai įstatymas numato privalomą notarinę formą.

Dėl dokumento, kurio pagrindu didinamas nario įnašas

Mažųjų bendrijų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies 5 punktas nustato, kad priimti sprendimą dėl nepiginio įnašo vertės, jo įnešimo sąlygų ir terminų priklauso mažosios bendrijos narių susirinkimo išimtinai kompetencijai. To paties įstatymo 13 straipsnio

1 dalies 3 punktą nustato, kad sprendimas dėl nepiniginių įnašų vertės, jų įnešimo sąlygų ir terminų priimamas vienbalsiai. Atsižvelgiant į įstatyme vartojamų sąvokų visetą, manytina, kad nario įnašas dinamas sprendimu, kurį priima mažosios bendrijos narių susirinkimas.

KLAUSIMAS

Veikiančios ŽŪKB narių susirinkime buvo nuspręsta patenkinti pasitraukiančio ŽŪKB nario prašymą atsiimti priklausantį pajų natūra (pastatai, žemės ūkio paskirties žemės sklypai įsigyti iš valstybės) ir grynais pinigais. Pasirašytas priėmimo–perdavimo aktas. Ar tokiu atveju galima tvirtinti nekilnojamųjų daiktų perdavimo už pajų sandorį? Ar šis sandoris neprieštaruoja ŽŪKB įstatymui, nes, mano nuomone, ŽŪKB įstatymas nenumato galimybės išstojant iš kooperatinės bendrovės narių gauti išmoką už nariui priskirtą turto dalį, apyvartai proporcingą išmoką ir dividendą natūra.

ATSAKYMAS

Kooperatinių bendrovių įstatymo (toliau – Įstatymas) 10 straipsnio 5 dalyje apibrėžta, koks turtas natūra ar pinigais turi būti perduotas išstojusiam kooperatyvo nariui: asmeniui, kurio narystė kooperatinėje bendrovėje pasibaigė dėl jo išstojimo, pašalinimo ar pajaus perdavimo kitam asmeniui, kooperatinė bendrovė privalo grąžinti už pajų, jei jis nėra perleistas kitam asmeniui, įneštą pajinį įnašą, atlyginti narių susirinkimų sprendimais iki finansinių metų, kuriais pasibaigė narystė kooperatinėje bendrovėje, pradžios nariui priskirtą turto dalį piniginiu ekvivalentu rinkos kainomis, išmokėti apyvartai proporcingą išmoką ir dividendą, jeigu dėl jų išmokėjimo už tuos metus yra priimtas narių susirinkimo sprendimas. Nepiniginiai pajiniai įnašai, jeigu šis asmuo pageidauja, grąžinami natūra, išskyrus atvejus, kai tai neįmanoma arba sukeltų neproporcingos žalos kooperatinei bendrovei ar asmeniui, kurio narystė kooperatinėje bendrovėje pasibaigė. Taigi, šioje teisės normoje nustatytos keturios atskiros buvusiam kooperatyvo nariui perduotino turto rūšys: 1) už pajų įneštas pajinis įnašas, 2) nariui priskirtos turto dalies piniginis ekvivalentas, 3) apyvartai proporcinga išmoka, 4) dividendas.

Taigi, vadovaujantis Įstatymo nuostata, natūra iš kooperatinės bendrovės išstojančiam nariui gali būti grąžinami tik jo paties įnešti nepiniginiai pajiniai įnašai, jei toks grąžinimas nedaro žalos įmonei ar asmeniui. Visi kiti įnašai bei priklausančios išmokos išmokamos piniginiu ekvivalentu.

Taip pat pažymėtina, kad Įstatymo 13 straipsnio 5 dalis, reglamentuojanti kooperatinės bendrovės nario teisę perleisti jam priklausančius pajus, nustato, kad pirmenybę įsigyti pajus turi kooperatinės bendrovės nariai, o šiems atsisakius, pajai gali būti perleidžiami kitiems tretiesiems asmenims, tokiu būdu šiems suteikiant teisę tapti kooperatinės bendrovės nariais. Įstatymas nenumato galimybės pačiai kooperatinei bendrovei, kaip juridiniam asmeniui, įsigyti savo bendrovės pajus.

KLAUSIMAS

Kreipėsis asmuo nori, kad jo žemės sklypas ir gyvenamasis namas būtų jo individualios įmonės vardu. Ar pagal Individualių įmonių įstatymo 8 straipsnį tai yra tik perdavimo aktas (nesudarant sandorio)? Ar jis turėtų išduoti įgaliojimą, kad vienai šaliai atstovautų kitas asmuo?

ATSAKYMAS

Individualių įmonių įstatymo (toliau – Įstatymas) 8 straipsnio 3 dalis nustato, kad perduodamas individualiai įmonei arba paimdamas iš individualios įmonės pinigus ar kitą turtą individualios įmonės savininkas surašo ir pasirašo pinigų ar kito turto perdavimo (ar paėmimo) dokumentus. Taip pat šioje dalyje nurodoma, kokius rekvizitus privalo turėti aktas, kai įmonei yra perduodamas turtas. Taigi, galiojantis teisinis reguliavimas nustato vieną bendrą turto perdavimo individualiai įmonei būdą, t. y. perdavimo–priėmimo aktą, kad ir kokios rūšies turtas (kilnojamas ar nekilnojamas) yra perduodamas įmonei.

Atsakant dėl įgaliojimo, manytina, kad atsižvelgiant į individualios įmonės valdymą (Įstatymo 7 straipsnis) papildomi įgaliojimai turto perdavimui atlikti nėra reikalingi.

KLAUSIMAS

Klientas kreipėsi į mūsų biurą norėdamas patvirtinti akcijų pirkimo–pardavimo sutartį. Bendrovės įstatuose įstatinis kapitalas litais nekonvertuotas į eurus.

Pagal Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių ir uždarytųjų akcinių bendrovių įstatinio kapitalo ir vertybinių popierių nominalios vertės išraiškos eurai ir šių bendrovių įstatų keitimo įstatymo 6 straipsnio 1 dalį bendrovės įstatai turi būti pakeisti, įstatinio kapitalo dydį ir akcijų nominalią vertę juose išreiškiant eurai. Pakeisti bendrovių įstatai Juridinių asmenų registro tvarkytojui turi būti pateikti per 24 mėnesius nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos

(šis įstatymas įsigaliojo nuo 2015 m. sausio 1 d.). Pagal minėtą įstatymą klientas privalėjo pakeisti bendrovės įstatus, įstatinio kapitalo dydį ir akcijų nominalią vertę juose išreiškiant eurai, iki 2017 01 01, bet to neatliko.

Ar notaras gali tvirtinti akcijų pirkimo–pardavimo sutartį, kai akcijų nominali vertė įstatymo nustatytu terminu nėra pakeista (išreikšta) į nominalią vertę eurai?

ATSAKYMAS

Nei Euro įvedimo Lietuvos Respublikoje įstatymas, nei Akcinių bendrovių ir uždarytųjų akcinių bendrovių įstatinio kapitalo ir vertybinių popierių nominalios vertės išraiškos eurai ir šių bendrovių įstatų keitimo įstatymas jokių apribojimų disponuoti akcijomis, jeigu įstatuose nėra pakeista įstatinio kapitalo ir akcijų nominalios vertės išraiška litais į išraišką eurai, nenumato. Tačiau sistemaiškai vertinant Euro įvedimo Lietuvos Respublikoje įstatymo 28 straipsnio 3 dalį, reglamentuojančią teisinių dokumentų tęstinumą tais atvejais, kai dokumente yra nuoroda į litą, bei Akcinių bendrovių ir uždarytųjų akcinių bendrovių įstatinio kapitalo ir vertybinių popierių nominalios vertės išraiškos eurai ir šių bendrovių įstatų keitimo įstatymo 6 straipsnio 1 dalį, reglamentuojančią juridinio asmens pareigą pakeisti bendrovės įstatus, įstatinio kapitalo dydį ir akcijų nominalią vertę juose išreiškiant eurai, manytina, teisės aktuose numatoma juridinio asmens pareiga įstatinį kapitalą konvertuoti eurai ir informaciją apie tai pateikti Juridinių asmenų registro tvarkytojui. Pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso 172 (2) straipsnio 1 dalį už dokumentų ir duomenų ar kitos informacijos nepateikimą Juridinių asmenų registro tvarkytojui juridinio asmens vadovas (ar kitas steigimo dokumentuose nurodytas asmuo) gali būti baudžiamas pinigine bauda.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad, siekiant perleisti juridinio asmens akcijas, kurių nominali vertė nėra išreikšta eurai, pirmiausia turi būti pakeisti ir įregistruoti nauji bendrovės įstatai, kuriuose bendrovės įstatinis kapitalas ir akcijų nominali vertė būtų išreikšta eurai. Pakeitus ir įregistravus teisės aktus atitinkančius bendrovės įstatus, galėtų būti sudaroma šios bendrovės akcijų perleidimo sutartis.

KLASIMAS

Kilo klausimas dėl Akcinių bendrovių įstatymo 66 straipsnio taikymo. Į notaro biurą kreipėsi klientas ir paprašė patvirtinti reorganizavimo (prijungi-

mo būdu) dokumentus. Klientas patikino, kad jungiamos motininė ir dukterinė bendrovės, taip pat dvi dukterinei bendrovei priklausančios įmonės. Trys dukterinės įmonės prijungiamos prie motininės. Motininės nuosavas kapitalas viršija 17 mln. eurų, o dukterinės – 9 mln. eurų, kitos dvi dukterinės yra nedidelės, su dešimtis tūkstančių eurų siekiančiais nuosavais kapitalais. Dukterinės bendrovės kreditorius, gavęs informacijos apie reorganizavimą, paprašė papildomai užtikrinti apie 150 000 eurų siekiančias prievoles.

Kliento siūlymu kreditoriui būtų suteikta arba (i) motininės įmonės garantija dėl teisėtų ir pagrįstų prievolių įvykdymo arba (ii) paaiškinimas, kad dukterines įmones prijungus prie motininės įmonės dėl reorganizavimo, atsižvelgiant į reorganizuojamos ar dalyvaujančios reorganizavime bendrovės bei po reorganizavimo veikiančios bendrovės, kuriai pagal reorganizavimo sąlygas pereina įsipareigojimai, finansinę būklę, prievolės įvykdymas nepasunkės ir todėl nėra pagrindų prievolių įvykdymui užtikrinti.

Ar klientas turi notarui pateikti kreditoriaus, prašančio papildomai užtikrinti prievolę, sutikimą reorganizavimui, jei šalys tarpusavyje išsprendę šį klausimą? Jei susitarimo pasiekti nepavyksta, ar užtenka reorganizavime dalyvaujančios bendrovės vadovo paaiškinimo, kad papildomas prievolės užtikrinimas nereikalingas? Ką notarui turi pateikti klientas, kai vienas iš prijungiamos įmonės kreditorių prašo iš prijungimo būdu reorganizuojamos bendrovės prievolės įvykdymo užtikrinimo, o klientas teigia, kad nėra pagrindo manyti, jog prievolės įvykdymas pasunkės. Ar privalo notaras atlikti finansinės būklės tyrimą ir pats vienašališkai nuspręsti, ar yra pagrindas manyti, kad prievolės įvykdymas pasunkės? Kaip elgtis tokiu atveju, jei kreditorius piktnaudžiauja savo teise ir jam netinka jokie bendrovės vadovo pasiūlymai? Ar esant tokiai situacijai notaras galėtų / turėtų pagrindą tvirtinti reorganizavimo dokumentus?

ATSAKYMAS

Reorganizuojamų bendrovių kreditorių teisės reglamentuojamos Civilinio kodekso (toliau – CK) 2.101 straipsnyje bei Akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 66 straipsnyje.

CK 2.101 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad *apie reorganizavimo sąlygų sudarymą* nustatyta tvarka turi būti paskelbta viešai tris kartus ne mažesniais kaip 30 dienų intervalais arba paskelbta viešai vieną kartą ir pranešta visiems kreditoriams raštu. Tai pat reglamentuojama, kokie duomenys turi būti pateikti pranešime kreditoriams. Pažymėtina, kad

pranešime taip pat turi būti nurodyta, kur ir nuo kada kreditoriai gali susipažinti su dokumentais, kurie susiję su reorganizacija (pavyzdžiui, reorganizavimo sąlygomis, ekspertų vertinimais, finansinėmis atskaitomybėmis) (CK 2.96 straipsnio 4 dalis). Kreditoriai taip pat turi teisę gauti šių dokumentų kopijas (CK 2.101 straipsnio 3 dalis). Iš esmės analogiška informavimo apie reorganizavimą tvarka numatyta ir ABĮ 65 straipsnyje (taip pat žr. ir ABĮ 65¹ straipsnį).

Pagal CK 2.101 straipsnio 2 dalį reorganizuojamo juridinio asmens kreditorius turi teisę reikalauti nutraukti ar įvykdyti prieš terminą prievolę, taip pat atlyginti nuostolius, jei tai numatyta sandoryje ar yra pagrindas manyti, kad prievolės įvykdymas dėl reorganizavimo pasunkės, ir kreditoriui pareikalavus juridinis asmuo nesuteikė papildomo prievolių įvykdymo užtikrinimo. Kaip nurodoma Civilinio kodekso komentare (Antroji knyga „Asmenys“, p. 217), nurodytos kreditoriaus teisės galioja tik reorganizuojamam, t. y. pasibaigiančiam juridiniam asmeniui. Kreditorius turi teisę šito reikalauti tik jeigu prieš tai kreipėsi į juridinį asmenį ir šis nesuteikė papildomo prievolių įvykdymo užtikrinimo ir tik jeigu tokie veiksmai yra numatyti sandoryje ar yra pagrindo manyti, kad dėl reorganizavimo bus sunkiau įvykdyti prievolę.

ABĮ 66 straipsnio 1 dalyje taip pat nurodyta, kad kiekviena reorganizuojama ir dalyvaujanti reorganizavime bendrovė privalo papildomai užtikrinti prievolių įvykdymą kiekvienam to reikalaujančiam jos kreditoriui, kurio teisės atsirado ir nepasibaigė iki viešo paskelbimo apie sudarytas reorganizavimo sąlygas, jeigu yra pagrindas manyti, kad dėl reorganizavimo, atsižvelgiant į reorganizuojamos ar dalyvaujančios reorganizavime bendrovės bei po jos reorganizavimo veikiančios bendrovės, kuriai pagal reorganizavimo sąlygas pereina įsipareigojimai, finansinę būklę, prievolės įvykdymas pasunkės.

ABĮ 66 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad bendrovės kreditoriai savo reikalavimus gali pateikti nuo reorganizavimo sąlygų paskelbimo pirmos dienos iki visuotinio akcininkų susirinkimo, kurio darbotvarkėje numatyta priimti sprendimą dėl bendrovės reorganizavimo. To paties straipsnio 3 d. nurodyta, kad bendrovė gali neteikti prievolių įvykdymo papildomo užtikrinimo, jei jos įsipareigojimų kreditoriui įvykdymas yra pakankamai užtikrintas įkeitimu, hipoteka, laidavimu ar garantija. Ginčas dėl prievolių papildomo užtikrinimo sprendžia teismas.

Nurodytos CK ir ABĮ normos nustatytos siekiant apsaugoti reorganizavimo procese dalyvaujančių juridinių asmenų kreditorių interesus, o kreditorių teisių tinkamas realizavimas pirmiausia siejamas būtent su tinkamu kreditorių informavimu apie pa-

rengtas reorganizavimo sąlygas bei galimybių susipažinti su reorganizavimu susijusiais dokumentais sudarymu. Tokiu būdu kreditoriai gali laiku įvertinti galimus reorganizavimo padarinius ir atitinkamai imtis veiksmų, jei jie, pavyzdžiui, mano, jog prievolės įvykdymas, atsižvelgiant į reorganizuojamos bendrovės finansinę būklę, dėl reorganizavimo pasunkės. Tačiau, kaip nurodyta aukščiau, ne visais atvejais bendrovė privalo užtikrinti prievolių įvykdymą kreditoriams. Taip pat pažymėtina, kad tiek ABĮ 66 straipsnis, tiek CK 2.101 straipsnis nustato kreditorių teisių garantijas, o ne pareigas imtis tam tikrų veiksmų, kai juridinis asmuo dalyvauja reorganizavimo procese.

Vadovaujantis ABĮ 66 straipsnio 4 dalimi, *Juridinių asmenų registro tvarkytojui negali būti teikiami dokumentai* dėl bendrovių, kurios veiks po reorganizavimo, ar jų įstatų įregistravimo bei dokumentai dėl bendrovių, kurios po reorganizavimo pasibaigs, išregistravimo, jeigu nėra papildomai užtikrintas prievolių įvykdymas to reikalaujančiam kreditoriui, kaip nustatyta ABĮ 66 straipsnio 1 ir 2 dalyse, taip pat iki teismo sprendimo įsiteisėjimo, jeigu teisme nagrinėjamas ginčas dėl prievolių įvykdymo papildomo užtikrinimo. Taigi, nors, kaip nurodoma Civilinio kodekso komentare (Antroji knyga „Asmenys“, p. 217), kreditoriui nesuteikta teisė stabdyti reorganizavimą, tačiau dėl savo pažeistų teisių gynimo kreditoriui kreipusis į teismą, reorganizavimo procesas sustotų. Taip pat pažymėtina, kad pagal Juridinių asmenų registro nuostatų 149.6 punktą dokumentų ir duomenų teikėjai ne vėliau kaip pirmą viešo paskelbimo apie reorganizavimo sąlygų sudarymą dieną Juridinių asmenų registro tvarkytojui, be kitų dokumentų, pavyzdžiui, reorganizavimo sąlygų, turi pateikti ir dokumentą, nurodantį priemones, kurių besijungiančios akcinės bendrovės ar uždarosios akcinės bendrovės ėmėsi siekdamos įvykdyti ar papildomai užtikrinti prievolės kreditoriams, užtikrinti tokių bendrovių dalyvių mažumos teisių įgyvendinimą, taip pat kur ir kada galima neatlygintinai gauti visą informaciją apie minėtas priemones.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal CK 2.102 straipsnio 1 dalį reorganizavimą pripažinti negaliojančiu gali tik teismas ir tik esant šiame straipsnyje nurodytais pagrindais. Prie tokių pagrindų priskirtini šie atvejai: 1) atitinkami reorganizavimo procedūros dokumentai nebuvo paskelbti ar pateikti Juridinių asmenų registru; 2) juridinių asmenų dalyvių ar kito valdymo organo sprendimai dėl reorganizavimo yra negaliojantys; 3) neįvykdyti visi įstatymų imperatyviųjų teisės normų nustatyti reorganizavimo reikalavimai.

Vadovaudamiesi tu, kas išdėstyta, manytume, kad:

- Už notarui, kuris tvirtins po reorganizavimo veikiančių bendrovių steigimo dokumentus, dokumentų ir duomenų, susijusių su reorganizavimu, pateikimu atsako bendrovės vadovas (taip pat žr. CK 2.67 straipsnį ir ABĮ 37 straipsnio 12 dalies 7 punktą);
- Notaras, kuris tvirtins po reorganizavimo veikiančios / veikiančių bendrovės / bendrovių steigimo dokumentus (Juridinių asmenų registro nuostatų 48 punktą), pirmiausiai turi įsitikinti, kad atitinkami reorganizavimo procedūros dokumentai tinkamai ir laiku buvo paskelbti bei pateikti Juridinių asmenų registru, ir galiausiai kad visas *reorganizavimo procesas* buvo atliktas vadovaujantis teisės aktų reikalavimais. Tai apima ir notaro pareigą patikrinti dokumentų atitiktį turiningąja prasme (plačiau žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 12 16 nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-523-469/2016);
- Notaras neprivalo nustatyti ekonominių reorganizavimo sąlygų pagrindų bei atlikti reorganizavime dalyvaujančių bendrovių finansinės būklės tyrimo;
- Notarui turėtų būti pateikiamas atitinkamos datos bendrovės vadovo raštas, kuriuo būtų patvirtinama, kad bendrovė neturi kreditorių / bendrovės kreditoriai nereikalauja užtikrinti prievolių įvykdymą / jeigu kreditoriai reikalavo užtikrinti prievolių įvykdymą, kad prievolių įvykdymas buvo tinkamai užtikrintas arba kad prievolių įvykdymo užtikrinimas neteikiamas ir nurodomos priežastys / motyvai. Šiame dokumente galėtų būti ir bendrovės vadovo patvirtinimas, kad jam yra žinomos minėtų teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios kreditorių teisių gynimą, ir jos nėra pažeidžiamos / nėra kilę ginčo ir dėl to nevyksta jokių teisminių procesų;
- Tuo atveju, jeigu notariui atliekant teisinį tyrimą kiltų pagrįstų abejonų dėl kreditorių teisių užtikrinimo (ginčytinos aplinkybės) ir / ar notaras gautų objektyvių duomenų apie ginčą teisme, jis turi atsisakyti atlikti notarinį veiksma (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-219/2011). Kitaip sakant, notaras gali tvirtinti tam tikras teises ar faktus tik tokiu atveju, jei dėl jų turinio ir teisėtumo jam nekyla abejonų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-643/2013).

KLAUSIMAS

Ar galėtų vienintelis bendrovės akcininkas vienu metu priimti tokius sprendimus: 1) pakeisti akcijų nominalią vertę ir atitinkamai akcijų skaičių, nekeičiant įstatinio kapitalo dydžio (Akcinijų bendrovių įstatymo 53¹ straipsnis); 2) padidinti bendrovės įstatinį kapitalą papildomais vienintelio akcininko įnašais ir pakeistus bendrovės įstatus Juridinių asmenų registre registruoti vieną kartą? Ar visgi būtina įstatus Juridinių asmenų registre registruoti du kartus – pirmą kartą su pakeistu akcijų skaičiumi ir nominalia verte, antrą – su padidintu įstatiniu kapitalu?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 53¹ straipsnyje nustatyta tvarka, bendrovės akcininkas gali priimti sprendimą keisti akcijų skaičių ir akcijos nominalią vertę, nekeičiant įstatinio kapitalo dydžio. Pagal minėto straipsnio 6 dalį bendrovės akcijų skaičiaus ir akcijos nominalios vertės keitimui, nekeičiant įstatinio kapitalo dydžio, *mutatis mutandis* taikomos ABĮ 49 straipsnio, reglamentuojančio įstatinio kapitalo didinimą, 1, 4 ir 8 dalys. Vadovaujantis ABĮ 49 straipsnio 4 dalimi, kuri, kaip minėta, šiuo atveju taikoma *mutatis mutandis*, dokumentas, patvirtinantis sprendimą pakeisti akcijų skaičių ir akcijos nominalią vertę, nekeičiant įstatinio kapitalo dydžio, per 10 dienų nuo sprendimo priėmimo turi būti pateiktas Juridinių asmenų registro tvarkytojui, ir atitinkama informacija registruojama registre. Akcininkui priėmus sprendimą padidinti įstatinį kapitalą, dokumentas, patvirtinantis šį sprendimą, vadovaujantis ABĮ 49 straipsnio 4 dalimi, taip pat per 10 dienų nuo sprendimo priėmimo turi būti pateikiamas Juridinių asmenų registro tvarkytojui.

ABĮ 53¹ straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad bendrovės išleistų tos pačios klasės akcijų skaičius ir akcijos nominali vertė, nekeičiant įstatinio kapitalo dydžio, laikomi pakeistais tik įregistravus pakeistus bendrovės įstatus Juridinių asmenų registre (taip pat žr. Civilinio kodekso 2.66 straipsnio 5 dalį). Taigi, nurodyti duomenys laikomi pakeistais tik įregistravus pakeistus bendrovės įstatus Juridinių asmenų registre. Atsižvelgdami į tai, manytume, kad pirmiausiai turi būti įregistruojami įstatai su pakeistu akcijų skaičiumi ir akcijos nominalia verte, kadangi, siekiant padidinti įstatinį kapitalą išleidžiant naujas akcijas ar padidinant išleistų akcijų nominalią vertę (ABĮ 49 straipsnio 2 dalis), būtina vadovautis galiojančiais įstatais, kuriuose atsispindėtų aktualus akcijų skaičius ir nominali vertė.

KLAUSIMAS

Norėjau paklausti dėl juridinio asmens buveinės. Ar notaras privalo atkreipti dėmesį, kad patalpos, kuriose bus registruota buveinė, yra tinkamos vykdyti atitinkamą veiklą, ar nurodytu adresu siunčiamą korespondencija pasieks adresatą ir pan.? Ar notaras turi atkreipti dėmesį į patalpų paskirtį? Ar svarbu, jog buveinėje, vadovaujantis protingumo principu, galėtų nuolat veikti juridinio asmens valdymo organas?

Konkrečios situacijos:

- 1) klientai kreipiasi į notarą su prašymu registruoti buveinę patalpose, kurioms nesuteiktas visas adresas, pavyzdžiui, 2,5 kv. m sandėliuke, kurio adresas apibūdinamas tik daugiabučio gyvenamojo namo adresu, kuriame tas sandėliukas yra;
- 2) patalpose, kurių paskirtis yra pagalbinio ūkio;
- 3) statinyje, kurio fizinis nusidėvėjimas yra 70 proc. ir daugiau, arba baigtumas iki 100 proc.

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Civilinio kodekso 2.66 straipsnio 1 dalies 4 punktu, Juridinių asmenų registre turi būti nurodyta juridinio asmens buveinė (adresas). Pagal Civilinio kodekso 2.49 straipsnio 1 dalį juridinio asmens buveinė laikoma ta vieta, kurioje yra *nuolatinis jo valdymo organas*. Juridinio asmens buveinė apibūdinama nurodant *patalpą, kuriose yra buveinė, adresą*.

Kaip ir nurodoma Civilinio kodekso Antrosios knygos komentare (žr. p. 125–126), atsižvelgiant į tai, kad juridinis asmuo neegzistuoja fiziškai, kitiems asmenims būtina žinoti, kur galima rasti atitinkamo juridinio asmens valdymo organus, siųsti korespondenciją, perduoti dokumentus ir kt. Buveinė yra ir vienas iš duomenų, leidžiančių identifikuoti juridinį asmenį ir nustatyti juridinio asmens verslo vietą.

Juridinio asmens **buveinė visada yra tam tikra vieta, apibrėžiama nurodant patalpos adresą**.

Pagal Statybos įstatymo 2 straipsnio 41 punktą patalpa yra sienomis ir kitomis atitvaromis apribota statinio erdvė. Pagal to paties straipsnio 84 punktą statinys yra nekilnojamas daiktas (pastatas arba inžinerinis statinys), o 37 punkte apibrėžta, kad pastatas yra apdengtas stogu statinys, kurio didžiausią dalį sudaro patalpos.

Pagal Statybos įstatymo 52 straipsnio 59 punktą statinio paskirtis – tai viešajame registre nurodytas statinio naudojimo tikslas (žmonėms gyventi, ūkinei komercinei ar kitai veiklai). Vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. D1-713 patvirtinto Statybos techninio reglamento STR 1.01.03:2017 „Statinių klasifikavimas“

5.1 punktu, pastatai pagal paskirtį skirstomi į dvi grupes: gyvenamuosius ir negyvenamuosius pastatus. Reglamento 6 punkte nurodytas gyvenamųjų pastatų skirstymas į pogrupius, o 7 punkte – negyvenamųjų pastatų skirstymas į pogrupius, pavyzdžiui, administracinės paskirties pastatai, paslaugų paskirties pastatai, prekybos paskirties pastatai, garažų paskirties pastatai, pagalbinio ūkio paskirties pastatai ir kt.

Pagal Adresų formavimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 2092 (su pakeitimais ir papildymais) (toliau – Adresų formavimo taisyklės), 3 punktą adresas yra valstybės ir savivaldybių informacinėse sistemose skaitmeniniais kodais ir tekstiniais duomenimis išreikšta konkreti fizinio asmens gyvenamoji vieta, juridinio asmens buveinė ar nekilnojamojo daikto buvimas vieta Lietuvos Respublikos teritorijoje. Adresų formavimo taisyklių 4 punkte nurodyta, kad vienas iš adresų objektų yra pastatai ar jų kompleksai, kurie yra arba gali būti suformuoti kaip atskiras nekilnojamas daiktas ir pastatuose esančios gyvenamosios patalpos ir negyvenamosios patalpos, kurios yra arba gali būti suformuoti kaip atskiras nekilnojamas daiktas. 5 punkte nurodyta, kad *adreso objektas nėra tie pastatų priklausiniai, laikinieji pastatai, kurie negali būti suformuoti kaip atskiri nekilnojamieji daiktai*.

Pagal Adresų formavimo taisyklių 7 punktą adreso sudedamosiomis dalimis *inter alia* yra buto ar negyvenamosios patalpos numeris pastate, o, vadovaujantis 8 punktu, privalomos sudedamosios dalys, nustatančios nekilnojamojo daikto adresą, *inter alia* yra gatvės, įregistruotos Adresų registre, išskyrus gyvenamąsias vietas, kuriose adreso objektų nėra daugiau kaip 20, kodas ir pavadinimas, pastato ar pastatų komplekso, įregistruoto Nekilnojamojo turto registre, numeris gatvėje ar gyvenamojoje vietoje, taip pat korpuso, suprantamo kaip pastato ar pastatų komplekso dalis, įregistruoto Nekilnojamojo turto registre, numeris bei buto ar negyvenamosios patalpos, įregistruotos Nekilnojamojo turto registre, numeris, jeigu patalpa yra adreso objektas.

Vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, juridinio asmens buveinė galėtų būti tik pastate / patalpose, kuris / kurios yra suformuotas kaip atskiras nekilnojamas daiktas, registruotas Nekilnojamojo turto registre ir yra adreso objektas.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Juridinių asmenų registro nuostatų 2 skirsnio 18.4 papunktį, Juridinių asmenų registre registruojama juridinio asmens buveinė (adresas) ir nekilnojamojo daikto, kuriame registruota buveinė, unikalus numeris. Prašyme registruoti Juridinių asmenų registre (JAR-1), kurio

forma patvirtinta Valstybės įmonės Registrų centro direktoriaus 2016 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. v-4, turi būti pateikti tokie buveinės (adreso) duomenys: savi-valdybė, miestas (kaimas), gatvė, namo numeris, korpuso numeris, patalpos numeris.

Teisės aktai nenustato, kokios paskirties patalpose gali būti registruojama juridinio asmens buveinė. Visgi, atsižvelgdami į tai, kad juridinio asmens buveinė skirta nuolatinio valdymo organo veiklai (nors teisės aktai ir neįpareigoja juridinio asmens veikti ten, kur yra jo buveinė, ir, pavyzdžiui, korespondencijos priėmimas gali būti tinkamai organizuojamas buveinės adresu ar kitu paties juridinio asmens nurodytu buveinės adresu), manytume, kad ji tam tikrais atvejais negalėtų būti registruojama, pavyzdžiui, garažų paskirties pastate, kuris yra skirtas transporto priemonėms laikyti (antžeminėje automobilių saugykloje) ar pagalbinio ūkio paskirties pastate (tvarte, daržinėje). Apskritai, ar konkretaus juridinio asmens (priklausomai nuo jo vykdomos veiklos pobūdžio) buveinė gali būti registruojama atitinkamos paskirties pastate (patalpose), turėtų būti vertinama atskirai kiekvienu konkrečiu atveju.

Dėl jūsų paklausime nurodytų atvejų:

1) patalpose, kurios nėra registruotos kaip atskiras nekilnojamojo turto objektas ir joms nesuteiktas adresas, pavyzdžiui, 2,5 kv. m sandėliuke, kurio adresas apibūdinamas tik daugiabučio gyvenamojo namo adresu, kuriame tas sandėliukas yra, buveinė negalėtų būti registruojama. Ji galėtų būti registruojama atitinkamos to pastato patalpose, kurios yra registruotos Nekilnojamojo turto registre ir kurioms pagal visus teisės aktų nustatytus reikalavimus yra suteiktas adresas;

2) pagal Statybos techninio reglamento STR 1.01.03:2017 „Statinių klasifikavimas“ 7.17 punkta pagalbinio ūkio paskirties pastatams priskiriama: sodybų ūkio pastatai, pagalbinio ūkio pastatai (tvartai, daržinės, sandėliai, garažai, vasaros virtuvės, dirbtuvės, pirtys, kietojo kuro sandėliai (malkinės) ir panašiai, kurie tarnauja pagrindiniam daiktui. Abejotina, ar kuriame iš išvardintų pastatų, kurie tarnauja pagrindiniam daiktui, galėtų būti registruojama juridinio asmens buveinė. Pavyzdžiui, garažas yra pastatas, skirtas automobiliams, traktoriams ir pan. laikyti; pirtis – pastatas / patalpa, skirta higienos poreikiams tenkinti ir pan. Galbūt galėtų būti registruojama dirbtuvių pastate, tačiau vėlgi, reikėtų vertinti, ar toks statinys atitinka aukščiau išvardintus kriterijus ir yra adreso objektas;

3) Dėl buveinės registravimo statinyje, kurio fizinis nusidėvėjimas yra 70 proc. ir daugiau, arba baig-

tumas yra iki 100 proc., manytume, kad svarbu, jog pastatas / patalpa būtų tinkamas naudoti. Taip pat žr. susijusią Registrų centro konsultaciją <http://info.registrucentras.lt/node/717>.

Tais atvejais, kai notaras, vadovaudamasis Juridinių asmenų registro nuostatų 54 punktu, gavęs juridinio asmens dokumentus, tvirtins prašymą registruoti Juridinių asmenų registre (JAR-1), ir jame kaip vienas iš notaro tvirtinamų duomenų bus nurodoma buveinė (adresas), atliekant teisinį tyrimą, be kitko, būtų tikslinga atkreipti dėmesį ir į patalpų, kuriose ketinama registruoti buveinę, paskirtį.

KLAUSIMAS

Kreipėsi klientai, siekiantys sudaryti akcijų pirkimo-pardavimo sutartį. Pirminis dokumentas yra 2016 m. akcijų pirkimo-pardavimo sutartis, kuria perleista 66 procentai akcijų ir kurios netvirtino notaras. Jo pagrindu atlikti įrašai vertybinių popierių sąskaitose. Pirminio dokumento pardavėjas ir pirkėjas nori susitvarkyti esamą situaciją, kad ateityje nekiltų problemų. Kokie galimi sprendimo būdai?

ATSAKYMAS

Pagal Civilinio kodekso (toliau – CK) 1.74 straipsnio 1 dalies 3 punktą uždarųjų akcinių bendrovių (toliau – UAB) pirkimo-pardavimo sutartys, kai parduodama 25 procentai ar daugiau UAB akcijų, turi būti sudaromos notarine forma (nuo 2015 m. sausio 1 d.), išskyrus atvejus, kai UAB akcininkų asmeninės vertybinių popierių sąskaitos perduotos tvarkyti juridiniam asmeniui, turinčiam teisę atidaryti ir tvarkyti finansinių priemonių asmenines sąskaitas (išimtis galioja nuo 2018 m. sausio 1 d.). Vadovaujantis CK 1.93 straipsnio 3 dalimi, įstatymų reikalaujamos notarinės formos nesilaikymas sandorį daro negaliojantį. Kitaip tariant, sandoris, sudarytas pažeidžiant imperatyvų notarinės formos reikalavimą, yra niekinis ir nesukelia tų teisinių padarinių, kurių siekė jį sudariusios šalys. Vadovaujantis minėto straipsnio 5 dalimi, jeigu sandoris negalioja dėl to, kad nesilaikoma įstatymų reikalaujamos formos, atsiranda CK 1.80 straipsnio 2 dalyje numatytos pasekmės, t. y. taikytina restitucija.

Reikėtų paminėti, jog CK 1.93 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad, jeigu viena iš šalių visiškai ar iš dalies įvykdė sandorį, kuriam būtinas notaro patvirtinimas, o antroji šalis vengia įforminti sandorį notarine tvarka, teismas įvykdžiusios sandorį šalies reikalavimu turi teisę pripažinti sandorį galiojančiu. Šiuo atveju sandorio po to notarine tvarka įforminti nebereikia.

Jūsų nurodytu atveju akcijų pirkimo-pardavimo

sutartis buvo sudaryta 2016 m., tačiau nebuvo laikytasi įstatymo reikalaujamos notarinės formos. Taigi, akcijų pirkimo–pardavimo sandoris laikytinas negaliojančiu *ex officio* CK 1.93 straipsnio 3 dalies pagrindu. Tokiu atveju siūlytume taikyti CK 1.80 straipsnio 2 dalyje nurodytas pasekmes ir, leidžiant faktinėms aplinkybėms, šalims sudaryti susitarimą dėl restitucijos taikymo, o vėliau sudaryti notarinės formos akcijų pirkimo–pardavimo sutartį.

Paminėtina, kad tais atvejais, kai viena iš šalių vengia įforminti sandorį notarine tvarka, vadovaujanti CK 1.93 straipsnio 4 dalimi, galima kreiptis į teismą dėl šalių susitarimo dėl akcijų pirkimo–pardavimo sutarties, nors ir netinkamai įformintos (nepatvirtintos notaro), kaip tokios, sudarymo fakto nustatymo ir sandorio pripažinimo galiojančiu (pateikiant atitinkamus įrodymus, kad, pavyzdžiui, buvo suderinta šalių valia, už parduotas akcijas atsiskaityta, sandoris įvykdytas). Teismui pripažinus sandorį galiojančiu, jo notarine tvarka įforminti nebereikėtų. Plačiau apie CK 1.93 straipsnio 4 dalyje nurodytos išimties taikymo sąlygas žr., pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 5 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-151/2011, 2017 m. balandžio 28 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-200-469/2017 ir kt.

KLASIMAS

2016 m. kovo 31 d. įvyko visuotinis akcininkų susirinkimas, kurio sprendimus vienas iš akcininkų apskundė teismui. 2016 m. gruodžio 19 d. teismas priėmė sprendimą, kuriuo atmetė ieškovo reikalavimus (įsiteisėjo 2017 m. sausio mėn.). Įstatuose numatyta tokia nuostata: „Bendrovė savo veikloje gali sudaryti ir nepelningus sandorius, jeigu tai būtina, siekiant išvengti nuostolių (didesnių nuostolių) arba sudaryti geresnes darbo ir / ar buitines sąlygas bendrovės dirbantiesiems“ bei „valdybai suteikta teisė priimti sprendimus suteikti bendrovės darbuotojams, valdymo organų nariams ir akcininkams neprocentines paskolas“. Ar tokios nuostatos neprieštarauja Akcinių bendrovių įstatymo nuostatoms ir įstatuose nurodytam bendrovės veiklos tikslui: „Bendrovės veiklos tikslas yra pelno gavimas, tenkinant gyventojų, įmonių, įstaigų, organizacijų poreikį teikiamoms paslaugoms bei atliekamiems darbams“? Taip pat, kaip dėl termino pakeisti įstatus per 6 mėnesius? Ar ginčas teisme neįskaičiuojamas į 6 mėn. terminą? Be to, įstatuose yra netikslumų, pavyzdžiui, visuotinis akcininkų susirinkimas įrašytas kaip valdymo organas. Bendrovės vadovas nieko keisti įstatuose nenori, nes mano, kad įstatų projekto, patvirtinto susirinkime, keisti negalima.

ATSAKYMAS

Kaip suprantame iš jūsų paklausimo, vienas iš akcininkų *inter alia* buvo apskundęs visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą dėl įstatų pakeitimo. Teismas akcininko reikalavimus atmetė. Keliate šiuos klausimus: 1) ar laikas, kurį ginčas buvo nagrinėjamas teisme, įskaičiuojamas į terminą, numatytą pakeistiems bendrovės įstatams įregistruoti Juridinių asmenų registre? 2) Ar jūsų nurodytos įstatų nuostatos neprieštarauja Akcinių bendrovių įstatymui (toliau – ABĮ) ir kitiems teisės aktams? 3) Ar bendrovės vadovas gali pakeisti visuotiniame akcininkų susirinkime patvirtintą bendrovės įstatų projektą?

Dėl termino registruoti pakeistus įstatus

Pagal Civilinio kodekso (toliau – CK) 2.46 straipsnio 4 dalį juridinio asmens steigimo dokumentai netenka galios, jeigu jie nebuvo pateikti Juridinių asmenų registruvi per šešis mėnesius nuo steigimo dokumentų sudarymo, jeigu kiti įstatymai nenustato kitokio termino. Civilinio kodekso Antrosios knygos „Asmenys“ komentare (p. 121) nurodoma, kad minėta nuostata taikoma ir steigimo dokumentams pakeisti.

ABĮ nėra nurodyto termino, per kurį pakeisti įstatatai turi būti pateikti Juridinių asmenų registruvi, išskyrus bendrovės steigimo atvejį (ABĮ 4 straipsnio 9 dalyje numatomas 6 mėn. terminas), taip pat bendrovės įstatinio kapitalo didinimo / mažinimo / pertvarkymo atvejus (ABĮ 38 straipsnio 5 dalis; 49 straipsnio 7 dalis; 52 straipsnio 11 dalis; 53 straipsnio 6 dalis; 54 straipsnio 13 dalis, 72 straipsnio 25 dalis; numatomas 6 mėn. terminas, išskyrus keletą išimčių). Atsižvelgiant į nurodytas teisės aktų normas, pakeisti bendrovės įstatatai Juridinių asmenų registruvi turėtų būti pateikti per 6 mėn. nuo visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo juos pakeisti dienos.

Konkreto teisinio pagrindo pridėti laiką, kurį ginčas buvo nagrinėjamas teisme, prie 6 mėn. termino įregistruoti pakeistus įstatus Juridinių asmenų registre nėra, nebent teismas taikė laikinąsias apsaugos priemones ir buvo uždraudęs pakeistų įstatų registraciją juridinių asmenų registre. Tačiau reiktų paminėti ABĮ 53 straipsnio 7 dalyje numatytą atvejį, kada draudžiama, teisme nagrinėjant ginčą, pakeistus įstatus pateikti Juridinių asmenų registruvi iki teismo sprendimo įsiteisėjimo (taip pat žr. 66 straipsnio 4 dalį).

Visgi, net jeigu jūsų nurodytu atveju teismas laikinųjų apsaugos priemonių netaikė (nei savo iniciatyva, nei ieškovo prašymu), ieškinys atmetas, o teismo nutartis jau įsiteisėjusi, manytume, kad atsižvelgiant į ABĮ 53 straipsnio 7 dalį, vadovaujantis protingumo

principu bei Notariato įstatymo 1 straipsniu, kuria- me nurodyta, kad notarams suteikta teisė juridiškai įtvirtinti tik neginčijamas asmenų subjektnes teises ir juridinius faktus, notaras galėtų patvirtinti bendrovės įstatų pakeitimus ir praleidus 6 mėn. terminą pakeistiems įstatams registruoti Juridinių asmenų registre dėl ginčo, susijusio su įstatų pakeitimų teisėtumu, nagrinėjimo teisme, t. y. ginčo teisme nagrinėjimo laiko neįskaičiuoti į 6 mėn. terminą pakeistiems įstatams įregistruoti. Taigi, terminas dėl įstatų įregistravimo juridinių asmenų registre galėtų būti pratęstas tiek, kiek truko nagrinėjimas teisme. Juridinis asmuo notarui / Juridinių asmenų registro tvarkytojui turėtų pateikti tai įrodančius dokumentus, t. y. turėtų pateikti įsiteisėjusį teismo sprendimą.

Dėl įstatų nuostatų atitikties teisės aktams

Juridinio asmens įstatams sudaryti taikytini bendrieji civilinių santykių teisinio reguliavimo principai, tarp jų ir sutarties laisvės principas (žr. Civilinio kodekso Antrosios knygos „Asmenys“ CK 2.47 straipsnio komentarą, taip pat, pvz., 2008 m. gruodžio 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-607/2008).

Pagal CK 2.46 straipsnio 2 dalį juridinių asmenų steigimo dokumentų normos galioja tiek, kiek jos neprieštaruja imperatyviosioms įstatymų normoms. Civilinio kodekso Antrosios knygos „Asmenys“ CK 2.46 straipsnio 2 dalies komentare nurodyta (p. 120), kad steigėjas arba juridinio asmens dalyvis turi teisę pats pasirinkti, kas turi būti steigimo dokumentuose, išskyrus tam tikrus privalomus duomenis, nurodytus įstatymuose. Tačiau bet kokiu atveju steigimo dokumentų normos negali prieštarauti imperatyvioms įstatymų normoms. ABĮ 4 straipsnio 6 dalyje numatyta, kad įstatuose gali būti ir kitų nuostatų, neprieštaraujančių ABĮ ir kitiems įstatymams.

Dėl jūsų nurodytų įstatų nuostatų atitikties teisės aktams pirmiausiai reikėtų įvertinti, ar dėl jų teisėtumo yra pasisąkęs teismas savo sprendime. Toliau pateikiame mūsų nuomonę:

Dėl įstatų nuostatų bendrovė savo veikloje gali sudaryti ir nepelningus sandorius, jeigu tai būtina siekiant išvengti nuostolių (didesnių nuostolių) arba sudaryti geresnes darbo ir / ar buities sąlygas bendrovės dirbantiesiems – nuostata abejotina dėl atitikties „privatiems“ juridinio asmens dalyvių, steigėjų ar juridinio asmens organų narių interesams, ypač antroji dalis apie „buities sąlygas“; ją reikėtų įvertinti visų įstatų kontekste, atsižvelgiant į bendrovės veiklos tikslus ir objektą.

Dėl įstatų nuostatų valdybai suteikta teisė priimti sprendimus suteikti bendrovės darbuotojams, val-

dymo organų nariams ir akcininkams neprocentines paskolas – šią nuostatą reikėtų įvertinti visų įstatų kontekste, atsižvelgiant į bendrovės veiklos tikslus (privataus juridinio asmens tikslas yra privačių interesų tenkinimas, gaunant pelną ar kitokią materialią naudą) bei objektą, ir patikslinti atsižvelgiant į ABĮ 45² straipsnį.

Visuotinis akcininkų susirinkimas nėra valdymo organas, tai yra organas *ex officio*, sudaromas akcijų turėjimo pagrindu, ir nėra skiriamas ar renkamas kito organo (žr. CK 2.82 straipsnio 2 d., ABĮ 19 straipsnio 1 ir 2 dalis).

Dėl bendrovės vadovo kompetencijos

Pagal ABĮ 20 straipsnio 1 dalies 1 punktą išimtinę teisę keisti bendrovės įstatus (išskyrus ABĮ nustatytas išimtis (žr. ABĮ 38 straipsnio 5 dalį; 54 straipsnio 13 dalį)) turi visuotinis akcininkų susirinkimas, o pagal ABĮ 19 straipsnio 5 dalį visuotinis akcininkų susirinkimas neturi teisės pavesti kitiems bendrovės organams spręsti jo kompetencijai priskirtų klausimų. Taip pat pažymėtina, kad nors pagal ABĮ 4 straipsnio 2 dalies 13 punktą bendrovės įstatuose turi būti nurodyta įstatų keitimo tvarka, išskyrus atvejį, numatytą ABĮ 4 straipsnio 2 dalies 7 punktą, tokiu būdu negalima pakeisti imperatyvios ABĮ 20 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintos nuostatos.

Vadovaujantis ABĮ 4 straipsnio 10 dalimi, visuotiniam akcininkų susirinkimui priėmus sprendimą pakeisti bendrovės įstatus, surašomas visas pakeistų įstatų tekstas ir po juo pasirašo visuotinio akcininkų susirinkimo įgaliotas asmuo.

Pagal ABĮ 37 straipsnio 12 dalį bendrovės vadovas atsako tik už bendrovės dokumentų ir duomenų pateikimą Juridinių asmenų registro tvarkytojui (taip pat žr. ABĮ 12 straipsnio 4 dalį). Kai pakeisti bendrovės įstatai turi būti patvirtinti notaro, bendrovės vadovas atsako ir už jų, taip pat visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo dėl įstatų pakeitimo pateiktą notarui (žr. CK 2.64 straipsnio 2 dalies 4 punktą, Juridinių asmenų registro nuostatų 50 punktą).

Vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, bendrovės vadovas neturi kompetencijos priimti sprendimo dėl įstatų keitimo, taigi negali keisti ir įstatų projekto, patvirtinto visuotiniame akcininkų susirinkime.

KLAUSIMAS

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.104 straipsnio 4 dalyje numatyta, jog, pertvarkant juridinius asmenis, *mutatis mutandis* taikomi šio kodekso 2.101 straipsnio 2 dalis, 2.102 straipsnis, 2.107 straipsnio 1 dalis, 2.112 straipsnio 1 ir 2 dalys.

CK 2.101 straipsnio 2 dalyje numatyta, jog reorganizuojamo juridinio asmens kreditorius turi teisę reikalauti nutraukti ar įvykdyti prieš terminą prievolę, taip pat atlyginti nuostolius, jei tai numatyta sandoryje ar yra pagrindas manyti, kad prievolės įvykdymas dėl reorganizavimo pasunkės, ir kreditoriui pareikalavus juridinis asmuo neužtikrino papildomo prievolių įvykdymo.

CK 2.112 straipsnio 1 ir 2 dalyse įtvirtinta, kad asmuo, priėmęs sprendimą likviduoti juridinį asmenį, juridinių asmenų steigimo dokumentų nustatyta tvarka turi apie tai paskelbti viešai tris kartus ne mažesniais kaip trisdešimt dienų intervalais arba paskelbti viešai vieną kartą ir pranešti raštu visiems kreditoriams. Apie likvidavimą taip pat pranešama Juridinių asmenų registrai ne vėliau kaip pirmą viešą paskelbimo dieną šio CK 2.66 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka.

Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 72 straipsnio 25 dalyje nurodyta, jog naujos teisinės formos juridinio asmens steigimo dokumentai įregistruojami Juridinių asmenų registre ir pakeičiami Juridinių asmenų registro duomenys po to, kai yra išrinkti (sudaryti) naujos teisinės formos juridinio asmens valdymo organai, papildomai užtikrinamas prievolių įvykdymas to pareikalavusiems kreditoriams ir atsirado įstatymuose numatytos aplinkybės, taip pat pateikti įstatymuose nustatyti dokumentai.

Paminėtieji teisės aktai nenumato termino, kuris turėtų / galėtų būti suteiktas juridinio asmens kreditoriams, jog šie įvertintų, ar vykdomas juridinio asmens pertvarkymas kaip nors turi įtakos ar pažeidžia jų interesus, ir jei turi įtakos / pažeidžia, turėtų galimybę pareikšti reikalavimus dėl papildomo prievolių užtikrinimo, kai yra pertvarkomas juridinis asmuo.

Kaip turėtų elgtis notaras, jeigu jam pateikiami dokumentai, patvirtinantys, jog juridinio asmens dalyvių sprendimas dėl pertvarkymo pateiktas ir įregistruotas Juridinių asmenų registre, apie pertvarkymą pranešta viešai ir atitinkami pranešimai išsiųsti juridinio asmens kreditoriams? Ar notaras, įvertinęs pateiktų dokumentų teisėtumą, gali iškart tvirtinti naujos teisinės formos juridinio asmens steigimo dokumentus? Ar vis dėlto turėtų papildomai suteikti protingą terminą juridinio asmens kreditoriams pareikšti reikalavimus dėl papildomo prievolių užtikrinimo, o pasibaigus šiam terminui paimti pertvarkomo juridinio asmens vadovo pareiškimą, ar juridinio asmens kreditoriai kreipėsi su atitinkamais reikalavimais? Jei taip, kokio pobūdžio papildomi prievolių užtikrinimai jiems buvo suteikti.

ATSAKYMAS

Bendrovė pertvarkoma, vadovaujantis CK, ABĮ ir naujos teisinės formos juridinius asmenis reglamentuojančiu įstatymu (CK 2.104 straipsnis, ABĮ 72 straipsnio 3 dalis). Pertvarkomos bendrovės kreditorių teisių gynimą *mutatis mutandis* reglamentuoja CK 2.101 straipsnio 2 dalis ir 2.112 straipsnio 1, 2 dalys, taikytinos reorganizuojant ir likviduojant juridinius asmenis, taip pat ABĮ 72 straipsnio 7 dalis, kurioje numatyta, kad apie sprendimą pertvarkyti bendrovę turi būti *viešai paskelbta įstatuose nurodytame šaltinyje tris kartus ne mažesniais kaip 30 dienų intervalais arba viešai paskelbta įstatuose nurodytame šaltinyje vieną kartą ir pranešta bendrovės kreditoriams raštu*. Iš esmės tokia pati kreditorių informavimo tvarka numatyta ir juridinio asmens reorganizavimo (CK 2.101 straipsnio 1 dalis, ABĮ 65 straipsnio 1 dalis) bei likvidavimo (CK 2.112 straipsnio 1 dalis, 73 straipsnio 10 dalis) atvejais. Pažymėtina, kad minėti teisės aktai nenustato konkretaus termino, per kurį pertvarkomos bendrovės kreditoriai gali reikalauti papildomai užtikrinti prievolių įvykdymą, o bendrovė atitinkamai jį suteikti. Tik ABĮ 72 straipsnio 25 dalyje nurodyta, kad naujos teisinės formos juridinio asmens steigimo dokumentai įregistruojami Juridinių asmenų registre ir pakeičiami Juridinių asmenų registro duomenys po to, kai yra išrinkti (sudaryti) naujos teisinės formos juridinio asmens valdymo organai, *papildomai užtikrintas prievolių įvykdymas to pareikalavusiems kreditoriams* ir atsirado įstatymuose nustatytos aplinkybės, taip pat pateikti įstatymuose nurodyti dokumentai.

Atsižvelgiant į tai, kad bendrovės pertvarkymo atveju kreditorių teisių gynimui *mutatis mutandis* taikomos tam tikros normos, reglamentuojančios kreditorių teisių gynimą juridinio asmens reorganizavimo atveju, sprendžiant klausimą dėl termino, per kurį bendrovės kreditoriai gali pateikti savo reikalavimus bendrovei, o bendrovė juos įvertinti ir papildomai užtikrinti prievolių įvykdymą, taip pat *mutatis mutandis* galima būtų vadovautis:

- ABĮ 65 straipsnio 1 dalimi, kurioje numatyta, kad kiekviena reorganizuojama ir dalyvaujanti reorganizavime bendrovė apie parengtas reorganizavimo sąlygas turi *paskelbti bendrovės įstatuose nurodytame šaltinyje tris kartus ne mažesniais kaip 30 dienų intervalais arba ne vėliau kaip likus 30 dienų iki visuotinio akcininkų susirinkimo dėl bendrovės reorganizavimo viešai paskelbti įstatuose nurodytame šaltinyje vieną kartą ir pranešti viešiesiems bendrovės kreditoriams raštu*.
- Taip pat vertėtų atsižvelgti ir į ABĮ 66 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta, jog kiekviena reorgani-

zuojama ir dalyvaujanti reorganizavime bendrovė privalo papildomai užtikrinti prievolių įvykdymą kiekvienam to reikalaujančiam jos kreditoriui, *kurio teisės atsirado ir nepasibaigė iki viešo paskelbimo apie sudarytas reorganizavimo sąlygas*, jeigu yra pagrindas manyti, kad dėl reorganizavimo, atsižvelgiant į reorganizuojamos ar dalyvaujančios reorganizavime bendrovės bei po reorganizavimo veiksiančios bendrovės, kuriai pagal reorganizavimo sąlygas pereina įsipareigojimai, finansinę būklę, prievolės įvykdymas pasunkės.

- Taip pat ABĮ 66 straipsnio 2 dalį, kurioje numatyta, kad *bendrovės kreditoriai savo reikalavimus gali pateikti nuo reorganizavimo sąlygų paskelbimo pirmos dienos iki visuotinio akcininkų susirinkimo, kurio darbotvarkėje numatyta priimti sprendimą dėl bendrovės reorganizavimo.*
- Atkreiptinas dėmesys ir į ABĮ 65 straipsnio 2 dalį, numatančią, kad visą laikotarpį, prasidedantį *ne vėliau kaip likus 30 dienų iki visuotinio akcininkų susirinkimo, kurio darbotvarkėje numatyta priimti sprendimą dėl bendrovės reorganizavimo, ir pasibaigiantį ne anksčiau kaip reorganizavimo pabaigos dieną*, kiekvienam bendrovės kreditoriui turi būti sudaryta galimybė kiekvienos reorganizuojamos ir dalyvaujančios reorganizavime bendrovės buveinėje arba interneto svetainėje susipažinti su reorganizavimo sąlygomis ir kitais dokumentais.

Minėtos įstatymo nuostatos nustatytos siekiant apsaugoti reorganizuojamos įmonės kreditorių interesus, kurių vienas yra kreditorių teisė reikalauti iš reorganizuojamos bendrovės užtikrinti prievolių įvykdymą, o tokios kreditorių teisės tinkamas realizavimas siejamas būtent su kreditorių informavimu apie parengtas reorganizavimo sąlygas nustatytais terminais (žr. Panevėžio apygardos teismo 2011 m. lapkričio 2 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. 2A-528-278/2011).

Vadovaudamiesi tuo, kas išdėstyta, manytume, jog pertvarkomos bendrovės atveju bendrovės kreditoriai galėtų įvertinti, ar vykdomas bendrovės pertvarkymas kaip nors turi įtakos ar pažeidžia jų interesus, ir jei turi įtakos / pažeidžia, pareikšti reikalavimus dėl papildomo prievolių įvykdymo užtikrinimo, **nuo viešo paskelbimo apie sprendimą pertvarkyti bendrovę (ABĮ 72 straipsnio 7 dalis) iki naujos teisinės formos juridinio asmens steigimo dokumentų patvirtinimo pas notarą. Protingas terminas pareikalauti ir suteikti papildomą prievolių įvykdymo užtikrinimą galėtų priklausyti, pavyzdžiui, nuo kreditorių skaičiaus, bet rekomenduotina, kad jis nebūtų trumpesnis nei 30 dienų** (kai pasirenkama skelbti viešai tris kartus įstatuose nurodytame šaltinyje, terminą skaičiuojant nuo paskutinio paskelbimo datos). Pažymėtina, kad pakeisti steigimo dokumentai netenka galios, jeigu jie nebuvo pateikti Juridinių asmenų registro tvarkytojui per 6 mėnesius nuo sprendimo pertvarkyti bendrovę priėmimo (ABĮ 72 straipsnio 25 dalis).

Bendrovės vadovas notarui turėtų pateikti įrodymus, kad bendrovės kreditoriai (jei tokių buvo sprendimo pertvarkyti priėmimo dieną) buvo tinkamai informuoti apie pertvarkymą, taip pat patvirtinti raštu, kad kreditoriams buvo užtikrintas prievolių įvykdymas (jei kreditoriai to prašė ir tam buvo pagrindas).

TESTAMENTAI IR PAVELDĖJIMAS

KLAUSIMAS

Lietuvos Respublikos pilietė mirė 1995 m., jos paskutinė gyvenamoji vieta buvo Leipalingio sen., Lazdijų r. sav. Paveldėjimo byla tvarkyti priklausė Lazdijų rajono 2-am notarų biurui. Nuo 2000 m. Leipalingio seniūnija priskirta Druskininkų savivaldybei. Iki 2017 m. spalio mėn. dėl paveldimo turto į Lazdijų rajono 2-ąjį notarų biurą niekas iš įpėdinių nesikreipė. 2017 m. spalio 9 d. Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos kreipėsi į Lazdijų rajono 2-ąjį notarų biurą dėl paveldėjimo valstybės vardu.

Kurio Lietuvos Respublikos civilinio kodekso normas taikyti paveldėjimui ir kokiam notarų biurui – Lazdijų rajono 2-ajam notarų biurui ar Druskininkų savivaldybės 2-ajam notarų biurui – priklauso tvarkyti paveldėjimo bylą.

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 38 straipsnio 1 dalimi, Civilinio kodekso Penktosios knygos normos taikomos paveldėjimo santykiams, kai palikimas atsiranda įsigaliojus šiam kodeksui. Kadangi jūsų minimu atveju asmuo mirė 1995 m., t. y. palikimas atsirado iki įsigaliojant šiam kodeksui, tai paveldėjimo teisiniams santykiams turėtų būti taikomi teisės aktai, galioję iki 2001 m. liepos 1 d.

Pagal 1964 m. Civilinio kodekso 568 ir 570 straipsnius palikimas atsiranda palikėjui mirus arba paskelbus jį mirusiu, o palikimo atsiradimo vieta laikoma paskutinė nuolatinė palikėjo gyvenamoji vieta, bet jeigu ji nežinoma, turto arba pagrindinės jo dalies buvimo vieta. Vadovaujantis minėto teisės akto 587 straipsniu, laikoma, kad įpėdinis palikimą priėmė, kai jis faktiškai pradėjo paveldimą turtą valdyti arba

kai jis padavė palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą apie palikimo priėmimą. Atkreipiame dėmesį, kad nei dabar galiojantis, nei anksčiau galiojęs Civilinis kodeksas nereguliuoja paveldėjimo teritorijų priskyrimo atitinkamiems notarams klausimų. Paveldėjimo teritorijų paskirstymas notarams nelaikytinas paveldėjimo teisiniu santykiu. Todėl šiuo atveju, manytina, turėtų būti taikomi palikimo priėmimo metu galiojantys teisės aktai, reglamentuojantys notarų veiklos teritorijų paveldėjimo atvejams nustatymą.

Lietuvos notarų rūmų prezidiumas 2009 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. 13.4 patvirtino konsultaciją, kurioje paaiškino, kad notaras, kuris pagal jam teisingumo ministro nustatytą veiklos teritoriją paveldėjimo atvejams pradėjo paveldėjimo bylą ir išdavė paveldėjimo teisės liudijimą mirusiojo įpėdiniams į mirusiojo turtą, turi išduoti ir papildomą paveldėjimo teisės liudijimą, kai paaiškėjo, jog mirusysis turėjo papildomo turto, kuris nebuvo žinomas išduodant paveldėjimo teisės liudijimą. Tas pats notaras, kuris išdavė paveldėjimo teisės liudijimą, taip pat turi išduoti ir papildomą paveldėjimo teisės liudijimą, jeigu veiklos teritorija paveldėjimo atvejams po paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo buvo perduota kitam notarui. Tik tuo atveju, jeigu nebėra to notaro, kuris buvo išdavęs paveldėjimo teisės liudijimą, papildomą paveldėjimo teisės liudijimą turi išduoti tas notaras, kuriam perduota veiklos teritorija paveldėjimo atvejams.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta ir pagal minėtos konsultacijos analogiją, jei šiuo atveju jau būtų pradėta paveldėjimo byla, nors seniūnija buvo priskirta kitai savivaldybei, tai paveldėjimo bylą ir tvarkytų Lazdijų r. notaras, tačiau šiuo atveju paveldėjimo byla dar nėra pradėta, todėl paveldėjimo bylą turėtų tvarkyti Druskininkų sav. notaras.

KLAUSIMAS

1. Sutuoktiniai dar tarybiniais laikais kaimo vietoje pasistatė statinius, tačiau neįregistravo jų Nekilnojamojo turto registre. Statiniai įregistruoti tik vienam iš sutuoktinių mirus, pergyvenusio sutuoktinio vardu. Nors statinius pergyvenęs sutuoktinis įregistravo po 2001 m. liepos 1 d., Nekilnojamojo turto registre nenurodyta šio turto nuosavybės teisės forma (asmeninė ar bendroji jungtinė nuosavybė). Paveldėjimo byla, mirus pirmajam sutuoktiniui, nepraradėta, nes „dar nebuvo“ paveldimo turto.

Mirus pergyvenusiam sutuoktiniui, jo turto paveldėtojai teigia, kad statiniai įregistruoti pergyvenusiam sutuoktiniui jau esant našliu, todėl laikytini jo asmenine nuosavybe ir jiems turi būti išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas į visus statinius.

Kaip turėtų vertinti situaciją ir elgtis notaras:

- pergyvenusio sutuoktinio įpėdiniui pateikus dokumentus, įrodančius, kad pergyvenęs sutuoktinis buvo priėmęs palikimą turto faktiniu valdymu, pradėti paveldėjimo bylą po pirmojo sutuoktinio mirties, išduoti jo nuosavybės teisės liudijimą, jį įregistruoti, pergyvenusiam (mirusiam) sutuoktiniui (jo įpėdiniui) išduoti paveldėjimo teisės liudijimą ir tik po to užbaigti pergyvenusio sutuoktinio paveldėjimo bylą;
- pergyvenusio sutuoktinio įpėdiniui nepateikus dokumentų, įrodančių, kad pergyvenęs sutuoktinis buvo priėmęs palikimą turto faktiniu valdymu ir / arba pirmojo sutuoktinio įpėdiniams ginčijant šį faktą:
 - a) laikydamas, kad santuokoje įgytam turtui galioja sutuoktinių turto prezumpcija, pergyvenusio sutuoktinio įpėdiniams išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į ½ statinių dalį, ar
 - b) neišduoti paveldėjimo teisės liudijimo, kol teisme nebus nustatyta pergyvenusio sutuoktinio turto dalis bendrame turte, ar
 - c) išduoti liudijimą į visus statinius, nes, įregistravus turtą Nekilnojamojo turto registre po 2001 07 01 pergyvenusio sutuoktinio vardu, statiniai yra asmeninė jo nuosavybė?

2. Mirties dieną asmuo buvo santuokoje ir turėjo lėšų banko sąskaitoje (Pagal Civilinio kodekso 3.88 straipsnį šios lėšos – bendroji jungtinė nuosavybė). Pergyvenusiam sutuoktiniui priklauso ½ dalis sąskaitoje esančių lėšų, todėl jam išduotinas nuosavybės teisės liudijimas. Dar negavęs šio liudijimo ir nepraradęs paveldėjimo bylos, pergyvenęs sutuoktinis mirė. Nuosavybės teisės liudijimas į 1/2 dalį banko sąskaitoje esančių pirmojo sutuoktinio lėšų išduotas pergyvenusio sutuoktinio įpėdiniui, kuris liudijimą pateikė bankui. Bankas atsisakė pervesti ½ dalį lėšų

iš pirmojo sutuoktinio sąskaitos į pergyvenusio sutuoktinio (mirusio) sąskaitą.

Ar gali notaras išduoti paveldėjimo teisės liudijimą pergyvenusio sutuoktinio įpėdiniui į pirmojo sutuoktinio sąskaitoje esančią atitinkamą pergyvenusio sutuoktinio lėšų dalį? Ar turėtų būti išduodamas nuosavybės teisės liudijimas pirmojo sutuoktinio įpėdiniams į atitinkamą pergyvenusio sutuoktinio banko sąskaitoje turėtą lėšų dalį? Šiuo konkrečiu atveju pergyvenęs sutuoktinis mirė nepraėjus mėnesiui nuo pirmojo sutuoktinio mirties ir abu sutuoktiniai turėjo lėšų banko sąskaitose (sąskaitos nebuvo bendros).

ATSAKYMAS

Turtas, įgytas po santuokos sudarymo abiejų sutuoktinių ar vieno jų vardu, laikomas bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.88 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Pagal Civilinio kodekso 3.100 straipsnį bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė baigiasi mirus vienam iš sutuoktinių. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 52 straipsniu, nuosavybės teisės į dalį bendro sutuoktinių turto liudijimas gali būti išduotas pagal pareiškimą pergyvenusiajam sutuoktiniui dėl pusės bendro turto, įgyto santuokos metu.

1. Atsižvelgiant į, tai, kas išdėstyta, bei į jūsų pateikiamas aplinkybes, manytina, kad notarui, kaip valstybės įgaliotam asmeniui, užtikrinančiam, kad nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, reikėtų įsitikinti, kad turtas yra įgytas santuokoje. Įpėdiniai atitinkamai turėtų pateikti dokumentus, kurie įrodytų, kad statiniai buvo pastatyti abiem sutuoktiniams esant gyviems, taip pat gali būti aišku iš Nekilnojamojo turto registro išrašo, jei jame nurodyta, kada buvo pabaigti statyti statiniai.

Vadovaujantis Civilinio kodekso 5.50 straipsnio 2 dalimi, vienu iš palikimo priėmimo būdų yra faktinis paveldėto turto valdymas. Taigi, laikant, kad statiniai buvo pastatyti santuokos metu, įpėdiniai galėtų pateikti dokumentus, įrodančius, kad pergyvenęs sutuoktinis buvo priėmęs palikimą turto faktiniu valdymu. Todėl atsižvelgiant į, tai kas išdėstyta, pergyvenusiam sutuoktiniui išduodamas nuosavybės teisės liudijimas, o po to atitinkamai ir paveldėjimo teisės liudijimai.

Jei įpėdiniai anksčiau minėtų dokumentų, pagrindžiančių, kad pergyvenęs sutuoktinis paveldėjimą priėmė turto faktiniu valdymu, nepateiktų ir tarp įpėdinių nebūtų ginčo dėl turto teisinio režimo, laikant, kad statiniai įgyti santuokos metu, pergyvenusiam sutuoktiniui turėtų būti išduodamas nuosavybės teisės liudijimas ir po to, atitinkamai, pavel-

dėjimo teisės liudijimai. Tačiau, jei šiuo atveju tarp įpėdinių yra ginčas, dėl statinių teisinio režimo, įpėdiniai turėtų kreiptis į teismą dėl dalių nustatymo.

2. Mirus pergyvenusiam sutuoktiniui ir jam nepėjus priimti pirmiau mirusio sutuoktinio palikimo ir išsiimti nuosavybės teisės liudijimo, pergyvenusio sutuoktinio įpėdiniais pergyvenusio sutuoktiniu vardu išduodamas nuosavybės teisės liudijimas. Atkreipiame dėmesį, kad ne tik bankai neperveda lėšų į mirusių asmenų banko sąskaitas, tačiau ir automobiliai neregistruojami mirusių asmenų vardu, Nekilnojamojo turto registre nuosavybės teisės liudijimo pagrindu turtas gali būti registruojamas mirusio asmens vardu. Atsižvelgiant į šią situaciją, bei į anksčiau nurodytas teisės normas, manytina, kad pergyvenusio sutuoktinio įpėdiniais turėtų būti išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas į turtą, nurodytą nuosavybės teisės liudijime, pavyzdžiui, įpėdinis paveldi lėšas, nurodytas nuosavybės teisės liudijime ir esančias anksčiau mirusio sutuoktinio banko sąskaitoje.

KLAUSIMAS

Gavome Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – VMI) raštą dėl palikimo perėjimo valstybei liudijimo išdavimo po A. M., mirties (mirė 2011 03 24). Iš VMI pateiktų dokumentų matyti, kad asmuo mirė Jungtinėje Karalystėje, savo gyvenamąją vietą buvo deklaravęs Lietuvoje, tačiau 2010 06 17 turto savininko prašymu gyvenamosios vietos deklaravimas mirusiajam buvo panaikintas ir pagal dabartinius GRT duomenis mirusysis gyvenamosios vietos nėra deklaravęs. Mirusysis turėjo nekilnojamojo turto, kurio buvimo vieta yra mums priskirtoje paveldėjimo teritorijoje. Kur turėtų būti tvarkoma paveldėjimo byla?

ATSAKYMAS

Atsižvelgiant į tai, kad 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo (toliau – Reglamentas) pradėjo veikti nuo 2015 m. rugpjūčio 17 d. bei yra neaiški palikėjo paskutinė gyvenamoji vieta, reikėtų aptarti ir Reglamento taikymą šiuo atveju.

Vadovaujantis Reglamento 34 straipsniu, tais atvejais, kai palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta buvo valstybėje, kurioje netaikomas Reglamentas, turi būti vadovujamasi šios valstybės nacionali-

nės teisės normomis. Jungtinės Karalystės, kuri nedalyvavo priimant Reglamentą, nacionalinė teisė numato, kad kilnojamojo turto paveldėjimą reglamentuoja įstatymai tos valstybės, kurioje buvo palikėjo nuolatinė gyvenamoji vieta jo mirties dieną, o nekilnojamojo turto paveldėjimą reglamentuoja valstybės, kurioje šis turtas yra, teisė. Taigi, jei palikėjo nuolatinė gyvenamoji vieta buvo Jungtinėje Karalystėje, viso kilnojamojo ir nekilnojamojo turto, esančio Jungtinėje Karalystėje, paveldėjimui taikoma Jungtinės Karalystės teisė, o nekilnojamojo turto, esančio kitose valstybėse, paveldėjimui taikoma nekilnojamojo turto buvimo vietos teisė („Notariat“, Nr. 9/2010, p. 63). Atsižvelgiant į tai, kad pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.62 straipsnio 1 dalį nekilnojamojo daikto paveldėjimo santykiams taikoma nekilnojamojo daikto buvimo vietos valstybės teisė, aptariama paveldėjimo byla turi būti tvarkoma Lietuvos Respublikoje.

Civilinio kodekso 5.4 straipsnyje aptariama, kas laikoma palikimo atsiradimo vieta. Paprastai tai palikėjo paskutinė nuolatinė gyvenamoji vieta, tačiau, jei palikėjas nuolat negyveno vienoje vietoje, palikimo atsiradimo vieta laikoma vieta, kur palikėjas paskutinius šešis mėnesius prieš mirtį daugiausia gyveno, o jeigu palikėjas gyveno keliose vietose, palikimo atsiradimo vieta laikoma ekonominių ar asmeninių interesų vyraujanti vieta (turto ar jo pagrindinės dalies, kai turtas yra keliose vietose, buvimo vieta; sutuoktinio, su kuriuo palikėjas paskutinis šešis mėnesius prieš mirtį palaikė santuokinius santykius, gyvenamoji vieta arba su palikėju kartu gyvenusio vaiko gyvenamoji vieta).

Todėl jei palikėjo paskutinė nuolatinė gyvenamoji vieta nėra aiški, manytina, kad palikimo atsiradimo vieta turi būti laikoma jo turto buvimo vieta.

KLAUSIMAS

Vykdydama likvidavimo procedūrą bendrovė baigia atsiskaityti su akcininkais ir nori atsiskaityti už turėtas akcijas. Bendrovės akcininkas mirė 2004 m., jo sutuoktinei ir sūniui išduotas paveldėjimo teisės liudijimas į visą turtą, išskyrus akcijas, tačiau dabar įpėdiniai atsisako paveldėti išmoką už palikėjo turėtas akcijas. Siekdamas užbaigti bendrovės likvidavimo procedūrą, likvidatorius prašo nurodyti depozitinės sąskaitos numerį, į kurią galėtų pervesti palikėjui priklausanti pinigų suma.

Ar notaras turi nurodyti savo depozitinės sąskaitos numerį? Jeigu taip, ką daryti su pervestais į sąskaitą pinigais, nes palikėjo įpėdiniai atsisako paveldėti pinigines lėšas už akcijas.

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.56 straipsnio 1 dalimi, skolininkas turi teisę įvykdyti piniginę prievolę sumokėdamas skolą į notaro, banko ar kitos kredito įstaigos depozitinę sąskaitą, jeigu: 1) vietoje, kurioje turi būti įvykdyta prievolė, nėra kreditoriaus ar kito priimti prievolės įvykdymą įgaliojato asmens; 2) kreditorius yra neveiksnius šioje srityje ir neturi globėjo; 3) kreditorius vengia priimti prievolės įvykdymą; 4) kreditorius neaiškus dėl to, jog vyksta kelių asmenų ginčas dėl teisės priimti prievolės įvykdymą; 5) kreditorius yra ribotai veiksnus šioje srityje ir jam nepaskirtas rūpintojas. Prievolei įvykdyti reikiamos sumos sumokėjimas į minėtą depozitinę sąskaitą laikomas tinkamu prievolės įvykdymu. Pažymėtina, kad notaras, bankas ar kita kredito įstaiga, į kurios depozitinę sąskaitą sumokėti pinigai, per protingą terminą turi apie tai pranešti kreditoriui.

Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2008 m. vasario 11 d. nutarimu Nr. 11 patvirtintos Pinigų priėmimo į notaro depozitinę sąskaitą ir jų išmokėjimo taisyklės (toliau – Taisyklės) detalizuoja pinigų priėmimo į notaro depozitinę sąskaitą tvarką. Minėtų taisyklių 8 punkte įtvirtinta, kad prievolės įvykdymas įmokant pinigus į notaro depozitinę sąskaitą galimas tuo atveju, kai prievolės atsiradimo pagrindas yra notariškai patvirtintas sandoris ar kitas notariškai patvirtintas juridinis faktas arba kai pinigų įmokėjimas į depozitinę sąskaitą susijęs su būsimo notariniu veiksniu. Notaras gali priimti pinigus į depozitinę sąskaitą, jei skolininko teisė juos įmokėti kyla teisės akto pagrindu ir nėra aplinkybių, galinčių apsunkinti kreditoriaus identifikavimą ar pinigų jam išmokėjimą. Esant aplinkybių, kurios apsunkintų pinigų, esančių depozitinėje sąskaitoje, kreditoriui išmokėjimą, notaras gali atsisakyti priimti pinigus į depozitinę sąskaitą.

Pagal Civilinio kodekso 5.50 straipsnio 1 dalį neleidžiama palikimo priimti iš dalies arba su sąlyga ar išlygomis, todėl paveldėtojai, priėmę palikimą, negali atsisakyti papildomai atsiradusio paveldimo turto.

Notarui priėmus pinigus į depozitinę sąskaitą, per protingą terminą reikia pranešti kreditoriui ir laukti, kol kreditorius pateiks prašymą dėl pinigų išmokėjimo.

KLAUSIMAS

Ar turi notaras teisę į notaro depozitinę sąskaitą nepriimti saugoti mirusiajam skirtų likviduojamos bendrovės lėšų. Mirusiojo palikimą priėmė sesuo,

tačiau nuo 2014 m. daugiau į notaro biurą nebuvo atvykusi ir neatsiėmė paveldėjimo teisės liudijimo. Sesuo taip pat neatsiliepia ir į notaro siunčiamus pranešimus. Kas turėtų mokėti notaro depozitinėje sąskaitoje laikomų lėšų mokesį bankui?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.56 straipsnio 1 dalimi, skolininkas turi teisę įvykdyti piniginę prievolę sumokėdamas skolą į notaro, banko ar kitos kredito įstaigos depozitinę sąskaitą, jeigu: 1) vietoje, kurioje turi būti įvykdyta prievolė, nėra kreditoriaus ar kito priimti prievolės įvykdymą įgaliojato asmens; 2) kreditorius yra neveiksnius šioje srityje ir neturi globėjo; 3) kreditorius vengia priimti prievolės įvykdymą; 4) kreditorius neaiškus dėl to, jog vyksta kelių asmenų ginčas dėl teisės priimti prievolės įvykdymą; 5) kreditorius yra ribotai veiksnus šioje srityje ir jam nepaskirtas rūpintojas. Prievolei įvykdyti reikiamos sumos sumokėjimas į minėtą depozitinę sąskaitą laikomas tinkamu prievolės įvykdymu. Pažymėtina, kad notaras, bankas ar kita kredito įstaiga, į kurios depozitinę sąskaitą sumokėti pinigai, per protingą terminą turi apie tai pranešti kreditoriui.

Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2008 m. vasario 11 d. nutarimu Nr. 11 patvirtintos Pinigų priėmimo į notaro depozitinę sąskaitą ir jų išmokėjimo taisyklės (toliau – Taisyklės) detalizuoja pinigų priėmimo į notaro depozitinę sąskaitą tvarką. Minėtų taisyklių 8 punkte įtvirtinta, kad prievolės įvykdymas įmokant pinigus į notaro depozitinę sąskaitą galimas tuo atveju, kai prievolės atsiradimo pagrindas yra notariškai patvirtintas sandoris ar kitas notariškai patvirtintas juridinis faktas arba kai pinigų įmokėjimas į depozitinę sąskaitą susijęs su būsimo notariniu veiksniu. Notaras gali priimti pinigus į depozitinę sąskaitą, jei skolininko teisė juos įmokėti kyla teisės akto pagrindu ir nėra aplinkybių, galinčių apsunkinti kreditoriaus identifikavimą ar pinigų jam išmokėjimą. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, bei į tai, kad įpėdinei nepavyksta prisiskambinti, grįžta laiškai, kurie siunčiami su įteikimu, manytina, kad galima atsisakyti priimti prievolės įvykdymą į notaro depozitinę sąskaitą, nes gali būti žymiai apsunkintas pinigų skolininkui išmokėjimas.

Vadovaujantis Civilinio kodekso 6.57 straipsniu, su prievolės įvykdymu susijusias išlaidas turi apmokėti skolininkas, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ko kita. Atsižvelgiant į tai, kreditorius turėtų padengti jūsų minimą pinigų išlaikymo mokesį, jei toks mokesis numatytas jūsų su banku sudarytoje depozitinės sąskaitos atidarymo sutartyje. Analogiškai pagal

Taisyklių 15 punkto 2 papunktį, kuriame nurodyta įmoka už būsimo pavedimo ar depozitinės sumos išmokėjimo išlaidas notaro registro knygoje apskaitoma kaip notaro iš kliento gaunama kompensacija, manytina, kad ir pinigų išlaikymo mokestis turėtų būti apskaitomas kaip notaro iš kliento gaunama kompensacija.

KLAUSIMAS

Kas turi pradėti paveldėjimo bylą ir išduoti paveldėjimo teisės liudijimą, jeigu Lietuvos pilietybę turintis asmuo, gyvenantis JAV, turi nekilnojamojo turto ir Lietuvoje?

ATSAKYMAS

Atsižvelgiant į tai, kad 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo (toliau – Reglamentas) pradėjo veikti nuo 2015 m. rugpjūčio 17 d., bei į tai, kad palikėjo paskutinė gyvenamoji vieta buvo užsienio valstybėje, reikėtų aptarti ir Reglamento taikymą šiuo atveju.

Vadovaujantis Reglamento 34 straipsniu, tais atvejais, kai palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta buvo valstybėje, kurioje netaikomas Reglamentas, turi būti vadovaujamas šios valstybės nacionalinės teisės normomis. Jungtinės Amerikos Valstijos nėra Reglamento dalyvė. Taip pat tarp Lietuvos ir Jungtinių Amerikos Valstijų nėra sudaryta tarpusavio pagalbos sutarčių šioje srityje. Taip pat atsižvelgiant į tai, kad pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.62 straipsnio 1 dalį nekilnojamojo daikto paveldėjimo santykiams taikoma nekilnojamojo daikto buvimo vietos valstybės teisė, aptariama paveldėjimo byla dėl nekilnojamojo turto, esančio Lietuvos Respublikoje, turi būti tvarkoma Lietuvos Respublikoje.

Civilinio kodekso 5.4 straipsnyje aptariama, kas laikoma palikimo atsiradimo vieta. Paprastai tai palikėjo paskutinė nuolatinė gyvenamoji vieta, tačiau, jei palikėjas nuolat negyveno vienoje vietoje, palikimo atsiradimo vieta laikoma vieta, kur palikėjas paskutinius šešis mėnesius prieš mirtį daugiausia gyveno, o jeigu palikėjas gyveno keliose vietose, palikimo atsiradimo vieta laikoma ekonominių ar asmeninių interesų vyraujanti vieta (turto ar jo pagrindinės dalies, kai turtas yra keliose vietose, buvimo vieta; situoktinio, su kuriuo palikėjas paskutinis šešis mėnesius prieš mirtį palaikė santuokinius san-

tykius, gyvenamoji vieta arba su palikėju kartu gyvenusio vaiko gyvenamoji vieta).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, kad palikėjo paskutinė nuolatinė gyvenamoji vieta buvo užsienyje, manytina, kad paveldėjimo bylą turėtų tvarkyti notaras, paveldėjimo atvejais aptarnaujantis teritoriją, kurioje yra mirusiojo nekilnojamas turtas.

KLAUSIMAS

Paveldėjimo byloje mirusio asmens turtą, t. y. butą, paveldėjo dvi dukros lygiomis dalimis. Buvo išduotas ir VĮ Registrų centre įregistruotas paveldėjimo teisės pagal įstatymą liudijimas. Praėjus metams, atsirado papildomo turto – mirusiajam atkurto du žemės sklypai.

Ar gali notaras išduoti paveldėjimo teisės pagal įstatymą liudijimą dukroms (lygiomis dalimis) į atkurtus du žemės sklypus ir kartu patvirtinti šio paveldėto turto pasidalijimo sutartį? Įpėdinės pageidauja šį turtą pasidalinti ir Registrų centre registruoti kitomis dalimis.

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.69 straipsnio 1 dalimi, palikimas pasidalijamas bendru įpėdinių sutarimu. Civilinio kodekso 5.70 straipsnyje įtvirtinti turto pasidalijimo būdai bei nurodyta, kad įpėdiniai paveldėtą turtą gali pasidalyti bendru sutarimu iki įpėdinių teisių į daiktus įregistravimo viešame registre. Nekilnojamųjų daiktų padalijimas forminamas notarine sutartimi, ji turi būti įregistruota viešame registre. Taigi, kai įpėdiniai savo teises į atskirus daiktus jau yra įregistravę viešame registre, paveldimo turto pasidalijimo sutarties šių daiktų atžvilgiu jau nebegalima sudaryti.

Atsižvelgiant į Civilinio kodekso 5.68 straipsnį, kuriame įtvirtinta, kad kai yra keletas įpėdinių, jų paveldėtas turtas yra visų įpėdinių bendroji dalinė nuosavybė, įpėdiniai paveldimo turto pasidalinimo sutartimi gali dalintis nebūtinai visą paveldimą turtą. Jie gali susitarti dėl dalies palikimą sudarančių daiktų pasidalinimo, o likęs turtas lieka bendrąja daline įpėdinių nuosavybe. Todėl manytina, kad tais atvejais, kai įpėdiniai yra įregistravę viešame registre nuosavybės teises tik į dalį daiktų, **daiktus, į kuriuos nuosavybės teisės viešame registre neįregistruotos, jie vis dar gali dalintis paveldimo turto pasidalijimo sutartimi.** Jeigu nuosavybės teisės į palikimą sudarančius daiktus jau įregistruotos viešame registre, bendroji nuosavybė gali baigtis tik bendrais Civiliniame kodekse numatytais pagrindais.

KLAUSIMAS

Paveldėjimo byloje buvo sudarytas paveldimo turto apyrašas. Vienu iš apyrašo punktų įrašytas kreditorinis reikalavimas 25 000 Eur sumai, kur 23 000 Eur sudaro skola, o likusius 2 000 Eur – vykdymo išlaidos.

Kreditorius pateikė skolininko įpėdiniui reikalavimą dėl 26 000 Eur skolos, kur 1 000 Eur sudaro išlaidos advokato atlyginimui. Šio reikalavimo kopija buvo pateikta ir paveldėjimo bylą tvarkančiam notarui. Dokumentai, patvirtinantys turėtas 1 000 Eur dydžio išlaidas, nei notarui, nei įpėdiniui nebuvo pateikti.

Ar apyrašas turi būti pildomas, koreguojant skolinio įsipareigojimo dydį? Ar įpėdinis notarui turėtų pateikti dokumentus, patvirtinančius advokato išlaidų faktą?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.53 straipsnio 7 punktu, įpėdinis, po turto apyrašo sudarymo sužinojęs apie neįtrauktą į apyrašą turtą, skolines teises ir skolines pareigas, privalo nedelsdamas kreiptis į notarą dėl vykdomojo pavedimo papildyti turto apyrašą išdavimo. Notaro išduotą vykdomąjį pavedimą papildyti turto apyrašą įpėdinis ne vėliau kaip per tris darbo dienas pateikia bet kuriam palikimo atsiradimo vietos apylinkės teismo veiklos teritorijoje veikiančiam antstoliui. Antstolis, vadovaudamasis įpėdinio pateiktais dokumentais, ne vėliau kaip per tris savaites privalo turto apyrašą papildyti. Taip pat Civilinio kodekso 5.53 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad įpėdinis privalo pateikti visus duomenis, reikalingus palikėjo turto apyrašui sudaryti.

Pagal Lietuvos notarų rūmų prezidento 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1 patvirtintų Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijų (su pakeitimais ir papildymais) 60 punktą, jeigu notarui tikrinant paveldimo turto nuosavybės duomenis pastebima, kad paveldimo turto apyrašas yra netikslus, įpėdinis turi prašyti notaro vykdomojo pavedimo dėl paveldimo turto apyrašo papildymo išdavimo ir su šiuo pavedimu kreiptis į antstolį dėl apyrašo papildymo (pakeitimo).

Kadangi notaras pagal Notariato įstatymo 2 straipsnį užtikrina, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, išduodamas paveldėjimo teisės liudijimą pagal apyrašą, jis patikrina paveldimo turto nuosavybės duomenis, todėl prieš išduodamas paveldėjimo teisės liudijimą į kreditorių reikalavimus arba teises ir pareigas pagal tam tikrą sutartį, notaras turi patik-

rinti dokumentus, kurių pagrindu yra atsiradę kreditorių reikalavimai arba tam tikros teisės ir pareigos.

Atsižvelgiant į tai, kad dokumentai, kurių pagrindu yra atsiradę kreditorių reikalavimai, turi būti pateikiami antstoliui, bei į tai, kad paveldimo turto apyrašui patikslinti reikalingas pagrindas, atsiradęs netikslumas notarui sutikrinant duomenis, surašytus apyraše, su paveldimo turto nuosavybės dokumentais ar sutartimis, iš kurių kyla prievolės padengti įsiskolinimus, manytina, kad notarui prieš išduodant vykdomąjį pavedimą dėl turto apyrašo papildymo turi būti pateikti dokumentai, pagrindžiantys atsiradusius netikslumus.

KLAUSIMAS

Pradėta paveldėjimo byla, kurioje saugomas palikėjo sudarytas testamentas. Palikimą yra priėmęs testamentinis įpėdinis (palikėjo sūnus). Testamentas buvo paskelbtas. Kitas palikėjo sūnus kreipėsi į teismą norėdamas užginčyti sudarytą testamentą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Šis teismo sprendimas buvo apskūstas apeliacine tvarka. Apeliacinės instancijos teismas apeliacinį skundą atmetė ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą. Vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 331 straipsnio 6 dalimi, apeliacinės instancijos teismo sprendimas ar nutartis įsiteisėja nuo jų priėmimo dienos. Tačiau apeliacinės instancijos teismų sprendimai ir nutartys gali būti apskūsti ir peržiūrėti kasacine tvarka.

Ar notaras gali išduoti paveldėjimo teisės liudijimą (pagal minėtą testamentą, kuris buvo ginčijamas), kol nėra suėjęs terminas apeliacinės instancijos teismo nutarčiai apskūsti ir peržiūrėti kasacine tvarka?

ATSAKYMAS

Jūsų minima situacija aptarta ir atsakymas į jūsų klausimą jau yra pateiktas Notarų rūmų leidžiamame žurnalo „Notariatas“ Nr. 16/2013 71 puslapyje.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 331 straipsnio 6 dalimi, apeliacinės instancijos teismo sprendimas ar nutartis įsiteisėja nuo jų priėmimo dienos. Civilinio proceso kodekso 18 straipsnyje įtvirtintas pamatinis principas, imperatyvi teisės norma, kad įsiteisėjęs teismo sprendimas, nutartis, įsakymas ar nutarimas yra privalomi valstybės ar savivaldybių institucijoms, tarnautojams ir pareigūnams, fiziniams bei juridiniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Apeliacinės instancijos teismų sprendimai ir nu-

tartys per tris mėnesius nuo skundžiamo sprendimo ar nutarties įsiteisėjimo gali būti apskūsti ir peržiūrėti kasaciniame teisme (Civilinio proceso 345 straipsnio 1 dalis). Pagal Civilinio proceso kodekso 363 straipsnio 1 dalį kasacine tvarka skundžiamo sprendimo ar nutarties vykdymas gali būti sustabdytas, kol byla bus išnagrinėta kasacine tvarka. Taigi kasacine tvarka apskūstas apeliacinės instancijos teismo sprendimas yra įsiteisėjęs ir vykdytinas, jei jo vykdymas nėra sustabdytas Civilinio proceso kodekso 363 straipsnyje nustatyta tvarka. Tokiu atveju paveldėjimo teisės liudijimas gali būti išduodamas palikimą laiku priėmusiam įpėdiniui. Atidėti paveldėjimo teisės liudijimo išdavimą galima nebent iki prašymo dėl sprendimo ar nutarties vykdymo sustabdymo išnagrinėjimo. Teismui išnagrinėjus prašymą ir nesustabdžius apeliacinio teismo sprendimo vykdymo, paveldėjimo teisės liudijimas turėtų būti išduotas.

Jeigu panaikinamas jau įvykdytas teismo sprendimas, vadovaujantis Civilinio proceso kodekso LVI skyriuje įtvirtinta tvarka yra galimas sprendimų įvykdymo atgręžimas.

KLAUSIMAS

Testatorius testamentu paliko konkretų turtą, vėliau sudarė kitą testamentą, kuriuo visą turtą paliko kitam įpėdiniui, bet po kurio laiko panaikino antrą testamentą. Asmuo, kuriam buvo paliktas turtas pirmu testamentu, yra įsitikinęs, kad šis testamentas liko galioti, ir prašo išduoti paveldėjimo teisės liudijimą. Ar galioja pirmasis testamentas?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.35 straipsniu, testatorius turi teisę savo sudarytą testamentą bet kada pakeisti, papildyti ar panaikinti, sudarydamas naują testamentą, arba jo nesudaryti. Vėliau sudarytas testamentas panaikina visą pirmesnę testamentą ar tą jo dalį, kuri prieštarauja vėliau sudarytam testamentui. Pažymėtina, kad šioje normoje tiesiogiai nėra įtvirtinta, ar ankstesnis testamentas tampa galiojančiu, panaikinus vėliau sudarytą testamentą, kuris panaikino ankstesnįjį. Civilinio kodekso 5.17 straipsnyje nurodyta, kad ankstesnis testamentas netampa galiojančiu, kai vėlesnis testamentas pripažįstamas negaliojančiu, išskyrus atvejus, kai vėlesnis testamentas pripažįstamas negaliojančiu dėl to, kad jis buvo sudarytas dėl smurto ar realaus grasinimo, taip pat asmens, teismo pripažinto neveiksniu, ar asmens, kurio veiksnumas teismo apribotas dėl piktnaudžiavimo

alkoholiniais gėrimais, narkotikais, narkotinėmis ar toksinėmis medžiagomis. Atsižvelgdami į tai, manytume, kad kai ankstesnis testamentas ar jo dalis panaikinama vėlesniu testamentu, tai panaikinus vėlesnį testamentą ankstesnis panaikintas testamentas netampa galiojančiu.

KLAUSIMAS

Ar išduodant paveldėjimo teisės liudijimą į kūrybines dirbtuves pagal asmeninį testamentą, kuris yra teismo pripažintas, notaras turi prievolę įrašyti apribojimą ar uždėti žymą dėl apribojimo, kad „kūrybinės dirbtuvės nebūtų parduodamos, bet perduodamos jaunesniems dalininkams“?

Kadangi šiuo metu nėra ginčo, o testamentu vykdytojas nepaskirtas, tai kūrybinių dirbtuvių panaudojimo klausimas galėtų likti įpėdinio sąžinei?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.36 straipsniu, testatorius įpėdinį ar testamentinės išskirtinės gavėją gali paskirti nurodydamas sąlygą ar sąlygas, kurias jie privalo įvykdyti, kad galėtų paveldėti. Suprantamumas yra esminis testamentu turinio reikalavimas, jame aiškiai turi būti suformuluota, kokią sąlygą testatorius nori nustatyti ir kada ir kaip ši sąlyga turi būti įvykdyta. Šiuo atveju sąlyga, kad „su sąlyga (dailininko noras) kūrybinės dirbtuvės nebūtų parduodamos, bet perduodamos jaunesniems dailininkams“ yra neaiški, nes įpėdinis gali kitaip perleisti nuosavybės teises į dirbtuves, ne tik jas parduodamas, bet dovanodamas, ir tokiu atveju tampa neįmanoma įvykdyti antrąją sąlygos dalį, kuri taip pat kelia neaiškumų, nes neaišku, kokiais pagrindais perduoti dirbtuves – perleisti nuosavybę ar leisti naudotis. Taip pat neaišku ir kada dirbtuvės turi būti „perduodamos“ ir kas gali būti tie jaunesni dailininkai. Testamento sąlygoje nurodymas, kad tai yra „(dailininko noras)“, kelia neaiškumų, nes kyla klausimas, ar testamente įtvirtinama sąlyga ar toks nurodymas yra tik pageidavimas ir neturėtų būti traktuojamas kaip testamentinė sąlyga.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2013 m. gruodžio 16 d. nutartyje civilinėje byloje 3K-3-643/2011 yra išaiškinęs, kad paveldėjimo teisės liudijimo turinys, kai paveldima pagal testamentą, turi tiksliai atitikti testamente išdėstytą testatoriaus valią. Dėl to notaras, išduodamas paveldėjimo teisės liudijimą, turi būti įsitikinęs dėl testatoriaus valios, išreikštos testamente, aiškiai suprasti jo patvarkymų dėl palikimo esmę. Galimi atvejai, kai testamento turinį galima aiškinti įvairiai (skirtingai), arba jo turinio esminės

dalyje prieštarauja viena kitai ir kartu panaikina viena kitą ar iš viso neįmanoma nustatyti tikrosios testatoriaus valios. Notaras neturi įgaliojimų nustatinėti neaiškias, neakivaizdžias faktines aplinkybes bei spręsti ginčijamų aplinkybių. Kai testamentu turinys yra neaiškus, notaras neturi teisės pats jį aiškinti, interpretuoti savo nuožiūra, pasikliauti įpėdinio teikiama aiškiniu. Tokiu atveju notaras privalo atsisakyti išduoti paveldėjimo teisės liudijimą, o ginčas pagal suinteresuotų asmenų kreipimąsi spręstinas teisme.

Civilinio kodekso 5.37 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad testamentą vykdo testatoriaus paskirtas testamentu vykdytojas, įpėdinis arba teismo paskirtas palikimo administratorius. Jeigu įpėdinis nevykdo testatoriaus nustatytos sąlygos, suinteresuoti asmenys gali kreiptis į teismą ir pareikalauti, kad ši būtų įvykdyta.

Notaras, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo 17 straipsnio 1 dalimi, patvirtinęs nuosavybės teisės į nekilnojamąjį daiktą perdavimo sandorį ar išdavęs paveldėjimo teisės liudijimą ir (ar) nuosavybės teisės liudijimą, nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per vieną darbo dieną nuo sandorio patvirtinimo ar paveldėjimo teisės liudijimo ir (ar) nuosavybės teisės liudijimo išdavimo privalo perduoti Nekilnojamojo turto registro tvarkytojui šio sandorio pagrindinius duomenis, būtinus šio įstatymo 15 straipsnio 2 dalyje numatyti žymai. 15 straipsnio 2 dalies 14 punkte numatyta žyma apie juridinius faktus – sandoriuose numatytus daiktinių teisių į nekilnojamuosius daiktus suvaržymus. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir tik tuo atveju, jei bus kreiptasi į teismą ir teismas nustatys, kad testatorės numatyta sąlyga apriboja įpėdinio teisę disponuoti paveldėtu turtu, notaras turėtų perduoti informaciją apie tai Nekilnojamojo turto registru.

KLAUSIMAS

Notarui buvo atsiųstas K. D. elektroninis laiškas dėl palikimo priėmimo po pareiškėjo motinos ir testatorės V. D. mirties. Ar tokį pareiškimą be tvirtinamojo įrašo ir nepatvirtintu parašu tikrumu galima priimti ir pradėti paveldėjimo bylą? Jeigu taip, tai kokiu būdu pareiškėjas sumokės pradėtos paveldėjimo bylos išlaidas? Nes neaišku, kada jis atvažiuos iš užsienio.

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.50 straipsnio 1 ir 2 dalimis, kad įgytų palikimą, įpėdinis turi jį priimti, neleidžiama palikimo

priimti iš dalies arba su sąlyga ar išlygomis. Įpėdinis laikomas priėmusiu palikimą, kai jis faktiškai pradėjo paveldimą turtą valdyti arba padavė palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo. Palikimo priėmimo tvarka nei Civiliniame kodekse nei kituose teisės aktuose nereglamentuota, taip pat nenustatyta ir pareiškimo dėl palikimo priėmimo forma.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2012 m. kovo 1 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-66/2012 yra konstatavęs, kad pareiškimas dėl palikimo priėmimo visų pirma yra sandoris, todėl turi atitikti sandoriams keliamus reikalavimus. Tai nėra asmeninis sandoris, todėl pareiškimą dėl palikimo priėmimo gali paduoti įpėdinis arba jo įgaliotas atstovas. Remiantis bendrąja visiems notariniams veiksams skirta Lietuvos Respublikos notariato 31 straipsnio nuostata, asmuo, pateikdamas pareiškimą dėl palikimo priėmimo, turi patvirtinti savo tapatybę, pateikdamas asmens dokumentą. Kadangi pareiškimu siekiama priimti palikimą, tai įpėdinis kartu turėtų pateikti palikėjo mirties liudijimą, giminystės ryšius su palikėju patvirtinančius dokumentus (atitinkamų asmenų gimimo ir santuokos liudijimus) ir duomenis apie paskutinę nuolatinę palikėjo gyvenamąją vietą, kad notaras galėtų nustatyti, ar priimti pateiktą pareiškimą priklauso jo kompetencijai, t. y. pareiškimas dėl palikimo priėmimo paduotas notarui pagal jam priskirtą veiklos teritoriją paveldėjimo atveju (Notariato įstatymo 28 straipsnio 1 dalis). Įstatymo įtvirtinta, kad notaras, tvirtindamas sandorius, privalo patikrinti valstybės registrų centriniuose duomenų bankuose esančius duomenis, turinčius esminės reikšmės notariniam veiksmui atlikti ir asmenų teisėtų interesų apsaugai (Notariato įstatymo 51 straipsnio 1 dalis). Teisėjų kolegija taip pat pabrėžė, kad palikimo priėmimo, kaip ir bet kurio kito notarinio veiksmo atlikimo atveju, turėtų būti taikomas Notariato įstatymo 30 straipsnio reikalavimas išaiškinti atliekamo notarinio veiksmo prasmę ir padarinius. Taip pat palikimo priėmimo faktas turi būti įregistruotas Testamentų registre.

Vadovaujantis pateiktu teismo išaiškinimu, asmuo, priimančias palikimą, turi pats fiziškai atvykti pas notarą arba pavesti tai padaryti atstovui. Tinkamu palikimo priėmimu, paduodant pareiškimą dėl palikimo priėmimo palikimo atsiradimo vietos notarui, nelaikytini tokio pareiškimo pateikimas paštu ar elektroninėmis ryšių priemonėmis, nes tokiu atveju notaras negali atlikti aukščiau įvardytų pareigų, kurios nustatytos Notariato įstatyme.

Kadangi palikimo priėmimas yra vienašalis sandoris, tinkamu palikimo priėmimo būdu laikytinas

pareiškimo dėl palikimo priėmimo padavimas Lietuvos Respublikos konsuliniais pareigūnams (dirbantiems užsienyje reziduojančiose Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse), kurie pagal Notariato įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 1 punktą gali atlikti notarinius veiksmus – tvirtinti sandorius (išskyrus sutartis dėl Lietuvos Respublikoje esančių nekilnojamųjų daiktų perleidimo, perdavimo naudotis, įkeitimo ar kitų daiktinių teisių ar jų suvaržymo).

KLAUSIMAS

Testatorius prieš mirtį išreiškė savo valią: vieną žemės sklypą palieka sūnui, visą kitą savo turtą (kilnojamąjį ir nekilnojamąjį) ir visą kitą turtą, kad ir kur jis būtų ir iš ko susidėtų, savo mirties dieną palieka vaikaičiui. Nekilnojamas turtas (žemės sklypai) buvo išnuomoti (tiek tas žemės sklypas, kurį paliko sūnui, tiek kiti, kurie liko vaikaičiui) žemės ūkio bendrovei.

Dabar testatoriaus sūnus, kuriam paliktas tik vienas žemės sklypas, pareiškė, kad jo žemės sklypas buvo išnuomotas žemės ūkio bendrovei ir jam priklauso pinigai už nuomą. Vaikaitis nesutinka ir sako, kad pinigai už nuomą priklauso jam, nes testamente išreikšta, kad visas kitas turtas priklauso vaikaičiui. Žemės ūkio bendrovė išdavė pažymą, kad mokesčiai už nuomą paskaičiuotas iki 2017 08 18 (žmogus mirė 2017 08 13).

Kaip turėtų pasielgti notaras išduodamas paveldėjimo teisės pagal testamentą liudijimą? Kam priklauso pinigai už nuomą?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.3 straipsnio 1 dalimi, palikimo atsiradimo laiku laikomas palikėjo mirties momentas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2014 m. balandžio 14 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-18/2014 yra konstatavęs, kad, nepriklausomai nuo to, kada įpėdinis priėmė palikimą ar kada įforminamas mirusiojo turto perėjimas valstybei, palikimo priėmimo teisiniai padariniai kyla retrospektyviai, t. y. nuo palikimo atsiradimo dienos. Kadangi paveldėjimas yra universalus teisių ir pareigų perėjimas, vadinasi, pagal jūsų pateiktą situaciją sūnui, kuriam paliktas žemės sklypas, jo nuosavybė ir visos teisės ir pareigos (priešinės susijusios su tuo žemės sklypu), kylančios iš jo, pereina nuo palikėjo mirties momento. Iki palikimo atsiradimo už žemės nuomą gaunami pinigai laikytini atskiru civilinės apyvartos objektu nuo pačio žemės sklypo.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, bei į tai, kad sūnui

testamentu paliktas tik žemės sklypas, o visas kitas turtas (kilnojamas ir nekilnojamas) ir visas kitas turtas, kad ir kur jis būtų ir iš ko susidėtų, paliktas vaikaičiui, vadinasi, iki palikimo atsiradimo iš nuomos gauti pinigai priklauso vaikaičiui. Taip pat būtų galima prašyti žemės ūkio bendrovės pateikti pažymą, kiek konkrečiai nuomos turėtų būti sumokėta iki testatoriaus mirties ir kiek po jo mirties, kad būtų aišku, kokią sumą turėtų paveldėti mirusiojo sūnus.

KLAUSIMAS

2017 m. lapkričio 22 d. mirus Y. M. notaro biure pradėta paveldėjimo byla. Mirusiosios paskutinė gyvenamoji vieta buvo deklaruota Vilniaus mieste. Įpėdiniai prasitarė, kad ji taip pat buvo deklaravusi gyvenamąją vietą Baltarusijoje. Įpėdiniai ten taip pat kreipėsi į notarą, kad būtų pradėta paveldėjimo byla. Notarė norėtų gauti Baltarusijos notaro paveldėjimo bylos dokumentus ir tai padaryti galima kreipiantis į Teisingumo ministeriją su užklausimu. Galbūt yra patvirtinta užklausimo Teisingumo ministerijai forma, kurią reikėtų pateikti norint gauti dokumentus iš kitos valstybės notaro?

ATSAKYMAS

Lietuva ir Baltarusija yra sudariusios sutartį „Dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose“ (toliau – Sutartis), kurios pagrindu vyksta bendradarbiavimas tarp šių šalių institucijų (sutarties tekstą galite rasti čia: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.11189>). Vadovaujantis Sutarties 2 straipsnio 3 punktu, notarai prašymus dėl teisinės pagalbos siunčia per Teisingumo ministeriją.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai pateikiamas prašymas (lietuvių kalba), kuriuo prašoma tarpininkauti, ir prie jo pridedamas pavidimas, kuriame nurodomi žemiau pateikti rekvizitai.

Sutarties 7 straipsnyje numatyti pavidimo (prašymo) suteikti teisinę pagalbą rekvizitai. Nors šiame straipsnyje įvardijama, kokius rekvizitus nurodyti teismams prašant pagalbos baudžiamosiose bylose, atitinkamos jo dalys taikomos ir notaro prašymams. Tokiame pavidime turėtų būti nurodyti notaro, prašančio teisinės pagalbos, rekvizitai, Baltarusijos notaras, kuriam siunčiamas prašymas (jei žinomas konkretus notaras, ar tiesiog kad skirta notarui), tvarkomos paveldėjimo bylos informacija (užvedimo data, numeris ir pan.), informacija apie mirusįjį, įpėdinius ir paveldimą turtą. Taip pat aprašomas ir pavidimo turinys. Pavidime taip pat turi būti nurodytas tikslus gavėjo adresas (jei žinoma) ir įteikiamo

dokumento pavadinimas. Dokumentai, kuriuos notaras siunčia dėl teisinės pagalbos, turi būti pasirašyti ir patvirtinti antspaudu su valstybinio herbo atvaizdu (Sutarties 6 straipsnio 1 dalis).

Vadovaujantis Sutarties 5 straipsniu, prašymai (pavedimai) suteikti teisinę pagalbą, taip pat prie jų pridedami dokumentai surašomi prašymą pateikiančios Susitariančiosios Šalies kalba, pateikiant vertimą į Susitariančiosios Šalies, kuriai pateikiamas prašymas, kalbą. Šių dokumentų vertimą tvirtina notaras. Jei tokį prašymą teikia pats notaras ir jis pats supranta šalies, kuriai teikiamas prašymas, kalbą, gali tokį prašymą į užsienio kalbą (šiuo atveju rusų) išversti pats ir patvirtinti antspaudu su valstybinio herbo atvaizdu (kaip ir ant lietuviško varianto).

KLAUSIMAS

Notaro biuras paštu gavo pareiškimą dėl palikimo priėmimo. Ar taip atsiųstas pareiškimas yra pakankamas pagrindas pradėti paveldėjimo bylą ir informuoti VĮ Registrų centro Testamentų registrą apie palikimo priėmimą?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.50 straipsnio 1 ir 2 dalimis, kad įgytų palikimą, įpėdinis turi jį priimti, neleidžiama palikimo priimti iš dalies arba su sąlyga ar išlygomis. Įpėdinis laikomas priėmusiu palikimą, kai jis faktiškai pradėjo paveldimą turtą valdyti arba padavė palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo. Palikimo priėmimo tvarka nei Civiliniame kodekse, nei kituose teisės aktuose nereglamentuota, taip pat nenustatyta ir pareiškimo dėl palikimo priėmimo forma.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2012 m. kovo 1 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-66/2012 yra konstatavęs, kad pareiškimas dėl palikimo priėmimo visų pirma yra sandoris, todėl turi atitikti sandoriams keliamus reikalavimus. Tai nėra asmeninis sandoris, todėl pareiškimą dėl palikimo priėmimo gali paduoti įpėdinis arba jo įgaliotas atstovas. Remiantis bendrąja visiems notariniams veiksams skirta Lietuvos Respublikos notariato 31 straipsnio nuostata, asmuo, pateikdamas pareiškimą dėl palikimo priėmimo, turi patvirtinti savo tapatybę, pateikdamas asmens dokumentą. Kadangi pareiškimu siekiama priimti palikimą, tai įpėdinis kartu turėtų pateikti palikėjo mirties liudijimą, giminystės ryšius su palikėju patvirtinančius dokumentus (atitinkamų asmenų gimimo ir santuokos liudijimus) ir duomenis apie paskutinę nuolatinę palikėjo gyvenamąją vietą, kad

notaras galėtų nustatyti, ar priimti pateiktą pareiškimą priklauso jo kompetencijai, t. y. pareiškimas dėl palikimo priėmimo paduotas notarui pagal jam priskirtą veiklos teritoriją paveldėjimo atveju (Notariato įstatymo 28 straipsnio 1 dalis). Įstatymo įtvirtinta, kad notaras tvirtindamas sandorius privalo patikrinti valstybės registrų centriniuose duomenų bankuose esančius duomenis, turinčius esminės reikšmės notarinio veiksmo atlikimui ir asmenų teisėtų interesų apsaugai (Notariato įstatymo 51 straipsnio 1 dalis). Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad palikimo priėmimo, kaip ir bet kurio kito notarinio veiksmo atlikimo, atveju turėtų būti taikomas Notariato įstatymo 30 straipsnio reikalavimas išaiškinti atliekamo notarinio veiksmo prasmę ir padarinius. Taip pat palikimo priėmimo faktas turi būti įregistruotas Testamentų registre.

Vadovaujantis pateiktu teismo išaiškinimu, asmuo, priimančias palikimą, turi pats fiziškai atvykti pas notarą arba pavesti tai padaryti atstovui. Tinkamu palikimo priėmimo, paduodant pareiškimą dėl palikimo priėmimo palikimo atsiradimo vietos notarui, nelaikytini tokio pareiškimo pateikimas paštu ar elektroninėmis ryšių priemonėmis, nes tokiu atveju notaras negali atlikti aukščiau įvardytų pareigų, kurios nustatytos Notariato įstatyme.

Kadangi palikimo priėmimas yra vienašalis sandoris, tinkamu palikimo priėmimo būdu laikytinas pareiškimo dėl palikimo priėmimo padavimas Lietuvos Respublikos konsuliniais pareigūnams (dirbantiems užsienyje reziduojančiose Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse), kurie pagal Notariato įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 1 punktą gali atlikti notarinius veiksmus – tvirtinti sandorius (išskyrus sutartis dėl Lietuvos Respublikoje esančių nekilnojamojų daiktų perleidimo, perdavimo naudotis, įkeitimo ar kitų daiktinių teisių ar jų suvaržymo).

KLAUSIMAS

Mirusios S. B. palikimą priėmė 9 įpėdiniai. Vienas jų palikimo atsiradimo metu buvo nepilnametis, todėl antstolis sudarė turto apyrašą. Palikimas atsirado 2015 m. Per tą ilgą laikotarpį įpėdiniai vienas kitam perleidinėjo paveldėjimo teises ir dabar liko tik 2 įpėdiniai.

Buvęs nepilnametis įpėdinis sulaukė pilnametystės ir pats perleido savo paveldėjimo teises.

Pradėjus rengti dokumentus paveldėjimo teisės liudijimui išduoti paaiškėjo, kad į paveldimo turto apyrašą neįtrauktos nuomos teisės į du žemės sklypus, ant kurių stovi paveldimi pastatai.

Civilinio kodekso 5.53 straipsnio 7 dalis nurodo,

kad įpėdinis privalo kreiptis į notarą dėl vykdomojo pavedimo papildyti turto apyrašą išdavimo ir t. t. Tačiau turto apyrašas buvo sudarytas ne šių įpėdinių prašymu, o tik siekiant apsaugoti nepilnamečio teises. Likę įpėdiniai nebijo atsakyti visu savo turtu, nes yra tikri, kam mirusios motinos skolų nėra, ir nenori notaro vykdomojo pavedimo.

Ar gali įpėdiniai nevykdyti 5.53 straipsnio 7 dalies reikalavimų ir paveldėti, lyg visai nebūtų apyrašo, bet atsakyti už palikėjo skolas visu savo turtu, kaip tai rašoma 5.54 straipsnyje?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.52 straipsniu, įpėdinis palikimą gali priimti be turto apyrašo ar su turto apyrašu. Nuo palikimo priėmimo būdo priklauso, kokia apimtimi įpėdiniai atsakys už palikėjo skolas.

Civilinio kodekso 5.53 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad jei bent vienas įpėdinis priėmė palikimą pagal turto apyrašą, tai ir visi kiti įpėdiniai laikomi priėmusiais palikimą pagal turto apyrašą. Pažymėtina, kad palikimo priėmimo būdo (pagal apyrašą ar be apyrašo) priėmus palikimą keisti negalima. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, vykdomasis pavedimas dėl turto apyrašo papildymo ar pakeitimo, vadovaujantis Civilinio kodekso 5.53 straipsnio 7 dalyje nustatyta tvarka, gali būti išduodamas bet kuriam iš įpėdinių.

Tačiau, jei įpėdiniai kategoriškai atsisakytų pildyti turto apyrašą, jiems turėtų būti išaiškinamos Civilinio kodekso 5.54 straipsnyje numatytos teisinės pasekmės – jeigu sudarant turto apyrašą įpėdinis dėl savo kaltės nurodė ne visą turtą, sudarantį palikimą, nuslėpė palikėjo skolininkus, įpėdinio iniciatyva į palikimo apyrašą buvo įrašyta nesanti skola, šio kodekso 5.53 straipsnio 7 dalyje nustatyta tvarka nepapildytas turto apyrašas, įpėdinis neįvykdė šio kodekso 5.53 straipsnio 4 dalyje nustatytos pareigos, tai šis įpėdinis už palikėjo skolas atsako visu savo turtu. Manytina, kad įpėdiniams paaiškinus šias teises pasekmes, būtų galima iš jų paaimti pareiškimus, kuriuose jie nurodytų, kad atsisako pildyti turto apyrašą bei supranta, kokias teises pasekmes toks jų pasirinkimas gali sukelti, bei išduoti paveldėjimo teisės liudijimą.

KLAUSIMAS

Įpėdinis nori paveldėti investicinį auksą – 3 vnt. po 100 g. Kiekvienas gabalas įpakuotas ir turi numerį, pateikė įsigijimo dokumentus. Norėdamas įsitikinti, kad tas auksas dabar yra, notaras pasiūlė kreiptis į antstolį dėl faktinių aplinkybių konstatavimo.

Antstolis pasakė, kad aprašys, bet nenurodys, kad

tai auksas, nes jis ne ekspertas. Ar pakaktų faktinių aplinkybių konstatavimo protokolo, ar reikia kokios kitos įstaigos pažymos, patvirtinančios, kad tai aukso gabalai? Kur įpėdiniui tokiu atveju reiktų kreiptis?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.1 straipsnio 2 dalimi, paveldimi materialūs dalykai (nekilnojamieji ir kilnojamieji daiktai) ir nematerialūs daiktai, palikėjo turtinės reikalavimo teisės, palikėjo turtinės prievolės, įstatymų numatytais atvejais intelektinė nuosavybė ir kitos įstatymų nustatytos turtinės teisės bei pareigos. Notaras, kaip valstybės įgaliotas asmuo, užtikrinantis, kad civilinėje apyvartoje nebūtų neteisėtų dokumentų, išduodamas paveldėjimo teisės liudijimą į mirusiajam priklausantį turtą, privalo įsitikinti, kad paveldimi dalykai priklausė mirusiajam. Tuo tikslu, jei daiktai registruotini, vadovaujantis Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 51 straipsniu, patikrina valstybės centriniuose duomenų bankuose esančius duomenis. Jei paveldimi neregistruotini daiktai, notaras turi imtis veiksmų, padėsiančių nustatyti, ar tokie daiktai priklausė mirusiajam.

Lietuvos notarų rūmų prezidiumo patvirtintų Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijų 65(1) punkte įtvirtinta mirusiojo grynųjų pinigų paveldėjimo tvarka. Tokių pinigų buvimas faktas gali būti užfiksuotas antstolio sudarytame faktinių aplinkybių konstatavimo protokole ar antstolio sudarytame turto apyraše, ar Valstybinės mokesčių inspekcijos surašytame turto apžiūros akte. Manytina, kad jūsų nurodomu atveju pagal analogiją būtų galima prašyti antstolio surašyti faktinių aplinkybių konstatavimo protokola.

Faktinių aplinkybių konstatavimo protokole galėtų būti aprašyti įpakavimai bei nurodyta, kad taip pat rasti ir įsigijimo dokumentai.

KLAUSIMAS

Asmuo mirė 2017 m. rugpjūčio mėn. Pagal testamentą palikimą priėmė jo sutuoktinė. Mirties dieną testatorius turėjo nepilnametę dukrą. Tačiau į teismą dėl leidimo priimti privalomą palikimo dalį ar jos atsisakyti nepilnametės mama nesikreipė. Dabar dukterė jau yra pilnametė. Ar ji gali atsisakyti privalomosios palikimo dalies?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.20 straipsnio 1 dalimi, palikėjo vaikai (įvaikai), sutuoktinis, tėvai (tėviai), kuriems palikėjo mir-

ties dieną reikalingas išlaikymas, paveldi, nepaisant testamento turinio, pusę tos dalies, kuri kiekvienam iš jų tektų paveldint pagal įstatymą (privalomoji dalis), jeigu testamentu neskirta daugiau. Civilinio kodekso 2.8 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų sandorius sudaro turėdami tėvų arba rūpintojų sutikimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2011 m. birželio 30 d. apžvalgoje apie nepilnamečių turtinių teisių apsaugą paveldėjimo teisiniuose santykiuose pasisakė, kad paveldint privalomąją palikimo dalį, kaip ir kitais nepilnamečių paveldėjimo atvejais, būtinas teismo leidimas priimti palikimą. Į teismą dėl leidimo išdavimo kreipiasi nepilnamečių vaikų atstovai pagal įstatymą.

Kadangi pagal Civilinio kodekso 2.5 straipsnio 1 dalį fiziniai asmenys visišką civilinį veiksnumą įgyja nuo 18 metų, manytina, kad šiuo atveju mirusiojo dukra pati gali įgyvendinti savo teises, todėl ji gali tiek prašyti teismo atnaujinti praleistą terminą privalomajai palikimo daliai priimti (Civilinio kodekso 5.57 straipsnis) arba atsakyti nuo privalomosios palikimo dalies (Civilinio kodekso 5.60 straipsnis).

KLAUSIMAS

Testatorė nori testamentu palikti turtą nepilnamečiams anūkams, tačiau, iki kol anūakai taps pilnamečiais, nenori, kad jie galėtų disponuoti turtu (tiksliau, kad to negalėtų padaryti jų tėvai). Todėl nori, kad kol anūakai yra nepilnamečiai, paskirti palikimą valdyti savo seseriai. Tokiu atveju ji gali seserį testamentu paskirti testamentu vykdytoja ir pagal Civilinio kodekso 5.40 straipsnį numatyti, kad ji turtą valdys iki įpėdinių pilnamečystės. Tačiau neaišku, ar kol vyksta palikimo valdymas (t. y. iki pilnamečystės), paveldėjimo teisės liudijimas įpėdiniams nėra išduodamas? Ar išduodamas ir turtas registruojamas įpėdinių vardu, bet liudijime turėtų būti nurodytos Nekilnojamojo turto registre registruotinos žymos apie valdytoją? Kas tokiu atveju disponuotų turtu, ar nepilnamečių anūakai tėvai, ar testamentu vykdytojas?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.185 straipsnio 1 dalimi, bendroji taisyklė numato, kad turtą, kuris yra nepilnamečių vaikų nuosavybė, tvarko jų tėvai uzufukto teisėmis. Tačiau Civilinio kodekso 3.187 straipsnyje įtvirtintos minėtos taisyklės išimtys. Viena iš išimčių yra ta, kad tėvai neturi teisės tvarkyti uzufukto teisėmis nepilnamečių vaikų turto, kuris yra vaikui dovanotas ar jo paveldėtas su sąlyga, kad tam turtui nebus nustatomas uzufuktas. Atsižvelgiant į tai, ir jei testatorius

pageidauja, kad įpėdinių nepilnamečių vaikų turto tėvai netvarkytų uzufukto teisėmis, tai turėtų būti įtvirtinta testamente. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad, vadovaujantis Civilinio kodekso 1.41 straipsnio 1 dalimi, uzufuktas apima tik teisę naudoti svetimą daiktą ir gauti iš jo vaisius, produkciją ir pajamas. Todėl minėtos sąlygos įtvirtinimas testamente neatims tėvų teisės Civilinio kodekso 2.7, 2.8 ir 3.188 straipsniuose įtvirtinta tvarka disponuoti vaikų turtu.

Civilinio kodekso 5.37 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad testamentą vykdo testatoriaus paskirtas testamentu vykdytojas, įpėdinis arba teismo paskirtas testamentu administratorius. Vadovaujantis 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1 patvirtintų (su paskutiniais pakeitimais ir papildymais) Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijų 3 punktu, notaras turėtų rekomenduoti palikėjui testamente paskirti testamentu vykdytoją, jeigu testamente numatoma jo įgyvendinimo sąlygų. Paprastai testamentu vykdytojas palikimą valdo, kol įpėdiniai jį priima (Civilinio kodekso 5.38 straipsnis), tačiau Civilinio kodekso 5.40 straipsnyje numatyta, kad testatorius gali pavesti testamentu vykdytojui valdyti priimtą nustatyta tvarka palikimą, nepaskirdamas jokių kitų įsipareigojimų, arba pavesti valdyti palikimą, įvykdžius kitus testatoriaus pavedimus. Testamente gali būti nustatyta tokio valdymo trukmė, nurodant konkretų terminą arba tam tikrą įvykį (suėjimas įpėdiniui tam tikro amžiaus ir pan.). Pažymėtina, kad toks terminas negali būti ilgesnis negu 20 metų (plačiau apie tai galite paskaityti „Notariate“, Nr. 20/2015, p. 52).

A. Vileita vadovėlyje „Paveldėjimo teisė“ (p. 100) yra nurodęs, kad testamentu vykdytojas neturi teisės perleisti kitiems asmenims nuosavybės teisę palikėjo daiktų, jeigu šitai nenurodyta testamente. Todėl, jei testatorė pageidauja, kad testamentu vykdytoja turėtų galimybę perleisti nekilnojamąjį turtą, tai turi būti konkrečiai įvardyta testamente (plačiau apie tai galite paskaityti „Notariate“, 20/2016, p. 69). Kadangi Civilinis kodeksas nenumato paties įpėdinio disponavimo teisės apribojimo testamentu paskyrus vykdytoją, manytina, kad net ir paskyrus testamentu vykdytoją ir suteikus jam teisę disponuoti testamente nurodytu turtu, įpėdinis, kuriam išduotas paveldėjimo teisės liudijimas, pats nepraranda disponavimo tuo turtu teisės.

Vadovaujantis Civilinio kodekso 5.67 straipsniu, paveldėjimo teisės liudijimas įpėdiniams išduodamas suėjus trims mėnesiams nuo palikimo atsiradimo dienos. Taigi nesvarbu, kad paskirtas testamentu vykdytojas, paveldėto turto savininkai vis tiek yra įpėdiniai, todėl jiems išduodami paveldėjimo teisės

liudijimai ir jie įregistruojami daiktų savininkais. Civilinio kodekso 4.236 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad nekilnojamojo daikto administravimo faktas registruojamas viešame registre. Atsižvelgiant tai, kad teisės doktrinoje yra nuomonių, jog jei testamentu vykdytojui būtų taikomos Civilinio kodekso 4 knygos XIV skyriaus „Kito asmens turto administravimo nuostatos“, manytina, kad testamentu vykdytojas turėtų būtų įregistruotas registre (plačiau apie tai galite paskaityti „Notariate“, Nr. 20/2016, p. 67–68).

KLAUSIMAS

Po mamos mirties visi palikėjos vaikai kreipėsi į notarų biurą su pareiškimais apie palikimo priėmimą. Visi įpėdiniai palikimą priėmė be apyrašo. Vėliau tarp įpėdinių kilo ginčas. Advokatas rengia dokumentus teismo procesui ir prašo notarės išduoti vykdomąjį pavedimą dėl turto apyrašo sudarymo. Ar notaras turi teisę šiuo atveju išduoti vykdomąjį pavedimą dėl turto apyrašo sudarymo?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.52 straipsniu, įpėdinis priimdamas palikimą turi nuspręsti, ar jį priima pagal turto apyrašą, ar be turto apyrašo. Pažymėtina, kad palikimo priėmimo būdo (pagal apyrašą ar be apyrašo) priėmus palikimą keisti negalima.

Pagal 2012 m. sausio 26 d. Notarų rūmų prezidiumo nutarimu Nr. 11.1 patvirtintų Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijų 25 punktą visais atvejais, kai palikimas priimamas ne faktiniu paveldimo turto valdymu, asmuo paduoda notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo. Šiame pareškime asmuo nurodo, ar jis priima palikimą pagal turto apyrašą, ar be turto apyrašo. Jeigu asmuo, vadovaudamasis Civilinio kodekso 5.52 straipsnio 2 dalimi ir 5.53 straipsnio 2 dalimi, pareškime dėl palikimo priėmimo nurodo, kad priima palikimą pagal turto apyrašą, notaras nedelsdamas išduoda įpėdiniui vykdomąjį pavedimą dėl turto apyrašo sudarymo. Notaras negali išduoti įpėdiniui vykdomojo pavedimo dėl turto apyrašo sudarymo, jeigu įpėdinis nėra pateikęs pareiškimo dėl palikimo priėmimo.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, valią dėl apyrašo sudarymo įpėdinis išreiškia pateikdamas notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo. Jeigu asmuo padavė notarui pareiškimą apie palikimo priėmimą, kuriame nenurodė, kad jis priima palikimą pagal turto apyrašą, laikoma, kad įpėdinis palikimą priėmė ne pagal turto apyrašą, ir vėliau jis negali papildomai prašyti sudaryti palikimo apyrašą.

KLAUSIMAS

Mirus Lietuvos piliečiui buvo pradėta paveldėjimo byla ir išduotas pavedimas sudaryti paveldimo turto apyrašą, kadangi palikėjas turėjo skolų. Mirusysis turėjo piniginių indėlių Latvijos „Swedbank“ banke. Kur reiktų kreiptis, kad gautume atsakymą apie piniginius indėlius? Anksčiau esame siuntę užklausimą į minėtą Latvijos banką, tačiau gavome atsakymą, kad tokių duomenų mums suteikti negali.

ATSAKYMAS

Lietuva, Latvija ir Estija yra sudariusios sutartį „Dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių“ (toliau – Sutartis), kurios pagrindu vyksta bendradarbiavimas tarp šių šalių institucijų (Sutarties tekstą galite rasti čia: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.11191>). Vadovaujantis Sutarties 2 straipsnio 3 punktu, notarai prašymus dėl teisinės pagalbos siunčia per Teisingumo ministeriją. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai pateikiamas prašymas (lietuvių kalba), kuriuo prašoma tarpininkauti, ir prie jo pridedamas pavedimas, kuriame nurodomi žemiau pateikti rekvizitai. Sutarties 7 straipsnyje numatyti pavedimo (prašymo) suteikti teisinę pagalbą rekvizitai. Nors šis straipsnis įvardija, kokius rekvizitus nurodyti teismams prašant pagalbos baudžiamosiose bylose, atitinkamos jos dalys taikomos ir notaro prašymams. Tokiame pavedime turėtų būti nurodytas notaras, prašantis teisinės pagalbos, bei jo rekvizitai, adresatas, kuriam siunčiamas prašymas, vedamos paveldėjimo bylos informacija (užvedimo data, numeris ir pan.), informacija apie mirusįjį, įpėdinius ir pavedimą turtą. Taip pat aprašomas ir pavedimo turinys. Pavedime taip pat turi būti nurodytas tikslus gavėjo adresas (jei žinoma) ir įteikiamo dokumento pavadinimas. Dokumentai, kuriuos notaras siunčia dėl teisinės pagalbos, turi būti pasirašyti ir patvirtinti antspaudu su valstybinio herbo atvaizdu (Sutarties 6 straipsnio 1 dalis).

Vadovaujantis Sutarties 5 straipsniu, prašymai (pavedimai) suteikti teisinę pagalbą, taip pat prie jų pridedami dokumentai surašomi prašymą pateikiančios Susitariančiosios Šalies kalba, pateikiant vertimą į Susitariančiosios Šalies, kuriai pateikiamas prašymas, kalbą arba į tarpusavyje suderintą kalbą. Šių dokumentų vertimą tvirtina notaras. Jei tokį prašymą teikia pats notaras ir jis pats supranta šalies, kuriai teikiamas prašymas, kalbą, gali tokį prašymą į užsienio kalbą išversti pats ir patvirtinti antspaudu su valstybinio herbo atvaizdu (kaip ir ant lietuviško varianto). Dėl jūsų nurodyto atvejo taip pat susisieškėme su Latvijos notarų rūmais prašydami paaiš-

kinti, kaip Latvijos notarai gauna informaciją apie asmenų turimas bankų sąskaitas. Latvijos notarų rūmų konsultantai nurodė, kad nuo 2017 m. rugsėjo 1 d. Latvijos notarai informaciją apie asmenų sąskaitas, reikalingą paveldėjimo byloms tvarkyti, gauna iš centrinio registro, kurio valdytoja ir savininkė yra Valstybinė mokesčių tarnyba (State Revenue Service). Atsižvelgiant į tai, kad Latvijos Respublikos sąskaitų registro įstatymo (Account Register Law) 6 straipsnio 1 dalies 10 punkte numatyta, jog informaciją, reikalingą turto sąrašui sudaryti, gali gauti prisiekęs notaras (sworn notary), manytina, kad jūsų teisinės pagalbos prašymas galėtų būti adresuotas būtent Latvijos valstybinei mokesčių tarnybai.

KLAUSIMAS

Vienas iš įpėdinių pateikė antstolio sudarytą faktinių aplinkybių konstatavimo protokolą su priedu – seifo atidarymo aktu. Seife rasta piniginių kupiūrų įv. valiutomis, papuošalų, geltono metalo monetų ir kt.

1. Kaip paveldimas turtas turėtų būti aprašomas liudijime? Ar pakanka nurodyti, kad paveldimas turtas (vertybės), esantis palikėjos vardu nuomotame tokiaime tai seife, nurodytas tokiaime tai antstolio sudarytame faktinių aplinkybių konstatavimo protokole, t. y. nevardyti konkrečių vertybių?

2. Mirusioji buvo uždarosios akcinės bendrovės akcininkė ir vadovė. Vieno iš įpėdinių teigimu, bendrovė iš tuomet dar „Snoro“ banko buvo įsigijusi aukso monetų, ir pateikia aukso pirkimo sutarties iš „Snoro“ banko kopiją (kopija ne iš seifo, o rasta tarp bendrovės dokumentų). Įpėdinė teigia, kad dalis monetų, rastų mirusiosios, kaip fizinio asmens, nuomotame seife, priklauso bendrovei. Kaip teisingai išduoti paveldėjimo teisės liudijimą šioje situacijoje? Ar galėtų būti išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas į paveldimą turtą (vertybes), esantį palikėjos vardu nuomotame tokiaime tai seife, nurodytą tokiaime tai antstolio sudarytame faktinių aplinkybių konstatavimo protokole, išskyrus 10 vienetų geltono metalo monetų užsandarintame polietileno maišelyje, dėžutėje mėlynu dangteliu su užrašais „Republik Österreich 1 Unze Gold 999.9 2011 100 Euro“? Ar ta aplinkybė, kad dalis turto, rasto privačiame seife, gali būti kito asmens – bendrovės – nuosavybė, būtų pagrindas notarui atsisakyti išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į tą turtą, jei to prašytų kuris nors iš įpėdinių?

ATSAKYMAS

Šiuo atveju pagal analogiją turėtų būti vadovaujama 2012 m. sausio 26 d. Notarų rūmų prezidiumo

nutarimu Nr. 11.1 patvirtintų Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijų (su pakeitimais ir papildymais) 65(1) punktu, kuriame įtvirtinta mirusiojo gyvenamojoje vietoje rastų grynųjų paveldėjimo procedūra. Kadangi vertybės rastos palikėjo išnuomotame seife, šių vertybių buvimo faktas turėtų būti užfiksuotas antstolio sudarytame faktinių aplinkybių konstatavimo protokole arba turto apyrašė, arba Valstybinės mokesčių inspekcijos surašytame turto apžiūros akte. Taip pat įpėdiniai turėtų raštu patvirtinti, kad vertybės priklausė palikėjui, o notarui neturėtų būti žinoma, kad kas nors ginčytų vertybių priklausymą palikėjui.

Vadovaujantis Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijų 60 punktu, manytina, kad pagal analogiją, kaip antstolio sudaryto turto apyrašo turinys perkeliamas į paveldėjimo teisės liudijimą, taip pat ir šiuo atveju paveldėjimo teisės liudijime turėtų būti nurodyti konkretūs daiktai, kurie užfiksuoti antstolio faktinių aplinkybių konstatavimo protokole.

Kadangi UAB yra juridinis asmuo, kurio turtas atskirtas nuo akcininkų turto, pateikus dokumentus, kurie pagrindžia vertybių priklausymą UAB, į šį turtą paveldėjimo teisės liudijimas negali būti išduodamas. Jei yra su tuo nesutinkančių įpėdinių, jie turėtų kreiptis į teismą dėl atitinkamo turto pripažinimo mirusiosios nuosavybe.

KLAUSIMAS

Nepilnametis asmuo (14 metų su viršum) ketina priimti palikimą. Tam reikalingas teismo leidimas. Nepilnametis kartu su tėvais gyvena užsienyje, todėl tėvai nori parašyti įgaliojimą trečiajam asmeniui, kad šis tvarkytų nepilnamečio paveldėjimo bylą, gautų teismo leidimą ir kt. Klausimas dėl įgaliojimo: įgaliojimas rašomas nepilnamečio vardu, kuris įgaliojimą ir pasirašo. Ar tėvų sutikimas sudaryti šį sandorį (įgaliojimą) turėtų būti išreikštas įgaliojime, ar atskirame dokumente (sutikime)? Ar tokiaime įgaliojime nurodytiems sandoriams (palikimui priimti ir kt.) sudaryti bus reikalingi atskiri tėvų sutikimai?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.8 straipsnio 1 dalimi, nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų sandorius sudaro, turėdami tėvų arba rūpintojų sutikimą. Sutikimo forma turi atitikti sudaromo sandorio formą.

Vadovaujantis 2012 m. sausio 26 d. Notarų rūmų prezidiumo nutarimu Nr. 11.1 patvirtintų Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomen-

dacijų (su pakeitimais ir papildymais) 23 punktu, nepilnamečių vaikų nuo 14 iki 18 metų paveldėjimo atveju palikimą priima pats nepilnametis, turėdamas tėvų sutikimą, kurie sutikimui duoti turi gauti teismo leidimą. Visais nepilnamečių vaikų paveldėjimo atvejais vaikams atstovauja ir sutikimus duoda abu tėvai, išskyrus, kai tėvų ištuokos ar gyvenimo skyrium atveju vaiko gyvenamoji vieta teismo nustatyta su vienu iš tėvų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2011 m. birželio 30 d. Nepilnamečių turtinių teisių apsaugos paveldėjimo teisiniuose santykiuose apžvalgoje pažymėjo, kad teismo leidimas yra būtina sąlyga minėtam sandoriui sudaryti, t. y. tėvams nepilnamečio vardu tiek priimti, tiek atsisakyti priimti palikimą, nepriklausomai nuo nepilnamečio vaiko amžiaus. Minėtoje Lietuvos Aukščiausiojo teismo apžvalgoje taip pat nurodyta, kad pareiškėjais byloje dėl leidimo nepilnamečio vardu priimti (atsisakyti priimti) palikimą yra jo tėvai globėjai arba rūpintojai.

Taip pat pažymėtina, kad, vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 51 straipsniu, asmenys bylas teisme gali tvarkyti patys arba per atstovus. Šiuo atveju atstovais pagal pavedimą gali būti advokatai, advokatų padėjėjai, turintys jų praktikai vadovaujančio advokato rašytinį leidimą atstovauti konkrečioje byloje, ir asmenys, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, kai jie atstovauja savo artimesiems giminaičiams ar sutuoktiniui (sugyventiniui) (Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 1 dalis). Vadovaujantis Civilinio kodekso 3.135 straipsniu, artimaisiais giminaičiais pripažįstami tiesiosios linijos giminaičiai iki antrojo laipsnio imtinai (tėvai ir vaikai, seneliai ir vaikaičiai) ir šoninės linijos antrojo laipsnio giminaičiai (broliai ir seserys).

Atsižvelgiant į tai, jog nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų sandorius sudaro savo vardu, darytina išvada, jog turtines teises jie gali įgyvendinti tiek asmeniškai, tiek per atstovą (Civilinio kodekso 2.132 straipsnio 1 dalis). Atsižvelgiant į tai ir vadovaujantis Civilinio kodekso 2.8 straipsnio 1 dalimi, nepilnametis d14 metų su viršum gali sudaryti įgaliojimą ir įgalioti trečiąjį asmenį tvarkyti paveldėjimo bylą. Įgaliojimą pasirašo pats nepilnametis. Civilinio kodekso 2.8 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad tėvų sutikimai sudaryti sandorį turi atitikti sandorio formą. Kadangi įgaliojimas yra notarinės formos, vadinasi, ir sutikimas turi būti notarinės formos. Civiliniame kodekse neaptarta, kokiū būdu ir kokiame dokumente šis sutikimas turėtų būti įformintas, todėl manytina, kad šiuo atveju tinka tiek tėvų sutikimo įtvirtinimas pačiame įgaliojime, tiek atskiro sutikimo išdavimas. Jei sutikimas būtų forminamas atskirai, manytina, kad jis turėtų būti prisegtas prie

įgaliojimo, kaip neatskiriama jo dalis, kad asmenims, kuriems jis bus pateikiamas, nekiltų klausimų dėl formos nesilaikymo ir įgaliojimo negaliojimo.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad tėvai papildomai turės duoti sutikimą vaikui (jo atstovui) priimti palikimą, nors jau buvo duotas sutikimas sudaryti įgaliojimą. Atsižvelgiant į tai, gali būti išduodamas vienas tėvų sutikimas, kuriame apibrėžiami konkretūs veiksmai, kuriems tėvai duoda leidimą: sudaryti įgaliojimą, priimti palikimą ir atlikti kitus konkrečius veiksmus. Pažymėtina, kad Civilinio kodekso 3.163 straipsnyje įtvirtinta, jog nepilnamečių vaikų teisių įgyvendinimą užtikrina tėvai. Vaikai iki pilnametystės ar emancipacijos yra prižiūrimi tėvų (Civilinio kodekso 3.155 straipsnio 1 dalis). Manytina, kad šios įstatymu tėvams nustatytos pareigos yra asmeninio pobūdžio ir negali būti perleidžiamos (Civilinio kodekso 2.132 straipsnio 1 dalis). Tuo atveju, jeigu tėvai negali įgyvendinti jiems priskirtų teisių ir pareigų, turi būti skiriamas vaiko globėjas arba rūpintojas. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, sutikimą turi duoti patys tėvai, to negalima padaryti per atstovus.

KLAUSIMAS

Notaro biure pradėta paveldėjimo byla dėl paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo į 2017 m. vasario mėn. mirusios O. A. palikimą. Visą savo turtą notaro patvirtintu testamentu mirusioji paliko savo dukrai, kuriai paveldėjimo teisės liudijimas išduotas 2017 m. birželio mėn.

Mirusiąją pergyvenęs sutuoktinis gavo nuosavybės teisės liudijimą pagal Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 52 straipsnio 1 dalį, taip pat buvo išduotas nuosavybės teisės liudijimas pagal Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 52 straipsnio 2 dalį.

Šiuo metu į notaro biurą kreipėsi testamentinė įpėdinė, prašydama išduoti papildomą paveldėjimo teisės liudijimą. Turtą sudaro vaiko indėlio sutartis, joje nurodytas asmuo, kurio naudai įnešamas vaiko indėlis, jo vardas, pavardė, asmens kodas. Indėlio įnešėja sutartyje nurodyta mirusioji.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.900 straipsnis numato, kad, jeigu sutartis nenustato ko kita, šis trečiasis asmuo įgyja indėlininko teises nuo savo pirmojo pareikalavimo bankui ar kitai kreditui įstaigai momento arba nuo savo ketinimo naudotis indėlininko teisėmis išreiškimo kitokiu būdu momento.

Trečiojo asmens, kurio naudai yra padėtas indėlis, atstovai pagal įstatymą, tėvai, kreipėsi į kredito įstaigą ir pranešė, kad trečiasis asmuo, atstovaujamas atstovų pagal įstatymą, ketina pasinaudoti indėlininko

ko teisėmis. Tačiau kredito įstaiga reikalauja pateikti paveldėjimo teisės liudijimą.

Ar papildomas paveldėjimo teisės liudijimas galėtų būti išduodamas tik į teises ir pareigas, kylančias iš vaiko indėlio sutarties?

ATSAKYMAS:

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.191 straipsnio 1 dalyje įtvirtina sutarties trečiojo asmens naudai samprata, t. y. jeigu sudaręs sutartį asmuo išlygo, kad iš sutarties atsiradusi prievolė turi būti įvykdyta trečiajam asmeniui, tai prievolę įvykdyti turi teisę reikalauti tiek sudaręs sutartį asmuo, tiek ir trečiasis asmuo, kurio naudai išlygtas prievolės įvykdymas, jeigu ko kita nenumato įstatymai ar sutartis arba nelemia prievolės esmė. Antroje minėto straipsnio dalyje nurodyta, kad jeigu trečiasis asmuo atsisakė jam sutarties suteiktos teisės, tai šia teise pasinaudoti gali sutartį sudaręs asmuo, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja įstatymams, sutarčiai ar prievolės esmei.

Civilinio kodekso 6.900 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad indėlis gali būti įdėtas į banką ar kitą kredito įstaigą trečiojo asmens naudai. Jeigu sutartis nenumato ko kita, šis trečiasis asmuo įgyja indėlininko teises nuo savo pirmojo pareikalavimo bankui ar kitai kredito įstaigai arba nuo savo ketinimo naudotis indėlininko teisėmis išreiškimo kitokiu būdu momento. Esminė tokios sutarties sąlyga yra trečiojo asmens vardas ir pavardė arba pavadinimas. Civilinio kodekso 6.900 straipsnyje taip pat numatyta, kad asmuo, sudaręs banko indėlio sutartį trečiojo asmens naudai, turi teisę pasinaudoti indėlininko teisėmis tik iki to momento, kol trečiasis asmuo nepareiškia savo ketinimo pasinaudoti indėlininko teisėmis.

Jūsų pateiktos vaiko indėlio sutarties 4 punkte numatyta, kad indėlio įnešėjas naudojasi indėlininko teisėmis disponuoti indėliu iki trečiasis asmuo (vaikas, kurio naudai kaupiamas indėlis) sulaukia pilnametystės, t. y. jam sukanka 18 metų, ar Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka įgyja civilinį veiksnumą ir pareiškia savo teises į indėlį. Atsižvelgiant į tai ir vadovaujantis Civilinio kodekso 2.5 straipsnio 2 dalimi ir 2.9 straipsnio 1 dalimi, vaikas, kurio naudai padėtas toks indėlis, teisę išsiimti tokį indėlį įgauna, kai sulaukia pilnametystės, iki pilnametystės sudaro santuoką ar yra emancipuojamas. Iki to momento indėlininko teisėmis naudojasi asmuo, kuris atidarė tokia sąskaitą.

Kadangi pagal Civilinio kodekso 5.1 straipsnio 1 ir 2 dalis paveldėjimas yra universalus mirusio fizinio asmens turtinių teisių, pareigų ir kai kurių asmeninių neturtinių teisių perėjimas įpėdiniams pagal įstaty-

mą arba / ir pagal testamentą, o paveldimos, be kita ko, gali būti palikėjo turtinės reikalavimo teisės ir palikėjo turtinės prievolės, manytina, kad šiuo atveju mirusiojo įpėdiniai gali paveldėti teises ir pareigas, kylančias iš mirusiojo sudarytos vaiko indėlio sutarties.

KLAUSIMAS

2017 m. rugsėjo 13 d. buvo išduotas vykdomasis pavedimas dėl paveldimo turto apyrašo sudarymo, mirus įpėdinės motinai (mirė 2017 01 17).

2017 12 01 į notaro biurą užėjo įpėdinės įgaliotinės sutuoktinis ir pateikė notaro padėjėjai antstolio sudarytą paveldimo turto apyrašą, kuris buvo sudarytas 2017 10 17.

Antstolis minėto apyrašo su priedais mūsų notaro biurui iki šiol neatsiuntė.

Apyraše išvardintas nekilnojamas turtas, kuris registruotas mirusiosios pergyvenusio sutuoktinio vardu. Apyraše yra įtrauktos ir pinigines lėšos, esančios pergyvenusio sutuoktinio vardu atidarytoje banko sąskaitoje.

Po apyrašo sudarymo (sudarytas 2017 10 17) antstolio bei įpėdinės įgaliotinės pasirašymo apyraše bei apyrašo patvirtinimo antstolio antspaudu, apyrašo egzemplioriaus įteikimo įpėdinės įgaliotinei antstolis 2017 10 24 siunčia pergyvenusiam sutuoktiniui raštą, kuriame nurodo, kad antstolio kontoroje yra sudaromas mirusiosios paveldimo turto apyrašas, į kurį įtrauktos pinigines lėšos, esančios banko sąskaitoje, ir nurodoma pergyvenusiam sutuoktiniui per 5 (penkias) darbo dienas atvykti pas antstolį ir pateikti įrodymus, kad banke esančios pinigines lėšos priklauso jam asmeninės nuosavybės teise. Analogiškas raštas su klausimais buvo pateiktas notarei.

Kaip vertinti antstolio veiksmus, kai po apyrašo sudarymo, šalių pasirašymo ir patvirtinimo (2017 10 17) antstolis po savaitės dar atlieka veiksmus, susijusius su apyrašo sudarymu?

Pergyvenęs sutuoktinis, gavęs antstolio laišką, atvyko į notaro biurą ir pranešė, kad sąskaitoje buvusias pinigines lėšas panaudojo žmonos laidotuviams bei smarkiai pašlijus sveikatai (po žmonos mirties 4 kartus gydėsi ligoninėje) panaudojo gydymuisi ir vaistams.

b) Kadangi pergyvenęs sutuoktinis nedavė sutikimo, kad būtų išduotas nuosavybės teisės liudijimas į pinigines lėšas, buvusias pergyvenusio sutuoktinio asmeninėje sąskaitoje, ar notaras šiuo atveju turi žodžiu ir / ar raštu rekomenduoti įpėdiniams kreiptis į teismą dėl mirusiojo sutuoktinio turto dalies nustatymo į pinigines lėšas, esančias pergyvenusio

sutuoktinio asmeninėje banko sąskaitoje, pagal mirties dieną (2017 01 17) buvusį faktinį lėšų likutį.

P. S. Dėl santuokoje įgyto nekilnojamojo turto, kuris registruotas pergyvenusio sutuoktinio vardu, nuosavybės liudijimo išdavimo mirusiojo sutuoktinio vardu pergyvenęs sutuoktinis sutikimą yra davęs.

ATSAKYMAS

a) Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 5.53 straipsnio 5 dalį turto apyraše turi būti nurodomas visas daiktų, sudarančių palikimą, sąrašas, nurodant jų vertę ir aplinkybes, reikalingas jų vertei nustatyti, įvardijamos visos žinomos skolinės palikėjo teisės ir pareigos, nurodant palikėjo kreditorius ir skolininkus. Visus minėtus duomenis apyrašui sudaryti privalo pateikti įpėdinis (CK 5.53 straipsnio 4 dalis). Pažymėtina, kad antstolio sudarytas paveldimo turto apyrašas nėra vykdomasis dokumentas, tai informacinio pobūdžio dokumentas, kuriame fiksuojama informacija apie palikėjo skolas (Vilniaus apygardos teismo 2013 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje 2A-1612-345/2013).

Vadovaujantis CK 3.88 straipsnio 1 dalies 1 punktu, turtas, įgytas po santuokos sudarymo abiejų ar vieno sutuoktinio vardu, yra pripažįstamas bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe. Preziumuojama, kad turtas yra sutuoktinių bendroji jungtinė nuosavybė, kol nėra įrodyta, kad turtas yra vieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė (CK 3.88 straipsnio 2 dalis). Faktas, kad tam tikras turtas priklauso asmeninei vieno sutuoktinio nuosavybei, gali būti įrodytas tik rašytiniais įrodymais, išskyrus atvejus, kai įstatymas leidžia liudytojų parodymus arba to turto prigimtis ir pobūdis patys savaime įrodo, kad turtas yra vieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė (CK 3.89 straipsnio 2 dalis). Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad į paveldimo turto apyrašą įtrauktinos lėšos, esančios pergyvenusio sutuoktinio vardu atidarytoje banko sąskaitoje, kadangi preziumuojama, jog šios lėšos yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, o paneigti šią įstatymo prezumpciją, t. y. įrodyti faktą, jog lėšos yra asmeninė nuosavybė, turi pergyvenęs sutuoktinis.

b) Jeigu turtas, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, įregistruotas pergyvenusiojo sutuoktinio vardu, šiam sutinkant gali būti išduotas mirusiojo sutuoktinio dalį nustatantis liudijimas (Notariato įstatymo 52 straipsnio 2 dalis). Jei pergyvenusių sutuoktinių nesutinka, kad būtų išduotas liudijimas, nustatant mirusiajam priklausiusią dalį turte, įregistruotame pergyvenusiojo sutuoktinio vardu, tai notaras turi nurodyti mirusiojo sutuoktinio įpėdiniam, kad kyla ginčas dėl teisės ir negali

išduoti paveldėjimo liudijimų, kol nenustatyta mirusiojo sutuoktinio dalis bendrame turte. Dėl mirusiojo dalies bendrojoje jungtinėje nuosavybėje nustatymo įpėdiniam rekomenduojama kreiptis į teismą (Notarų rūmų prezidiumo 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1. patvirtintų Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijų 69 punktas). Pažymėtina, kad į turta, dėl kurio nėra įpėdinių ir pergyvenusio sutuoktinio ginčų, gali būti išduodami nuosavybės bei paveldėjimo teisės liudijimai.

KLAUSIMAS

Įpėdiniai prašo išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į rastus palikėjo grynuosius pinigus:

- pinigų buvimo faktas užfiksuotas antstolio sudarytame faktinių aplinkybių konstatavimo protokole;
- pinigai rasti įpėdiniui nuosavybės teise priklausančiame gyvenamajame name, kuriame palikėjas yra deklaravęs savo gyvenamąją vietą nuo 1972 04 14 ir, pasak įpėdinio, nuolat ten gyveno.

Ar gali būti išduotas paveldėjimo teisės liudijimas į grynuosius pinigus, rastus įpėdiniui nuosavybės teise priklausančiame gyvenamajame name, kuriame yra deklaruota palikėjo gyvenamoji vieta ir kur, pasak įpėdinio, jis nuolat gyveno?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1 patvirtintų Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijų 651 punktu, jeigu įpėdiniai prašo išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į rastus palikėjo grynuosius pinigus, notaras gali išduoti paveldėjimo teisės liudijimą, esant visoms šioms sąlygoms:

- pinigai rasti palikėjui priklausiusiame bute (ar kitoje jo gyvenamojoje vietoje),
- šių pinigų buvimo toje vietoje faktas užfiksuotas arba antstolio sudarytame faktinių aplinkybių konstatavimo protokole, arba antstolio sudarytame paveldimo turto apyraše, arba Valstybinės mokesčių inspekcijos surašytame turto apžiūros akte,
- įpėdinis raštu patvirtina, kad pinigai priklausė palikėjui,
- notarui nėra žinoma, kad kas nors ginčytų pinigų priklausymo palikėjui faktą.

Atkreiptinas dėmesys, jog minėtame punkte nurodoma, kad paveldėjimo teisės liudijimas gali būti išduodamas į grynuosius pinigus, kurie gali būti rasti ne tik palikėjui nuosavybės teise priklausiusiame bute, tačiau ir kitoje palikėjo gyvenamojoje vietoje.

Taigi esant antstolio sudarytam faktinių aplinkybių konstatavimo protokolui, kuriame užfiksuoti palikėjo gyvenamojoje vietoje (nebūtinai priklausiusioje palikėjui nuosavybės teise) rasti gryniesi pinigai, notaras gali išduoti paveldėjimo teisės liudijimą, jei įpėdinis raštu patvirtina, kad pinigai priklausė palikėjui ir notaras neturi informacijos apie ginčą dėl pinigų priklausymo palikėjui.

KLAUSIMAS

2017 m. išdaviau klientei pažymą paveldimo turto apmokestinamajai vertei nustatyti, prie kurios pridėjau Nekilnojamojo turto registro išrašą apie butą, kuriame nurodyta buto vertė yra 40 000 Eur. Ja vadovaujantis Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI) apskaičiavo ir klientė sumokėjo paveldimo turto mokestį. Visa tai vyko 2017 metais. Dabar, 2018 m., klientė kreipėsi į mane dėl paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo. Patikrinau Nekilnojamojo turto registrą ir nustaciau, kad buto vertė pasikeitė – 41 700 Eur. Ar turėčiau išduoti papildomą pažymą turto apmokestinamajai vertei nustatyti, siųsti klientę į VMI, kad būtų apskaičiuotas pakoreguotas mokestis? Ar pirmiausia turi būti sumokėta trūkstama suma ir tik tada galima išduoti paveldėjimo teisės liudijimą?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos paveldimo turto mokesčio įstatymu (toliau – Paveldimo turto mokesčio įstatymas), paveldimo turto mokestis, kitaip nei kiti su turto susiję mokesčiai, yra vienkartinio pobūdžio, t. y. sumokamas tik vieną kartą nuo paveldimo turto vertės. Paveldimo turto vertė pagal valstybės įmonės Registrų centro nustatytą šio turto vidutinę rinkos vertę nustatoma gyventojų, paveldėjusio šį turtą, prašymo apskaičiuoti paveldimo turto apmokestinamąją vertę pateikimo teritorinei valstybinei mokesčių inspekcijai dieną (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 13 d. nutarimu Nr. 24 patvirtintų Paveldimo turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo taisyklių 3.1.1, 4.1 punktai.)

Pažymėtina, kad konkretus paveldimo turto mokesčio sumokėjimo terminas Paveldimo turto mokesčio įstatyme nenustatytas, tačiau paveldimo turto mokestis turi būti sumokėtas, dar prieš notarui išduodant turto paveldėjimo teisės liudijimą (Paveldimo turto mokesčio įstatymo 8 straipsnio 2 dalis), tad notaras, prieš išduodamas paveldėjimo teisės liudijimus, privalo pareikalauti iš gyventojų dokumentų, patvirtinančių, kad mokestis yra sumokėtas.

Remiantis Paveldimo turto mokesčio įstatymo

8 straipsnio 3 dalimi, jeigu mokestis nesumokėtas, paveldėjimo teisės liudijimas neišduodamas. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog įpėdiniui pateikus dokumentus, patvirtinančius paveldimo turto mokesčio sumokėjimą, notaras turi išduoti paveldėjimo teisės liudijimą. Kadangi įstatyme nenumatytas terminas, per kurį įpėdinis gali prašyti išduoti paveldėjimo teisės liudijimą, manytina, kad paveldėjimo teisės liudijimas gali būti išduodamas ir praėjus metams po to, kai buvo sumokėtas paveldimo turto mokestis.

KLAUSIMAS

Įpėdinis L. M. priėmė palikimą po savo dėdės ir testatoriaus A. M. mirties. Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI) apskaičiavo paveldėjimo mokestį. Įpėdinis neturi tokios sumos, todėl kreipėsi su prašymu į rajono savivaldybės tarybą ir ji 2018 01 25, vadovaudamasi LR paveldimo turto mokesčio įstatymu, priėmė sprendimą atidėti paveldimo turto mokesčio sumokėjimo terminą vieneriems metams nuo paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo. Kaip užtikrinti įpėdinio prievolę sumokėti mokestį, nes minėtame įstatyme tokio mechanizmo nenumatyta. Ar įpėdinis po paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo galės disponuoti paveldėtu turto? Jeigu ne, tai kokių būdu reikia apiforminti draudimą disponuoti paveldėtu turto?

ATSAKYMAS

Lietuvos Respublikos paveldimo turto mokesčio įstatymas (toliau – Įstatymas) nenumato konkretaus paveldimo turto mokesčio sumokėjimo termino, tačiau nustato taisyklę, jog paveldimo turto mokestis turi būti sumokėtas prieš notarui išduodant paveldėjimo teisės liudijimą. Atkreiptinas dėmesys, kad Įstatymo 8 straipsnio 3 dalyje yra nustatyta minėtos taisyklės išimtis – jeigu mokestis nesumokėtas, paveldėjimo teisės liudijimas neišduodamas, išskyrus tuos atvejus, kai savivaldybės taryba atidėjo mokesčio sumokėjimo terminus arba nuo jo atleido. Taigi, jei paveldimo turto mokesčio sumokėjimas yra atidėtas ir asmuo pateikia atidėjimą pagrindžiančius dokumentus, notaras neturi pagrindo atsisakyti išduoti paveldėjimo teisės liudijimą.

Pažymėtina, kad Įstatymas nenumato draudimo įpėdiniui disponuoti paveldėtu turto tais atvejais, kai paveldimo turto mokesčio sumokėjimas yra atidėtas. Tai reiškia, jog paveldėjimo teisės liudijimą išduodantis notaras neturėtų į paveldėjimo teisės liudijimą įtraukti nuostatų, numatančių draudimą disponuoti paveldėtu turto iki kol įpėdinis sumokės

paveldimo turto mokesčių. Įpėdinis, kuriam savivaldybės tarybos sprendimu yra atidėtas paveldimo turto mokesčio sumokėjimo terminas, šį mokesčių privalo sumokėti iki savivaldybės tarybos sprendime nurodyto termino pabaigos. Mokesčio nesumokėjus, mokesstinė nepriemoka išieškoma Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka (Įstatymo 11 straipsnis).

KLAUSIMAS

Kreipėsi įpėdinė dėl paveldėjimo bylos tvarkymo. Pagal registro duomenis matyti, jog yra butas, kuris registruotas likusios gyvos sutuoktinės vardu pagal dovanojimo sutartį (dovanota 1/2 dalis gyvenamojo namo). Taip pat VĮ Registrų centre įregistruotas statinio pripažinimo tinkamu naudoti aktas (jame nurodyta, jog suformuotas butas, kaip atskiras turtinis vienetas). Ar galima laikyti, jog butas yra likusios gyvos sutuoktinės asmeninė nuosavybė?

ATSAKYMAS

Konkreto turto teisinis režimas, t. y. turtas laikytinas asmenine ar bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe, priklauso nuo tokio turto įgijimo momento (Civilinio kodekso 3.88 straipsnis) ir (arba) turto įgijimo pagrindo (Civilinio kodekso 3.89 straipsnis).

Civilinio kodekso 4.47 straipsnyje išdėstytas nuosavybės teisės įgijimo pagrindų sąrašas – nuosavybės teisė gali būti įgyjama: pagal sandorius, paveldėjimu, pasisavinant vaisius ir pajamas, pagaminant naują daiktą, pasisavinant bešeimininkį daiktą, atlygintinai paimant netinkamai laikomas kultūros vertybes ir kitus daiktus (turtą) visuomenės poreikiams, konfiskuojant ar kitu būdu už pažeidimus paimant pagal įstatymą daiktus (turtą), įgyjamą senatimi, kitais įstatymo nustatytais pagrindais. Atsižvelgiant į tai darytina išvada, jog aktas, kuriuo keičiama daikto teisinė padėtis (šiuo atveju statinio pripažinimo tinkamu naudoti aktas), nepakeičia savininko nuosavybės teisės į daiktą, o kartu ir daikto teisinio režimo, kuris atsiranda nuosavybės teisės įgijimo momentu.

Kadangi notaras įstatymu yra įpareigotas tikrinti valstybės registrų duomenis, turinčius esminės reikšmės notarinio veiksmo atlikimui (Notariato įstatymo 50 straipsnis), ir vadovautis tokių duomenų teisingumo prezumpcija (Civilinio kodekso 4.262 straipsnis), manytina, jog šiuo atveju reikėtų vadovautis Nekilnojamojo turto registro duomenimis, kuriuose nurodoma, jog nuosavybės teisės į butą pagrindas yra dovanojimo sutartis, ir tokį turtą laikyti asmenine nuosavybe.

KLAUSIMAS

Testatorius turtą paliko socialinės globos namams – biudžetinei įstaigai. Testamentą patvirtino seniūnas. Pasirodo, kad testatorius buvo neveiksnius ir testamentą sudaryti negalėjo. Socialinės globos namai norėtų atsisakyti testamentą. Jų savininkas yra Lietuvos Respublika, o savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija yra Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Kokia tvarka biudžetinė įstaiga galėtų atsisakyti testamentą? Ar atsisakyti galėtų globos namų direktorė, ar Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija? Ar valstybės vardu atsisakyti negalima?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) Penktos knygos, reglamentuojančios testamentą sudarymą, normomis, testamentą gali sudaryti tik veiksnus šioje srityje asmuo, kuris suvokia savo veiksmų reikšmę ir pasekmes. Negalioja testamentas, sudarytas neveiksnaus šioje srityje asmens (CK 5.15, 5.16 straipsniai).

Atsižvelgiant į negaliojimo pagrindą, sandoriai skirstomi į niekinius ir nugincijamus. Niekinis sandoris – tai sandoris, sudarytas pažeidžiant imperatyvias teisės normas, kuris negalioja nepaisant to, ar yra teismo sprendimas, o nugincijamą sandorį pripažinti negaliojančiu yra būtinas teismo sprendimas (CK 1.78 straipsnio 1, 2 dalys). Jei testamentas buvo sudarytas asmens, kuris testamentą sudarymo metu buvo tokios būsenos, dėl kurios nesuvokė savo veiksmų reikšmės ir padarinių, nors jo atžvilgiu nebuvo priimta teismo sprendimo, kuriuo testatorius pripažintas neveiksniu šioje srityje, t. y. asmuo buvo faktiškai neveiksnius, toks testamentas teismo gali būti pripažintas negaliojančiu (CK 1.78 straipsnio 2, 4 dalys, 5.16 straipsnio 2 dalis) CK 1.89 straipsnio pagrindu. Jei testamentas buvo sudarytas teismo sprendimu pripažinto neveiksnaus asmens (CK 5.16 straipsnio 1 dalies 1 punktą), toks testamentas laikytinas niekiniu, net ir nesant atitinkamo teismo sprendimo.

Taigi testamentas, sudarytas teismo sprendimu pripažinto neveiksnaus asmens, yra niekinis ir negalioja nuo jo sudarymo momento ir nesukuria jokių teisių ir pareigų, todėl tokio sandorio pagrindu atsiradę kiti sandoriai taip pat laikytini niekiniais. Atsižvelgiant į tai, jog tiek pareiškimas dėl palikimo priėmimo, tiek pareiškimas dėl palikimo atsisakymo yra vienašaliai sandoriai, manytina, jog notaras neturėtų tvirtinti nė vieno iš minėtų sandorių, kai juos paduoda testamente, sudarytame teismo sprendimu pripažinto neveiksnaus asmens, nurodyti testa-

mentiniai įpėdiniai. Jei testamentu sudarymo metu testatorius nebuvo teismo sprendimu pripažintas neveiksniu, tokio asmens sudarytas testamentas galioja iki kol nėra priimtas teismo sprendimas pripažinti tokį testamentą negaliojančiu.

Valstybė yra specifinė paveldėjimo teisių santykių dalyvė tais atvejais, kai nėra įpėdinių nei pagal įstatymą, nei pagal testamentą arba nė vienas įpėdinis nepriėmė palikimo, arba testatorius iš visų įpėdinių atėmė teisę paveldėti. Tokiu atveju mirusiojo turtas paveldėjimo teise pereina valstybei (CK 5.2 straipsnio 3 dalis, 5.62 straipsnis). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, kad tais atvejais, kai palikimas pereina valstybei įstatymo pagrindu, ji negali pasitraukti iš paveldėjimo teisių santykių, t. y. valstybė, paveldėdama specialiu įstatymo pagrindu, negali atsisakyti priimti palikimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje 3K-7-18/2014). Manytina, kad ši taisyklė nėra taikytina tais atvejais, kai konkrečios valstybės institucijos ar įstaigos paveldi testamentu pagrindu – jos, kaip ir kiti testamentiniai įpėdiniai, turi teisę tiek priimti, tiek atsisakyti priimti palikimą. Jei testamentinis įpėdinis atsisako priimti palikimą ir nėra įpėdinių pagal įstatymą, paveldimas turtas CK 5.62 straipsnyje numatytu pagrindu pereina valstybei ir tuomet valstybė negali atsisakyti priimti palikimą.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo 3 straipsnio 2 dalimi, biudžetinė įstaiga įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per biudžetinės įstaigos vadovą. Manytina, kad biudžetinės įstaigos, šiuo atveju – globos namų, vadovas galėtų priimti ar atsisakyti priimti palikimą.

KLAUSIMAS

Notarų rūmų intraneto svetainėje skelbiamos dvi prieštaringos konsultacijos dėl autorinių teisių paveldėjimo (pridedama). Esu gavusi LATGA pažymą apie autorių (pridedama). Noriu paklausti, ar reikėtų į paveldėjimo teisės liudijimą įrašyti tik kad paveldimos autoriaus turtinės teisės į jo meno ir mokslo kūrinius?

ATSAKYMAS

Dėl Notarų rūmų intraneto svetainėje skelbiamų Notarų rūmų prezidiumo patvirtintų konsultacijų aktualumo

Atkreipiame jūsų dėmesį, jog tuo atveju, jeigu yra ne viena, o kelios tapačiu klausimu patvirtintos No-

tarų rūmų prezidiumo konsultacijos, visais atvejais rekomenduojame vadovautis vėlesnės konsultacijos nuostatomis.

Dėl paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo

Notarų rūmų prezidiumo 2013 m. rugsėjo 4 d. nutarimu Nr. 12.3 patvirtintoje konsultacijoje nurodoma, kad „atsižvelgiant į autorystės prezumpciją ir į tai, kad įpėdiniai paveldi autoriaus turtines teises, ir į tai, kad palikėjui mirus įvyksta universalus teisių perėjimas jo įpėdiniams, paveldėjimo teisės liudijimas gali būti išduodamas ne į aiškiai identifikuotas, apibrėžtas autoriaus teises, o į neapibrėžtas mirusio asmens turtines autoriaus teises. Notarui, išduodančiam paveldėjimo teisės liudijimą į autoriaus teises, turėtų būti pateikiami dokumentai, kurie tik įrodytų, kad palikėjas buvo autorius (pvz., LATGA pažyma, užmokesčio už autoriaus atliktą veiklą gavimas, teismo sprendimas, kuriuo autorių turtinės teisės pripažintos palikėjui, sutartys ar antstolio sudarytas apyrašas)“.

Remiantis minėta nuostata bei aplinkybe, jog jums yra pateikta LATGA pažyma apie autoriui priklausiusias išimtines turtines teises, paveldėjimo teisės liudijimas gali būti išduodamas į neapibrėžtas mirusio asmens turtines autoriaus teises į meno ir mokslo kūrinius.

KLAUSIMAS

Teisės aktuose nustatyta, kad oficialiems testamentams prilyginamus testamentus turi teisę tvirtinti tik įstatyme minimas subjektas, t. y. seniūnas.

Kauno rajono Kačėginės seniūnijos nuomone, darbuotoja L. Ū. turi teisę tvirtinti oficialiems testamentams prilyginamus testamentus, kadangi 2015 01 08 įsakymu Nr. P6-17 (pridedamas) ji yra laikinai perkelta į Kačėginės seniūno (A lygis, 12 kategorija) pareigas.

ATSAKYMAS

Pagal Notarų rūmų prezidiumo 2017 m. gruodžio 14 d. nutarimu Nr. 5.3 patvirtintą konsultaciją „Dėl asmens, laikinai einančio seniūno pareigas, teisės tvirtinti testamentą“ teisės aktuose (t. y. Notariato įstatymo 2 straipsnio 3 dalis, Civilinio kodekso 5.28 straipsnio 6 dalies 6 punktas, Vietos savivaldos įstatymo 32 straipsnio 1 dalis) vieningai nustatoma, kad oficialiesiems testamentams prilyginamus testamentus turi teisę tvirtinti tik įstatyme minimas subjektas, t. y. seniūnas, kiti seniūnijų pareigūnai nėra įgaliojami atlikti notarinius veiksmus. Tais atvejais, kai seniūnas dėl objektyviai pateisinamų

priežasčių negali eiti savo pareigų ir atlikti notarinių veiksmų, dėl jų atlikimo asmenys, pageidaujantys sudaryti testamentą, turėtų kreiptis į pasirinktą savi-valdybėje veikiančią notarą.

Jūsų pateikto Kauno raj. savivaldybės administracijos direktoriaus 2015 m. sausio 8 d. įsakymo Nr. P6-17 „Dėl L. Ū. laikino perkėlimo į kitas pareigas“ analizė leidžia manyti, kad įsakyme minimas asmuo buvo paskirtas eiti seniūno pareigas, nustatant šių pareigų ėjimo laiką (jį siejant ne su konkrečia data, o su ateityje įvyksiančiu įvykiu) bei paskiriant naują pareigybės lygį ir kategoriją. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad asmuo buvo paskirtas seniūnu, todėl gali atlikti įstatyme nustatytas funkcijas.

KLAUSIMAS

1989 m. mirė S. M. 2017 11 02 teismo sprendimu nustatytas juridinę reikšmę turintis faktas, kad mirusiosios turtą faktiniu valdymu priėmė ir valdė S. D. (mirė 1995 m.), kurios turtą faktiškai priėmė ir valdo dukra A. L. ir sutuoktinis G. D. Patikrinus Gyventojų registro duomenis matyti, kad sutuoktinis išsituokęs 1993 metais. Kokie turėtų būti notarės veiksmai dėl teismo sprendimu nustatyto „sutuoktinio“ faktinio palikimo priėmimo ir valdymo?

ATSAKYMAS

1964 m. Civilinio kodekso 573 straipsnio, reglamentuojančio įpėdinius pagal įstatymą, 3 dalis nustato, kad prie įpėdinių pagal įstatymą priskiriami nedarbingi asmenys, kurie buvo mirusiojo išlaikomi ne mažiau kaip vienerius metus iki jo mirties. Taigi, jeigu teismo sprendime yra nustatyta, kad asmuo (buvęs sutuoktinis) buvo nedarbingas ir išlaikomas įstatyme nustatytą terminą, manytina, jis turėtų teisę paveldėti.

Kitu atveju, jeigu teismo nutartyje nėra nagrinėjama anksčiau minėta situacija ir nėra aptariamas ištuokos faktas bei laikoma, kad sutuoktiniai nebuvu nutraukę santuokos, manytina, kad jūsų minimas asmuo turėtų būti pašalintas iš paveldėjimo teisiųjų santykių kaip neturintis teisės paveldėti.

KLAUSIMAS

Ar notarė gali išduoti paveldėjimo teisės liudijimą pagal įpėdinio pateiktą paveldimo turto apyrašą, sudarytą antstolio? Gal galėtumėte pateikti Notarų rūmų nuomonę, kaip šiuo atveju elgtis?

- Po tėvo mirties (2017 02 08) palikimą priėmė sūnus, t. y. 2017 05 28 notarė D. S. patvirtino pareiškimą su formuluote: „palikimą priimu ir pareiškiu,

kad paveldimą turtą pradėjau valdyti, ir prašau įstatymo nustatyta tvarka išduoti man paveldėjimo teisės liudijimą pagal įstatymą.“

- 2017 05 05 notarei atsiųstas pranešimas apie mirusiojo kreditorės reikalavimą (šiuo metu teisme nagrinėjama byla dėl sudarytų tarp kreditorės ir palikėjo paskolos sutarčių teisėtumo).
- 2017 08 16 notarė D. S. išdavė vykdomąjį pavedimą dėl paveldimo turto apyrašo sudarymo.
- 2017 09 14 antstolis išdavė paveldimo turto apyrašą, kuriame nieko neminima apie jokias skolas. Teisminis ginčas dėl skolų vis dar vyksta.

Klientai teigia, kad pirmą kartą atėjus pas notarą jiems nebuvo išaiškinta apie palikimo priėmimo pasekmes, dėl to buvo leista vėliau apsigalvoti ir priimti palikimą ne paduodant pareiškimą notarui, o pagal turto apyrašą.

Faktiškai nesant turto apyrašo, išduotume paveldėjimo teisės liudijimą pagal pareiškimą, tačiau dabar, kai apyrašas jau yra, ir sudarytas pagal notarės vykdomąjį pavedimą, ar visgi turėtume laikyti, kad buvo galima apsigalvoti ir išduoti paveldėjimo teisės liudijimą pagal sudarytą apyrašą? Turint omenyje, kad teisme vis dar sprendžiamas klausimas dėl mirusiojo neva sudarytų paskolos sutarčių, ar tai nebūsim pagrindas kreditoriui užginčyti išduotą paveldėjimo teisės liudijimą (nes įpėdinis atsakys jau ne savo turtu, bet tik paveldėtu turtu)?

ATSAKYMAS

Paveldėjimas yra universalus teisių perėjimo pagrindas, įpėdiniai paveldi visą palikėjo turtą – tiek materialųjį, tiek turtines teises, taip pat prievolės (Civilinio kodekso 5.1 straipsnio 1 dalis). Teisių perėjimo universalumas inter alia reiškia, kad palikėjo teisės ir pareigos pereina palikimą priėmusiam įpėdiniui, neatsižvelgiant į tai, ar jis žinojo apie konkrečias palikėjo teises ar pareigas. Įpėdinis negali priimti ar atsisakyti tik dalies palikimo. Jis priima visą palikimą besąlygiškai, t. y. visas palikėjo teises ir pareigas. Kad įpėdinis paveldėtų turtą, jis turi palikimą priimti vienu iš įstatyme nustatytų būdų (žr., pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 7 d. nutartį civilinėje byloje pagal pareiškėjo UAB „Snoro lizingas“ pareiškimą dėl skolininko vykdymo procese pakeitimo, bylos Nr. 3K-3-91/2013).

Siekiant užtikrinti apibrėžtumą civiliniuose teisiniuose santykiuose bei sklandžiai įgyvendinti paveldėjimo teisinius santykius, yra numatyti trys skirtingi palikimo priėmimo būdai (paduodant palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo; pradėjus faktiškai jį valdyti; priimant pa-

likimą pagal antstolio sudarytą turto apyrašą), kurio asmuo turi teisę pasirinkti, atsižvelgdamas į palikimo priėmimo metu susiklosčiusias faktines ir teises aplinkybes. Atsižvelgiant į tai, kad įpėdinis negali priimti ar atsisakyti tik dalies palikimo, manytina, kad palikimo priėmimo būdas taip pat negali būti keičiamas tuomet, kai įpėdinis jau yra priėmęs palikimą vienu iš įstatyme numatytų būdų. Atsižvelgiant į skirtingas teises pasekmes, kurios kyla priėmus palikimą įstatyme nustatytais būdais, palikimo priėmimo būdo keitimas prieštarautų ne tik civilinės apyvartos stabilumui, tačiau ir sąžiningumo, protingumo ir teisėtų lūkesčių principams palikėjo kreditorių atžvilgiu.

Taip pat Civilinio kodekso 5.52 straipsnio 2 dalis numato, kad, jeigu įpėdinis notarui pateiktame pareiškime dėl palikimo priėmimo nurodo, jog palikimą pageidauja priimti pagal turto apyrašą, turto apyrašas sudaromas ir įpėdinio atsakomybė už palikėjo skolas nustatoma šio kodekso 5.53 ir 5.54 straipsniuose nustatyta tvarka. Taigi, įpėdiniui priimant palikimą pagal turto apyrašą, ši aplinkybė turi būti nurodoma iškart, o ne atskiruose pareiškimuose.

Vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, bei jūsų pateiktu atveju, manytina, kad turėtų būti laikoma, jog įpėdinis palikimą po tėvo mirties priėmė paduodamas palikimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo, šiame pareiškime nenurodant, jog palikimas priimamas pagal turto apyrašą.

KLAUSIMAS

Paveldėjimo byloje yra nepilnametis įpėdinis – JAV pilietis (buvęs Lietuvos pilietis). Įpėdinio nuolatinė gyvenamoji vieta yra JAV. Nepilnamečio vaiko tėvas yra JAV pilietis (buvęs Lietuvos pilietis), nuolatinė gyvenamoji vieta – JAV, mama – tikėtina, Lietuvos pilietė, tačiau nuolatinė gyvenamoji vieta taip pat JAV.

Paveldimas nekilnojamas turtas, esantis Lietuvoje. Kokia būtų jūsų nuomonė dėl LR civilinio kodekso 3.188 straipsnio taikymo, atsižvelgiant į Civilinio kodekso 1.32 straipsnį, 1.34 straipsnį, 1.62 straipsnį ir 1961 m. spalio 5 d. Hagos konvenciją dėl valdžios institucijų įgaliojimų ir taikytinos teisės nepilnamečių apsaugos srityje bei šios Konvencijos nuostatas.

ATSAKYMAS

Vadovaujantis 1961 m. spalio 5 d. Hagos konvencijos dėl valdžios institucijų teisių ir taikytinos teisės nepilnamečių teisių gynimo srityje (toliau – Konvencija) 1 straipsniu, nepilnamečio nuolatinės gyvena-

mosios vietos valstybės teisminės ir administracinės institucijos yra įgalios imtis jo asmens ar nuosavybės apsaugos priemonių. Asmens ar nuosavybės apsaugos priemonių taip pat gali imtis ir tos valstybės, kurios pilietis yra nepilnametis asmuo, institucijos (Konvencijos 4, 5 straipsniai).

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.32 straipsnį vaikų ir tėvų asmeniniams ir turtiniams santykiams taikoma vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teisė, išskyrus atvejus, kai nė vienas iš vaiko tėvų neturi nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje, kurioje yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, taikoma valstybės, kurios piliečiai yra vaikas ir tėvai, teisė.

Atsižvelgiant į šias nuostatas, nebus taikomi Civilinio kodekso 3.188 straipsnio reikalavimai, jei vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta ne Lietuvoje. Be to, pateiktoje situacijoje nepilnametis taip pat nėra Lietuvos Respublikos pilietis. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad, priimant palikimą nepilnamečių vaikų vardu, vadovaujantis Konvencijos 4 ir 5 straipsniais, Lietuvos institucijos nėra įgalios imtis nepilnamečio vaiko asmens ar nuosavybės apsaugos priemonių, todėl pateikti teismo leidimą priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu neturi būti reikalaujama. Manytume, kad nepilnamečio atstovui siūlytina palikimą priimti pagal apyrašą, siekiant išvengti nepilnamečio vaiko atsakomybės už palikėjo skolas savo turto.

KLAUSIMAS

Vadovaujantis Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2017 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 9.1 papildyti Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijas 301 punktu, bankai ir visi kiti suinteresuoti asmenys, reiškiantys kreditorinius reikalavimus, privalo atvykti pas notarą, kuris tvarkys paveldėjimo bylą, ir pateikti tokį reikalavimą, jį registruojant notariname registre. Koks būtų teisinis įvertinimas kreditorinio reikalavimo pateikimo būsimiems įpėdiniams?

ATSAKYMAS

Civilinio kodekso 5.63 straipsnyje numatyta mirusio asmens kreditorių pareiga per 3 mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos pareikšti reikalavimus priėmusiems palikimą įpėdiniams, testamentu vykdytojui arba palikimo administratoriui arba pareikšti teisme ieškinį dėl paveldimo turto. Ši tvarka netaikoma reikalavimams, pagrįstiems hipoteka ir įkeitimu, taip pat reikalavimams, susijusiems su paveldimos individualios (personalinės) įmonės ar ūkininko ūkio veikla.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pasisakoma, kad nei Civilinio kodekso, nei kitose materialiosios teisės normose nenustatyta, jog, esant paveldėjimo teisiniams santykiams, kreditorių reikalavimams, kurie jau yra vykdomi ar yra kokiame nors kitoje procesinėje teismo teisių gynimo stadijoje, taikomas kitoks teisinis režimas, nei reikalaujama pagal 5.63 straipsnį. Nustatant, ar palikėjo turtinė prievolė (skola) perėjo įpėdiniais paveldėjimo būdu, neturi reikšmės aplinkybė, jog kreditoriaus reikalavimas yra vykdomas Civilinio proceso kodekso VI dalyje reglamentuota vykdymo tvarka, o kreditorius, siekiantis, kad palikėjo prievolė (skola) perimtų skolininko įpėdinis, turi pareikšti apie tai Civilinio kodekso 5.63 straipsnyje nustatyta tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-523/2012). Teismų praktikoje taip pat pasisakoma, kad Civilinio kodekso 5.63 straipsnio tikslus atitinka ir tinkamu kreditoriaus reikalavimo pareiškimu laikytinas viešame registre išviešintas palikėjo turto areštas. Areštas gali būti išviešintas tiek iki, tiek ir po palikėjo mirties laikantis Civilinio kodekso 5.63 straipsnio 1 dalyje nustatyto trijų mėnesių termino (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-540/2011).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir į tai, kad antstolio pareiškimui dėl reikalavimų nėra numatyta kita tvarka nei pagal Civilinio kodekso 5.63 straipsnį, manytina, kad gavus antstolio pareiškimą jam turėtų būti pateikiama informacija, kad kreditorius, siekdamas, kad jo reikalavimas būtų laikomas pateiktu Civilinio kodekso 5.63 straipsnyje nustatyta tvarka, reikalavimus gali pateikti atvykęs į notaro biurą, notarui patvirtinus kreditoriaus pareiškimą apie jo turimus reikalavimus (Notarų rūmų prezidiumo 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1 patvirtintų Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijų 301 punktą). Jei turtas yra areštuotas ir turto areštas yra išviešintas Turto arešto aktų registre iki palikėjo mirties ar neprašius trims mėnesiams po palikėjo mirties, laikytina, kad kreditoriaus reikalavimai pateikti tinkamai ir nesant pateikto kreditoriaus pareiškimo notarui.

KLAUSIMAS

Valstybės įmonė Turto bankas, atstovaujanti valstybei, kreipėsi į notarą dėl palikimo perėjimo valstybei liudijimo išdavimo mirus 2016 m. kovo 28 d. S. K., kurio, remiantis valstybės įmonės Registrų centro Gyventojų registro išrašu, paskutinė deklaruota gyvenamoji vieta – Ispanija, tačiau jo vardu turtas –

butas yra Lietuvoje. Neaišku, kokį turtą jis turėjo Ispanijoje. Sutuoktinė deklaravo, kad išvyko gyventi į Jungtinę Karalystę. Visas turtas įgytas santuokoje. Ar šiuo konkrečiu atveju turi būti išduotas Europos paveldėjimo pažymėjimas valstybei? Ar gali būti išduotas palikimo perėjimo valstybei liudijimas pagal turto buvimo vietą?

ATSAKYMAS

Pagal 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (ES) Nr. 650/2012 (toliau – Reglamentas) 21 straipsnio 1 dalį, išskyrus atvejus, kai šiame Reglamente numatyta kitaip, visam palikimui taikytina teisė yra valstybės, kurioje palikėjo mirties dieną buvo paskutinė jo įprastinė gyvenamoji vieta, teisė. Reglamentas taip pat numato išimčių iš bendros taisyklės, įtvirtintos Reglamento 21 straipsnio 1 dalyje.

Reglamento 21 straipsnio 2 dalyje nurodoma, jei išimties tvarka pagal visas bylos aplinkybes aišku, kad mirties dieną palikėjas buvo akivaizdžiai glaudžiau susijęs su kita valstybe nei valstybė, kurios teisė būtų taikytina pagal 1 dalį, paveldėjimui taikytina tos kitos valstybės teisė.

Reglamento preambulės 25 punkte pasisakyta, kad, nustatydamą paveldėjimui taikytiną teisę, paveldėjimo klausimus nagrinėjanti institucija gali išimtiniais atvejais, jei, pavyzdžiui, palikėjas persikėlė į savo įprastinės gyvenamosios vietos valstybę palyginti neseniai prieš savo mirtį ir iš visų bylų aplinkybių aišku, kad jis buvo akivaizdžiai glaudžiau susijęs su kita valstybe, padaryti išvadą, kad paveldėjimui turėtų būti taikoma ne palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teisė, o valstybės, su kuria palikėjas buvo akivaizdžiai glaudžiau susijęs, teisė. Vis dėlto tokie akivaizdžiai glaudžiausi ryšiai neturėtų tapti papildomu siejamuoju veiksniu, kai tik nustatyti mirties dieną buvusią palikėjo įprastinę gyvenamąją vietą yra sudėtinga.

Taigi, pagal Reglamento nuostatas paveldėjimo bylai taikytina teisė gali būti nustatoma atsižvelgiant ne tik į palikėjo įprastinę gyvenamąją vietą, bet į tai, su kuria valstybe palikėjas buvo glaudžiau susijęs. Vis dėlto tai turėtų būti išimtiniai atvejai.

Pateiktoje situacijoje mirusiojo paskutinė deklaruota gyvenamoji vieta buvo Ispanijoje, todėl Reglamente įvardijama mirusiojo įprastinė gyvenamoji vieta laikytina Ispanija ir paveldėjimo byla turi būti tvarkoma Ispanijoje. Ispanijos notaras, tvarkantis paveldėjimo bylą, į nekilnojamąjį daiktą, esantį Lietuvoje, išduos Europos paveldėjimo pažymėjimą. Manytina, kad Lietuvos notaras tvarkyti paveldėjimo bylą Lietuvoje galėtų tik tuo atveju, jei teismas

nustatytų, kad mirusio asmens įprastinė gyvenamoji vieta buvo Lietuvoje ir paveldėjimui taikytina Lietuvos teisė.

KLAUSIMAS

Paveldėjimo teisės liudijimas išduodamas remiantis antstolio sudarytu turto apyrašu, kuriame nurodyti lengvųjų automobilių duomenys su pastabomis, kad transporto priemonė išregistruota, transporto priemonės dalyvavimas viešajame eisme draudžiama. Apie ratinį traktorių pateikti tokie duomenys: įregistruotas, nors įpėdinė žodžiu nurodo, kad traktorius parduotas. Jokių dokumentų apie traktorių arba lengvųjų automobilių pardavimą nepateikta. Klientė nesutinka, kad minėti duomenys būtų įrašyti į paveldėjimo teisės liudijimą.

ATSAKYMAS

Pagal Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2001 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. 260 patvirtintų Motorinių transporto priemonių ir jų priekabų registravimo taisyklių 92.12 punktą transporto priemonės išregistruojamos, jei per 90 dienų iš Lietuvos techninės apžiūros įmonių asociacijos, Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuro ir (ar) Lietuvos Respublikos valstybinės mokesčių inspekcijos negaunami duomenys apie priežastį, dėl kurių leidimas transporto priemonei dalyvauti viešajame eisme buvo sustabdytas, pašalinimą. Tais atvejais, kai notarui pateikiami VI „Regitros“ duomenys, kad mirusio asmens vardu registruotas automobilis buvo išregistruotas po 90 dienų negavus duomenų apie atliktą techninę apžiūrą ir draudimą, tai gali būti pagrindas išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į automobilį.

Pagal Traktorių, savaeigių ar žemės ūkio mašinų ir jų priekabų registravimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2006 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. 3D-384, 5 punktą traktoriai registruojami savininkų vardu (fizinių ir juridinių asmenų, kurie traktorius valdo nuosavybės teise, juridinių asmenų, kurie traktorius valdo patikėjimo teise, juridinių ir fizinių asmenų, kurie nuomos, panaudos ar kitais teisėtais pagrindais valdo traktorius, kurių savininkai yra užsienyje gyvenantys fiziniai asmenys arba užsienyje įregistruoti juridiniai asmenys). Taigi, jei traktorius yra registruotas registre, tai taip pat gali būti pagrindas išduoti paveldėjimo teisės liudijimą.

Pažymėtina, kad pateiktoje situacijoje yra antstolio sudarytas paveldimo turto apyrašas, o išduodant paveldėjimo teisės liudijimą pagal turto apyrašą,

apyrašo turinys perkeliamas į paveldėjimo teisės liudijimą (Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijų, patvirtintų Notarų rūmų prezidiumo 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1, 60 punktas). Jei įpėdinė teigia, kad traktorius ir lengvasis automobilis palikimo atsiradimo dieną buvo parduoti, tuomet turi būti tikslinamas paveldimo turto apyrašas.

KLAUSIMAS

Gavome Nacionalinės žemės tarnybos (NŽT) skyriaus prašymą nurodyti notarės depozitinę sąskaitą kompensacijai už natūra negražintą žemę sumokėti. Su prašymu pateiktas 2011 m. NŽT sprendimas dėl kompensacijos paskyrimo už Zofijai priklausiusią žemę.

Zofija mirė 1992 m. spalį. Jos paskutinė gyvenamoji vieta prašyme nenurodyta.

Jos įpėdinis (NŽT teigimu) Alfonsas mirė 2016 m. Alfonsas gyveno mūsų teritorijoje paveldėjimo atvejais ir mes tvarkėme jo paveldėjimo bylą, tačiau byloje duomenų apie Alfonsui priklausančią teisę į kompensaciją nėra.

Kitą Alfonso turtą paveldėjo 4 įpėdiniai, vienas jų (Olga) gyvena mūsų teritorijoje paveldėjimo atvejais, o likusieji – Gediminas, Asta ir Daiva – kitur.

Ringiant atsakymą NŽT, kilo keletas neaiškumų, todėl prašome jūsų nuomonės.

1. Pagal kurio iš asmenų gyvenamąją vietą turėtų būti teikiamas prašymas notarui priimti pinigų į depozitinę sąskaitą?

2. Kokie dokumentai (jų kopijos) turėtų būti pateikiami su prašymu? Ar turėtų būti pateikiamas Olgai, Gediminui, Astai ir Daivai išduotas paveldėjimo teisės liudijimas į teisę į šią konkrečią kompensaciją?

ATSAKYMAS

1. Kompensacijos už valstybės išperkamą žemę tvarka nustatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. birželio 27 d. nutarimu Nr. 730 patvirtintame Piliečių, kuriems atlyginama pinigais už valstybės išperkamą žemę, mišką ir vandens telkinius, ir piliečių, kuriems atlyginama pinigais, kai jie atsako perduodamo neatlygintinai nuosavybėn naujo žemės sklypo individualiai statybai mieste, sąrašo sudarymo ir atlyginimo tvarkos apraše (toliau – Aprašas). Pagal Aprašo 4 punktą tais atvejais, kai asmenys per Nacionalinės žemės tarnybos nustatytą terminą nepateikia (nepatikslinka) duomenų apie finansų įstaigos sąskaitą, pinigine kompensacija perdedama į notaro, kurio veiklos teritorijoje yra asmenų gyvenamoji vieta (buveinės adresas), depoziti-

tinę sąskaitą. Jeigu piliečio, kuris įstatymų nustatyta tvarka paveldi sąrašė nurodyto mirusio piliečio teisę į piniginę kompensaciją, gyvenamosios vietos nustatyti nėra galimybės ir duomenys apie jų finansų įstaigos sąskaitas nežinomi ar netikslūs, pinigines kompensacijos išmokėjimo procedūra tęsiama po to, kai tokia informacija Nacionalinei žemės tarnybai tampa žinoma.

Atsižvelgiant į tai, kiekvienam įpėdiniui kompensacija į notaro depozitinę sąskaitą turėtų būti sumokama pagal to įpėdinio gyvenamąją vietą.

2. Pagal Aprašo 4 punktą Nacionalinė žemės tarnyba į notaro, kurio veiklos teritorijoje, nustatytoje teisingumo ministro turto paveldėjimo atvejams, yra asmenų gyvenamoji vieta, depozitinę sąskaitą piniginę kompensaciją perveda, jeigu asmenys per Nacionalinės žemės tarnybos nustatytą terminą nepateikia (nepatikslina) duomenų apie finansų įstaigos (skyrėms, filialo) sąskaitą. Atsižvelgiant į tai, notarui turi būti pateikiamas Nacionalinės žemės tarnybos išsiųstas asmeniui pranešimas, kuriame nurodyta Aprašo 4 punkte pateikta informacija. Notarui Nacionalinė žemės tarnyba, prašydama atlikti notarinį veiksma – įmokėti pinigines lėšas į notaro depozitinę sąskaitą, ir nurodydama kreditorių (įpėdinių) turi pateikti paveldėjimo teisės liudijimą (kopiją). Taip pat pažymėtina, kad notarinis veiksma – pinigų priėmimas į notaro depozitinę sąskaitą – atliekamas po to, kai sumokamas notaro atlyginimas.

KLAUSIMAS

Ar Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatyme numatytas reikalavimas gauti Nacionalinės žemės tarnybos (NŽT) sutikimą įgyti žemės ūkio paskirties žemės sklypą turi būti taikomas ir tuo atveju, kai įpėdiniai nusprendžia pasirašyti paveldėto turto pasidalijimo sutartį, o vienas iš dalintinių turtų yra žemės ūkio paskirties žemės sklypas. Paveldėto turto pasidalijimo sutartis yra tvirtinama tą pačią dieną, kada išduodamas ir paveldėjimo teisės liudijimas. Įstatyme nurodyta, kokiais būdais įsigyjant žemės ūkio paskirties žemės sklypą įstatymo normos nėra taikomos (paveldėjimas vienas iš jų). Kaip traktuotinas paveldėto turto pasidalijimas? Ar notaras turi reikalauti iš to įpėdinio, kuris, patvirtinus paveldėto turto pasidalijimo sutartį, taps ne tik jam pagal įstatymą atitenkančio žemės ūkio paskirties žemės sklypo dalies, bet ir pagal paveldėto turto pasidalijimo sutartį atitenkančios žemės sklypo dalies savininku, Nacionalinės žemės tarnybos išduoto sutikimo?

ATSAKYMAS

Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje numatyta išimtis, jog šis įstatymas netaikomas, kai žemė įsigijama paveldėjimo būdais. Manytina, kad įpėdinių teisė pasidalinti paveldėtą turtą iki įpėdinių teisių įregistravimo viešame registre laikytina paveldėjimo santykių dalimi, todėl manytina, kad išimtis, kada Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymas neturi būti taikomas paveldėjimo atvejais, galima taikyti ir dalijantis paveldėtą turtą iki jo įregistravimo viešuose registruose. Tokiu atveju Nacionalinės žemės tarnybos sutikimas įsigyti žemės ūkio paskirties žemės neturi būti gautas.

KLAUSIMAS

80 metų vyras nori sudaryti testamentą, pagal kurį pinigines lėšas būtų paliekamos jo neįgalios dukros priežiūrai. Norima paskirti turto administratorių, tačiau jokių artimų (patikimų) žmonių testatorius neturi. Kadangi dukra yra neįgali ir jai bus reikalinga nuolatinė priežiūra, testatorius pageidauja, kad paveldimos pinigines lėšos būtų pervedamos į notaro depozitinę sąskaitą, o notaras kiekvieną mėnesį pervedtų dukros slaugytojai periodines išmokas.

Ar galimas toks testamentas? Kaip šiuo atveju būtų vykdomas testamentas?

ATSAKYMAS

Atsižvelgiant į tai, kad notaras patvirtina testamentą – vienašalį testatoriaus sandorį, manytina, kad tai galėtų būti pagrindas įmokėti pinigus į notaro depozitinę sąskaitą. Galimybė įmokėti pinigus į notaro depozitinę sąskaitą patvirtinus sandorį numatyta Pinigų priėmimo į notaro depozitinę sąskaitą ir jų išmokėjimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2008 m. vasario 11 d. nutarimu Nr. 11 (toliau – Taisyklės), 8 punkte, kuriame numatyta, kad prievolės įvykdymas įmokant pinigus į notaro depozitinę sąskaitą galimas tuo atveju, kai prievolės atsiradimo pagrindas yra notariškai patvirtintas sandoris ar kitas notariškai patvirtintas juridinis faktas arba kai pinigų įmokėjimas į depozitinę sąskaitą susijęs su būsimo notariniu veiksma. Notaras gali priimti pinigus į notaro depozitinę sąskaitą, jei skolininko teisė juos įmokėti kyla teisės akto pagrindu ir nėra aplinkybių, galinčių apsunkinti kreditoriaus identifikavimą ar pinigų jam išmokėjimą.

Depozitinės sumos išmokamos šalių sutartyje numatytais terminais, iškart įvykus juridiniam faktui,

kurio pagrindu įmokėti pinigai į depozitinę sąskaitą, arba gavus kreditoriaus prašymą (Taisyklių 13 punktas). Pinigų išmokėjimas kreditoriui yra notarinis veiksmas, todėl bet koku atveju išmokant pinigus notarui turi būti pateikiamas kreditoriaus prašymas. Jei testamentinė įpėdinė (atstovas) neturi galimybės pati pateikti prašymo, tai atlikti galėtų testamento vykdytojas arba administratorius, jei testamente tokia galimybė aiškiai numatyta. Testamentinę įpėdinę slaugančiam asmeniui, jei šis asmuo nėra testamento vykdytojas ar administratorius, tam tikroje srityje neveiksnaus ar ribotai veiksnaus įpėdinio globėjas ar rūpintojas, ar veiksnaus įpėdinio įgaliotinis, nėra pagrindo išmokėti piniginių lėšų.

Be to, patvirtinus tokio turinio testamentą, taip pat svarbus klausimas, kas įmokės pinigus į notaro depozitinę sąskaitą. Jei pinigines lėšas įmokėtų pats testatorius, tai pakeitus ar panaikinus testamentą testatorius turėtų lėšas atsiimti iš notaro depozitinės sąskaitos (testamentą patvirtinęs notaras negalėtų užtikrinti, kad panaikinus ar patvirtinus testamentą lėšos iš depozitinės sąskaitos bus atsiimtose), arba testamentiniam įpėdiniui ir kitiems įpėdiniais nepriėmus palikimo, pinigines lėšas liktų notaro depozitinėje sąskaitoje iki paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo valstybei. Jei įpėdinis nepriėmęs palikimo, testamente turėtų būti pasisakoma dėl piniginių lėšų, esančių notaro depozitinėje sąskaitoje, paveldėjimo. Testamente būtų tikslinga numatyti, kad pinigines lėšas įmokės testamento vykdytojas ar administratorius, ir nustatoma tvarka, pavyzdžiui, kad pinigai bus įmokėti tik įpėdiniui priėmus palikimą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad testamentas galėtų būti patvirtintas pačiam testatoriui įvertinus jo vykdymo aplinkybes (tikslingiausia paskirti testamento vykdytoją ar palikimo administratorių, jų nepaskyrus ir testamentinei įpėdinei negalint pateikti prašymo notarui išmokėti lėšas, tai galėtų atlikti tik jos įgaliotas asmuo, be to, nustatčius, kad lėšos išmokamos kas mėnesį, į notarą turės būti kreipiamasi ir notarinis veiksmas atliekamas kas mėnesį ir t. t.).

KLAUSIMAS

2017 m. gegužės 8 d. buvo nužudyti sutuoktiniai. Iš Valstybinės teismo medicinos tarnybos medicininio mirties liudijimų, taip pat iš Civilinės metrikacijos skyriaus išduotų mirties aktų įrašų nuorašų negalima nustatyti fakto, kuris iš sutuoktinių mirė pirmiau. Abiejuose dokumentuose pateikti papildomi įrašai ir papildomos aplinkybės yra vienodos:

rasti negyvi namuose su daugybiniais galvos sužalojimais. Sutampa ir kūnų radimo vietos adresas. Skiriasi tik medicininio mirties liudijimo, išduoto Valstybinės teismo medicininės tarnybos, numeriai, einantys vienas po kito. Patikrinus valstybės įmonės Registrų centro Gyventojų registro duomenų bazės duomenis, tas sutuoktinis, kurio mirties liudijimo įrašas yra pirmesnis, nurodomas kaip miręs santuokoje, o tas sutuoktinis, kurio mirties liudijimo įrašas ėjo paskesniu numeriu, nurodytas kaip miręs našliu. Faktai, nurodyti valstybės registruose, yra teisingi tol, kol neįrodoma kitaip. Bet šiuo atveju, ko gero, pirmojo sutuoktinio mirties fakto registravimas yra tik techninis dalykas. Normalu, kad, įregistravus pirmojo sutuoktinio mirties faktą registre, jis nurodomas kaip miręs santuokoje, nes antrojo sutuoktinio mirties faktas dar neišviešintas, o įregistravus ir antrojo sutuoktinio mirties faktą, jis nurodomas kaip miręs našliu, nes pirmojo sutuoktinio mirties faktas jau įregistruotas anksčiau.

Dvigubą žmogžudystę įvykdęs asmuo, abiejų mirusiųjų sūnus, atlikus kompleksinę medicinos ekspertizę, vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 17 straipsniu, pripažintas nepakaltinamu, nes darydamas šio kodekso uždraustą veiką jis dėl psichikos sutrikimo negalėjo suvokti jos pavojingumo ir valdyti savo veiksmų. Todėl, vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 17 straipsnio 2 dalimi, toks asmuo neatsako pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą už padarytą veiką. Kitaip tariant, tolesniuose teismo posėdžiuose dvigubą žmogžudystę įvykdžiusio asmens kaltės klausimas net nebus nagrinėjamas. Bus sprendžiamas tik klausimas, ar taikyti ir kokias priverčiamąsias medicinos priemones jam taikyti, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 98 straipsnį.

Tyčios elementų pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 15 straipsnį teismas nenustatė.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.6 straipsnis numato, kad neturi teisės paveldėti nei pagal įstatymą, nei pagal testamentą asmenys, kurie priešingais teisei tyčiais veiksmais prieš palikėją, <...> sudarė teisinę padėtį, kad jie tampa įpėdiniais, jeigu teismo tvarka buvo nustatytos šios aplinkybės, nurodytos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.6 straipsnio 1 dalyje, tyčia atėmė palikėjui <...> gyvybę <...>.

Nužudytieji nebuvo perdavę notarui saugoti asmeninių testamentų ir nebuvo sudarę oficialių testamentų. Visas turtas, kurį iki mirties valdė palikėjai, buvo įgytas bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės teisėmis.

Klausimai:

1. Ar galima vadovautis valstybės įmonės Registrų centro Gyventojų registro duomenimis, siekiant nustatyti, kuris iš sutuoktinių mirė pirmiau?

2. Ar reikėtų išduoti nuosavybės teisės liudijimus, kai pirmesnė vieno iš sutuoktinių mirtis užfiksuota ne objektyviomis medikų išvadomis, o išimtinai techninio pobūdžio veiksmais, atsitiktinai įtraukiant pirmojo sutuoktinio mirties fakto duomenis į valstybės įmonės Registrų centro Gyventojų registro duomenų bazę?

3. Ar sutuoktiniui, jei vadovausimės valstybės įmonės Registrų centro Gyventojų registro duomenimis, mirusiam vėliau, turėtų būti išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas pagal įstatymą į jam tenkančią palikimo dalį?

4. Ar teisingai suprantu, kad asmuo, įvykdęs dvigubą žmogžudystę, nužudęs abu savo tėvus, teismo sprendimu pripažintas nepakaltinamu ir dėl to, nesant jo veiksmuose tyčios elementų, turėtų teisę gauti jam tenkančią palikimo dalį pagal įstatymą?

ATSAKYMAS

1. Vadovaujantis Civilinio kodekso 5.3 straipsnio 2 dalimi, jeigu negalima nustatyti, kuris iš dviejų ar daugiau asmenų mirė pirmiau, visi jie laikomi mirusiais tuo pačiu metu ir teisių perėmimo tarp jų neatsiranda.

Pagal Lietuvos Respublikos gyventojų registro nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1495, 15.10 punktą Gyventojų registre tvarkomi duomenys – mirties data. Be to, vadovaujantis Formos Nr. 106/A „Medicininis mirties liudijimas“ pildymo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. V-667, 14 punktu, mediciniame mirties liudijime įrašoma mirusiojo mirties data (metai, mėnuo, diena).

Taigi, paprastai mirties valanda nėra įrašoma. Manytina, kad, nesant įrašyto tikslesnio mirties laiko valandomis nei Gyventojų registre, nei mediciniame mirties liudijime, notaras negali vadovautis tik medicininį mirties liudijimų eilės numeriais bei Gyventojų registre įrašytais duomenimis, jog vienas iš sutuoktinių mirė santuokoje, kitas – našliu. Pagal pateiktoje situacijoje turimus duomenis laikytina, kad sutuoktiniai mirė tuo pačiu metu, t. y. tą pačią dieną, ir teisių perėmimo tarp jų neatsiranda. Mediciniame mirties liudijime nesant duomenų apie mirties valandą, nustatyti, kuris iš sutuoktinių mirė pirmiau, turėtų teismas.

2. Vadovaujantis Civilinio kodekso 3.88 1 dalies 1 punktu, turtas, įgytas po santuokos sudarymo

abiejų sutuoktinių ar vieno jų vardu, pripažįstamas bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe. Mirus sutuoktiniams turi būti atskirtas bendras sutuoktinių turtas, t. y. išduodamas nuosavybės teisės liudijimas, neatsižvelgiant į tai, ar tarp jų atsiranda teisių perėmimo santykiai.

3. Atsižvelgiant į tai, kad sutuoktiniai mirė tą pačią dieną ir nėra tikslesnių mirties laiko duomenų, paveldėjimo santykių tarp sutuoktinių neatsiranda, todėl paveldėjimo teisės liudijimas nė vienam iš sutuoktinių neišduodamas.

4. Vadovaujantis Civilinio kodekso 5.6 straipsnio 1 dalies 1 punktu, neturi teisės paveldėti nei pagal įstatymą, nei pagal testamentą asmenys, kurie priešingais teisei tyčiais veiksmais prieš palikėją, prieš kurį nors iš jo įpėdinių ar prieš testamente išreikštos palikėjo paskutinės valios įgyvendinimą sudarė teisinę padėtį, kad jie tampa įpėdiniais, jeigu teismo tvarka nustatyta, jog asmuo tyčia atėmė palikėjui ar jo įpėdiniui gyvybę arba kėsinosi į šių asmenų gyvybę. Taigi, aiškinantis, ar asmuo, nužudęs palikėjų, neturi teisės paveldėti, teismo turi būti nustatyta, jog asmuo palikėjams gyvybę atėmė tyčiais veiksmais. Teismui nenustačius asmens, atėmusio gyvybes abiem palikėjams, tyčios, Civilinio kodekso 5.6 straipsnio 1 dalies 1 punktas netaikytinas ir įpėdinis turi teisę paveldėti. Manytina, kad paveldėjimo teisės liudijimas galės būti išduotas tik išnagrinėjus baudžiamąją bylą ir įsiteisėjus teismo sprendimui.

KLAUSIMAS

2017 m. mirė žmogus, kuris 1988 01 19 bankui buvo davęs testamentinį patvarkymą asmens A naudai, o vėliau, 2006 m., su sutuoktiniu sudaręs bendrą sutuoktinių testamentą dėl viso savo turto.

Ar bendras sutuoktinių testamentas gali būti laikomas naikinančiu testamentinį patvarkymą, ar vis dėlto testamentinis patvarkymas yra galiojantis, nepaisant vėliau sudaryto testamento?

Civilinis kodeksas reglamentuoja, kad vėliau sudarytas testamentas panaikina anksčiau sudarytą testamentą, tačiau testamentinis patvarkymas nėra testamentas. Ar galima vadovautis sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principu ir aiškinti minėtą kodekso normą plečiamai, kad vėliau sudarytas testamentas panaikina anksčiau sudarytą testamentinį patvarkymą?

ATSAKYMAS

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2003 m. lapkričio 26 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-1132 pasisakė, kad, priėmus naują, nuo 1994 m. birželio 10 d. įsi-

galiojusią, Civilinio kodekso 602 straipsnio redakciją buvo panaikintas piniginio indėlio paveldėjimo būdas duodant patvarkymą bankui savo mirties atveju išmokėti indėlį konkrečiam asmeniui, nereiškia, jog iki šios dienos teisėtai pagal galiojusius įstatymus sudaryti ir nerealizuoti patvarkymai, kaip vienašaliai sandoriai, kuriais padaromas asmeninis piliečio patvarkymas dėl jo turto mirties atveju, tapo niekiniais, nevykdytiniais. Kitoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje taip pat analizuojama, kad nors testamentu buvo paliktas visas turtas, tačiau indėlininko potvarkis nebuvo panaikintas ar pripažintas negaliojančiu, todėl turi būti vykdomas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-762). Ar testamentas buvo sudarytas vieno palikėjo, ar bendrasis sutuoktinių testamentas, nėra išskiriama, todėl manytina, kad, nesant indėlininko potvarkio panaikinimo, jis laikytinas galiojančiu ir tuo atveju, kai potvarkį sudaręs asmuo vėliau sudarė bendrąjį sutuoktinių testamentą, tačiau dėl potvarkio panaikinimo nepasisakė.

KLAUSIMAS

Ar įpėdinis, teismui nustačius faktą, kad jis palikimą priėmė faktiškai pradėdamas turtą valdyti, gali notarui pateikti pareiškimą, kad pageidauja palikimą priimti pagal turto apyrašą ir jam turi būti išduotas patvarkymas dėl turto apyrašo sudarymo?

ATSAKYMAS

Pagal Civilinio kodekso 5.52 straipsnio 2 dalį, jeigu įpėdinis notarui pateiktame pareiškime dėl palikimo priėmimo nurodo, kad palikimą pageidauja priimti pagal turto apyrašą, turto apyrašas sudaromas ir įpėdinio atsakomybė už palikėjo skolas nustatoma šio kodekso 5.53 ir 5.54 straipsniuose nustatyta tvarka. Visais atvejais, kai palikimas priimamas ne faktiniu paveldimo turto valdymu, asmuo paduoda notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo. Šiame pareiškime asmuo nurodo, ar jis priima palikimą pagal turto apyrašą, ar be turto apyrašo (Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendaciją, patvirtintą Notarų rūmų prezidiumo 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1, 25 punktą). Taigi, jei įpėdinis palikimą priėmė faktiškai pradėdamas valdyti turtą, notaras vykdomojo pavidimo išduoti negali.

KLAUSIMAS

Mirė D. V. Liko pilnamečiai vaikai (vieni jų priėmė palikimą kiti jo atsisakė) ir du nepilnamečiai vaikai. Vienas iš jų, sulaukęs pilnametystės, sutikus kitiems įpėdiniams, taip pat priėmė palikimą. Liko dar vie-

nas nepilnametis, kuris valios nėra išreiškęs.

2016 m. apie atsiradusį ir nepilnamečiui priklausantį palikimą buvo informuota Vaiko teisių apsaugos tarnyba. Ji informavo, kad nepilnamečiui yra paskirta globėja ir vaiko globėja įspėta, jog privalo ginti savo globotinio interesus (nepilnametis su globėja gyvena Anglijoje). Globėja dėl palikimo priėmimo ar atsisakymo nesikreipė. Šiuo metu nepilnametis yra sulaukęs pilnametystės, buvo parvykęs, užėjęs į biurą pareiškė, kad norės jam priklausančios palikimo dalies, tačiau išvyko atgal į Angliją ir jokių žinių nėra. Palikimą priėmusieji įpėdiniai nori gauti paveldėjimo teisės liudijimą į visą atsiradusį palikimą.

Ar notaras turėtų neišduoti paveldėjimo teisės liudijimo į dalį turto, t. y. išskirti dalį turto, kuris priklausytų buvusiam nepilnamečiui įpėdiniui?

ATSAKYMAS

Kad įpėdinis galėtų paveldėti, jis turi priimti palikimą aktyviais veiksmais. Jei per įstatymo nustatytą terminą įpėdinis valios neišreiškė, notaras turi išduoti paveldėjimo teisės liudijimą palikimą laiku priėmusiems įpėdiniams. Atsižvelgiant į tai, kad dėl palikimo atsiradimo metu buvusio nepilnamečio įpėdinio buvo pranešta Vaiko teisių apsaugos tarnybai ir šiuo metu įpėdinis yra pilnametis, pakartotinai Vaiko teisių apsaugos tarnybai ar prokuratūrai neturi būti pranešta. Jei įpėdinis buvo atvykęs į notaro biurą ir informuotas apie veiksmus, kuriuos jis turi atlikti, norėdamas priimti palikimą (kreiptis į teismą dėl palikimo priėmimo ar juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo), bei apie pasekmes laiku nepriėmus palikimo, tačiau nepateikė dokumentų, patvirtinančių, kad jis kreipėsi į teismą, ar prašymo neišduoti paveldėjimo teisės liudijimo palikimą priėmusiems įpėdiniams, paveldėjimo teisės liudijimas išduotinas palikimą priėmusiems įpėdiniams į visą paveldimą turtą. Jei notarui žinomas palikimą nepriėmusio įpėdinio gyvenamosios vietos adresas (gyvenamoji vieta deklaruota Lietuvoje ir adresas nurodytas Gyventojų registre), notaras savo nuožiūra gali papildomai išsiųsti palikimą nepriėmusiam įpėdiniui pranešimą, kuriame būtų nurodytas terminas, per kurį įpėdinis turi kreiptis į notarą ar pateikti dokumentus, patvirtinančius, kad įpėdinis kreipėsi į teismą dėl termino palikimui priimti pratęsimo ar juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo.

KLAUSIMAS

Mirė palikėjas, kuris buvo sudaręs testamentą dėl jam priklausančios buto dalies (ją paliko sūnui). Palikėjas turi dukrą ir sutuoktinę, kurios ketina reikalauti

privalomosios palikimo dalies. Sūnus nesutinka dėl privalomosios palikimo dalies išskyrimo. Ar palikėjo dukra ir sutuoktinė turi pateikti notarui prašymus dėl privalomosios palikimo dalies priėmimo ir ar notaras gali priimti tokį prašymą, kol nėra teismo sprendimo dėl išlaikymo reikalingumo? O gal dukra ir sutuoktinė tiesiog turi kreiptis į teismą ir, teismui nustačius išlaikymo reikalingumą, bus laikomos palikimą priėmusiomis pagal LR civilinio kodekso 5.9 straipsnio 2 dalį?

ATSAKYMAS

Kad įpėdinis galėtų paveldėti, jis turi priimti palikimą. Manytina, kad įpėdiniai, pretenduojantys į privalomąją palikimo dalį, gali pateikti notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo, kol dar nėra teismo pripažintas išlaikymo reikalingumas (teisė į privalomąją palikimo dalį), tačiau įpėdiniai turi būti supažindinami su pasekmėmis tuo atveju, jei teismas nenustatys, jog jie turi teisę į privalomąją palikimo dalį.

Civilinio kodekso 5.9 straipsnis reglamentuoja paveldėjimo teisės nuginčijimo pasekmes. Kreipimasis į teismą dėl teisės į privalomąją palikimo dalį nelaikytinas kito įpėdinio paveldėjimo teisės ginčijimu, todėl įpėdinis, kuris kreipėsi į teismą dėl privalomosios palikimo dalies ir praleidęs terminą palikimui priimti, taip pat turėtų prašyti teismo pratęsti terminą palikimui priimti, jei pareiškimas notarui nepateikiamas per trijų mėnesių terminą.

KLAUSIMAS

Jei įpėdiniai sudaro paveldimo turto pasidalijimo sutartį dėl žemės ūkio paskirties žemės, ar žemės ūkio paskirties žemės įgijėjas turi pateikti notarui žemės ūkio paskirties žemės pirkėjo deklaraciją?

ATSAKYMAS:

Pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymo 1 straipsnio 2 dalį šis įstatymas netaikomas, kai žemė įgyjama paveldėjimo būdu. Įpėdinių teisė pasidalinti paveldėtą turtą iki jo įregistravimo viešame registre numatyta Civilinio kodekso 5.70 straipsnyje. Notarų rūmų prezidiumas 2014 m. vasario 13 d. nutarimu Nr. 4.4 patvirtintoje konsultacijoje „Dėl Lietuvos Respublikos žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos miškų įstatymo pakeitimų taikymo“ yra pasisakęs, kad tais atvejais, kai asmuo paveldėjimo teises įgyja pirkimo–pardavimo ar dovanojimo sutarties pagrindu, apribojimai dėl įgyjamo žemės ūkio paskirties žemės ploto netaikomi. Atsižvelgiant

į tai, manytina, kad išimtį, kada Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymas neturi būti taikomas paveldėjimo atvejais, galima taikyti ir dalijantis paveldėtą turtą iki jo įregistravimo viešuose registruose. Todėl žemės ūkio paskirties žemės pirkėjo deklaracija neturi būti pildoma.

KLAUSIMAS

1998 05 11 mirė testatorė, kuri visą savo turtą paliko vaikaičiui. Testatorės nedarbingo sutuoktinio prašymu, 1998 12 21 jam buvo išduotas paveldėjimo teisės liudijimas į privalomąją palikimo dalį, t. y. į dalį turto – buto. Į likusią dalį buto išduotas paveldėjimo teisės liudijimas testamentiniam įpėdiniui.

Testatorė savo vardu turėjo ir žemės sklypą, į kurį, advokato patarimu, paveldėjimo teisės liudijimo testamentinis įpėdinis išduoti neprašė. 2017 m. testamentinis įpėdinis prašo išduoti paveldėjimo teisės liudijimą pagal testamentą į visą žemės sklypą, nes dabar testatorės sutuoktinis jau yra miręs ir įpėdinis mano, kad mirusiam sutuoktiniui privalomoji dalis nebepriklauso.

Tačiau, jeigu privalomosios dalies įpėdinis yra padavęs pareiškimą, t. y. priėmęs palikimą, paveldėjimas atsiranda bendrais pagrindais, nes pagal LR civilinio kodekso 587 straipsnį priimtas palikimas laikomas priklausančiu įpėdiniui.

Ar tais atvejais, kai asmuo, turintis teisę į privalomąją palikimo dalį, miršta nepriėmęs palikimo, ši teisė, kaip neatskiriama susijusi su palikėjo asmeniu, nepaveldima? Tačiau tais atvejais, kai įpėdinis, turintis teisę į privalomąją dalį, miršta jau priėmęs palikimą (privalomąją jo dalį), ši teisė patenka į mirusio įpėdinio palikimą ir ją paveldi šio asmens įpėdiniai?

ATSAKYMAS

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad teisė į privalomąją palikimo dalį – tai įstatymo nustatyta teisė, kuri neatskiriama susijusi su asmeniu, pretenduojančiu į privalomąją palikimo dalį. Tais atvejais, kai asmuo, turintis teisę į privalomąją palikimo dalį, miršta nepriėmęs palikimo, ši teisė, kaip neatskiriama susijusi su palikėjo asmeniu, nepaveldima. Tačiau tais atvejais, kai įpėdinis, turintis teisę į privalomąją dalį, miršta jau priėmęs palikimą (privalomąją jo dalį), ši teisė patenka į mirusio įpėdinio palikimą, ir ją paveldi šio asmens įpėdiniai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-10-421/2017). Atsižvelgiant į tai, jūsų pateiktoje situacijoje asmuo, turintis teisę į privalomąją pali-

kimo dalį, palikimą buvo priėmęs, be to, jam buvo išduotas paveldėjimo teisės liudijimas į privalomąją palikimo dalį (dalį buto), manytina, kad teisė gauti privalomąją palikimo dalį iš likusio paveldimo turto pereina jo įpėdiniais.

Tais atvejais, kai asmuo, kuris turi teisę į privalomąją palikimo dalį, palikimo nepriėmęs miršta, šios teisės jo įpėdiniai nepaveldi.

KLAUSIMAS

Valstybinės mokesčių inspekcijos prašymu 2017 10 16 išduotas palikimo perėjimo valstybei liudijimas ir užsakytas nuosavybės teisių registravimas per NETSVEP. Registrų centras nuosavybės teisių registravimą atmetė, kadangi NETSVEP notaras nenurodė patikėtinio (Registrų centro sprendimas pridedamas).

Notaras patikėtinio nustatyti negali. Tačiau kai išduoda palikimo perėjimo valstybei liudijimą, notaras privalo užsakyti nuosavybės teisių registravimą. Kaip turi elgtis notaras, išduodami palikimo perėjimo valstybei liudijimus?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo 23 straipsnio 5 dalimi, kai daiktinė teisė į nekilnojamąjį daiktą, šios teisės suvaržymai, juridiniai faktai atsiranda nuo išduodamo paveldėjimo teisės liudijimo ir (ar) nuosavybės teisės liudijimo, prašymas įregistruoti daiktines teises, šių teisių suvaržymus, juridinius faktus ir dokumentus, patvirtinančius daiktinių teisių, šių teisių suvaržymų, juridinių faktų atsiradimą, teritoriniam registratoriui gali būti perduodamas tik iš notaro biuro nuotolinio ryšio priemonėmis. Tačiau Nekilnojamojo turto registro nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. balandžio 23 d. nutarimu Nr. 379, 32 punkte numatyta, kad kartu su prašymu įregistruoti valstybės nuosavybės teisę į nekilnojamąjį daiktą turi būti teikiamas ir prašymas įregistruoti patikėjimo teisę į nekilnojamąjį daiktą. Valstybės turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 5 d. nutarimu Nr. 16, 5.1.5 punkte numatyta, kad perduoti turto valdytojui patikėjimo teise valstybės nekilnojamąjį turtą, kai nėra asmens, valdančio šį turtą patikėjimo teise, valstybės turtas perduodamas patikėjimo teise notarus Lietuvos Respublikos Vyriausybei. Tam tikrais kitais atvejais valstybės turtas gali būti perduodamas patikėjimo teise esant kitų institucijų sprendimui (centralizuo-

tai valdomo valstybės turto valdytojo, valstybės institucijų, įstaigų, organizacijų) (minėto aprašo 5.2 ir 5.3 punktai).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad notaras gali registruoti valstybės paveldėto turto nuosavybės teises kartu su patikėjimo teise (Nekilnojamojo turto registro nuostatų 32 p.). Notarui dokumentą, kurio pagrindu nustatoma patikėjimo teisė, turi pateikti valstybei atstovaujanti institucija.

KLAUSIMAS

Pradėta paveldėjimo byla. Palikėja (mirusi 2014 11 13) sudarė testamentą. Sudarytame paveldimo turto apyrašė nurodytas palikėjos butas, sklypas, akcijos, pinigai sąskaitose, permokos. Palikėjos 2007 metais sudarytu įpėdiniui paliktas „visas kilnojamas ir nekilnojamas turtas“.

Palikėja mirė būdama išsituokusi (pagal Gyventojų registro duomenis – nuo 2013 metų). Yra įsiteisėjusi 2014 02 06 teismo nutartis, patvirtinanti palikėjos ir jos buvusio sutuoktinio taikos sutartį, kuria buvę sutuoktiniai patvirtina, jog „...nuo 1972 m. gyvena skyrium ir bendro ūkio neveda“, kuria, be kitų sąlygų, buvę sutuoktiniai susitarė, kad „...nekilnojamas turtas atitenka asmeninėn nuosavybėn tos šalies, kuri tą turtą valdo ir kurios vardu atlikta tokio turto teisinė registracija Nekilnojamojo turto registre...“ ir „Šalys susitaria, kad nuo gyvenimo skyrium pradžios kiekvienas iš šalių įgytas visas kilnojamas turtas yra padalijamas taip – kilnojamas turtas atitenka jį faktiškai įsigijusiai šaliai“.

Remiantis Notarų rūmų prezidiumo 2011 m. rugsėjo 22 d. nutarimu Nr. 15.1 patvirtinta konsultacija „Dėl testamentu turinio, kai testatorius testamentu nori palikti įpėdiniui (įpėdiniais) visą jam priklausantį turtą“, „...testamentuose dažnai nurodoma, kad įpėdiniui (įpėdiniais) paliekamas „visas kilnojamas ir nekilnojamas turtas“. Kadangi Civilinio kodekso 1.98 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, kad į kilnojamuosius ir nekilnojamuosius skirstomi daiktai, todėl praktikoje kyla diskusijų dėl to, ar ši sąvoka apima teises, pinigus ir pan. Atsižvelgiant į susiklosčiusią notarinę praktiką ir sąvokos „turtas“ aiškinimą, siūloma laikyti, kad šiuo atveju įpėdiniui (įpėdiniais) testamentu paliktas visas mirusiajam priklausęs turtas, tačiau siekiant išvengti įvairių testamentu turinio interpretacijų, siūloma tvirtinamuose testamentuose tais atvejais, kai palikėjas nori palikti visą jam priklausantį turtą, nevartoti sąvokos „visas kilnojamas ir nekilnojamas turtas“ arba, jei ši sąvoka vartojama, papildomai nurodyti, kad paliekamas „ir visas kitas turtas“.

Klausimai:

1. Klausimas dėl testamento turinio aiškinimo. Ar sąvoką „visas kilnojamas ir nekilnojamas turtas“ reikia aiškinti kaip „visą turą“ ir ar paveldėjimo teisės liudijimas pagal tokį testamentą, kuriuo testatorius paliko „visą kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turą“, turi būti išduodamas į visą palikėjo turą, tai yra ir į vertybinius popierius, pinigus, permokas ir pan.?

2. Klausimas ir dėl aukščiau nurodytos 2014 02 06 teismo nutartimi patvirtintos palikėjos ir jos buvusio sutuoktinio taikos sutarties nuostatos: „Šalys susitaria, kad nuo gyvenimo skyrium pradžios kiekvienos iš šalių įgytas visas kilnojamas turtas yra padalijamas taip – kilnojamas turtas atitenka jį faktiškai įsigijusiai šaliai“. Ar ši nuostata turi būti traktuojama taip, kad asmeninė palikėjos nuosavybėn atiteko vertybiniai popieriai, pinigai, permokos, jei vertybiniai popieriai įgyti palikėjos vardu, pinigai yra sąskaitoje, atidarytoje palikėjos vardu, permokos yra palikėjos vardu? Jei taip ir turėtų būti traktuojama, tuomet norėtume paklausti dėl vertybinių popierių. Ar vertybinių popierių apskaitos dokumentuose tokios teismo nutarties pagrindu neturi būti atlikti papildomi įrašai, kad vertybiniai popieriai yra palikėjos asmeninė nuosavybė?

ATSAKYMAS

1. Notarų rūmų prezidiumo 2011 m. rugsėjo 22 d. nutarimu Nr. 15.1 patvirtinta konsultacija „Dėl testamento turinio, kai testatorius testamentu nori palikti įpėdiniui (įpėdiniams) visą jam priklausantį turą“ pakeista nebuvo, jei testamente nurodyta, kad paliekamas visas kilnojamas ir nekilnojamas turtas, laikytina, kad įpėdiniui (įpėdiniams) testamentu paliktas visas mirusiam asmeniui priklausęs turtas (taip pat ir vertybiniai popieriai, pinigai, permokos ir kt.).

2. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 385 straipsnio 1 dalimi, priimdamas sprendimą nutraukti santuoką, teismas privalo išspręsti pareikštų reikalavimų dėl turto padalijimo klausimus. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.127 straipsnio 2 dalį vieno sutuoktinio prašymu teismas gali nustatyti, kad dalijamas tik turtas, bendrai įgytas iki tada, kai sutuoktiniai pradėjo gyventi skyrium. Atsižvelgiant į tai, esant teismo patvirtintai taikos sutarčiai, kurioje numatyta, kad „nuo gyvenimo skyrium pradžios kiekvienos iš šalių įgytas visas kilnojamas turtas yra padalijamas taip – kilnojamas turtas atitenka jį faktiškai įsigijusiai šaliai“, vieno sutuoktinio vardu įsigytas turtas laikytinas jo asmenine nuosavybe ir į jį gali būti išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas.

Atsižvelgiant į tai, esant teismo patvirtintai taikos

sutarčiai, kurioje numatyta, kad „nuo gyvenimo skyrium pradžios kiekvienos iš šalių įgytas visas kilnojamas turtas yra padalijamas taip – kilnojamas turtas atitenka jį faktiškai įsigijusiai šaliai“, vieno sutuoktinio vardu įsigytas turtas laikytinas jo asmenine nuosavybe.

Uždarųjų akcinių bendrovių akcininkų – nematerialių akcijų savininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymo ir materialių akcijų savininkų registravimo uždarosiose akcinėse bendrovėse taisyklėse nenumatyta, kad jame registruojama akcijų nuosavybės forma (bendroji jungtinė ar asmeninė nuosavybė). Teismo sprendimas, kuriuo padalyta bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, turi būti registruojamas Vedybų sutarčių registre (Civilinio kodekso 3.125 straipsnis). Atsižvelgiant į tai, teismo sprendimas turi būti registruotas Vedybų sutarčių registre, tačiau neturi būti reikalaujama, kad jo pagrindu vertybinių popierių apskaitos dokumentuose būtų atlikti papildomi įrašai, kad vertybiniai popieriai yra mirusio asmens asmeninė nuosavybė.

KLAUSIMAS

Ar notaras, gavęs Valstybinės mokesčių inspekcijos prašymą suteikti informaciją dėl paveldėjimo bylos pradėjimo ir testamento paskelbimo, vadovaujantis Civilinio kodekso 5.33 straipsniu, turi išsireikalauti iš kitų notarų patvirtintų testamentų kopijas ir, suradęs mirusiosios A. B. įpėdinius, juos paskelbti?

Paveldėjimo byla nėra pradėta.

ATSAKYMAS

Pagal Civilinio kodekso 5.62 straipsnio 1 dalį, nesant įpėdinių nei pagal įstatymą, nei pagal testamentą, nė vienam iš įpėdinių nepriėmus palikimo, taip pat kai iš visų įpėdinių atimta paveldėjimo teisė ar turtas valstybei paliktas testamentu, paveldimas turtas paveldėjimo teise pereina valstybei. Kai paveldimas kilnojamas turtas, taip pat vertybiniai popieriai (išskyrus akcijas), valstybei atstovauja Valstybinė mokesčių inspekcija (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 634 patvirtintų Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apsaikymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių 43 punktą).

Vadovaujantis Civilinio kodekso 5.33 straipsnio 1 dalimi, kai tik palikimo atsiradimo vietos notaras sužino apie testatoriaus mirtį, paskiria testamento paskelbimo dieną ir apie ją pranešama žinomiems

įpėdiniams bei kitiems suinteresuotiems asmenims. Išimtis, kada testamentas gali būti neskelbiamas, numatyta Testamentų skelbimo tvarkos, patvirtintos Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2008 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 15.1, 3 punkte. Testamentas gali būti neskelbiamas, jei testamentą notarui pateikia jame nurodytas įpėdinis.

Pagal Testamentų skelbimo tvarkos 10 punktą, jeigu oficialusis testamentas yra patvirtintas kito notaro ar oficialiajam testamentui prilyginamas testamentas yra saugomas kitame notaro biure, palikimo atsiradimo vietos notaras kreipiasi į šiuos notarus dėl testamentu kopijos gavimo. Įpėdiniams pageidaujant, jie patys gali kreiptis į oficialųjį testamentą patvirtinusių notarą ar oficialiajam testamentui prilyginamą testamentą saugojantį notarą dėl testamentu dublikato ar kopijos (jei testamentas saugomas) ir pateikti jį palikimo atsiradimo vietos notarui.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad, esant Valstybinės mokesčių inspekcijos prašymui suteikti informaciją dėl paveldėjimo bylos pradėjimo bei testamentu paskelbimo, notaras turi kreiptis į testamentus patvirtinusių notarus dėl testamentu kopijos gavimo (jei įpėdiniai patys nesikreipia į notarą dėl testamentu dublikato ar kopijos gavimo) ir paskelbti palikėjo sudarytus testamentus. Jei po testamentu skelbimo įpėdiniai palikimo nepriims, paveldėjimo teisės liudijimas Valstybinės mokesčių inspekcijos prašymu galės būti išduodamas valstybei.

KLAUSIMAS

Į notarą kreipėsi valstybės įmonė Turto bankas dėl palikimo perėjimo valstybei liudijimo išdavimo mirus E. T. Kilo klausimas dėl palikėjai priklausančio turto statuso.

Prieš kelerius metus palikėja išsituokė, teismas padalino santuokoje įgytą turtą (teismo sprendimas pridedamas). Pagal teismo sprendimą gyvenamasis namas su priklausiniais atiteko sutuoktiniui V. T., tačiau priklausiniai neišvardinti. VĮ Registrų centras sutuoktinio V. T. vardu įregistravo tik žemę, gyvenamąjį namą ir kiemo statinius, o kiti priklausiniai liko įregistruoti kaip bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė.

Valstybės įmonė Turto bankas ragino buvusį sutuoktinį įregistruoti jam priteistą nekilnojamąjį turtą asmeninės nuosavybės teise (raštas pridedamas), tačiau jis to neketina daryti, todėl valstybės įmonė Turto bankas pageidauja perimti ne tik asmeninės nuosavybės teise įregistruotą mirusiosios turtą, bet ir mirusiajai tenkančią turto, įregistruoto bendrosios

jungtinės sutuoktinių nuosavybės teise, dalį.

Ar notaras šiuo atveju gali tenkinti valstybės įmonės Turto banko prašymą?

ATSAKYMAS

Pagal Notarų rūmų prezidiumo 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 11.1 patvirtintų Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų vedimo rekomendacijų 69 punktą, jeigu mirusiojo turtas yra bendroji jungtinė nuosavybė, o pergyvenęs sutuoktinis nesikreipia į notarą ir neduoda sutikimo dėl nuosavybės teisės liudijimo išdavimo, dėl mirusiojo dalies bendrojoje jungtinėje nuosavybėje nustatymo įpėdiniams rekomenduojama kreiptis į teismą.

Pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo 4 straipsnį visi nekilnojamojo turto registre esantys duomenys nuo jų įrašymo laikomi teisingais ir išsamiais, kol jie nenuginčyti nustatyta tvarka. Atsižvelgiant į tai, kad pagal teismo sprendimą, kuriuo buvo nutraukta santuoka ir patvirtinta pareiškėjų sutartis dėl santuokos nutraukimo pasekmių, bendrosios jungtinės nuosavybės teise įregistruotas turtas nebuvo įregistruotas asmenine vieno iš sutuoktinių ar bendrąja daline nuosavybe (teismo sprendime nenurodyti statinių unikalūs numeriai), turtas laikomas bendrąja jungtine nuosavybe. Jei buvęs sutuoktinis nesikreipia į notarą ir neprašo jam išduoti nuosavybės teisės liudijimo, palikėjos įpėdiniai turi kreiptis į teismą dėl dalies bendrojoje nuosavybėje nustatymo. Išskyrus dalis bendrojoje nuosavybėje, notaras galės išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į mirusiajai priklausančią dalį.

KLAUSIMAS

Rusijos pilietė, neturinti leidimo nei nuolat, nei laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, yra įpėdinė paveldėjimo byloje. Į paveldimo turto sudėtį įeina ir dalis žemės sklypo, kurio ji paveldėti negali – turi teisę tik į pinigų sumą, gautą pardavus žemės sklypą. Tačiau ji ir kita įpėdinė susitarė sudaryti paveldėto turto pasidalijimo sutartį, kad Rusijos pilietei tenkanti žemės sklypo dalis atitektų kitai įpėdinei. Ar tokia sutartis galima, nes bet koku atveju Rusijos pilietei pirmiausia turėtų būti išduotas paveldėjimo teisės liudijimas į pinigų sumą, gautiną pardavus sklypo dalį. Kaip atlikti tokias dalybas?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Žemės sklypų, kuriuos paveldėjo įpėdiniai, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus negalintys turėti nuosavybės teisių į žemę, pardavimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vy-

riausybės 1996 m. balandžio 18 d. nutarimu Nr. 475, 2 punktu, išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas, kuriame nurodoma, kad privačios žemės savininko įpėdinis, paveldėjęs žemės sklypą ar jo dalį, turi teisę į pinigų sumą, gautą pardavus paveldėtą žemės sklypą ar jo dalį. Nors įpėdinis pats negali nuosavybės teise turėti žemės Lietuvoje, paveldimas turtas yra žemės sklypas (sklypo dalis), todėl paveldimo turto pasidalijimo sutartyje įpėdiniai gali numatyti, kad įpėdiniui, kuris gali turėti žemės Lietuvoje, atitenka visas žemės sklypas, o ne pinigų suma jį pardavus.

KLAUSIMAS

Pradėta paveldėjimo byla, kurioje įpėdiniai lygiomis dalimis paveldės pastatus, tačiau dalis žemės sklypo po pastatais nėra išpirkta iš valstybės, tik yra įmokėtos valstybės vienkartinės išmokos už dalį žemės sklypo. Valstybės vienkartinės išmokos už žemę įmokėjo vienas iš įpėdinių, bet ne palikėjas.

Įpėdinių teigimu, Nacionalinė žemės tarnyba reikalauja, kad išmoką įmokėjęs įpėdinis perleistų dalį išmokų kitiems įpėdiniams. LR žemės įstatymo 30 straipsnio 10 dalyje nustatyta, kad kartu su nuosavybės teise į statinį ar įrenginį perleidėjas gali perleisti teisę įskaityti už tokį žemės sklypą sumokėtas įmokas.

Ar įpėdinis, kuris yra įmokėjęs valstybės vienkartinės išmokos už dalį žemės sklypo, gali notarine sutartimi perleisti teises į dalį įmokėtų valstybės vienkartinę išmokų kitiems įpėdiniams (pvz., dovanoti, parduoti)? Ar minėtų teisių perleidimo sutartis turi būti notariškai tvirtinama tik kai įpėdiniai paveldės sklype esančius pastatus?

ATSAKYMAS

Pagal Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 30 straipsnio 10 dalį perleidžiant statinį ar įrenginį, esantį šiam statiniui ar įrenginiui eksploatuoti suformuotame valstybinės žemės sklype, už kurį sumokėta teisės aktų nustatyta tvarka, tačiau valstybinės žemės pirkimo–pardavimo sutartis nesudaryta, statinį ar įrenginį įsigyjantis asmuo, išskyrus asmenis, kurie pagal įstatymus negali įgyti nuosavybės teisės į žemę, kartu su nuosavybės teise į statinį ar įrenginį įgyja teisę sudaryti valstybinės žemės sklypo, reikalingo statiniui ar įrenginiui eksploatuoti, pirkimo–pardavimo sutartį. Kartu su nuosavybės teise į statinį ar įrenginį perleidėjas gali perleisti teisę įskaityti už tokį žemės sklypą sumokėtas įmokas.

Žemės įstatymo 10 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad valstybinės žemės sklypai parduodami be auk-

ciono, jeigu jie užstatyti fiziniams ir juridiniams asmenims nuosavybės teise priklausančiais statiniais ar įrenginiais, išskyrus žemės sklypus, kuriuose yra pastatyti laikini statiniai, nutiesti tik inžineriniai tinklai ar (ir) pastatyti tik neturintys aiškios funkcinės priklausomybės ar apibrėžto naudojimo arba ūkinės veiklos pobūdžio statiniai, kurie tarnauja pagrindiniam statiniui ar įrenginiui arba jo priklausiniui.

Taigi, sistemiškai aiškinant minėtas Žemės įstatymo nuostatas bei atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.50 straipsnio 1 dalį, kurioje numatyta teisė asmens prievolę įvykdyti ir trečiajam asmeniui, manytina, kad asmuo, sumokėjęs įmokas už valstybinę žemę, nors jis įmokų sumokėjimo metu nebuvo statinių savininkas, gali perleisti įmokas kitiems statinius paveldėjusiems įpėdiniams.

Teisinėje literatūroje pateikiama nuomonė, kad įpėdinis palikėjo teises ir pareigas perima ne nuo palikimo priėmimo, o nuo jo atsiradimo momento (Alfonsas Vileita *Paveldėjimo teisė*. Vilnius, 2011, p. 107). Atsižvelgiant į tai, manytina, kad teisė įskaityti už žemės sklypą sumokėtas įmokas gali būti perleidžiama ir neišdavus paveldėjimo teisės liudijimo. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad palikimui priimti yra nustatytas trijų mėnesių terminas ir jam nesuėjus į notarą gali kreiptis ir daugiau įpėdinių dėl palikimo priėmimo, manytina, kad gali būti netikslinga perleisti teisę įskaityti sumokėtas įmokas nepasibaigus terminui palikimui priimti, kadangi dėl palikimo priėmimo gali kreiptis ir daugiau įpėdinių.

KLAUSIMAS

Įpėdinis pateikė notarui prašymą išduoti paveldėjimo teisės pagal įstatymą liudijimą į visas **ieškovo procesines teises ir pareigas bei turtines teises ir pareigas civilinėje byloje** bei kaip pagrindą pateikė LITEKO civilinių bylų tvarkaraštį.

Ar šiuo atveju notaras turėtų išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į prašomą turtą ir kaip jūs rekomenduotumėte formuluoti paveldimo turto aprašymą.

ATSAKYMAS

Pagal Civilinio proceso kodekso 48 straipsnio 1 dalį teisių perėmimas galimas bet kurioje proceso stadijoje. Įsitraukdamas į procesą procesinių teisių perėmėjas privalo pagrįsti savo dalyvavimą procese (Civilinio proceso kodekso 48 straipsnio 3 dalis). Procesinių teisių perėmėjas visiškai perima savo pirmtaiko procesinę teisinę padėtį, t. y. jo įgytas procesines teises ir pareigas. Tai reiškia, kad teismui būtina pateikti įrodymus (pvz., paveldėjimo teisės liudijimą), jog jis yra atitinkamų materialųjų subjektinių teisių

perėmėjas, o teismo pareiga – laikantis įstatymų reikalavimų ištirti ir nustatyti, ar siekiantis įstoti į procesą asmuo iš tikrųjų perėmė tam tikras pasitraukusio iš proceso asmens materialiąsias subjektyvias teises. Procesinių teisių perėmėjas visiškai perima savo pirmtako procesinę teisinę padėtį, t. y. jo įgytas procesines teises ir pareigas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-91/2013). Atsižvelgiant į tai, manytina, kad gali būti išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas į procesines teises bei turtines teises ir pareigas. Notarui, išduodančiam paveldėjimo teisės liudijimą, turi būti pateikti dokumentai, patvirtinantys, kad palikėjas dalyvavo procese, tačiau civilinių bylų tvarkaraštis nėra tai patvirtinantis dokumentas.

KLAUSIMAS

2016 10 05 mirė sutuoktinis A. Jis testamentu paliko įpėdiniui (jis yra sutuoktinio A brolis A1) pusę buto bei pinigines lėšas banke. Dėl kito turto sutuoktinis A testamentu nebuvo sudaręs. Sutuoktinį A pergyvenusi sutuoktinė B 2016 10 20 mirė nespėjusi priimti sutuoktinio A palikimo. Sutuoktinis A pirmos, antros ir trečios eilės įpėdinių nepaliko.

Sutuoktinė B testamentu pusę buto paliko įpėdiniui A1, o pinigines lėšas banke – įpėdiniui B1. Dėl kito turto sutuoktinė B testamentu nebuvo sudariusi. Artimiausios eilės sutuoktinės įpėdinė yra jos sesuo įpėdinė B2, tai yra sutuoktinė B pirmos, antros ir trečios eilės įpėdinių nepaliko.

Klausimai:

- Po sutuoktinės B mirties liko vertybiniai popieriai, kurie sutuoktinės buvo įgyti santuokos metu. Ar į šį turtą (vertybinius popierius) notaras turi ir gali išduoti nuosavybės teisės liudijimus pagal 52 straipsnio 1 ir 2 dalį ar tik pagal 52 straipsnio 2 dalį?
- Kas paveldi sutuoktiniui A priklausančią dalį vertybinių popierių, kurie apskaitomi sutuoktinės B vardu – sutuoktinio A brolis A1, ar sutuoktinės B sesuo B2?

ATSAKYMAS

1. Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 52 straipsnio 2 dalyje numatyta galimybė išduoti nuosavybės teisės liudijimą mirusio asmens vardu, kai turtas įregistruotas pergyvenusio sutuoktinio vardu. Atsižvelgiant į tai, kad pateiktoje situacijoje vertybiniai popieriai yra vėliau mirusios sutuoktinės vardu, pakanka išduoti nuosavybės teisės liudijimą anksčiau mirusiam sutuoktiniui A, vėliau mirusiai sutuoktinei B nuosavybės teisės liudijimas neturi būti išduodamas.

2. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.58 straipsniu, mirusios sutuoktinės B įpėdinei B2 pereina teisė priimti palikimą po sutuoktinio A mirties. Sutuoktinis A testamentu vertybinių popierių nepaliko, todėl šis turtas paveldimas pagal įstatymą. Jei paveldi sutuoktinis, palikėjo brolis kaip ketvirtos eilės įpėdinis pagal įstatymą nepaveldi. Jei mirusios sutuoktinės B įpėdinė B2 įgyvendina teisę priimti palikimą po palikėjo A mirties pagal Civilinio kodekso 5.58 straipsnio nuostatas, paveldėjimo teisės liudijimas į vertybinius popierius išduodamas jai, kadangi ji įgyvendina mirusios sutuoktinės teisę priimti palikimą.

TURTAS

KLAUSIMAS

Šiuo metu sklypas, kuris taps tarnaujančiuoju (Sklypas 1), nuosavybės teise priklauso asmenims A ir B. Sklypas, kuris tampa viešpatuojančiuoju (Sklypas 2), taip pat priklauso asmenims A ir B.

Asmuo A visą savo dalį Sklypo 1 ir asmuo B dalį savo dalies Sklype 1 ketina perleisti asmeniui C. Kartu planuojama nustatyti naudojimosi Sklypu 1 tvarką, numatant asmens B ir C atskirai naudojamas Sklypo 1 dalis.

Šalys taip pat prašo nustatyti servitutus (kelio ir inžinerinį) Sklypui 1, kaip tarnaujančiajam daiktui (tarnautų sklypo dalis, kurią atskirai naudotų savininkas C). Ar tai neprieštarautų Civilinio kodekso nuostatai, numatančiai, kad servituto dalyku turi būti svetimas sklypas?

ATSAKYMAS

Kai tas pats asmuo tampa viso viešpatuojančiojo ir viso tarnaujančiojo daikto savininku, servitutas baigiasi. Jeigu tas pats asmuo tampa tik dalies viešpatuojančiojo ir tarnaujančiojo daikto savininku, likusios daliai servitutas lieka galioti (Civilinio kodekso 4.132 straipsnio 1 ir 2 dalys). Jeigu pagal servituto suteikiamas tarnaujančiojo daikto naudojimo teises galima vienodai gerai pasinaudoti tiek visu daiktu, tiek jo dalimi ir tuo būtų užtikrintas tinkamas viešpatuojančiojo daikto naudojimas, tarnaujančiojo daikto savininkas turi teisę nustatyti daikto dalį, kurioje gali būti naudojamas servituto nustatytomis teisėmis (Civilinio kodekso 4.128 straipsnio 3 dalis).

Taigi, servitutas gali būti nustatomas daikto daliai, jei tuo užtikrinamas tinkamas viešpatuojančiojo daikto naudojimas, o jei servitutas nustatytas visam daiktui, tai jis baigsis tada, kai viešpatuojančiojo daikto savininkas taps viso tarnaujančiojo daikto savininku. Tačiau teisės normos aiškiai nenumato,

ar servitutas gali būti nustatomas tais atvejais, kai tarnaujančiuoju tapsiantis daiktas priklauso bendrosios nuosavybės teise keliems asmenims, iš kurių vienas yra ir viešpatuojančiojo daikto bendraturtis.

Kiekvienas bendraturtis turi nuosavybės teisę į visą objektą (Civilinio kodekso 4.72 straipsnio 1 dalis) net ir tuomet, kai nustatytos dalys ir naudojimosi jomis tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-598/2007). Taigi nors servitutas ir būtų nustatytas tik konkrečiai daikto daliai, tačiau būtų apsunkintos abiejų tarnaujančiojo daikto savininkų nuosavybės teisės.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, bei Civilinio kodekso 4.116 straipsnio 2 dalį, viešpatuojančiojo daikto padalijimu negali būti labiau suvaržytas tarnaujantysis daiktas (kelio servituto atveju visi padalyto viešpatuojančiojo daikto savininkai turi naudotis tuo pačiu keliu, kuriam nustatytas servitutas), bei į tai, kad vienas iš tarnaujančiojo ir viešpatuojančiojo sklypų savininkų sutampa, manytina, kad servituto sutartis turėtų būti sudaryta tarp abiejų tarnaujančiojo daikto savininkų ir vieno viešpatuojančiojo sklypo savininko (A).

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė, kad jeigu tarnaujantysis daiktas yra žemės sklypas, būtina tiksliai apibrėžti žemės sklypo savininko teisių ribojimo turinį ir teritoriją, o jeigu servitutas nustatomas sklypo daliai, į bylą turi būti pateiktas planas (schema), suderintas su valstybės žemėtvarkos institucijomis. Planas turi būti parengtas taip, kad pagal jį būtų galima tiksliai nustatyti suvaržymų ar kitokių ribojimų lokalizaciją, plotą, konfigūraciją ir ribas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-527/2009). Atsižvelgiant į tai, manytina, kad tais atvejais, kai bendraturčiui nustatomas servitutas į kitiems asme-

nims priklausančią daikto dalį, tam, kad būtų galima apibrėžti servituto plotą ir ribas, visų pirma turi būti nustatyta, kuria konkrečia daikto dalimi naudojasi kiekvienas bendraturtis. Tokiu atveju nustatoma naudojimosi tvarka tarp bendraturčių (Civilinio kodekso 4.81 straipsnis).

KLAUSIMAS

2017 m. spalio 11 d. Kauno m. notaro biure buvo sudaryta pirkimo-pardavimo sutartis, pagal kurią pardavėjai pardavė pirkėjams turtą. Pirkėjai buvo gavę Kredito unijos garantinį raštą dėl kredito suteikimo. Patvirtinus sutartį maždaug po mėnesio pirkėjai informavo notarą, jog kredito unija jiems kredito nesuteiks. Kaip tokiu atveju turėtų elgtis notaras?

ATSAKYMAS

Civilinio kodekso 6.50 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad prievolę visiškai ar iš dalies gali įvykdyti trečiasis asmuo. Nors sutartyje šiuo atveju ir nurodyta, kad dalį sutarties įvykdys kredito unija „Taupkasė“, tačiau, jei atsisakius įvykdyti minėtą dalį, pirkėjas turėtų arba pats įvykdyti tą sutarties dalį arba surasti kitą kredito įstaigą, kuri tai padarytų. Manytina, kad šiuo atveju, atsiradus kitam finansuotojui, nereikėtų keisti sutarties, nes pardavėjui nėra svarbu, kas įvykdys sutartį už pirkėją (teisiniai santykiai tarp pardavėjo ir pirkėjo finansuotojo nesuklosto).

Taip pat, vadovaujantis Civilinio kodekso 6.223 straipsnio 1 dalimi, sutartis gali būti pakeista šalių susitarimu. Tokiu atveju šalys turėtų pakeisti sutartyje numatytą atsiskaitymo tvarką. Šalys taip pat gali susitarti ir nutraukti minėtą sutartį, kol ji nėra visiškai įvykdyta. Nutraukimo atveju taip pat turėtų būti aptarta, kaip bus pašalinti sutarties neįvykdymo teisiniai padariniai.

Jei šalims nėra tinkami abu prieš tai nurodyti šio klausimo sprendimo variantai, šalys turėtų kreiptis į teismą dėl sutarties pakeitimo ar nutraukimo ir padarinių šalinimo.

Kadangi šiuo atveju reikalingas tik šalių apsisprendimas dėl tolesnių veiksmų atlikimo, notaras, kaip valstybės įgaliotas asmuo, kuris yra objektyvus ir nešališkas patarėjas, gali tik suteikti teises konsultacijas šalims dėl jų galimų pasirinkimų.

KLAUSIMAS

Žemės sklypas priklauso 4-iems bendraturčiams – visi jie turi nustatę naudojimosi tvarką, pagal kurią yra trys naudojimosi žemės sklypu dalys: du iš savininkų naudojami atskirai pirma ir antra dalimis, o

trečiaja dalimi bendrai naudojasi likę du savininkai – pavadinkime juos Trečiu ir Ketvirtu savininkais.

Ar gali Trečias ir Ketvirtas savininkai tarpusavyje nusistatyti naudojimosi tvarką dėl jų atskirai valdomos žemės sklypo dalies be likusių bendraturčių (pirmąja naudojimosi sutartimi nustatyta, kad visų trijų dalių savininkai atskirai naudojami, valdo ir disponuoja savo turimomis dalimis), tokiu būdu Trečiam ir Ketvirtam savininkams būtų įregistruota po dvi naudojimosi tvarkas.

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.75 straipsnio 1 dalimi, bendrosios nuosavybės teisės objektas valdomas, juo naudojama ir disponuojama bendraturčių susitarimu. Pagal Civilinio kodekso 4.81 straipsnio 1 dalį nekilnojamojo daikto bendraturčiai turi teisę tarpusavyje susitarimu nustatyti tvarką, pagal kurią bus naudojama konkrečiomis nekilnojamojo daikto dalimis, atsižvelgdam į savo dalį, turimą bendrosios dalinės nuosavybės teise.

Notarų rūmų prezidentas 2016 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 6.2 patvirtino konsultaciją „Dėl bendrosios dalinės nuosavybės teisės įgyvendinimo“. Konsultacijos 5 punkte numatyta, kad jeigu naudojimosi daiktu tvarką savo susitarimu yra nustatę visi bendraturčiai (pavyzdžiui, bendraturčiai A, B, C ir D), dalis jų (pavyzdžiui, bendraturčiai A ir B) gali tarpusavyje susitarimu (be bendraturčių C ir D dalyvavimo) pakeisti naudojimosi daiktu tvarką dėl bendraturčių A ir B atskirai naudojamų daikto dalių naudojimo, jeigu jų susitarimas nesujęs su kitų bendraturčių teisėmis pagal nustatytą naudojimosi daiktu tvarką, taip pat nekeičia kitų su naudojimosi tvarka susijusių papildomų sąlygų.

KLAUSIMAS

Ar būtina reikalauti įvertinti turtą, jei, pavyzdžiui, Registrų centras turtą įvertino 2 mln. Eur, o jis yra parduodamas už 700 000 Eur – t. y. 3 kartus mažesne verte.

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.313 straipsnio 1 dalimi, parduodamo daikto kaina nustatoma pinigais šalių susitarimu. Atsižvelgiant į tai, šalys gali susitarti dėl kainos, kuri gali būti mažesnė ar didesnė už VĮ Registrų centre nurodytą vertę ar rinkos vertę.

Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo 4 straipsnyje numatyta, kad turto

vertinimas gali būti atliekamas trimis atvejais: įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytais atvejais (privalomas turto arba verslo vertinimas), vidaus reikmėms, kitais atvejais, kai to pageidauja užsakovas. Atkreipiame dėmesį, kad teisės aktai nenumato privalomo turto vertinimo jo perleidimo atvejais.

Taip pat atkreipiame dėmesį, kad vadovaujantis Notarų rūmų prezidento patvirtintų Nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (ar) teroristų finansavimui, 1 priedo (Kriterijų, kuriais vadovaujantis sandoris gali būti laikomas įtartinu, sąlyginiai požymiai) 1.4 papunkčiu, sandoris gali būti laikomas įtartinu, kai klientas nuolat vykdo turinius sandorius, kurie gali akivaizdžiai neatitikti vidutinės rinkos vertės. Notaras, vertindamas tokio požymio galimumą, turi įvertinti šiuos sąlyginius požymius: sandorio suma 3–4 kartus didesnė ar mažesnė už vidutinę rinkos kainą; klientas, notarui pareikalavus, nepateikia motyvuoto paaiškinimo ir informacijos apie vykdomus sandorius. Nustatęs, kad klientas sudaro įtartiną sandorį, notaras atlieka Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 16 straipsnyje nurodytus veiksmus.

KLAUSIMAS

Klientai nori sudaryti susitarimą dėl naudojimosi tvarkos nustatymo ir nustatyti atskirai ir bendrai naudojamas žemės sklypo dalis. Patikrinus Nekilnojamojo turto registro duomenis, matyti, kad sklypo, kurio naudojimosi tvarką norima nustatyti, paskirtis yra kita, naudojimo būdas – bendro naudojimo (miestų, miestelių ir kaimų ar savivaldybių bendro naudojimo) teritorijos. Ar galimas toks sandoris nepakeitus sklypo paskirties?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.81 straipsniu, namo, buto ar kito nekilnojamojo daikto bendraturčiai turi teisę tarpusavio susitarimu nustatyti tvarką, pagal kurią bus naudojamas atskiromis izoliuotomis to namo buto patalpomis ar kito nekilnojamojo daikto konkrečiomis dalimis, atsižvelgdami į savo dalį, turimą bendrosios dalinės nuosavybės teise.

2014 m. sausio 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 44 išdėstyto nauja redakcija Pagrindinės žemės naudojimo paskirties ir keitimo tvarkos bei sąlygų aprašo (toliau – Aprašas) 11 punkte numatyta, kad jeigu prašoma nustatyti skirtingus žemės naudojimo būdus žemės sklypo dalims, žemės sklypo plane turi būti nurodytos sklypo dalys

su konkrečiais pageidaujamais naudojimo būdais.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pažymėtina, kad naudojimosi tvarka yra bendraturčių tarpusavio santykių reikalas, ją nustatant sklypo naudojimo būdas nekeičiamas. Būdas keičiamas tuo atveju, kai žemės sklypo savininkas planuoja jį naudoti kitai veiklai, nei numatytas to sklypo naudojimosi būdas. Vadovaujantis nurodytu Aprašo punktu, bendraturčiai turi galimybę pakeisti tik savo pagal naudojimo tvarką nustatytų dalių naudojimo būdą, jei ketina sklypą išnaudoti skirtingoms reikmėms. Vadinasi, žemės sklypą valdant bendrosios dalinės nuosavybės teise ir bendraturčiams ketinant jį naudoti skirtingais būdais, visų pirma nustatoma naudojimosi sklypu tvarka ir tik po to keičiamas atitinkamos dalies naudojimosi būdas. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, numatytas žemės naudojimosi būdas nėra kliūtis bendraturčiams nusistatyti naudojimosi sklypu tvarką.

KLAUSIMAS

Dažnai seniūnijų pažymėjimuose pastatų įregistravimo pagrindu nurodoma „pagal paskutinį kolūkinį kiemą (kiemo narį)“. Ar toks įrašas sudaro galimybę taip įregistruotus pastatus traktuoti kaip asmeninę savininko nuosavybę?

ATSAKYMAS

1964 m. LTSR civiliniame kodekse (toliau – 1964 m. CK) kaip viena bendrosios jungtinės nuosavybės formų buvo numatyta kolūkiečių kiemo bendrosios jungtinės nuosavybės teisė (1964 m. CK 132–141 straipsniai). Turtas, priklausęs kolūkiečių kiemui, galėdavo būti atidalijamas pasitraukus iš kolūkiečio kiemo vienam arba keliems nariams, taip pat kolūkiečių kiemui pasibaigus (1964 m. CK 137, 139 straipsniai). Pažymėtina, kad vadovaujantis 1990 m. lapkričio 27 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos įstatymo „Dėl kaimo vietovėje nuosavybės teise turinčių namus savininkų žemėnaudos ir bendrosios jungtinės nuosavybės teisės“ 4 straipsniu, panaikinta kolūkiečių kiemo bendrosios jungtinės nuosavybės teisė ir nustatyta, kad panaikinus bendrosios jungtinės nuosavybės teisę, nuosavybės santykiams taikomos atitinkamai privatinės (asmninės) arba sutuoktinių bendrosios jungtinės nuosavybės teisės normos, tačiau kolūkiečių kiemo narys, kol nesibaigęs bendras ieškinio senaties terminas, nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos gali reikalauti nustatyti dalį bendrojoje jungtinėje nuosavybėje, taip pat padalyti ar atidalyti jungtinės nuosavybės teise priklausantį turtą remiantis

LR CK iki šio įstatymo priėmimo galiojusiais 132–140 straipsniais. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog nekilnojamasis turtas, kurio įregistravimo pagrindas – pagal paskutinį kolūkinio kiemo narį, gali būti laikytinas asmenine savininko nuosavybe. Kita vertus, nustatant tokio turto teisinį režimą reikėtų atsižvelgti ir į bendrąją jungtinę sutuoktinių nuosavybę reglamentuojančias teisės normas.

KLAUSIMAS

Pastatas priklauso dviem bendraturčiams. Vienas bendraturtis ketina parduoti savo pastato dalį. Kito bendraturčio gyvenamoji vieta yra nežinoma (deklaravęs išvykimą į Didžiąją Britaniją, pardavėjui jokiais būdais nepavyksta išsiaiškinti, kur minėtas asmuo gyvena). Kaip informuoti bendraturtį apie pastato pardavimą? Ar užtenka paskelbti nacionaliniame dienraštyje ir parduodančio asmens gyvenamosios vietos laikraštyje ir laukti 14 dienų? Ar reikia pranešti dar kokiu nors būdu?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2014 m. rugpjūčio 28 d. nutarimu Nr. 3.4 patvirtinta konsultacija „Dėl pranešimo bendraturčiui dėl pirmumo teisės įsigyti parduodamą dalį nekilnojamojo daikto“, pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.79 straipsnį, kai parduodama dalis nekilnojamojo daikto, į kurį turima bendrosios nuosavybės teisė, apie tai pranešama per notarą. Jei notaro persiūstas pranešimas nepasiekia adresato, tada gali būti pranešama kitais būdais. Kadangi konkrečiai bendraturčiui pranešimo tvarka, po to, kai notaro pranešimas nebuvo gautas, teisės aktais nėra nustatyta, tinkamu pranešimu gali būti laikomas pranešimas per antstolį arba skelbiant spaudoje, kai nežinoma bendraturčio gyvenamoji vieta (deklaruoatas išvykimas iš Lietuvos, įtrauktas į savivaldybės nuolatinės gyvenamosios vietos neturinčių duomenų apskaitą ar kt.). Pranešimas bendraturčiui yra viešai skelbiamas paskutinės žinomos kitos sandorio šalies gyvenamosios ar verslo vietos arba viešai išreiškiančio savo valią asmens gyvenamosios ar verslo vietos laikraštyje (jeigu toks yra) ir viename iš nacionalinių Lietuvos Respublikos laikraščių (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.65 straipsnio 2 dalis).

Jei buvo imtasi priemonių, tačiau nepavyko sužinoti bendraturčio gyvenamosios vietos, taip pat išnaudojus minėtas galimybes, siekiant neapsunkinti bendraturčio teisės parduoti savo daikto dalį, galima tvirtinti pirkimo–pardavimo sutartį daikto dalį parduodant pardavėjo pasirinktam asmeniui.

KLAUSIMAS

Sudaryta pirkimo–pardavimo sutartis, pagal kurią už pirkėją yra sumokėjęs kitas asmuo (UAB). Neaišku, ar buvo sandorio metu pateikta sutartis, kurios pagrindu UAB turi pareigą sumokėti pardavėjui, nes sutartyje jokių tai patvirtinančių įrašų nėra. Jei tarp šalių yra sudaryta rašytinė paskolos sutartis, kurioje nurodoma, jog skolinami pinigai yra pervedami į skolininko nurodytą sąskaitą, kuria atsiskaitoma už perkamą skolininko turtą, yra tinkamas paskolos sutarties sudarymas rašytine tvarka? Ar galima tokią rašytinę sutartį laikyti kaip sudarytą tinkama forma? Ar nėra ribojimų juridiniams asmenims skolinti lėšas, pervedant jas ne į skolininko sąskaitą, o į trečiojo asmens nurodytą sąskaitą?

ATSAKYMAS

Pagal Civilinio kodekso 6.50 straipsnio 1 ir 3 dalis prievolę visiškai ar iš dalies gali įvykdyti trečiasis asmuo, išskyrus atvejus, kai šalių susitarimas ar prievolės esmė reikalauja, kad skolininkas ją įvykdytų asmeniškai. Trečiajam asmeniui, įvykdušiam prievolę, pereina kreditoriaus teisės, susijusios su skolininku.

Taigi bendrąja prasme trečiasis asmuo visada turi teisę, nebent įstatymas ar šalių sudaryta sutartis numato kitaip, įvykdyti prievolę už skolininką, jeigu prievolės esmė nereikalauja, kad prievolę skolininkas įvykdytų asmeniškai. Tokiu atveju trečiasis asmuo įgyja kreditoriaus teises, susijusias su skolininku.

Tačiau, mūsų nuomone, šalys gali susitarti, sudarydamos sandorį, kokiu pagrindu ir kokiomis sąlygomis trečiasis asmuo įvykdys prievolę už skolininką. Pavyzdžiui, šalys, sudarydamos paskolos sutartį, kuria trečiasis asmuo skolina pinigų sumą pirkėjui, šią paskolos sumą pavedimu sumokėdamas į pirkėjo paskolos sutartyje nurodytą pardavėjo sąskaitą, siekdamas šia skolinama pinigų suma atsiskaityti už perkamą pirkėjo–skolininko turtą. Šiuo atveju pirkėjo–skolininko prievolė grąžinti paskolintą pinigų sumą trečiajam asmeniui–kreditoriui būtų apibrėžta paskolos sutartyje. Pagal CK 6.871 straipsnio 2 ir 4 dalis, jeigu paskolos davėjas yra juridinis asmuo, paskolos sutartis turi būti rašytinė visais atvejais, neatsižvelgiant į paskolos sutarties sumą.

Pagal CK 2.74 straipsnio 1 dalį privatieji juridiniai asmenys gali turėti ir įgyti bet kokias civilines teises ir pareigas, išskyrus tas, kurioms atsirasti reikalingos tokios fizinio asmens savybės kaip lytis, amžius bei giminytė. Mūsų žiniomis, nėra nuostatų, kurios draustų juridiniams asmenims skolinti lėšas, pervedant jas ne į skolininko sąskaitą, o į trečiojo asmens

nurodytą sąskaitą. Pažymėtina, kad dažnai dabartinėje notarinėje praktikoje, sudarant nekilnojamojo turto pirkimo–pardavimo sandorius, pasinaudojant banko paskola (kreditu), yra numatomos nuostatos, kad bankas įsipareigoja kainą už pirkėją jo vardu sumokėti tiesiogiai pardavėjui.

Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta aukščiau, manytume, kad šalys gali susitarti, sudarydamos sandorį, kokių pagrindu ir kokiomis sąlygomis trečiasis asmuo įvykdys prievolę už skolininką.

KLAUSIMAS

Ar galima sudaryti servituto sutartį, jei žemės sklypas yra areštuotas?

ATSAKYMAS

Pagal Lietuvos Respublikos turto arešto aktų registro įstatymo 2 straipsnio 3 dalį turto areštu laikoma įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis taikomas priverstinis nuosavybės teisės į turtą arba atskirų jos sudedamųjų dalių – valdymo, naudojimosi ar disponavimo – laikinas apribojimas. Pagal šio straipsnio 7 dalį turto disponavimo teisės apribojimas – tai teisės turtą parduoti, kitaip perleisti, taip pat išnuomoti, įkeisti arba kitokiu būdu keisti jo teisinę būklę priverstinis laikinas apribojimas. Turto arešto akte turi būti nurodomi turto arešto būdai (nuosavybės teisės ar atskirų jos sudėtinių dalių apribojimas) (Civilinio proceso kodekso 678 straipsnio 1 dalies 7 punktą).

Taigi, ar galima nustatyti servitutą areštuotam daiktui, reikia atsižvelgti į tai, koks yra turto arešto būdas. Jei areštas nustatytas ne atskirioms teisėms – valdyti, naudoti bei disponuoti daiktu, o visai nuosavybės teisei, arba atskirai nuosavybės teisės daliai – disponuoti turtu, servitutas areštuotam daiktui negali būti nustatomas.

KLAUSIMAS

Kreipėsi klientai dėl pranešimo persiuntimo bendraturčiui ketinant parduoti bendrojoje dalinėje nuosavybėje priklausančių dalių žemės sklypų ir statinių. Patikrinus duomenis VĮ Registrų centro Gyventojų registre matyti, kad bendraturtis, kuriam prašoma siųsti pranešimą, yra deklaravęs išvykimą į užsienio valstybę Airiją. Klientai mums pateikė tik jiems žinomą adresą Lietuvoje – šiuo adresu išsiuntė pranešimą, tačiau Lietuvos pašto duomenų bazėje matome, kad pranešimas (laiškas) nėra įteiktas.

Jei visgi remiamės registro duomenimis, pagal kuriuos asmuo jau yra išvykęs iš Lietuvos, kitos pra-

nešimo įteikimo priemonės – skelbimas spaudoje arba įteikimas per antstolius – netenka prasmės.

Kaip toliau turėtų elgtis notaras?

ATSAKYMAS

Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2014 m. rugpjūčio 28 d. nutarimu Nr. 3.4 patvirtintoje konsultacijoje „Dėl pranešimo bendraturčiui dėl pirmumo teisės įsigyti parduodamą dalį nekilnojamojo daikto“ pasisakyta, kad bendraturčiui pranešimo, po to, kai notaro pranešimas nebuvo gautas, tvarka teisės aktais nėra nustatyta, todėl tinkamu pranešimu gali būti laikomas pranešimas per antstolį arba skelbiant spaudoje, kai nežinoma bendraturčio gyvenamoji vieta (deklaruotas išvykimas iš Lietuvos, įtrauktas į savivaldybės nuolatinės gyvenamosios vietos neturinčių duomenų apskaitą ar kt.). Atsižvelgiant į tai, kad Gyventojų registre neteikiamas tikslus gyvenamosios vietos adresas kitoje valstybėje (šiuo atveju Airijoje), tais atvejais, kai nėra galimybės įteikti pranešimo bendraturčiui, skelbimas spaudoje laikytinas tinkamu pranešimu.

KLAUSIMAS

Du bendraturčiai nori sudaryti naudojimosi daiktu (konkrečiai, administraciniu pastatu) tvarkos nustatymo sutartį.

Iš Nekilnojamojo turto registro išrašo matyti, kad 12/25 dalys šio pastato registruotos vieno bendraturčio, o 32/317 dalys – kito bendraturčio vardu. Likusi pastato dalis teisiškai neregistruota. Nekilnojamojo turto registre atlikus paiešką pagal adresą, kuriuo registruotas šis pastatas, matyti, kad yra suformuoti dar 2 registro objektai, priklausantys kitiems savininkams ir įregistruoti kaip atskiros patalpos. Klientai pateikia kadastro ir registro dokumentų bylą, kurioje išvardytos visos pastato patalpos, taip pat ir tos, iš kurių jau suformuoti kiti Nekilnojamojo turto registro objektai.

Ar būtų galima patvirtinti naudojimosi pastatu tvarkos nustatymo sutartį nedalyvaujant kitiems atskirai įregistruotų nekilnojamojo turto objektų savininkams?

ATSAKYMAS

Nekilnojamojo turto registro įstatymo 11 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad kai statinys padalintas į patalpas ar butus, kurie įregistruoti kaip atskiri nekilnojamojo turto objektai, nekilnojamojo turto daiktinės teisės registruojamos į butus ir patalpas, o ne į statinį. Pagal Civilinio kodekso 4.81 straipsnio 1 dalį namo, buto ar kito nekilnojamojo daikto bendratur-

čiai turi teisę tarpusavio susitarimu nustatyti tvarką, pagal kurią bus naudojamos atskiriomis izoliuotomis to namo, buto patalpomis ar kito nekilnojamojo daikto konkrečiomis dalimis, atsižvelgdami į savo dalį, turimą bendrosios dalinės nuosavybės teise.

Pateiktoje situacijoje pastato bendraturčiais įregistruoti du asmenys, kitų tame pastate esančių patalpų – kiti asmenys, kurie laikomi šių patalpų (atskirai suformuotų objektų) savininkais, o ne pastato bendraturčiais. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad pastato bendraturčiai yra du asmenys, todėl jie gali sudaryti naudojimosi jiems priklausančiomis pastato dalimis sutartį nedalyvaujant patalpų savininkams.

KLAUSIMAS

Klientai kreipėsi į mus su prašymu patvirtinti užstatymo teisės sutartį.

Sklypas bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso dviem fiziniams asmenims. Nekilnojamojo turto registre nurodyta, kad yra išduotas statybos leidimas minėtame sklype statyti du sublokuotus gyvenamuosius namus. Statybos leidimas išduotas vieno iš sklypo savininkų, t. y. fizinio asmens, vardu.

Užstatymo teisės sutartis būtų sudaroma tarp sklypo savininkų (dviejų fizinių asmenų) ir UAB.

Ar notaras, matydamas, kad yra išduotas statybos leidimas fizinio asmens (vieno iš sklypo savininkų) vardu vykdyti statybos darbus žemės sklype, gali tvirtinti užstatymo teisės sutartį, kuria užstatymo teisė būtų suteikiama trečiajam asmeniui (UAB)?

ATSAKYMAS

Pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 ir 2 punktus statytojo teisė įgyvendinama, kai statytojas žemės sklypą, kuriame statomas statinys, valdo nuosavybės teise arba valdo ir naudoja kitais Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytais pagrindais (šis reikalavimas netaikomas Aplinkos ministerijos nustatytais atvejais, kai nėra suformuoti žemės sklypai (atnaujinant (modernizuojant) pastatus, atliekant statinio kapitalinį ar paprastąjį remontą ir pan.)), taip pat kai statytojas turi statybą leidžiantį dokumentą (kai jis privalomas). Jei prašantis išduoti statybą leidžiantį dokumentą asmuo neturi teisės būti statytoju pagal šio įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 (statytojas žemės sklypą, kuriame statomas statinys, valdo nuosavybės teise arba valdo ir naudoja kitais Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytais pagrindais) ir 3 (statytojas statinį (jo dalį) valdo nuosavybės teise arba valdo ir naudoja kitais Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytais pagrindais – statinio rekonstravimo, remonto ir griovimo atvejais) punktų reikalavimus, statybą leidžiantis dokumentas neišduodamas (Statybos įstatymo 27 straipsnio 16 dalies 2 punktą). Statybos įstatymo 27 straipsnio 15 dalyje pasisakyta, kad pasikeitus statytojui (užsakovui), statybos darbai ir statybos užbaigimo procedūros gali būti vykdomi pagal tą patį statybą leidžiantį dokumentą.

Atsižvelgiant į tai, kad statybą leidžiantis dokumentas gali būti išduodamas ne tik žemės sklypo savininkui, bet ir žemės sklypą valdant ir naudojant kitais įstatymų nustatytais pagrindais, esant išduotam statybą leidžiančiam dokumentui vieno iš žemės bendraturčių vardu, gali būti nustatyta užstatymo teisė.

VEDYBŲ SUTARTYS IR ŠEIMOS TURTAS IR RENTA

KLAUSIMAS

Sutuoktiniai yra santuokoje. Iki santuokos sudarymo sutuoktinis turėjo paskolą banke ir apylinkės teismas nutartimi pripažino, kad skolininkui (sutuoktiniui) ir jo sutuoktinei priklauso po 1/2 dalį jos gaunamų pajamų bei būsimo turto. Dabar antstolis iš sutuoktinės 1/2 darbo užmokesčio dalies išskaito 70 proc. Sutuoktiniai teigia gyvenantys skyrium, sutuoktinė augina vaiką. Jiems tai nepatogi situacija ir dėl to nori sudaryti poveidybinę sutartį. Sutuoktiniui yra paskirtas areštas. Ar teisėta bus ši poveidybinė sutartis?

ATSAKYMAS

Vedybų sutartimi galima nustatyti tiek esamo, tiek būsimo turto teisinį režimą. Įstatymuose nėra numatyto draudimo sudaryti vedybų sutartį, kai teismo nutartimi vykdymo procese nustatyta sutuoktinio, kaip skolininko, dalis bendrojoje jungtinėje nuosavybėje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad tokia sutartis nelaikytina *per se* prieštaraujanti gerai moralei ar viešajai tvarkai, taigi nėra pagrindo konstatuoti niekinį tokios poveidybinės sutarties pobūdį. Jeigu poveidybine sutartimi pažeidžiami trečiųjų asmenų (pvz., kreditorių) teisėti interesai, jų teisės ginamos taikant sandorių negaliojimo institutą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-185-415/2016). Manytina, kad tai, ar vedybų sutartis nepažeis kreditorių interesų, turėtų būti vertinama kiekvienu atveju. Notaras gali įsitikinti, jog vedybų sutartis nepažeis kreditorių interesų, jei bus pateiktas kreditoriaus sutikimas dėl vedybų sutarties sudarymo konkrečiomis sąlygomis. Be to, jei Turto arešto aktų registre yra įregistruotas turto arešto aktas, kuriame nėra nurodyti išsamūs skolininko turto duomenys, negali būti tvirtinami san-

doriai, liečiantys asmeniui, kurio turtas areštuotas, priklausantį turtą, išskyrus atvejus, kai nustatomas būsimo turto režimas (pavyzdžiui, gali būti nustatoma, kad po sutarties sudarymo gautas atlyginimas bus vieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė).

KLAUSIMAS

Tėvai paskolino dukrai pinigų. Gaudama paskolą dukra buvo ir dabar yra santuokoje. Dukra tuos pinigus perskolino juridiniam asmeniui, įsteigtam santuokos metu. Dabar tėvai nori atleisti dukrą nuo prievolės grąžinti skolą. Būtų sudaroma dovanojimo sutartis. Kas turi būti dovanos gavėju – tik dukra ar ir dukros sutuoktinis?

ATSAKYMAS

Kadangi pagal jūsų pateiktą situaciją skolininkas paimdamas paskolą buvo santuokoje, svarbu kvalifikuoti paskolos kaip turčinės prievolės teisinį režimą (asmeninė ar bendra skolininkų prievolė), tada bus galima atsakyti į klausimą, kas turėtų būti apdovanojamas (-ieji). Su bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe susijusios prievolės, kylančios iš vieno iš sutuoktinių vardu sudarytų sandorių, tačiau esant kito sutuoktinio sutikimui arba vėliau šio sutuoktinio patvirtintų, taip pat kitos šeimos interesais priimtoms prievolės bei solidariosios sutuoktinių prievolės laikomos bendromis sutuoktinių prievolėmis (Civilinio kodekso 3.109 straipsnio 1–3 dalys).

Atkreipiame dėmesį, kad preziumuojama, jog sandorius sudaro sutuoktinis, kai yra kito sutuoktinio sutikimas, išskyrus atvejus, kai sandoriui sudaryti reikalingas rašytinis kito sutuoktinio sutikimas. Pažymėtina, kad paskolos sutarčiai sudaryti nėra reikalingas kito sutuoktinio sutikimas, tačiau šiuo atveju būtina nustatyti, ar ši paskola buvo paimta

šeimos poreikiams patenkinti, nes tik tokiu atveju šią prievolę bus galima pripažinti bendra sutuoktinių prievole (Civilinio kodekso 3.109 straipsnio 3 dalis).

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2013 m. lapkričio 13 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-567/2013 konstatavo: ar sandoris yra būtinas ir jis atitinka šeimos poreikius, yra vertinamasis kriterijus, priklausančias nuo daugelio aplinkybių (šeimos gaunamų pajamų, turčinės bei socialinės padėties ir kitų veiksnių, lemiančių kiekvienos šeimos poreikius bei jų tenkinimo galimybes), todėl šeimos poreikių samprata kiekvienu atveju yra individuali. Šioje byloje sprendžiamas klausimas, kaip kvalifikuoti paimtos paskolos teisinį režimą, kai vienas iš sutuoktinių paėmė paskolą ir panaudojo ją bendros įmonės reikmėms.

Taip pat minėtoje nutartyje konstatuota, kad asmeninės sutuoktinio prievolės yra tokios, kurios yra susijusios su jo asmeniu, asmeniniu turtu arba asmeninių poreikių tenkinimu. Asmeninėmis laikomos prievolės, kurios sutuoktinio yra įgyjamos savarankiškai. Jomis gali būti iki santuokos įregistravimo atsiradusios prievolės, iš dovanojimo ar paveldėjimo kylančios prievolės, išskyrus atvejus, kai dovana ar palikimas buvo gauti kaip bendras turtas, baudos už vieno iš sutuoktinių padarytus teisės pažeidimus, taip pat žala, padaryta vieno iš sutuoktinių veiksmais, kito asmens išlaikymo, mokestinės ir kitos prievolės. Bendrąją jungtinę sutuoktinių nuosavybę, vadovaujantis Civilinio kodekso 3.88 straipsnio 1 dalies 4 punktu, be kita ko, pripažįstama įmonė ir iš jos veiklos arba kitokio verslo gaunamos pajamos, jeigu verslu abu sutuoktiniai pradėjo verstis po santuokos; jeigu iki santuokos sudarymo įmonė nuosavybės teise priklausė vienam sutuoktiniui, tai bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė po santuokos sudarymo yra iš įmonės veiklos ar kitokio verslo gautos pajamos ir įmonės (verslo) vertės padidėjimas. Vadovaujantis Civilinio kodekso 3.88 straipsnio 2 dalimi, preziumuojama, kad turtas yra sutuoktinių bendroji jungtinė nuosavybė, kol nėra įrodyta, kad turtas yra vieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė.

Jei kvalifikavę santykius nustatysite, kad paskola paimta šeimos poreikiams patenkinti, vadovaujantis Civilinio kodekso 3.109 straipsnio 3 dalimi, sutuoktiniai bus solidarūs tokios prievolės skolininkai.

Vadovaujantis Civilinio kodekso 6.129 straipsniu, vienu iš prievolės pasibaigimo pagrindų gali būti skolininko atleidimas nuo prievolės. Minėto straipsnio 6 dalyje įtvirtinta, kad kai prievolė yra solidarioji, vieno iš skolininkų atleidimas nuo prievolės įvykdymo kitus bendraskolius atleidžia tik nuo jo

dalies vykdymo. Vadinasi, kitų skolininkų pareiga kreditoriui neišnyksta. Pagal Civilinio kodekso 6.465 straipsnio 1 dalį skolininko atleidimas nuo turčinės pareigos laikytinas dovanojimu. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, nustačius, kad sutuoktiniai yra solidarieji bendraskoliai pagal paskolos sutartį, reikėtų išsiaiškinti, ką ir kiek dovanotojas nori atleisti nuo prievolės įvykdymo.

KLAUSIMAS

Reikia patvirtinti sutartį dėl pirkimo–pardavimo valstybės žemės, ant kurios stovi pastatai, registruoti S. P. vardu (ji ir ketina pirkti žemę). S. P. išsituokusi nuo 1998 m. Pagal VĮ Registrų centro duomenis darytina išvada, kad pastatai buvo įgyti gyvenant santuokoje, tačiau kaip nuosavybė VĮ Registrų centre įregistruoti tik 2016 metais pagal apylinkės seniūnijos pažymėjimą. Ištuokos metu pastatai nebuvo tarp sutuoktinių padalinti. Už žemę S. P. sumokėjo grynais pinigais.

Pasigilinus į teismų nutartis darytina išvada, kad senaties terminas turto tarp buvusių sutuoktinių padalinimui nėra taikomas (terminas skaičiuojamas nuo sužinojimo apie teisių pažeidimą momento).

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 25 straipsnio 3 dalimi, Civilinio kodekso 3.88 straipsnio 3 dalies normos dėl bendrosios jungtinės nuosavybės pripažinimo taikomos, kai turtas registruojamas įsigaliojus šiam kodeksui. Kadangi jūsų minimu atveju turtas Nekilnojamojo turto registre įregistruotas tik 2016 m., jo pripažinimo bendrąją jungtinę nuosavybę klausimas turėtų būti sprendžiamas atsižvelgiant į šiuo metu galiojančio Civilinio kodekso 3.88 straipsnio 3 dalį. Minėtoje dalyje nurodyta, kad turto, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė, savininkai viešame registre turi būti nurodyti abu sutuoktiniai. Kai turtas įregistruotas tik vieno sutuoktinio vardu, jis pripažįstamas kaip bendroji jungtinė nuosavybė, jeigu registre jis nurodytas kaip bendroji jungtinė nuosavybė.

Kadangi jūsų nurodytu atveju pastatai registruoti tik S. P. vardu, nenurodant, kad turtas yra bendroji jungtinė nuosavybė, ir vadovaujantis principu, kad įrašyti į viešą registrą duomenys laikomi teisingais ir išsamiais, kol nėra nugincyti įstatymų nustatyta tvarka (Civilinio kodekso 4.262 straipsnis), pastatai laikyti S. P. asmenine nuosavybe, todėl manytina, kad žemę po pastatais ji gali įgyti asmeninės nuosavybės teise.

KLAUSIMAS

Nepilnamečiam vaikui iki 14 metų nuosavybės teise priklauso dalis UAB akcijų. Vaiko tėvai išsituko. Teismo sprendimu nustatyta vaiko gyvenamoji vieta su motina. Kadangi motina dažnai būna išvykusi, ji norėtų įgalioti vaiko tėvą nupirkti vaiko vardu papildomą dalį to paties UAB akcijų, parduoti visas vaiko akcijas, balsuoti visomis turimomis akcijomis visuotiniuose akcininkų susirinkimuose, gauti visą informaciją, dokumentus bei įgyvendinti visas kitas teisės aktuose ir UAB įstatuose numatytas akcininkų teises bei pareigas. Ar notaras gali tvirtinti tokį įgaliojimą?

ATSAKYMAS

Dėl galimybės įgalioti tėvą, su kuriuo nenustatyta nepilnamečio vaiko gyvenamoji vieta, atlikti su nepilnamečio turtu susijusius veiksmus

Kadangi nepilnamečiai iki keturiolikos metų neturi civilinio veiksnio, t. y. nepilnamečiai iki keturiolikos savo veiksmais negali įgyti civilinių teisių ir susikurti civilinių pareigų, išskyrus įstatyme numatytus atvejus (Civilinio kodekso 2.7 straipsnio 3 dalis), už nepilnamečius iki keturiolikos metų sandorius jų vardu sudaro atstovai pagal įstatymą – tėvai arba globėjai, kurie įstatymu yra įpareigoti veikti išimtinai dėl nepilnamečių interesų (Civilinio kodekso 2.7. straipsnio 2 dalis, Civilinio kodekso 3.186 straipsnio 1 dalis). Atsižvelgiant į šią tėvų teisių ir pareigų specifiką, darytina išvada, jog tėvai savo teisių, susijusių su nepilnamečio iki keturiolikos metų turtinių teisių įgyvendinimu, negali perleisti kitiems asmenims.

Turtą, kuris yra nepilnamečių vaikų nuosavybė, tvarko jų tėvai uzufukto teisėmis, bendru sutarimu (Civilinio kodekso 3.185 straipsnio 1, 2 dalys), išskyrus ištuokos ar tėvų gyvenimo skyrium atveju nepilnamečio vaiko turto tvarkymo teisę priklauso tam iš tėvų, su kuriuo teismo sprendimu nustatyta vaiko gyvenamoji vieta (Civilinio kodekso 3.190 straipsnis). Nors tėvų ištuokos atveju tėvas, su kuriuo nenustatyta vaiko gyvenamoji vieta, neturi teisės tvarkyti vaiko turto uzufukto teise, kitos tėvų teisės ir pareigos vaikui, įskaitant pareigą veikti išimtinai nepilnamečio interesais, dėl santuokos nutraukimo nepasibaigia (Civilinio kodekso 3.156 straipsnio 2 dalis). Atsižvelgiant į tai, manytina, jog motina, su kuria yra nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, t. y. kuri tvarko vaiko turtą uzufukto teise, galėtų įgalioti vaiko tėvą atlikti su vaiko turtu susijusius veiksmus (taip pat ir

įgyvendinti akcininko teises), nes vaiko tėvas, nepriklausomai nuo to, kad nepilnametis gyvena su motina, turi pareigą pagal įstatymą veikti išimtinai savo nepilnamečio vaiko interesais.

Dėl įgaliojimo turinio

Pažymėtina, kad Civiliniame kodekse yra įvirtintas tėvų ir vaikų turto atskirumo principas, t. y. vaikai neturi nuosavybės teisės į tėvų turtą, o tėvai – į vaikų turtą (Civilinio kodekso 3.161 straipsnio 4 dalis). Dėl šių priežasčių laikytina, kad nepilnamečio iki keturiolikos metų tėvai pirkti turtą ar nepilnamečio vardu investuoti (pavyzdžiui, įgyti akcinės bendrovės lėšų) gali tik už nepilnamečio pinigines lėšas. Dėl minėtų priežasčių, patartina įgaliojimą nepilnamečio iki keturiolikos metų vardu pirkti akcinės bendrovės akcijas formuluoti taip: „Investuoti nepilnamečio pinigines lėšas į uždarąją akcinę bendrovę.“ Atkreiptinas dėmesys, jog, investuojant nepilnamečio pinigines lėšas, jei jų suma viršija dešimties minimalių mėnesinių algų dydį, būtina gauti teismo leidimą tokiam sandoriui sudaryti (Civilinio kodekso 3.188 straipsnio 1 dalies 6 punktas).

KLAUSIMAS

Abu tėvai (įgaliotojai) nori parašyti įgaliojimą parduoti jų nepilnamečio sūnaus (15 metų) nekilnojamąjį turtą. Teismo leidimas turtui parduoti yra gautas. Ar nepilnamečio (15 metų amžiaus) asmens abu tėvai turi teisę pasirašyti įgaliojimą trečiajam asmeniui, kuris veiktų nepilnamečio vardu, tvarkytų visus dokumentus atitinkamose institucijose ir parduotų nekilnojamąjį turtą (tris žemės sklypus), priklausantį nepilnamečiui?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.7 ir 2.8 straipsniais, už nepilnamečius iki keturiolikos metų sandorius jų vardu sudaro tėvai arba globėjai, o nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų įstatyme nustatytus sandorius sudaro savo vardu, turėdami tėvų ar rūpintojų sutikimą. Atsižvelgiant į tai, jog nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų sandorius sudaro savo vardu, darytina išvada, jog turtines teises jie gali įgyvendinti tiek asmeniškai, tiek per atstovą (Civilinio kodekso 2.132 straipsnis). Taigi, galima įgalioti trečiąjį asmenį parduoti nepilnamečiui (nuo 14 iki 18 metų) priklausantį nekilnojamąjį turtą, tačiau tokį įgaliojimą pasirašo ne jo tėvai, o pats nepilnametis (nuo 14 iki 18 metų), turėdamas tėvų sutikimą (Civilinio kodekso 2.8 straipsnis).

KLAUSIMAS

Pardavėja L. Ž. kreipėsi į notarų biurą norėdama parduoti turta, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė. Pardavėjos sutuoktinis atlieka laisvės atėmimo bausmę užsienio valstybėje. Pardavėja kreipėsi į teismą vadovaudamasi LR civilinio kodekso 3.32 straipsniu, kad gautų teismo leidimą parduoti turta, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, be sutuoktinio. Pardavėja notarine tvarka patvirtinto sutuoktinio įgaliojimo neturi. Skaitant nurodyto Civilinio kodekso straipsnio komentarą darytina išvada, kad pardavėja gali parduoti turta, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, turėdama teismo leidimą, išduotą pagal LR civilinio kodekso 3.32 straipsnį. Ar galima sudaryti ir tvirtinti pirkimo-pardavimo sutartį tik vadovaujantis teismo leidimu ir nesant notarine tvarka patvirtinto sutuoktinio įgaliojimo parduoti turta? Ar teismo nutarties rezoliucinės dalies turinys turėjo būti panašus į įgaliojimo turinį?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.92 straipsnio 3 dalimi, preziumuojama, kad sutuoktinis sandorius su turtu, esančiu bendrąja jungtine nuosavybe, sudaro, kai yra kito sutuoktinio sutikimas, išskyrus atvejus, kai sandoriui sudaryti reikalingas rašytinis kito sutuoktinio sutikimas. To paties straipsnio 4 dalyje numatyta speciali sandorių su bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe sudarymo taisyklė – sandorius, susijusius su bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe esančio nekilnojamojo daikto ar daiktinių teisių į jį disponavimu ar jų suvaržymu, taip pat sandorius dėl bendros įmonės perleidimo ar teisių į ją suvaržymo bei vertybinių popierių, kurie yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, perleidimo ar teisių į juos suvaržymo gali sudaryti tik abu sutuoktiniai, išskyrus tuos atvejus, kai vienas iš sutuoktinių turi kito sutuoktinio išduotą įgaliojimą tokį sandorį sudaryti. Taigi, perleidžiant bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe esantį nekilnojamojį turta, sudaryti sandorį turi abu sutuoktiniai arba vienas iš sutuoktinių, turėdamas kito sutuoktinio įgaliojimą.

Civilinio kodekso 3.94 straipsnio, reglamentuojančio sutuoktinio įgaliojimą tvarkyti turta, 2 dalyje nurodoma, jog jeigu vienas sutuoktinis yra išvykęs arba dėl kitų svarbių priežasčių negali kartu tvarkyti bendro turto, kitas sutuoktinis gali kreiptis į teismą ir paprašyti teismo leidimo vienam tvarkyti tokį turta. Nors minėtame straipsnyje reglamentuojamas viso sutuoktinių turto tvarkymas, manytina, kad teismas galėtų duoti leidimą sudaryti ir konkretų sandorį dėl

sutuoktinių turto disponavimo, pakeičiantį sutuoktinio įgaliojimą.

Taigi, atsižvelgiant į minėtas teisės normas, darytina išvada, kad teismo leidimas vienam sutuoktiniui tvarkyti bendrą turta (atlikti konkretų sandorį) yra alternatyvi priemonė pasiekti Civilinio kodekso 3.92 straipsnio 4 dalyje numatytą tikslą, t. y. vienam sutuoktiniui perleisti bendrąja jungtine nuosavybe esantį nekilnojamojį turta, kai kitas sutuoktinis dėl objektyvių aplinkybių negali dalyvauti sudarant sandorį arba negali išduoti įgaliojimo tokiam sandoriui sudaryti. Tai reiškia, jog šiuo atveju, esant atitinkamam teismo leidimui sudaryti sandorį – parduoti bendrąja jungtine nuosavybe esantį nekilnojamojį turta, sutuoktinio įgaliojimas nėra reikalingas.

KLAUSIMAS

Sutuoktiniai išsituokę, turi nepilnametį vaiką, kurio gyvenamoji vieta nustatyta su motina. Motina savo vardu nekilnojamojo turto neturi. Buvęs sutuoktinis nori parduoti jam asmeninės nuosavybės teise priklausantį butą. Ar šiuo atveju reikalingas teismo leidimas?

Kitas analogiškas atvejis. Sutuooktiniai išsituokę, turi nepilnametį vaiką, kurio gyvenamoji vieta nustatyta su motina. Motina savo vardu nekilnojamojo turto neturi. Buvęs sutuoktinis nusiperka butą asmeninės nuosavybės ir nori jį įkeisti bankui už gausią paskolą būstui įsigyti. Ar šiuo atveju reikalingas teismo leidimas?

Labai nevienoda praktika, tiek notarų, tiek teisėjų.

ATSAKYMAS

Pažymėtina, kad šiuo klausimu gali būti įvairių teisių nuomonių.

Šiuo klausimu yra aktuali Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika. Pavyzdžiui,

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija 2006 m. kovo 29 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-241/2006 nurodo, kad **Civilinio kodekso 3.85 straipsnio 2 dalyje nustatytas įpareigojimas gauti teismo leidimą sudarant sandorius ne dėl bet kokio turto, o tik dėl tokio, kuris atitinka dvi sąlygas: turtas turi būti nekilnojamojasis daiktas ir jis turi būti pripažįstamas šeimos turtu.** Pagal Civilinio kodekso 3.84 straipsnio 2 dalį šeimos turtu pripažįstama šeimos gyvenamoji patalpa, priklausanti vienam ar abiem sutuoktiniams. **Kai šeimoje yra nepilnamečių vaikų, teismo leidimas reikalingas tik sudarant sandorį dėl šeimos gyvenamosios patalpos. Teismų praktikoje šeimos turtu pripažįstama gyvenamoji patalpa, kurioje šeima faktiškai**

gyvena. Civilinio kodekso 3.85 straipsnio 2 dalyje nustatytas reikalavimas taip pat taikomas tais atvejais, kai vienintelėje šeimos gyvenamojoje patalpoje nepilnametis vaikas gyvena su savo išsituokusia motina (arba išsituokusiu tėvu). Santuokos pasibaigimas panaikina šeimos turto teisinį režimą tik buvusiems sutuoktiniams (Civilinio kodekso 3.86 straipsnio 1 dalis), tačiau jis lieka galioti nepilnamečiams vaikams.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2005 m. lapkričio 9 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-426/2005 yra pasisakęs, kad Civiliniame kodekse įtvirtinto šeimos turto instituto pagrindinis tikslas – apsaugoti nepilnamečių vaikų ir silpnesniojo (visų pirma ekonominiu požiūriu) sutuoktinio teises ir teisėtus interesus. Pagal įstatymą vienam ar abiem sutuoktiniams priklausanti gyvenamoji patalpa, kurioje gyvena šeima, yra šeimos turtas (Civilinio kodekso 3.84 straipsnio 2 dalis). Šeimos turtas turi būti naudojamas bendriems šeimos poreikiams tenkinti. Civilinio kodekso 3.84 straipsnio 3 dalyje prie šeimos turto priskiriama ir teisė naudotis šeimos gyvenamąja patalpa. Tokia teisė gali atsirasti nuomos, panaudos ar uzufrukto pagrindu. Jeigu santuoka nutraukiama, bet sutuoktiniai turi nepilnamečių vaikų, šeimos turto teisinis režimas lieka galioti nepilnamečiams vaikams (Civilinio kodekso 3.84, 3.85 straipsniai). Šeimos turto teisinio režimo esmė yra ta, kad toks turtas gali būti naudojamas, valdomas ir juo disponuojama, atsižvelgiant į šeimos santykius reglamentuojančiose teisės normose nustatytus ypatumus ir apribojimus.

Pagal Civilinio kodekso 3.85 straipsnio 2 dalį, jeigu sutuoktiniai turi nepilnamečių vaikų, nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas, sandoriams sudaryti būtinas teismo leidimas. Pagal nurodytos įstatymo normos prasmę teismo leidimas yra būtinas visiems sandoriams, dėl kurių gyvenamoji patalpa galėtų netekti šeimos turto teisinio režimo. Šis reikalavimas taikomas ir tada, kai vienintelėje šeimos gyvenamojoje patalpoje nepilnametis gyvena su savo išsituokusia motina (tėvu). Bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai nenustatė nurodytos imperatyviosios teisės normos pažeidimo šalims sudarant santuokoje įgyto turto pasidalijimo sutartį. Teismai teisingai konstatavo, kad buvusiam sutuoktiniui tapus viso buto savininku, šio buto teisinis statusas nepilnamečių vaikų atžvilgiu nepasibaigė. Apeliacinės instancijos teismas teisingai motyvavo, kad, buvusiems sutuoktiniams sudarant sandorį, nebuvo būtinumo gauti teismo leidimą, todėl jo nebuvimas nedaro sandorio negaliojančiu. Teisėjų kolegija sutinka su tokiu nurodytos

Civilinio kodekso 3.85 straipsnio 2 dalies teisės normos aiškinimu ir taikymu. Šalių nepilnamečių vaikų gyvenamoji vieta teismo sprendimu ar šalių sutartimi nėra nustatyta. Bylos duomenimis, šalių ginčo nagrinėjimo teisme metu ieškovė ir nepilnametis sūnus D. U. gyvena atsakovui – buvusiam sutuoktiniui – nuosavybės teise priklausančiame ginčo bute. Šiai gyvenamajai patalpai iki vaikų pilnamečystės galioja Civilinio kodekso 3.85 straipsnyje nustatyti suvaržymai, kurie yra teisinė nepilnamečių vaikų teisės į būstą garantija. Esant tokioms aplinkybėms teismai pagrįstai nekonstatavo Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo reikalavimo, kad nė vienas vaikas negali būti paliktas be gyvenamojo būsto, globos ar rūpybos, pažeidimo. Civilinio kodekso 3.86 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šeimos turto teisinis režimas pasibaigia nutraukus santuoką, bet pagal šio straipsnio 2 dalį sutuoktiniui, su kuriuo lieka gyventi nepilnamečiai vaikai, teismo sprendimu gali būti suteikta teisė naudotis šeimos turtu ar jo dalimi (uzufruktas). Apeliacinės instancijos teismas, ištyręs ir įvertinęs nurodytas aplinkybes, pagrįstai sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad nebuvo pagrindo pripažinti sandorį prieštaraujančiu gerai moralei.

Pagal Civilinio kodekso 3.85 straipsnio 2 dalį, jeigu sutuoktiniai turi nepilnamečių vaikų, nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas, sandoriams sudaryti būtinas teismo leidimas.

Pagal Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 5 ir 6 punktus tėvai, kiti teisėti vaiko atstovai, valstybės, vietos savivaldos ir visuomeninės institucijos, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys privalo laikytis šių nuostatų bei principų: nė vienas vaikas negali būti paliktas be gyvenamojo būsto, minimalių pragyvenimo lėšų ir globos ar rūpybos; sandoriai, sudaryti pažeidžiant vaiko interesus (vaiką paliekant be gyvenamojo būsto, minimalių pragyvenimo lėšų, globos, rūpybos), kiti aktai, ribojantys ar kitaip varžantys įstatymų nustatytas vaiko asmenines, turtines, kitas teises bei laisves, pripažįstami negaliojančiais.

Pagal Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 13 straipsnio 1 ir 5 dalis vaiko teisę į gyvenamąjį būstą nustato, saugo ir gina šis ir kiti įstatymai bei teisės aktai. Kai tėvai ar kiti teisėti vaiko atstovai netinkamai vykdo arba nevykdo šio įstatymo 11 straipsnyje nustatytų reikalavimų, tai įkeičiant, parduodant arba dovanojant būstą, kuriame gyvena vaikas, būtina vaiko teisių apsaugos institucijos išvada, kad tokie sandoriai neprieštaruoja vaiko interesams.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, mūsų nuomone, tais atvejais, kai po santuokos pa-

sibaigimo nepilnametis vaikas faktiškai gyvena su vienu iš tėvų kito iš tėvų asmeninės nuosavybės teise priklausančioje ar po santuokos nutraukimo įsigytoje gyvenamojoje patalpoje, tokiam nekilnojamajam turtui taikytinas šeimos turto teisinis režimas ir sudaryti sandoriams su tokiu šeimos turto būtinasis teismo leidimas (Civilinio kodekso 3.85 straipsnio 2 dalis), kadangi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nutartyse išaiškino, kad Civilinio kodekso 3.85 straipsnio 2 dalyje nustatytas reikalavimas taip pat taikomas tais atvejais, kai vienintelėje šeimos gyvenamojoje patalpoje nepilnametis vaikas gyvena su savo išsituokusia motina (arba išsituokusiu tėvu), santuokos pasibaigimas panaikina šeimos turto teisinį režimą tik buvusiems sutuoktiniams (Civilinio kodekso 3.86 straipsnio 1 dalis), tačiau jis lieka galioti nepilnamečiams vaikams.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, mūsų nuomone, tais atvejais, kai po santuokos pasibaigimo nepilnametis vaikas, gyvenantis su vienu iš tėvų, faktiškai negyvena kito iš tėvų asmeninės nuosavybės teise priklausančioje ar po santuokos nutraukimo įsigytoje gyvenamojoje patalpoje, tačiau tas iš tėvų, su kuriuo nustatyta nepilnamečio vaiko gyvenamoji vieta, nuosavybės teise neturi jokio kito nekilnojamojo turto, kuriame galėtų gyventi su nepilnamečiu vaiku, atsižvelgiant į Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 5 ir 6 punktuose nustatytus principus, kad vaikas negali būti paliktas be gyvenamojo būsto, tokio kito iš tėvų asmeninės nuosavybės teise priklausančio ar po santuokos nutraukimo įsigyto nekilnojamojo daikto (gyvenamosios patalpos), kuriame faktiškai negyvena nepilnametis vaikas su vienu iš tėvų, sandoriui sudaryti taip pat turėtų būti gautas teismo leidimas.

KLASIMAS

A perleidžia B žemės sklypo dalį su sąlyga, kad rentos mokėtojas iki gyvos galvos kas mėnesį jai mokės atitinkamą pinigų sumą ir per pusmetį šiame žemės sklype pastatys kilnojamąjį sodo namelį bei leis jai naudotis šiuo sklypu ir nameliu iki gyvos galvos. Ar yra privaloma sudarant šią rentos sutartį nustatyti priverstinę hipoteką kaip mokėtojo prievolės įvykdymo užtikrinimo būdą?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.439 straipsnio 1 dalimi, pagal rentos sutartį viena šalis – rentos mokėtojas (skolininkas) įsipareigoja neatlygintinai arba mainais už kapitalo perdavimą jam nuosavybės teise periodiškai mokėti kitai

šaliai – rentos gavėjui sutartyje numatytą pinigų sumą (rentą) arba kitaip išlaikyti rentos gavėją. Civilinio kodekso 6.444 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad jei perduodamas su sąlyga mokėti rentą nekilnojamas daiktas, tai laikoma, kad teisės į šį daiktą yra suvaržytos renta. Jeigu rentos mokėtojas tokį daiktą perleidžia, tai prievolė mokėti rentą pereina daikto įgijėjui. Taip pat Civilinio kodekso 6.445 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad kai nekilnojamas daiktas perduodamas su sąlyga mokėti rentą, rentos gavėjui įkeitimo teisė į tą nekilnojamąjį daiktą atsiranda kaip rentos mokėtojo prievolės užtikrinimas (priverstinė hipoteka).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, rentos gavėjo interesai yra užtikrinami ir daiktas apsunkinamas keilomis teisinėmis priemonėmis, t. y. daiktas apsunkinamas renta, kuri seka paskui daiktą, jo perleidimo atveju ir tokiu būdu rentos mokėjimas pereina daikto įgijėjui, taip pat siekiant užtikrinti rentos mokėtojo prievolę mokėti rentą, daiktas įstatymo pagrindu gali būti apsunkinamas hipoteka. Kadangi dėl įstatymų pagrindu atsiradusios priverstinės hipotekos nustatymo suinteresuoti asmenys kreipiasi į notarą (Civilinio kodekso 4.175 straipsnio 4 dalis) ir nors priverstinė hipoteka atsiranda įstatymo pagrindu, reikalinga kreditoriaus valia, kad ja būtų apsunkinas daiktas. Todėl notaras apie tokią galimybę turėtų informuoti rentos sutarties šalis.

Taip pat reikėtų aptarti jūsų nurodomas rentos sutarties sąlygas, pagal kurias rentos mokėtojas per pusmetį perleistame žemės sklype įsipareigotų pastatyti kilnojamąjį sodo namelį ir leisti juo rentos gavėjui naudotis iki gyvos galvos. Atsižvelgiant į Civilinio kodekso 6.439 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą rentos sutarties sampratą, jūsų nurodytas įsipareigojimas pastatyti kilnojamąjį sodo namelį ir leisti rentos gavėjui juo naudotis iki gyvos galvos nėra rentos sutarties dalykas. Jūsų nurodomi rentos mokėtojo įsipareigojimai yra uzufukto sutarties dalykas, nes pagal Civilinio kodekso 4.141 straipsnio 1 dalį uzufuktas yra asmens gyvenimo trukmei ar apibrėžtam terminui, kuris negali būti ilgesnis už asmens gyvenimo trukmę, nustatyta teisė naudoti svetimą daiktą ir gauti iš jo vaisius, produkciją ir pajamas. Uzufuktu kaip daiktinės teisės objektu gali būti tik esamas daiktas, o ne būsimas daiktas. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad tokia sutartis dėl kilnojamąjo sodo namelio naudojimo gali būti sudaryta tik kai jis bus pastatytas. Sąlyga dėl tokios būsimos uzufukto sutarties sudarymo galėtų būti aptarta rentos iki gyvos galvos sutartyje, taip pat aptariant ir šios sąlygos neįvykdymo teisinės pasekmės.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad papildomai

reikėtų aptarti ir uzufukto įgyvendinimą į žemę, nes tokio uzufukto turinys savo esme skiriasi nuo uzufukto į kitus daiktus (Civilinio kodekso 4.145 straipsnis).

KLAUSIMAS

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.440 straipsnio 2 dalį, jeigu pagal rentos sutartį perduotinas daiktas yra nekilnojamas daiktas, tai ši sutartis yra rentos pirkimo-pardavimo sutartis ir jai atitinkamai taikomos pirkimo-pardavimo sutarčių normos. Ar tokiu atveju, kai pasirašoma rentos sutartis, pagal kurią rentos mokėtojas įsipareigoja rentos gavėjui mokėti periodines išmokas, o rentos gavėjas įsipareigoja perleisti rentos mokėtojui nekilnojamojį daiktą, kuris bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso rentos gavėjui kartu su kitu (-ais) bendraturčiu (-iais), yra taikoma Civilinio kodekso 4.79 straipsnio nuostata dėl bendraturčio pirmumo teisės įsigyti parduodamą daiktą? Pabrėžiame, kad rentos sutartyje būtų nustatoma tik rentos mokėtojo pareiga mokėti periodines išmokas, išlaikymas bet kokia forma nebūtų nustatomas, o rentos mokėtojas, kuriam už rentą būtų perleidžiamas nekilnojamas turtas, yra ne to nekilnojamojo turto bendraturtis, o trečiasis asmuo.

ATSAKYMAS

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.440 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad jeigu pagal rentos sutartį perduotinas daiktas yra nekilnojamas daiktas, tai ši sutartis yra rentos pirkimo-pardavimo sutartis ir jai atitinkamai taikomos pirkimo-pardavimo sutarčių nuostatos. Vis dėlto manytina, kad pirkimo-pardavimo sutarčių nuostatos turėtų būti taikytinos atsižvelgiant į rentos instituto specifiką.

Pirma, rentos sutartis turi specialų tikslą – ši sutartis skirta užtikrinti rentos gavėjo kaip kreditoriaus interesus, kadangi jis, perleisdamas savo nuosavybę rentos mokėtojui, turi tikslą visą rentos sutartyje numatytą laikotarpį gauti išlaikymą. Specialus tikslas lemia specialų reguliavimą, skirtą rentos gavėjo interesams užtikrinti – jei su sąlyga mokėti rentą yra perduotas nekilnojamas daiktas, tai laikoma, kad teisės į šį daiktą yra suvaržytos renta, o jei perduodamas kilnojamas turtas ar pinigų suma, esminė sutarties sąlyga yra rentos mokėtojo pareiga pateikti prievolės įvykdymo užtikrinimą arba apdrausti savo civilinę atsakomybę už netinkamą rentos sutarties vykdymą (Civilinio kodekso 6.444, 6.6445 straipsniai), rentos mokėtojo pareigos gali būti perleidžiamos tik specialiam subjektui – draudimo

įmonei, o išlaikymo iki gyvos galvos atveju toliau perleisti pagal sutartį perduotą nekilnojamojį daiktą galima tik turint notaro patvirtintą rentos gavėjo sutikimą (Civilinio kodekso 6.448, 6.463 straipsniai), draudžiama areštuoti ir nukreipti išieškojimą į lėšas, reikalingas rentos gavėjui išlaikyti (Civilinio kodekso 6.447 straipsnis), ir t. t.

Rentos sutarties tikslas suponuoja, kad tarp rentos sutarties šalių susiklosto ne bet kokie, o pasitikėjimu paremti (fiduciariniai) santykiai. Nors teisės doktrinoje pasisakoma, kad fiduciariniai santykiai atsiranda išlaikymo iki gyvos galvos sutarties atveju (profesorius Valentino Mikelėno 2017 m. liepos 5 d. teisinė išvada dėl išlaikymo iki gyvos galvos sutarties, „Notariatas“, Nr. 24/2017, p. 54), manytina, kad, atsižvelgiant į rentos instituto tikslą ir paskirtį, pasitikėjimu paremti santykiai susiklosto ir kitų rentos porūšių atveju. Kadangi rentos iki gyvos galvos sutartis, taip pat kaip ir išlaikymo iki gyvos galvos sutartis, yra tęstinio pobūdžio, taip pat priešingai nei pirkimo-pardavimo sutartis, renta yra ne ekvivalentė, o rizikos sutartis (šalims iš anksto nėra žinoma, kokio dydžio naudą jos gaus), darytina išvada, kad kreditoriui – rentos gavėjui, yra svarbus skolininko – rentos mokėtojo, asmuo.

Atsižvelgiant į tai, kad rentos gavėjui yra svarbus rentos mokėtojo asmuo, Civilinio kodekso 4.79 straipsnio taikymas rentos iki gyvos galvos sutarties sudarymo atveju nebūtų suderinamas su rentos instituto tikslu ir rentos gavėjo interesų apsaugos principu. Taip pat Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, jog pagal Civilinio kodekso 4.79 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisės normą bendraturtis pirmenybės teisę pirkti turi tik tuo atveju, jeigu nuosavybės dalis perleidžiama pardavimo būdu. Įstatymo nustatytas bendraturčio teisės ribojimas negali būti aiškinamas ir taikomas plečiamai. Perleidžiant dalį, esančią bendrąja nuosavybe, kitais perleidimo būdais, šis įstatymo reikalavimas netaikomas (Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K–3–165/2005).

VEKSELIAI

KLAUSIMAS

Klientas pametė jam išduotą vykdomojo įrašo egzempliorių kartu su vekselio originalu. Ar galima išduoti notaro padaryto vykdomojo įrašo paprastajame neprotestuotiname vekselyje dublikatą?

ATSAKYMAS

Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 84 straipsnyje nustatyta, kad jeigu vekselis sunaikintas, pavogtas ar dėl kitos priežasties prarastas, teisės pagal prarastą vekselį atkuriamos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso šaukiamosios teisenos tvarka.

Taigi, paties vekselio kaip dokumento atkūrimo ar atgavimo, kai jis yra sunaikintas ar prarastas, speciali tvarka reglamentuota įstatyme.

Tačiau pažymėtina, kad notaro išduotas vykdomasis įrašas pagal vekselį yra atskiras notaro išduodamas dokumentas, kuriam netaikoma vekselio atkūrimo ar grąžinimo tvarka, o taikoma notarinių dokumentų dublikatų išdavimo tvarka, jeigu vykdomasis įrašas būna dingęs. Notariato įstatymo 39 straipsnis nustato, kad, jeigu dingsta notaro patvirtintas arba išduotas dokumentas, dingusio dokumento dublikatas išduodamas pagal rašytinį sandorio dalyvių pareiškimą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, manytina, kad notaras turi teisę išduoti vykdomojo įrašo pagal vekselį dublikatą, jeigu tas vykdomasis dokumentas pradingo. Jeigu vykdomasis dokumentas nėra dingęs, pavyzdžiui, jis pateiktas vykdyti antstoliui, tokio dokumento dublikatas negalėtų būti išduodamas.

KLAUSIMAS

Notarų biure buvo patvirtintas vekselis, tačiau vekselio gavėjas prarado savo originalų vekselio egzempliorių ir kreipėsi į mus dėl šio vekselio dublikato išdavimo.

Ar gali būti išduotas notaro saugomo vekselio egzemplioriaus dublikatas?

ATSAKYMAS

Pagal Civilinio kodekso 6.65 straipsnio 2 dalį, jeigu skolininkas yra kreditoriui išdavęs prievolei patvirtinti skolos dokumentą, tai kreditorius, priimdamas visą prievolės įvykdymą, privalo tą dokumentą skolininkui grąžinti.

Pagal Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo (toliau – ĮPVĮ) 52 straipsnio 1 dalį kiekvienas pagal vekselį įsipareigojęs asmuo, kurio atžvilgiu pasinaudota ar gali būti pasinaudota reikalavimo teise, apmokėjęs vekselį, gali reikalauti grąžinti jam vekselį su protestu ir išduoti pakvitavimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Išplėstinė teisėjų kolegija 2011 m. liepos 15 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-278/2011 konstatavo, kad aptartas įstatymo reguliavimas leidžia daryti išvadą, jog vekselio buvimas pas vekselio turėtoją preziumuoja ir vekselio pateikimą apmokėti.

Taigi, vekselis pagal savo esmę turi skolos dokumento požymių, kadangi vekselio turėtojas privalo grąžinti skolininkui jo apmokėtą vekselį, vekselio turėtojo vekselio turėjimas patvirtina prievolės buvimą, preziumuoja, kad vekselis buvo pateiktas apmokėti. Atsižvelgiant į tai, vekselio dublikato išdavimas galėtų sudaryti situaciją, kai vekselio turėtojas galėtų pakartotinai išsiieškoti vekselio sumą, kuri jau buvo sumokėta ir grąžintas vekselis.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal ĮPVĮ 84 straipsnį, jeigu vekselis sunaikintas, pavogtas ar dėl kitos priežasties prarastas, teisės pagal prarastą vekselį atkuriamos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso šaukiamosios teisenos tvarka.

Taigi, įstatymas nustato specialiąją teisių pagal prarastą vekselį atkūrimo tvarką.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, manytina, kad vekselio turėtojui praradus vekselį, jo teisės pagal vekselį turėtų būti atkuriamos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso šaukiamosios teisenos tvarka, o notaras negalėtų išduoti vekselio turėtojui notaro saugomo patvirtinto vekselio egzemplioriaus dublikato.

ŽEMĖ

KLAUSIMAS

Ar, atsižvelgiant į Nekilnojamojo turto registro įstatymo 17 straipsnio pakeitimą, įsigaliojusį 2015 11 01, galima tvirtinti miškų ūkio paskirties žemės sklypų pirkimo–pardavimo sutartis negavus Žemėtvarkos tarnybos leidimo ir remiantis tarp šalių iki 2014 05 01 sudaryta rašytine preliminariąja sutartimi, kuri nėra įregistruota viešajame registre?

ATSAKYMAS

Pagal Lietuvos Respublikos miškų įstatymo papildymo 41 straipsniu įstatymo 2 straipsnį, jeigu iki šio įstatymo įsigaliojimo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.165 straipsnyje nustatyta tvarka yra sudaryta preliminarioji sutartis dėl miškų ūkio paskirties žemės sklypo perleidimo sandorio sudarymo, šis žemės sklypas parduodamas iki šio įstatymo įsigaliojimo nustatyta tvarka. t. y. pagal preliminariąsias sutartis ir be reikalavimo kreiptis į Nacionalinės žemės tarnybos teritorinius skyrius dėl pažymos dėl miškų ūkio ar žemės ūkio paskirties žemės sklypo pardavimo pirmumo teisę turinčiam jį pirkti asmeniui išdavimo. Atsižvelgiant į tai, jog Civilinio kodekso 6.156 straipsnyje nenumatyta, jog teisinės pasekmės sukelia tik registre įregistruota preliminarioji sutartis, taip pat Miškų įstatyme neįtvirtinta nuostatos, jog norint pasinaudoti nustatyta išimtimi preliminarioji sutartis turi būti įregistruota registre, manytina, kad galima tvirtinti miškų ūkio paskirties žemės sklypų pirkimo–pardavimo sutartis negavus Nacionalinės žemės tarnybos leidimo, jei preliminarioji sutartis dėl miškų ūkio paskirties žemės pardavimo buvo sudaryta iki 2014 m. gegužės 1 d., nors tokia sutartis ir nėra įregistruota Nekilnojamojo turto registre.

KLAUSIMAS

Ar asmenys įsigydami žemės iki 10 ha turi kreiptis į Nacionalinę žemės tarnybą dėl sutikimo įsigyti žemės ūkio paskirties žemę gavimo? Ar jie, kaip ir anksčiau, turi pateikti deklaraciją notarui apie turimą žemės ūkio paskirties žemę ir jiems iš Nacionalinės žemės ūkio tarnybos jokio dokumento pateikti nereikia?

ATSAKYMAS

Lietuvos Respublikos žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog asmenys gali įsigyti žemės ūkio paskirties žemės tik gavę Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos padalinio pagal žemės buvimo vietą išduotą sutikimą. Atkreiptinas dėmesys, kad nenustatyta, kokį žemės plotą įsigyjant yra būtina gauti Nacionalinės žemės tarnybos leidimą, todėl darytina išvada, jog toks leidimas yra būtinas kiekvienu atveju įsigyjant žemės ūkio paskirties žemę, nepriklausomai nuo įgyjamo žemės ploto.

Žemės ūkio paskirties žemės pirkėjo deklaracijų pildymo ir pateikimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2013 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. 3D-836, 15 punkte detalizuojama, kad, prieš tvirtinant žemės ūkio paskirties žemės perleidimo sandorį, Žemės ūkio paskirties žemės pirkėjo deklaracija kartu su kitais žemės ūkio paskirties žemės perleidimo sandorio dokumentais privalo būti pateikta notarui, kuris tvirtins šį sandorį. Taigi, deklaracija turi būti pateikta žemės perleidimo sandorį tvirtinančiam notarui.

KLAUSIMAS

Yra sandoris – valstybinės žemės pirkimo–pardavimo sutartis, kurioje pirkėjui atstovauja kiti fiziniai

asmenys pagal įgaliojimą, už pirkėją pinigų sumoka UAB. Ar šį sandorį galima laikyti įtartinu pagal nustatytus iki pakeitimų kriterijus?

ATSAKYMAS

Kriterijų, kuriais vadovaujantis sandoriai gali būti laikomi įtartinais, sąlyginuose požymiuose, nustatyuose Notarų rūmų, nėra atskirai apibrėžtas požymis, kuriuo vadovaujantis pateiktoje situacijoje sandorį būtų galima laikyti įtartinu.

Pinigų plovimo ir įtartinų piniginių operacijų ar sandorių atpažinimo kriterijų sąrašo, patvirtinto Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2014 m. gruodžio 5 d. įsakymu Nr. V-240, 2.7 punkte numatytas pinigų plovimo ir įtartinų piniginių operacijų ar sandorių atpažinimo kriterijus – visą avansą, kitą įmoką (ar didžiąją jų dalį) kliento vardu sumoka su jo įprastine veikla akivaizdžiai nesusiję asmenys. Pranešime Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai apie įtartiną sandorį nurodoma, kokį FNTT patvirtintą kriterijų, pagal kurį atpažįstama, kad sandoris laikomas įtartinu, sandoris atitinka (Nurodymų notarams, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (ar) teroristų finansavimui 26.1 punktą (2015 vasario 12 d. nutarimo Nr. 12 redakcija, Nurodymų redakcijos nuo 2018 m. vasario 8 d. – 41.4 punktą).

Tais atvejais, kai už pirkėją perkamo nekilnojamojo daikto kainą sumoka kitas asmuo, manytina, kad turi būti nustatyta, kokių civilinių teisinių santykių pagrindu kitas asmuo moka perkamo daikto kainą. Manytina, kad tai, ar sandoris yra įtartinas, vadovaujantis Pinigų plovimo ir įtartinų piniginių operacijų ar sandorių atpažinimo kriterijų sąrašo 2.7 punktu, galima vertinti, pateikus pirkėjo ir kainą mokančio asmens sutartį. Jei UAB už pirkėją kainą sumoka, pavyzdžiui, padengdamas skolą pirkėjui, tai galėtų būti laikoma neįtartinu sandoriu, o jei UAB sumoka kainą neatlygintinai – galėtų būti laikoma įtartinu sandoriu.

KLASIMAS

Perkant žemę iš valstybės sutartyje įrašyta tokia nuostata:

„Pirkėjas pasinaudojo pirmumo teise įsigyti valstybinę žemės ūkio paskirties žemę, todėl keisti pagrindinę šios žemės naudojimo paskirtį įgyja ne anksčiau kaip praėjus 5 metams nuo šios žemės įgijimo dienos. Pirkėjo prašymu arba nustačius, jog pirmumo teise įgyta valstybinė žemės ūkio paskirties žemė naudojama ne pagal paskirtį, valstybė įgyja teisę į šią žemę už tą pačią kainą, už kurią ji buvo įsi-

gyta iš valstybės.“ Šios nuostatos pagrindu yra padarytas įrašas – atpirkimo teisė.

1) Ar gali būti juridinis faktas užregistruotas – atpirkimo teisė, jei ji įmanoma tik tada, kai žemė naudojama ne pagal paskirtį, kaip sankcija.

2) Ar galima tokią žemę perleisti kitiems asmenims? Ar perleidus tokią žemę turi likti šis įrašas apie atpirkimą? Ar atpirkimas liks visam laikui ar jis turi terminą, nes draudimas keisti paskirtį yra 5 metai nuo įgijimo dienos. Jei bus pakeista paskirtis, tai žemė nebebus žemės ūkio paskirties ir tuomet atpirkimo teisė turėtų išnykti?

Jei visgi manytumėte, kad juridinis faktas turėtų būti, ar jis neturėtų būti įrašytas 5 metus?

ATSAKYMAS

Pagal Nekilnojamojo turto registro nuostatų 14.2.10 punktą Nekilnojamojo turto registre įrašomi ir saugomi juridinių faktų duomenys (pavyzdžiui, specialiosios sandorio sąlygos). Manytina, kad kaip specialioji sandorio sąlyga galėtų būti įregistruojama ir valstybės teisė atpirkti ne pagal paskirtį naudojamą žemės ūkio paskirties žemę (nors valstybės teisė gali ir neatsirasti). Tačiau tvirtinant valstybinės žemės ūkio paskirties žemės sklypo pirkimo-pardavimo sutartį, reikėtų atsižvelgti į Valstybinės žemės ūkio paskirties žemės sklypų pardavimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 18 d. nutarimu Nr. 236 „Dėl valstybinės žemės ūkio paskirties žemės sklypų pardavimo ir nuomos“ numatytą tvarką. Šių taisyklių 13 punkte numatyta, kad valstybinės žemės pirkimo-pardavimo sutarties projekte nurodoma, kad teisė keisti pagrindinę žemės naudojimo paskirtį įgyjama ne anksčiau kaip po 5 metų nuo žemės sklypo įsigijimo dienos. Šis ribojimas įregistruojamas Nekilnojamojo turto registre. Šiose taisyklėse nėra numatyta, kad Nekilnojamojo turto registre registruojama sąlyga, kad kai nustatoma, kad sklypas naudojamas ne pagal paskirtį, valstybė įgyja teisę atpirkti žemės sklypą. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad juridinis faktas neturi būti registruojamas.

Pagal Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymo (toliau – Įstatymas) 4 straipsnio 4 dalį draudimas keisti pagrindinę žemės, įsigytos iš valstybės, naudojimo paskirtį 5 metus taikomas ir perleidus šį žemės sklypą tretiesiems asmenims. Be to, šioje dalyje taip pat numatyta, kad valstybės teisė atpirkti ne pagal pagrindinę žemės naudojimo paskirtį naudojamą žemės ūkio paskirties žemės sklypą už tą pačią kainą, už kurią ji buvo įsigyta iš valstybės, išlieka ir perleidus šį žemės sklypą tretiesiems asmenims. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad iš valstybės įsigyta žemės

ūkio paskirties žemė gali būti perleista kitiems asmenims nepraėjus 5 metams nuo įgijimo. Dėl atpirkimo teisės tiksliai nėra pasisakoma. Manytina, kad šis terminas nėra neribotas. Atsižvelgiant į tai, kad keisti pagrindinę naudojimo paskirtį žemės įgijėjas turės teisę tik po 5 metų nuo įsigijimo iš valstybės dienos, manytina, kad tas pats terminas taikytinas ir valstybės teisei atpirkti ne pagal paskirtį naudojamą žemę. Jei Nekilnojamojo turto registre įregistruotas juridinis faktas – atpirkimo teisė, manytina, kad taip pat turėtų būti įregistruotas ir šios teisės terminas. Žemės paskirties keitimas būtų pagrindas išregistruoti juridinį faktą – valstybės teisę atpirkti ne pagal paskirtį naudojamą žemės ūkio paskirties žemę.

KLAUSIMAS

Ar taikomas Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymo 2 straipsnio 3 dalies reikalavimas (*žemės pirkimo-pardavimo sandoriai turi būti vykdomi tik bankinių atsiskaitymų būdu*), kai pirkėjas pagal susitarimą su banku perima pardavėjo prievolę grąžinti iš banko gautą kreditą, kuriam užtikrinti banko naudai yra įkeistas ketinamas perleisti žemės ūkio paskirties žemės sklypas, o kainos sumokėjimas, šalių susitarimu bei remiantis Civilinio kodekso 6.130 straipsnio 1 dalimi, laikomas įvykdytu įskaitant priešpriešines prievoles?

ATSAKYMAS

Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje numatytą atsiskaitymo būdą – bankinį atsiskaitymą, manytina, reikėtų laikyti mokėjimo pavedimu. Mokėjimo pavedimas Civilinio kodekso 6.930 straipsnio 1 dalyje numatytas kaip viena iš atsiskaitymo negrynaisiais pinigais priemonių.

Įskaitymas taip pat gali būti prievolės pasibaigimo pagrindas, tačiau atliekant įskaitymą jokie mokėjimai nėra atliekami, be to, įskaitymas nelaikytinas atsiskaitymo priemone. Prievolė baigiasi, kai įskaitomas priešpriešinys vienušis reikalavimas.

Manytina, kad Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje numatytos pareigos pirkimo-pardavimo sutartis vykdyti tik bankinių atsiskaitymų būdu tikslas yra apriboti šalių atsiskaitymą grynaisiais pinigais. Įskaitymas nėra priskiriamas atsiskaitymo priemonėms, kaip, pavyzdžiui, grynieji pinigai, čekiai, vekseliai. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad žemės ūkio paskirties žemės pirkėjas turi teisę perimti skolininko – žemės ūkio paskirties žemės pardavėjo – teises ir pareigas pagal kreditoavimo sutartį, ir, atsižvelgiant į tai, kad tarp pirkėjo ir pardavėjo atsiranda priešpriešiniai reikalavimai,

šalys turi teisę atlikti įskaitymą, kurio pagrindu bus įvykdyta žemės pirkimo–pardavimo sutartis.

KLAUSIMAS

Remiantis nauja Lietuvos Respublikos žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymo redakcija, asmuo, pageidaujantis įsigyti žemės ūkio paskirties žemę, iki perleidimo sandorio sudarymo privalo užpildyti žemės ūkio paskirties žemės pirkėjo deklaraciją. Norėdamas gauti sutikimą pirkti žemės ūkio paskirties žemę, šią deklaraciją įgijėjas pildo Nacionalinėje žemės tarnyboje. Ar notarui, tvirtinančiam perleidimo sandorį, turi būti pateikta minėta deklaracija, ar užtenka tik Nacionalinės žemės tarnybos išduoto sutikimo?

ATSAKYMAS

Žemės ūkio paskirties žemės pirkėjo deklaracijų pildymo ir pateikimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2013 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. 3D-836, 15 punkte detalizuojama, kad prieš tvirtinant žemės ūkio paskirties žemės perleidimo sandorį, Žemės ūkio paskirties žemės pirkėjo deklaracija kartu su kitais žemės ūkio paskirties žemės perleidimo sandorio dokumentais privalo būti pateikta notarui, kuris tvirtins šį sandorį. Atsižvelgiant į tai, deklaracija turi būti pateikta ir žemės perleidimo sandorį tvirtinančiam notarui.

KLAUSIMAS

Žemės sklypas yra suformuotas ir išnuomotas (Registru centre registruota valstybinės žemės nuomos sutartis) dviem asmenims, kurie turi 10 butų daugiabučiame name. Vienas savininkas pageidauja parduoti vieną butą. Pirkėja butą perka paėmusi banko kreditą.

Kadangi valstybinis žemės sklypas yra suformuotas, išnuomotas, tai pardavėjas kreipėsi į Nacionalinę žemės tarnybą dėl leidimo perleisti žemės nuomos teisę. Nacionalinė žemės tarnyba sutikimo nedavė, kadangi nėra pakeista nuomos sutartis (pardavėjas anksčiau yra pardavęs 2 butus), nėra žinomas perleidžiamos nuomos teisės dalies dydis.

Bankas įkeisti nuomos teisės nepageidauja.

Ar gali šalys susitarti buto pardavimo sutartyje:

- dėl nuomos teisės perleidimo ateityje, pardavėjui įsipareigojant perdaryti planą ir esamą nuomos sutartį, tokiu būdu bus nustatyta perleidžiamos žemės nuomos teisės dalis;
- kad neturi ketinimų keisti naudojimo sąlygų;
- kad tinkamai vykdo nuomos sutarties sąlygas.

Ar aptarus šias sąlygas būtų galima sudaryti buto pardavimo sandorį be Nacionalinės žemės tarnybos, t. y. žemės savininko, sutikimo?

ATSAKYMAS

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. birželio 16 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A14-1057-06 pasisakyta, kad pagal Civilinio kodekso 6.394 straipsnio 3 dalį parduodant nekilnojamąjį daiktą, kai sutarties šalys neturi ketinimų keisti žemės sklypo, ant kurio šis daiktas yra, naudojimo sąlygų, teisė naudotis atitinkama žemės sklypo dalimi pereina pirkėjui įstatymo pagrindu. Tai reiškia, kad žemės sklypo savininko sutikimo teisių į nekilnojamąjį daiktą perleidimui nereikia, be to, jis iš viso neturi valios leisti ar drausti tokį perleidimą.

Vadovaujantis Naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 260, 45 punktu, žemės nuomos teisė į žemės sklypą ar jo dalį gali būti perleidžiama kitiems asmenims tik tais atvejais, kai perleidžiami išnuomotame žemės sklype esantys statiniai ar įrenginiai (jų dalys), ir tik kai valstybinės žemės sklypo nuomininkas tinkamai vykdo pagal nuomos sutartį priimtus įsipareigojimus. Pagal Lietuvos Respublikos 1999 m. kovo 9 d. nutarimo Nr. 260 „Dėl naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos“ 2.12 punktą savivaldybės taryba kontroliuoja, kaip vykdoma valstybinės žemės nuomos sutarties, sudarytos kito valstybinės žemės nuomotojo, sąlyga dėl žemės nuomos mokesčio mokėjimo. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad savivaldybės, administruojančios nuomojamos valstybinės žemės nuomos mokesčio mokėjimą, pažyma apie skolos nebuvimą savivaldybės biudžetui už valstybinės žemės nuomą yra pakankamas dokumentas įsitikinti, kad nuomos sąlygos vykdomos tinkamai.

Vis dėlto abejotina dėl sąlygos, jog pardavėjas tik įsipareigoja kreiptis dėl žemės sklypo dalies, į kurią vėliau būtų perleidžiama nuomos teisė, nustatymo. Manytina, kad nuomos teisė gali būti perleidžiama, jei yra nustatyta konkreti žemės sklypo dalis, į kurią perleidžiama nuomos teisė. Jei žemės sklypo dalis, į kurią perleidžiama nuomos teisė, nenustatyta, manytina, kad sutartis negali būti tvirtinama.

KLAUSIMAS

Pardavėjas turi pastatą ir pamatus išnuomotame valstybiniame žemės sklype ir nori parduoti tik pamatus, neperleisdamas dalies žemės nuomos teisės,

ir nesikreipti į Nacionalinę žemės tarnybą (NŽT) dėl leidimo gavimo. NŽT pageidauja, kad nuomininkas atvyktų į jų skyrių apspręsti dėl galimybės parduoti statinį (pamatus) neperleidžiant žemės nuomos teisės. Ar pakanka tik savivaldybės pažymos, kad nuomos sutartis yra tinkamai vykdoma ir visi mokesčiai sumokėti, ar vis dėlto turėtų pateikti NŽT pažymą?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 260, 45 punktu, žemės nuomos teisė į žemės sklypą ar jo dalį gali būti perleidžiama kitiems asmenims tik tais atvejais, kai perleidžiami išnuomotame žemės sklype esantys statiniai ar įrenginiai (jų dalys), ir tik kai valstybinės žemės sklypo nuomininkas tinkamai vykdo pagal nuomos sutartį priimtus įsipareigojimus. Pateiktoje situacijoje pastato savininkas žemės nuomos sutarties su žemės savininku nėra sudaręs, jam taip pat nebuvo perleista nuomos teisė į žemės sklypą. Vis dėlto atsižvelgiant į tai, kad žemės nuomos sutartis buvo sudaryta su ankstesniu pastato savininku, pagal Civilinio kodekso 6.394 straipsnį sutartyje turi būti aptariamas teisių į žemės sklypą klausimas. Pagal Lietuvos Respublikos 1999 m. kovo 9 d. nutarimo Nr. 260 „Dėl naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos“ 2.12 punktą savivaldybės taryba kontroliuoja, kaip vykdoma valstybinės žemės nuomos sutarties, sudarytos kito valstybinės žemės nuomotojo, sąlyga dėl žemės nuomos mokesčio mokėjimo. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad pateiktuoju atveju notarui turi būti pateikiama savivaldybės, administruojančios nuomojamos valstybinės žemės nuomos mokesčio mokėjimą, pažyma apie skolos nebuvimą savivaldybės biudžetui už valstybinės žemės nuomą.

KLAUSIMAS

Klientė kreipėsi dėl ŽŪP žemės sklypo perleidimo sandorio.

Prašo patvirtinti sandorį be Nacionalinės žemės tarnybos leidimo žemės įgijėjui, remdamasi įstatymo nuostata, kad leidimo nereikia, kai įsigyjamas žemės sklypas patenka į teritoriją, kurioje pagal savivaldybės lygmens ir vietovės lygmens bendrojo planus žemę numatyta naudoti ne žemės ūkio veiklai.

Koks dokumentas, pagrindžiantis faktą, kad žemės sklypas patenka į teritoriją, kurioje pagal savivaldybės lygmens ir vietovės lygmens bendrojo

planus žemę numatyta naudoti ne žemės ūkio veikai, turėtų būti pateiktas notarui?

ATSAKYMAS

Pagal Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 6 straipsnio 2 dalį savivaldybės lygmens ir vietovės lygmens teritorijų planavimo dokumentų rengimą organizuoja savivaldybės administracijos direktorius, išskyrus šio straipsnio 1 dalyje nurodytus teritorijų planavimo dokumentus (valstybei svarbių projektų teritorijų planavimo dokumentų, saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentų, kituose įstatymuose nurodytų specialiojo teritorijų planavimo dokumentų) ir atvejus, kai kiti įstatymai nustato kitus specialiojo teritorijų planavimo organizatorius. Pagal Teritorijų planavimo įstatymo 27 straipsnio 3 dalį savivaldybės administracijos direktorius savivaldybės bendrąjį planą ar savivaldybės dalies bendrąjį planą (rengiamą vietovės lygmeniu (Teritorijų planavimo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 2 punktas)) teikia tvirtinti savivaldybės tarybai.

Atsižvelgiant į tai, kad savivaldybės lygmens ir vietovės lygmens bendruosius planus tvirtina savivaldybės taryba, jų rengimą organizuoja savivaldybės administracijos direktorius, manytina, kad notarui siekiant įsitikinti, jog žemės sklypas patenka į teritoriją, kurioje pagal savivaldybės lygmens ir vietovės lygmens bendruosius planus žemę numatyta naudoti ne žemės ūkio veikai, gali būti pateikiamas savivaldybės raštas, kuriuo patvirtinama, kad įsigijamas žemės ūkio paskirties žemės sklypas patenka į minėtą teritoriją.

KLAUSIMAS

Žemės ūkio paskirties žemės sklypo pirkėjas pareikalauja, o pardavėjas sutinka, kad visiškai su pardavėju pirkėjas atsiskaitytų tik po to, kai pirkėjas įkeis nusipirktą sklypą bankui ir gaus paskolą, t. y. po 2–3 savaitių. Žemėtvarkos tarnybos leidime parduoti ši sąlyga neaptarta, nurodyta tik pardavimo kaina. Ar šiuo atveju galima atlikti sandorį nurodytomis sąlygomis?

ATSAKYMAS

Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymo 5 straipsnio 6 dalyje numatyta, kad kai žemės ūkio paskirties žemės sklypas parduodamas kitiems asmenims už mažesnę kainą ir (ar) kitomis sąlygomis, negu buvo nurodyta pirminiame žemės savininko pranešime, turi būti pateikiamas pakartotinis pranešimas. Atsiskaitymo tvarka laikytina sąlyga, kuriai pasikeitus, pranešimas pirmumo teisę turintiems asmenims turėtų būti siunčiamas pakartotinai. Vadovaujantis Civilinio kodekso 6.314 straipsnio 4 dalimi, jei sutartyje nenumatyta ko kita, pirkėjas privalo iš karto sumokėti visą kainą. Vis dėlto manytina, kad sąlyga, kuriai numačius pranešimas turėtų būti siunčiamas pakartotinai, galėtų būti laikoma, kai sutartyje numatomas atsiskaitymas sumokant visą kainą iš karto ar išsimokėtinai. Pateiktuju atveju pirkėjas daikto kainą sumoka skolintomis lėšomis, ir tai nelaikytume sąlyga, dėl kurios turi būti siunčiamas pakartotinis pranešimas pirmumo teisę turintiems asmenims (taip pat atsižvelgiant į tai, kad atsiskaitymas atidedamas 2–3 savaitių laikotarpiui).

KITI VEIKSMAI

KLAUSIMAS

Ar gali notaras tvirtinti pirkimo–pardavimo sutartį, jei pardavėjas sutarties sudarymo dieną negali pateikti galiojančio asmens tapatybės dokumento originalo, kadangi jam yra pritaikyta kardomoji priemonė – asmens dokumento paėmimas. Sutarties sudarymo metu jis turėtų tik pareigūno, paėmusio asmens dokumentą, patvirtintą paso kopiją.

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 31 straipsniu, notaras atlikdamas notarius veiksmus, nustato fizinių asmenų, jų atstovų arba juridinių asmenų atstovų tapatybę. Lietuvos Respublikos piliečių asmens tapatybę nustatoma pagal pateiktą asmens tapatybės kortelę, pasą arba kitą asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, kuriame yra asmens kodas ir nuotrauka. Europos Sąjungos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių narių piliečių asmens tapatybę nustatoma pagal tos valstybės išduotą piliečio pasą ar jį atitinkantį kelionės dokumentą, skirtą vykti į užsienio valstybę ir pripažintą Lietuvos Respublikoje. Kitų užsieniečių, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra užsienio valstybėje, asmens tapatybę nustatoma pagal užsienio valstybės išduotą piliečio pasą ar jį atitinkantį kelionės dokumentą, skirtą vykti į užsienio valstybę ir pripažintą Lietuvos Respublikoje, o užsieniečių, kurie yra deklaravę gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, asmens tapatybę nustatoma pagal dokumentą, suteikiantį užsieniečiui teisę laikinai ar nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje. Prieglobsčio prašytojų, išskyrus esančius pasienio kontrolės punktuose ir tranzito zonos, asmens tapatybę nustatoma pagal pateiktą užsieniečio registracijos pažymėjimą.

Atkreipiame dėmesį, jog Notariato įstatymas ne-

numato, kad tapatybę gali būti nustatoma vadovaujantis atitinkamų dokumentų kopijomis, todėl manytina, kad fizinių asmenų, jų atstovų ar juridinių asmenų atstovų tapatybę nustatoma pagal pateiktus dokumentų originalus.

KLAUSIMAS

Teisingumo ministerijos 2016 m. atliktų notarų veiklos patikrinimo aktų apibendrinimo 10 punkte nurodyta pastaba: po žodžių „tvirtinu“ ar „liudiju“ papildomai neįrašoma, kuriam valstybės registru duomenys yra perduoti.

2015 07 07 įsakyme „Dėl notarinio registro, tvirtinamųjų įrašų ir notarinių liudijimų formų patvirtinimo“ pakeitimo 14.7.punkte buvo nurodyta, kad „pažymima, kokiam valstybės registru duomenys yra perduoti“, 2017 07 03 įsakyme pakeistame 14.7 punkte nurodyta tik „Už duomenų perdavimą valstybės registrams“. Nebeliko reikalavimo konkretizuoti valstybės registrų.

Norėtumėme sužinoti jūsų nuomonę šiuo klausimu. Ar notariniame registre rašyti „Perduoti duomenys valstybės registrams“, ar konkretizuoti ir rašyti „Perduoti duomenys konkrečiam (Igaliojimų, Testamentų, Hipotekos) registru“?

ATSAKYMAS

Teisingumo ministerijos notarų veiklos patikrinimai buvo atlikti 2016 m., todėl atsakymas parengtas vadovaujantis tuo metu galiojančiais teisės aktais.

2017 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministru pakeitus Notarinio registro, tvirtinamųjų įrašų ir notarinių liudijimų formų pildymo taisykles, 14.7 punkte buvo pažymėta, kad kai notaras perduoda pagal teisės aktus privalomus duomenis valstybės registrams, po žodžio „tvirtinu“ ar „liudi-

ju“ nurodoma: „Už duomenų perdavimą valstybės registrams“, ir įvardijama, kokio dydžio atlyginimas sumokėtas notarui už duomenų perdavimą valstybės registrams ir surinktų lėšų administravimą bei perdavimą registro tvarkytojui. Taigi atsižvelgiant į teisės akto pakeitimus, po žodžių „tvirtinu“ ar „liudiju“, kai duomenys perduodami valstybės registrams, nebereikia nurodyti, kokiam valstybės registru duomenys perduodami.

KLAUSIMAS

Į notaro biurą kreipėsi klientai dėl tėvystės pripažinimo. Vaiko tėtis – Lietuvos Respublikos pilietis, o motina – Slovakijos pilietė. Motinai yra suteiktas asmens kodas, kadangi ji yra deklaravusi savo gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje. Gyventojų registre apie jos šeiminių padėtį yra įrašas „netekėjusi“. Tačiau Gyventojų registras patvirtino, jog tokie duomenys negali būti patikimi, kadangi Gyventojų registras įrašo tokius duomenis, kokius pateikia užsieniečiai, tai yra užsienietis nurodo, kad netekėjusi, tai taip ir įrašo ir jokių papildomų patikrinimų neatlieka – iš Slovakijos nereikalauja jokių pažymų apie šeiminių padėtį.

Klientai sako, kad negali pateikti nei iš Slovakijos, nei iš Slovakijos ambasados jokios pažymos apie šios šalies pilietės šeiminių padėtį, kadangi, jų teigimu, tokios pažymos nebėra išduodamos nei Slovakijoje, nei šios šalies ambasadoje. Slovakijos konsulas Latvijoje patvirtino žodžiu, kad tokios pažymos ambasada išduoti negali. Ar tokios pažymos negali išduoti ir Slovakijos institucijos, nėra žinoma. Ar notaras gali tvirtinti pareiškimą dėl tėvystės pripažinimo neturėdamas tikslių duomenų apie motinos šeiminių padėtį?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.140 straipsnio 4 dalimi, jei vaiką pagimdė motina, kuri nėra susituokusi, ir jei po ankstesnės santuokos pabaigos praėjo daugiau kaip trys šimtai dienų, vaiko tėvu gimimo akto įrašė gali būti įrašytas vyras, šios knygos nustatyta tvarka tėvystės pripažinimo pareiškimu pripažinęs tėvystę, arba teismo sprendimu pripažinus jo tėvystę. Jei būtų nustatyta, kad vaikas gimė išsituokusiai motinai po santuokos pabaigos nepraėjus trims šimtams dienų, vaiko motina, jos buvęs sutuoktinis ir vyras, pripažįstantis save gimusio vaiko tėvu, turi teisę paduoti teismui bendrą pareiškimą, prašydami vaiko tėvu įrašyti vyrą, pripažįstantį save vaiko tėvu. Teismo nutartimi patvirtinus tokį bendrą pareiškimą, kaip vaiko tėvas įrašomas ne buvęs motinos sutuoktinis,

o vyras, pripažįstantis save vaiko tėvu.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymo 9 straipsnio 3 dalimi, duomenys, įrašyti į Gyventojų registrą, laikomi teisingais tol, kol jie nenuginčijami Lietuvos Respublikos įstatymų ir Europos Sąjungos teisės aktų nustatyta tvarka. Tai yra bendrasis principas, kuris įtvirtintas ir Civilinio kodekso 4.262 straipsnyje.

Gyventojų registro įstatymo 10 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad Gyventojų registru teikiami duomenys turi būti pagrįsti dokumentais. Duomenys apie asmenį renkami, į Gyventojų registrą įrašomi ir atnaujinami Gyventojų registro nuostatuose nustatyta tvarka. Taip pat Gyventojų registro įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad Gyventojų registru duomenis teikia institucijos, kurioms Lietuvos Respublikos įstatymų suteikta teisė priimti sprendimus įrašyti į Gyventojų registrą šio įstatymo 9 straipsnyje išvardytus duomenis ir jų pasikeitimus. Atsižvelgiant į tai, reikėtų paminėti, kad patys asmenys apie save duomenų Gyventojų registru neteikia (išskyrus, kai reikalauja patikslinti neišsamius ar netikslus duomenis).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, notaras turėtų pasitikėti Gyventojų registro teikiamais duomenimis, nes Gyventojų registras turi užtikrinti, kad jame įrašyti duomenys būtų pagrįsti tai įrodančiais dokumentais.

Kita vertus, jei notarui kyla pagrįstų abejonų dėl registre įrašytų duomenų tikrumo ir išsamumo, jis, kaip valstybės įgaliotas asmuo, užtikrinantis, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, turi teisę paprašyti asmenų pateikti dokumentus, patvirtinančius registre įrašytų duomenų teisingumą. Šiuo atveju asmuo galėtų pateikti savo pilietybės valstybės – Slovakijos registro, kuris kaupia duomenis apie santuokos faktus (<https://portal.minv.sk/wps/wcm/connect/en/site/main/Individuals+-life-situations/registry-office/>) dokumentus. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad santuoka gali būti sudaryta ir bet kurioje kitoje valstybėje ir duomenų apie tai Slovakijos registre gali ir nebūti. Todėl, atliekant išsamesnį teisinį tyrimą, derėtų įvertinti visas aplinkybes. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad notarui turėtų pakakti Lietuvos Respublikos registru duomenų.

KLAUSIMAS

Klientai kreipėsi į Vilniaus m. notaro biurą dėl tėvystės pripažinimo pilnamečiam asmeniui (1997 m.). Pagal anksčiau galiojusį Santuokos ir šeimos kodekso 61 straipsnį vaikui gimus iš nesančios santuokoje

motinos, jeigu nėra bendro tėvų pareiškimo ir teismo sprendimo nustatyti tėvystę, vaiko tėvas gimimų įrašų knygoje įrašomas pagal motinos pavardę. Vaiko tėvo vardas ir tėvavardis įrašomi vaiko motinos nurodymu.

Kadangi tėvystė nebuvo nustatyta, tėvo pavardė yra įrašyta pagal motinos pavardę, o dabar nurodyto asmens tėvas nori pripažinti tėvystę ir ištaisyti gimimo liudijime nurodytą pavardę.

Klientas teigia, kad konsultavosi Civilinės metrikacijos skyriuje ir darbuotoja nurodė, jog į teismą kreiptis nereikia, pakanka notarinio pareiškimo dėl tėvystės pripažinimo.

Kaip turėtų būti sprendžiamas nurodytas klausimas? Ar tikslinga būtų tvirtinti pareiškimą dėl tėvystės pripažinimo, ar visgi klientai turėtų kreiptis į teismą?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Santuokos ir šeimos kodekso (toliau – SŠK) 61 straipsniu, vaikui gimus iš nesančios santuokoje motinos, jeigu nėra bendro tėvų pareiškimo ir teismo sprendimo nustatyti tėvystę, vaiko tėvas gimimų įrašų knygoje įrašomas pagal motinos pavardę, o vaiko tėvo vardas ir tėvavardis įrašomi vaiko motinos nurodymu.

Pagal iki 2001 m. liepos 11 d. galiojusių Civilinės būklės aktų registravimo laikinųjų taisyklių 20.2 punktą, kai vaiko motina nėra susituokusi su jo tėvu ir kai vaiko tėvystė nenustatyta, vaikui suteikiama motinos pavardė, tautybė ir jos nurodytas vardas. Duomenys apie motiną įrašomi remiantis jos pasu. Vaiko tėvas įrašomas pagal motinos pavardę, o vardas – motinos nurodymu. Vaiko tėvo tautybė nenurodoma. Vaiko motinai pageidaujant, vaiko gimimo įrašė duomenys apie jo tėvą neįrašomi.

Atsižvelgiant į tokį iki 2001 m. liepos 11 d. galiojusį teisės aktų reguliavimą, susidarydavo aplinkybės, kada vaiko gimimo įrašė būdavo nurodomas fiktyvus tėvas. Todėl siekiant nustatyti vaiko kilmę iš gimimo liudijimo, išduoto remiantis iki 2001 m. liepos 11 d. suformuotu gimimo įrašu, ir kilus abejonių, ar toks tėvu įrašytas asmuo iš tikrųjų yra vaiko tėvas, reikalinga patikrinti tėvo įrašymo pagrindą. Toks pagrindas nurodomas gimimo įrašo formos skiltyje „Žinių apie tėvą įrašymo pagrindas“. Jeigu tėvas nurodytas vienišos motinos pareiškimu, vadinasi, konkretus asmuo kaip vaiko tėvas į gimimo įrašą nėra įtrauktas ir įrašytiems duomenims sutampant su konkretais fizinio asmens duomenimis teisiniu padariniu neatsiranda.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, notarui tokiu atveju turėtų būti pateikta Civilinės metrikacijos

įstaigos išduota vaiko gimimo įrašo kopija, kurioje matant, kad tėvas įrašytas motinos nurodymu (vadovaujantis SŠK 61 straipsniu), darytina išvada, kad apie tėvą įrašyti duomenys yra fiktyvūs ir vaiko kilmė iš konkretaus tėvo nėra nustatyta, todėl ji gali būti nustatoma, vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.142 straipsnyje nustatyta tvarka (civilinės metrikacijos įstaigai pateikiant nustatytos formos notaro patvirtintą pareiškimą dėl tėvystės pripažinimo).

KLAUSIMAS

Skaitydami Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymą nesuprantame, ar formos dėl dalyvavimo politikoje turi būti pildomos tik tvirtinant didesnius nei 15 000 eurų sandorius, ar absoliučiai visus sandorius, įskaitant ir dovanojimo sutartis? Taip pat kyla klausimas dėl asmens dokumentų kopijų. Ar jos būtinos tik tvirtinant didesnius nei 15 000 eurų, ar visus sandorius?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymu (toliau – PPTFP), notaras turi nustatyti kliento ir naudos gavėjo tapatybę prieš tvirtindamas:

- Nekilnojamojo turto (įskaitant įmonių) pirkimo–pardavimo sandorius;
- vertybinių popierių pirkimo–pardavimo sandorius;
- akcijų pasirašymo sutartis (turtinių įnašų į juridinio asmens kapitalą);
- pinigų dovanojimo sutartis;
- paskolos sutartis,

kai šių sandorių vertė lygi arba viršija 15 000 eurų. Tai reiškia, kad kliento ir naudos gavėjo tapatybė nustatoma minėtais atvejais, nepriklausomai nuo to, ar sandoris atliekamas grynaisiais pinigais. Taip pat naudos gavėjo tapatybė turi būti nustatoma bet kuriuo kitu atveju, kai kyla įtarimas, kad sandoris gali būti susijęs su pinigų plovimo ar teroristų finansavimo veikla.

Kliento tapatybės nustatymas remiantis kliento pateikiamais tapatybę patvirtinančiais dokumentais bei politikoje dalyvaujančių asmenų nustatymas yra kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymo proceso sudėtinės dalys. Dėl šios priežasties kliento tapatybės dokumentų kopijos turėtų būti daromos ir saugomos, taip pat anketos apie dalyvavimą politikoje pateikiamos tik atliekant nurodytus sandorius.

KLAUSIMAS

Klientas su partneriais notarine forma yra sudaręs jungtinės veiklos sutartį, dabar norima ją keisti. Pasak advokatės, kreipėsi visos šalys, tačiau jos, be kitų pakeitimų, nori numatyti, kad visi tolesni jungtinės veiklos sutarties pakeitimai bus paprastos rašytinės formos. Motyvuojama tuo, kad jungtinei veiklai (kokiai pasirašyta sutartis) notarinė forma nebūtina.

Mano nuomone, kokią šalys pasirinko pagrindinės sutarties formą, tokia turi būti sudaryti ir jos pakeitimai ir vykdant to keisti nebegalima. Bet gal aš neteisu? Gal kokia nors teisės norma galima būtų pasiremti?

ATSAKYMAS

Pagal Civilinio kodekso 6.192 straipsnio 4 dalį sutarties pakeitimas arba papildymas turi būti tokios pat formos, kokios turėjo būti sudaryta sutartis, išskyrus įstatymų ar sutarties nustatytus atvejus.

Pagal Civilinio kodekso 6.183 straipsnio 3 dalį notarinės formos sutartis gali būti nutraukta, pakeista ar papildyta tik notarine forma.

Civilinio kodekso 6.192 straipsnio 4 dalies komentare numatyta: „Tačiau notarine forma sudaryta sutartis gali būti pakeista tik notariškai.“

Civilinio kodekso 6.183 straipsnio 3 dalies komentare numatyta, kad „komentuojamo straipsnio 3 dalis yra specialioji norma, imperatyviai reikalaujanti, kad notarinės formos sutartis būtų keičiama, pildoma ar nutraukiama tik notarine forma“.

Pagal Civilinio kodekso 1.80 straipsnio 1 dalį imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujantis sandoris yra niekinis ir negalioja.

Mūsų nuomone, kadangi Civiliniame kodekse (Civilinio kodekso 6.183 straipsnio 3 dalis) įtvirtintas imperatyvas, kad notarine forma sudaryta sutartis gali būti pakeista tik notariškai, todėl šalys negali susitarti priešingai, nei nustato Civiliniame kodekse įtvirtintas imperatyvas, jog sutartis, kuriai sudaryti nėra privaloma notarinė forma, tačiau buvo sudaryta notarine forma, gali būti pakeista tik notarine forma.

KLAUSIMAS

Klientai kreipėsi į notarą dėl perleidimo sandorio patvirtinimo ir pateikė Latvijos notaro patvirtinto įgaliojimo išrašą be įgaliojimo parašo (įgaliojimas ir vertimas pridėdami). Ar gali notaras patvirtinti perleidimo sandorį su minėto įgaliojimo išrašu, ar klientai privalo pateikti įgaliojimo originalą?

ATSAKYMAS

Civilinio kodekso 1.40 straipsnis, reglamentuojantis įgaliojimo formai, galiojimo terminui ir turiniui taikytiną teisę, nustato, kad įgaliojimo formai taikoma valstybės, kurioje jis išduotas, teisė.

Latvijos Respublikos notariato įstatymo 102 straipsnis numato, kad dokumento išrašas turi tokią pačią teisinę galia kaip ir notaro patvirtinto dokumento originalas, kad ir kokia forma – popierine ar elektronine – išrašas asmeniui yra išduodamas. Vertinant jūsų pateiktus dokumentus matyti, kad įgaliojimo išrašas yra patvirtintas notaro, dokumento turinys leidžia identifikuoti, kokiems veiksams įgaliojimas yra skirtas, kokį turtą įgaliojama perleisti tretiesiems asmenims. Atsižvelgiant į teisinį reguliavimą bei faktines aplinkybes, manytina, kad jums pateiktas įgaliojimo išrašas yra tinkamas turto perleidimo sandoriui sudaryti.

KLAUSIMAS

2015 m. notaras patvirtino sutartį. Prie sutarties klientas buvo pateikęs tam tikrų dokumentų originalus su vertimais. 2015 m. bylos įtrauktos į archyvą. Klientas kreipėsi su prašymu išduoti liudijimą, kad prie sutarties pateiktų dokumentų originalai yra saugomi notaro biuro archyve. Kliento teigimu, VĮ Registrų centras priims iš jo tokias dokumentų kopijas, jei bus notaro liudijimas, kad kopijos atitinka dokumentų originalus, saugomus notaro archyve. Ar gali notaras išduoti tokį liudijimą?

ATSAKYMAS

Notariato įstatymo 15 (1) straipsnio 2 dalyje numatoma, kad notaras atsako už savo veiklos metu sudarytų dokumentų tvarkymą, saugojimą ir naudojimą. Atsižvelgiant į tai bei į Notariato įstatymo 26 straipsnio 19 dalį, suteikiančią teisę notarui atlikti kitus, nei šiame straipsnyje apibrėžiami, veiksmus, notaras turi teisę, asmeniui pageidaujant, išduoti raštišką patvirtinimą (liudijimą) dėl notaro archyve saugomų dokumentų originalų.

KLAUSIMAS

Klientas pateikė vaiko gimimo pažymą, kuri buvo pasirašyta tik el. parašu. Skambinome į Registrų centrą, Civilinės metrikacijos skyrių, tačiau jie nežinojo, kaip notaras galėtų patikrinti el. parašo autentiškumą, nes įstaigos el. parašu patvirtinto dokumento persiųsti negali.

Vilniaus gimdymo namai informavo, kad, remiantis 2016 m. gruodžio 20 d. sveikatos apsaugos minis-

tro įsakymu Nr. V-1453 „Dėl vaiko gimimo pažymėjimo formos patvirtinimo“, nuo 2017 m. sausio 1 d. duomenys sudaromi tik per valstybės elektroninės sveikatos paslaugų ir bendradarbiavimo infrastruktūros informacines sistemas (ESPBI IS). Atspausdintas ESPBI IS sudaryto pažymėjimo popierinis nuorašas išduodamas tik su el. parašu (be įstaigos antspaudo ar įprastinio parašo).

Kaip notaras galėtų patikrinti el. parašo autentiškumą, jei gaunamas tik pažymėjimo nuorašas, atspausdintas iš ESPBI IS?

ATSAKYMAS

Pagal Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymo 8 straipsnio 1 dalį saugus elektroninis parašas, sukurtas saugia parašo formavimo įranga ir patvirtintas galiojančiu kvalifikuotu sertifikatu, elektroniniams duomenims turi tokią pat teisinę galią kaip ir parašas rašytiniuose dokumentuose ir yra leistinas kaip įrodinėjimo priemonė teisme.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinės būklės aktų registravimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalį civilinės būklės aktai registruojami sudarant civilinės būklės akto įrašą ir elektroniniu būdu pateikiant įrašą Lietuvos Respublikos gyventojų registru Civilinės būklės aktų registravimo taisyklėse nustatyta tvarka. Civilinės metrikacijos įstaigos asmens sveikatos priežiūros įstaigos sudarytą vaiko gimimo pažymėjimą gauna per Elektroninių sveikatos paslaugų bendradarbiavimo infrastruktūros informacinę sistemą ir Lietuvos Respublikos gyventojų registro integracinę sąsają (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2016 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 1R-334 „Dėl Civilinės būklės aktų registravimo taisyklių ir civilinės būklės aktų išrašų ir kitų dokumentų formų patvirtinimo“ 3.1.1 punktą).

Taigi originalus vaiko gimimo pažymėjimas pasirašomas elektroniniu parašu ir perduodamas Civilinės metrikacijos įstaigai.

Elektroninių dokumentų nuorašų spausdinimo reikalavimai numatyti Elektroninių dokumentų nuorašų ir išrašų spausdinimo rekomendacijose, patvirtintose Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2013 m. gruodžio 4 d. įsakymu Nr. V-67. Šių rekomendacijų 7 punkte numatyta, kad atspausdinti elektroninių dokumentų nuorašai tvirtinami Dokumentų rengimo taisyklių 53–55 punktuose nustatyta tvarka. Pagal Dokumentų rengimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. V-117, 53 punktą naudojama tikrumo žyma, jei teisės aktų nustatytais atvejais reikia paliudyti įstaigos sudaryto ar jos gauto dokumento kopijos, nuorašo ar išrašo tikrumą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad tais atvejais, kai notarui yra pateikiama vaiko gimimo pažymėjimo kopija, ji turi būti patvirtinta gimimo pažymėjimą išdavusios įstaigos.

KLAUSIMAS

Klientei priklauso teisė gauti kompensaciją iš Ligonių kasos už jos patirtas dantų protezavimo išlaidas. Ši kompensacija jai būtų išmokėta po kelių mėnesių. Ji pageidauja padovanoti teisę į šią kompensaciją savo dukrai notarine sutartimi. Ar gali būti notarine tvarka tvirtinamas toks sandoris?

ATSAKYMAS

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. V-890 patvirtintu Dantų protezavimo paslaugų išlaidų kompensavimo iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto tvarkos aprašo (toliau – Aprašas). 3.1, 3.2, 41, 42 ir 43 punktai nurodo, kokie asmenys ir kokia tvarka įgyja teisę gauti kompensaciją. Kompensacija suteikiama tik dėl jos suteikimo asmeniškai besikreipiantiems pacientams, teisė gauti kompensaciją negali būti dovanojama ar kitu būdu perleidžiama.

Vadovaujantis Aprašo 46 punktu, pacientui pageidaujant, kad jam skirta kompensacija būtų pervesta į kito asmens banko sąskaitą, Teritorinei ligonių kasai kartu su Aprašo 43 punkte nurodytais dokumentais turi būti pateikiamas notaro patvirtintas paciento sutikimo, kad jam skiriama kompensacija būtų pervesta į kito asmens banko sąskaitą, originalas ir asmens, į kurio sąskaitą bus pervedama kompensacija, paso arba asmens tapatybės kortelės, arba kito asmenį identifikuojančio dokumento kopija.

KLAUSIMAS

Izraelio valstybės pilietis, turintis laikiną leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje, norėtų įsigyti butą daugiabučiame name su dalimi kitos paskirties žemės sklypo Lietuvos Respublikoje (žemės sklypo naudojimo būdas – gyvenamosios teritorijos).

Vadovaujantis Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalies įgyvendinimo įstatymu, žemės Lietuvos Respublikoje gali įsigyti užsienio subjektai, atitinkantys Europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus.

Izraelis nepriklauso NATO, ES, EEE, bet yra EBPO narys nuo 2010 metų. Lietuvos Respublika nėra šios organizacijos narė.

Ar gali Izraelio valstybės pilietis įsigyti žemės Lietuvos Respublikoje?

ATSAKYMAS

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalies įgyvendinimo konstitucinio įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatyta, kad Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos valstybės narės atitinka Lietuvos pasirinktos europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus. Atsižvelgiant į tai, kad Izraelis yra šios organizacijos narė, šios valstybės piliečiai turi teisę įsigyti žemės Lietuvoje ir tais atvejais, kai jie neturi leidimo nuolat gyventi Lietuvoje.

KLAUSIMAS

Žmogus sudarė įgaliojimą notaro biure. Šiuo metu jis yra įkalinimo įstaigoje ir nori panaikinti sudarytą įgaliojimą. Įkalinimo įstaigos darbuotojas negali panaikinti įgaliojimo. Įkalinimo įstaigos darbuotojas yra informuotas, kad turi kviesiti vietos notarą, bet klausia, ar galėtų sudaryti naują įgaliojimą, kuriuo įgaliotų asmenį panaikinti ankstesnį įgaliojimą?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Civilinio kodekso 2.146 straipsniu, įgaliotojas turi teisę bet kada panaikinti įgaliojimą. Įgaliojimas panaikinamas vienašaliu sandoriu (Civilinio kodekso 1.63 straipsnio 3 dalis). Pagal Civilinio kodekso 2.138 straipsnio 2 dalies 2 punktą notaro patvirtintiems įgaliojimams prilyginami asmenų, esančių laisvės atėmimo vietose, įgaliojimai, patvirtinti laisvės atėmimo vietų vadovų. Taigi, panaikinti įgaliojimą pirmiausiai galėtų laisvės atėmimo vietos vadovas. Pagal įgaliojimų registro nuostatų 23.4 punktą įgaliojimų registro duomenų teikėjas yra ir laisvės atėmimo vietos vadovas, patvirtinęs ar panaikinęs asmens, esančio laisvės atėmimo vietoje, įgaliojimą (taip pat žr. įgaliojimų registro nuostatų 27, 28 punktus). Kitu atveju įgaliojimo panaikinimą galėtų patvirtinti į laisvės atėmimo vietą nuvykęs notaras.

Jūsų pateiktu atveju įgaliojimą, kuriuo būtų įgaliojamas asmuo panaikinti įgaliojimą, taip pat tvirtintų notaras arba laisvės atėmimo vietos vadovas. Taigi, būtų tikslinga ir racionalu, jei vienas iš šių subjektų ir tvirtintų vienašalią sandorį dėl įgaliojimo panaikinimo.

KLAUSIMAS

Civilinio kodekso 6.471 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad įgaliojimas dovanojimo sutarčiai sudaryti, kuriame nenurodytas sutarties dalykas ir apdovanotasis, negalioja. Ar minėta įstatymo nuostata tai-

koma tik įgaliojimą rašant dovanotojo vardu? Jeigu įgaliojimą dovanai priimti rašo asmuo, ketinantis gauti dovanų, ar taip pat turėtų būti taikoma nuostata dėl dalyko nurodymo įgaliojime? Ar tiesiog galima įgaliojime nurodyti: „Gauti ir priimti mano vardu bet kąį man dovanojamą daiktą.“

ATSAKYMAS

Atsižvelgiant į tai, kad 6.471 straipsnyje kalbama apie dovanojimo apribojimus (ne apie dovanos priėmimą ar dovanojimo sutarties sudarymą abiem šalims), sąlyga, jog įgaliojimas dovanojimo sutarčiai sudaryti, kuriame nenurodytas sutarties dalykas ir apdovanotasis, negalioja, taikytina tik įgaliojimui, kurį sudaro įgaliotojas. Įgaliojime, kurį sudaro dovanos gavėjas, neprivalo būti nurodytas sutarties dalykas, t. y. konkretus daiktas, kurį apdovanotasis gauna iš dovanojo.

KLAUSIMAS

Ar gali būti priimtos piniginės lėšos į notaro depozitinę sąskaitą esant Nacionalinės žemės tarnybos prašymui, kai kreditorius nėra miręs?

ATSAKYMAS

Vadovaujantis Notariato įstatymo 26 straipsnio 1 dalies 11 punktu, piniginių lėšų priėmimas į notaro depozitinę sąskaitą yra notarinis veiksmas. Pagal Pinigų priėmimo į notaro depozitinę sąskaitą ir jų išmokėjimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2008 m. vasario 11 d. nutarimu Nr. 11, 8 punktą notaras gali priimti pinigus į depozitinę sąskaitą, jei skolininko teisė juos įmokėti kyla teisės akto pagrindu ir nėra aplinkybių, galinčių apsunkinti kreditoriaus identifikavimą ar pinigų jam išmokėjimą.

Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turą atkūrimo įstatyme, įstatymo (toliau – Kompensacijų įstatymas) 7 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad jeigu pilietis, kuriam priimtas sprendimas atkurti nuosavybės teises už šioje dalyje numatytą nekilnojamąjį turtą išmokant piniginę kompensaciją, vengia ją priimti, institucija, nagrinėjanti piliečių prašymus atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą, šią piniginę kompensaciją perveda į notaro depozitinę sąskaitą Vyriausybės nustatyta tvarka.

Pagal Piliečių, kuriems atlyginama pinigais už valstybės išperkamą žemę, mišką ir vandens telki-

nius, ir piliečių, kuriems atlyginama pinigais, kai jie atsisako perduodamo neatlygintinai nuosavybėn naujo žemės sklypo individualiai statybai mieste, sąrašo sudarymo ir atlyginimo tvarkos aprašo (toliau – Aprašas) 4 punktą jeigu sąrašė nurodyto piliečio arba asmens, kuris įstatymų nustatyta tvarka paveldi sąrašė nurodyto mirusio piliečio teisę į piniginę kompensaciją, duomenys apie finansų įstaigos (skyriaus, filialo) sąskaitą yra nežinomi arba netikslūs, Nacionalinė žemės tarnyba registruotu laišku, įteikiamu pasirašytinai, praneša šioms asmenims, kad jie per 20 darbo dienų nuo šio pranešimo gavimo dienos privalo raštu pateikti (patikslinti) duomenis apie finansų įstaigos (skyriaus, filialo) sąskaitą, taip pat nurodo, kad šių duomenų nepateikus (nepatikslinus) per nustatytą terminą piniginė kompensacija, laikantis Kompensacijų įstatymo 7 straipsnyje nustatytų piniginės kompensacijos išmokėjimo terminų, bus pervesta į notaro depozitinę sąskaitą. Jeigu asmenys per Nacionalinės žemės tarnybos nustatytą terminą nepateikia (nepatikslina) duomenų apie finansų įstaigos (skyriaus, filialo) sąskaitą, Nacionalinė žemės tarnyba, praėjus šiam terminui, laikydamasi Kompensacijų įstatymo 7 straipsnyje nustatytų piniginės kompensacijos išmokėjimo terminų, piniginę kompensaciją perveda į notaro, kurio veiklos teritorijoje, nustatytoje teisingumo ministro turto paveldėjimo atvejams, yra asmenų gyvenamoji vieta (buveinės adresas), o kai šių asmenų gyvenamoji vieta (buveinės adresas) yra užsienyje – į notaro, kurio veiklos teritorijoje, nustatytoje teisingumo ministro turto paveldėjimo atvejams, yra žemės, miško ir vandens telkinio, už kuriuos atlyginama pinigais, buvimo vieta, depozitinę sąskaitą ir apie tai ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo pinigų į notaro depozitinę sąskaitą įmokėjimo dienos praneša šioms asmenims registruotu laišku, įteikiamu pasirašytinai.

Taigi, vadovaujantis Kompensacijų įstatymo 7 straipsnio 4 dalimi bei Apraše nustatyta tvarka, pinigai į notaro depozitinę sąskaitą gali būti įmokami ir tais atvejais, kai asmuo, kuriam už valstybės išperkamą žemę kompensuojama pinigais, nėra miręs.

Pagal Pinigų priėmimo į notaro depozitinę sąskaitą ir jų išmokėjimo taisyklių 9 punktą skolininkas, pageidaujantis įmokėti pinigus į notaro depozitinę sąskaitą, pateikia notarui prašymą, kuriame nurodo tikslius kreditoriaus asmens duomenis, gyvenamosios, darbo ar kitos buvimo vietos adresą, prievolės atsiradimo pagrindą, taip pat įmokamų pinigų sumą bei valiutą. Prieš atlikdamas notarinį veiksma, notaras taip pat turi teisę pareikalauti dokumentų, patvirtinančių, kad asmeniui buvo išsiųstas pranešimas dėl finansų įstaigos sąskaitos nurodymo. Taip pat pažymėtina, kad notaras Nacionalinei žemės tarnybai turi nurodyti depozitinės sąskaitos numerį po to, kai atliekamas notarinis veiksmas ir už jį sumokamas notaro atlyginimas.

Lietuvos notarų rūmai išleido Prano Lemberto poezijos rinktinę

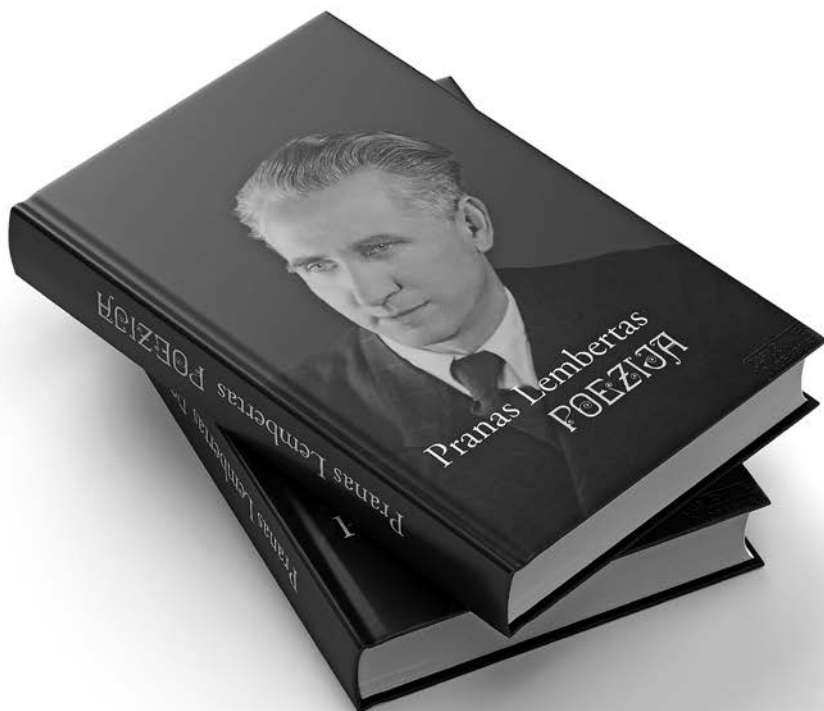
2017 metais buvo minimos tarpukario Lietuvos aktyvaus visuomenės veikėjo, poeto, literato, sportininko, Biržų notaro Prano Lemberto 120-sios gimimo ir 50-sios mirties metinės.

LNR prezidiumas 2017 metus paskelbė Prano Lemberto metais.

Bendradarbiaujant su Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu, buvo inicijuotas knygos – Pr. Lemberto poezijos rinkinio – išleidimas. Knygą parengė dr. Eugenijus Žmuida, išleido leidykla „Studija be pykčio“.

Knyga išleidžiama 1 000 egz. tiražu. Pr. Lemberto poezijos gerbėjai leidinį galės įsigyti knygynuose.

Minint P. Lemberto gyvenimo sukaktis, 2017 m. rugsėjo 30 d. Biržuose, ant Rotušės g. 19-ojo namo, kur tarpukariu buvo įsikūręs Pr. Lemberto notaro biuras, atidengta atminimo lenta, kurios autorius – žinomas skulptorius Gediminas Piekuras.

LIETUVOS NOTARŲ RŪMAI

9 771822 812003